

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

NUMÂN MÂHİR DİVANI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

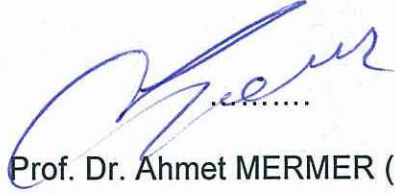
HAZIRLAYAN
Özlem Batğı

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak

Ankara-2012

ONAY

Özlem BATĞI tarafından hazırlanan “Numân Mâhir Divanı” başlıklı bu çalışma, 15.06. 2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Eski Türk Edebiyatı bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet MERMER (Başkan)

Prof. Dr. İ. Hakkı AKSOYAK (Danışman)

Doç. Dr. Ömer ÖZKAN

ÖNSÖZ

Divan edebiyatı 13. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını sürdürmüş ve Türk kültür tarihinin en uzun safhasını oluşturan 600 yıllık bir edebiyattır. Toplumların hayata bakışları, üzüntü ve sevinçleri, yaşantıları, zihniyetleri edebiyata yansır. Divan şairleri de içinde yaşadıkları toplumun birer parçası, gözlemcisi ve bu edebiyatın günümüze taşıyıcısı olmuşlardır

Bu düşüncelerden hareketle bu çalışmada, 19. yüzyılda da yaşamış ve asrın ilk yarısının sonlarında hayata veda etmiş olan Numân Mâhir'in hayatı edebi kişiliği ve eserlerini tanıtarak, Divan'ının metnini aktarmaya ve incelemeye çalıştık. Numân Mâhir Divanı üzerine herhangi bir akademik çalışma yapılmamıştır. Şiirin gerek şekil gerekse konu bakımından değişmeye ve gelenekten uzaklaşmaya başladığı yüzyılda geleneğin sınırları içinde, geleneğe uygun formlarla ve geleneğe uygun konularıyla dikkat çeken bu Divan, geleneğin gücünü ve etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Mâhir, edebiyatımızda çok bilinen bir şair değildir. Şair hakkında sadece birkaç kaynaktan sınırlı bilgi bulunması da bunu doğrulamaktadır. Biz de bu çalışmamızda Divan'ındaki manzumelerden hareketle şairin hayata bakışını, fikir, sanat ve his dünyasını aydınlatmayı amaçlamaktayız. Bu doğrultuda Mâhir ve onun Divanı belli başlıklar altında incelenmiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği üzerinde duruldu. Şairin hayatı, eserleri ve şiir anlayışına dair, başta tezkireler olmak üzere, hakkında bilgi bulunan kaynak eserlere ve şairin şiirlerine baktık.

İkinci bölümde Divan şekil özellikleri ve muhteva bakımından incelendi. Bu inceleme esnasında şairin kullandığı nazım şekilleri ayrı ayrı incelendi. Şairin kafiye ve redif kullanımı hakkında bilgi verildi.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise divanın metni ortaya konuldu. Metin tüm transkripsiyon işaretleri kullanılarak çevrildi. Şiirler Divan'daki sıraya göre sıralandı. Ve her bir şiir numaralandırıldı. Sayfa numaraları da divandaki sayfa numaralarına paralel olarak parantez içlerinde verildi. Çalışmamız sonunda ortaya çıkan sonuçlar genel hatları ile belirtildi ve kaynakçaya yer verilerek çalışma sona erdirildi.

Şairin Divan'ı 1871 yılında Matba'a-i Âmîre'de basılmıştır.

Bu çalışmada daha önce incelenmemiş olan Mâhir'in ilim âlemine tanıtılması amaçlanmış, şairin Divanı mümkün olduğu kadar eksiksiz bir şekilde ortaya konulmuştur.

Çalışmamın her evresinde desteğini benden esirgemeyen, tavsiye ve tesvikleriyle yol gösterici olan kıymetli hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'a, eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini üzerimden eksik etmeyen başta babam ve annem olmak üzere tüm aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Özlem BATĞI

ANKARA

2012

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	İ
KISALTMALAR	Vii
GİRİŞ	1
NUMÂN MÂHİR	5
1. NUMÂN MÂHİR'İN HAYATI	5
1.1.Adı ve Mahlası.....	5
1.2.Doğum Tarihi.....	5
1.3.Doğum Yeri	5
1.4.Öğrenimi.....	6
1.5.Mesleği	6
1.6.Ailesi.....	7
1.7.Ölümü.....	7
2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	8
2.1.Kendi Sanatı Hakkındaki Düşünceleri	8
2.2.Şiir Tenkitçiliği	10
2.3.Edebi Kişiliğine Etkisi Olanlar	11
2.4.Divanda Yer Alan İsimler	12
2.4.1.Sâmi Ebû Bekir Paşa	12
2.4.2.Pertev Mehmed Paşa.....	13
2.4.3.Ahmed Şâkir Paşa	13
2.4.4.Selâm (ö. 1260).....	14
2.4.5.Esad	15
2.4.6.Âtîf Ahmed Bey (d. 1200 ö. 1263)	15

2.5. Şiirlerinde Kullandığı Terkipler.....	15
2.5.1. İkili Terkipler	16
2.5.2. Üçlü Terkipler	16
2.5.3. Dörtlü Terkipler.....	16
2.5.4. Beşli Terkipler	16
3. ESERLERİ	17
3.1.Divan	17
3.2.Münşeât.....	17
II. BÖLÜM	18
NUMÂN MÂHİR DİVANI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVASI	18
1. DİVANDA KULLANILAN NAZİM ŞEKİLLERİ VE VEZİNLER	18
1.1.Nazım Şekilleri	18
1.1.1.Kasideler	18
1.1.2.Gazeller	21
1.1.3.Müstezat.....	26
1.1.4.Kıta.....	27
1.1.5.Tahmis	27
1.1.6.Tevârih	28
1.2.Vezinler	29
2.DİVANIN MUHTEVASI	33
2.1. Din-Tasavvuf	33
2.2. Cemiyet	35
2.2.1. Şahıslar	35
2.3. İnsan.....	36
2.3.1. Sevgilide Güzellik Unsurları	36
2.3.2. Seven (Âşık).....	39

2.3.3. Rakip	40
2.4. Kozmik Alem	40
2.5. Diğerleri	42
III. BÖLÜM	43
NUMÂN MÂHİR DİVANI'NIN METNİ	43
SONUÇ	339
KAYNAKÇA	341
ÖZET	345
ABSTRACT	346

KISALTMALAR

a.g.e : Adı geçen eser

bkz : Bakınız

D. : Diğer Gazel

G. : Gazel

H. : Hicri

Haz. : Hazırlayan

K. : Kaside

s. : Sayfa

S. : Sayı

T. : Tarih

vd. : ve diğerleri

GİRİŞ

Numân Mâhir 19. yüzyıl Divan edebiyatı mensuplarından. 19. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde medeniyet değişiminin yaşandığı yüzyıldır. "18. yüzyılda çeşitli alanlarda başlayan bu yenileşme hareketleri hemen daima iki önemli engelle karşı karşıya idi: Yeniçeriler ve medreseler. Birincisi kendisini ilgilendiren ve ilgilendirmeyen her yenilik karşısında ayaklanıp padişahın, sadrazamın, vezirlerin başını isteyecek, yangınlar çıkartacak kadar disiplinsiz bir hale geldi. İkincisi ise, ne kendisini yenileyebiliyor, ne de yapılan yenilikleri kabul ediyordu. Müderrisliğe atanma ve meslekte yükselmede bilgi ve liyakat aranmaz olmuştu. Hatırlı kişilerin küçük yaştaki çocuklarına müderrislik payesi verilmesi ise, medreseleri yıpratıcı önemli bir etkeni.¹" Memleketin başındaki bu dertlerden kurtulabilmek için bir dizi ıslahata ihtiyaç duyuluyordu.

"18. yüzyıldan beri sancıları çekilen ıslahat hareketlerinin gerçekleşen ilk adımı yeniçeriliğin kaldırılmasıdır. Ve böylelikle yenileşme hareketlerinin karşısındaki en önemli engel ortadan kalkmış oluyordu. Medresenin direnmesine rağmen memlekette yeni okullar açmak da bir ihtiyaç haline gelmişti. 18 ve 19. yüzyıllarda art arda okullar açılmış (Mühendishâne-i Bahrî-i Humâyûn, Mühendishâne-i Berrî-i Humâyûn, Mekteb-i Tıbbiye, Mekteb-i Harbiye) ve bazı ilkokullar geliştirilerek ortaöğretim kurumları haline getirilmiştir. Kurulması düşünülen modern yüksek okullarda okutulacak kitapları telif tercüme yoluyla hazırlamak üzere Encümen-i Dâniş (1850), eğitim ve öğretim işlerini yürütmek üzere de Maârif-i Umûmiyye Nezâreti adıyla yeni bir bakanlık kurulmuştur.²"

Devletin tüm kurumlarında yapılan hızlı değişiklikler yanında milletin fikri yapısında da birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu yüzyıl gerek mimari gerek edebiyat ve gerekse sosyal hayat bakımından Avrupalı etkilerin

¹ İsmail Ünver, "XIX. Yüzyıl Divan Edebiyatı", **Başlangıçtan Günümüze Büyük Türk Klasikleri; Tarih-Antoloji-Ansiklopedi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat-Söğüt Yayıncılık, 1988, s.99

² Ünver, a.g.e., s.100

görüldüğü bir yüzyıldır. Bütün bunların yanı sıra eskinin etkilerini silmek kolay olmamıştır. “Tanpınar’ın dediği gibi: Eski, yürüyen hayat karşısında son sözünü söylemesine rağmen, cemiyetin içinde, ruhlarda bütün unsurlarıyla çok derin hakimdi. Bütün hayat onunla dolu idi.³” İşte bu yüzden, yedi yüz yıllık bir geçmiş olan Divan edebiyatının, bu şartlara teslim olduğu, sessiz sedasız, mücadelesiz silinip ortadan kalktığı söylenemez. O da yeniliklere karşı savaşıp, yaşama imkanı arayacaktı. Şüphesiz önceki yüzyıllar kadar güçlü şairler yetişmeyecekti. Yine de bazı şairler geleneğin dünyasına uygun şekilde şiirlerini meydana getirmişlerdir.

“Bu devirde geçmiş asırlarda kullanılan nazım şekillerinin kullanımına devam edilmiştir. Ancak bunlardan bazılarında bir artış, bazılarında ise gözle görülür bir azalma olmuştur. Geçmişe oranla bu dönemde en az kullanılan nazım şekli mesnevidir. Yine bu dönemde önemli kaside şairi de yetişmemiştir. Özellikle bentlerden kurulu nazım şekillerinde olan artış dikkati çekmektedir. Terci-bendler, terakib-bendler, şarkılar ve çeşitli tarih kıt’aları bunlardandır.⁴”

Yüzyıllardır süregelen büyük bir gelenek bu asırda da birçok temsilci yetiştirmiştir. Sadece İstanbul kütüphanelerinde divanı olan şairlerin sayısının 114’ü bulması; bu edebiyatı besleyen kaynakların hala canlılığını koruduğunu göstermektedir. Divan sayısının fazlalığında matbaa imkanlarının artması da göz ardı edilmemelidir. Dönemde yetişen şairler genellikle üstat şairlerin yolunda giden, taklit seviyesinde kalan nazire şairleridir. Bunlar arasında, eserleri gerekli titizlikten yoksun olmakla birlikte çağdaşları arasında meşhur olmuş, nazmı ve nesri devrinde makbul tutulan güçlü isimler yetişmiştir. Bunlar asrın ilk yarısında **Enderunlu Vasıf (ö.1824) Vâsıf Osman Bey Divanı, İstanbul 1257; Divan-ı Gülşen-i Efkâr-ı Vâsıf-ı Enderûnî, Bulak 1257, 1285; Haluk İpekten, Enderunlu Vâsıf, Ankara 1989, Keçecizade İzzet Molla (ö.1829), Şeyhülislâm Arif Hikmet (1876-1859) Divan-ı Ârif Hikmet, İstanbul**

³ Ahmet Hamdi Tanpınar, **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 2.baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1956, s.38

⁴ Ahmet Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, 3.baskı, Ankara, Dergah Yayınları, 2009, s.563

1283; Bilal Kemikli, *Şâir Şeyhülislâm Ârif Hikmet Beyefendi [Hayatı-Eserleri-Şiirleri]*, Ankara 2003, **Şeref Hanım (1809-1861) Divan-ı Şeref Hanım**, İstanbul 1284, 1292; Mehmet Arslan, *Şeref Hanım Divanı*, İstanbul 2002; Yusuf Mardin, *Şair Şeref Hanım*, Ankara 1994; ikinci yarısında **Leskofçalı Gâlib (ö. 1876) Divan-ı Leskofçalı Gâlib**, nşr. İbnülemin Mahmud Kemal, İstanbul 1335; M. Kayahan Özgül, *Leskofçalı Gâlib*, Ankara 1987, **Yenişehirli Avnî (1827/28-1884) Lokman Turan**, *Yenişehirli Avnî Divanı'nın Tahlili, Tenkidli Metin, Encümen-i Şuara'dan Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatı'na Geçiş, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi*, 1999; Mehmet Atalay, *Yenişehirli Avnî Bey Farsça Divan*, Erzurum 2002, **Hersekli Ârif Hikmet (1839-1903) Külliyyât-ı Âsâr (Birinci Divan)**, İstanbul 1335; *Divan-ı Hersekli Ârif Hikmet Bey (Külliyyât-ı Âsâr)*, İstanbul 1335; M. Kayahan Özgül, *Hersekli Ârif Hikmet*, Ankara 1987; *Tevfik Sütçü, Hersekli Ârif Hikmet Divanı'nın Tema Bakımından İncelenmesi, Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi*, 1994; *Hacı Ali Şahin Hersekli Ârif Hikmet Divanı [İnceleme-Metin]*, Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, 1994 **ve nesir sahasında Akif Paşa (1787-1854)'dır.** ⁵

“Bu asır şair kadrosunun dikkati çeken önemli bir özelliği, kadın şair sayısında görülen büyük artıştır. Bu asırda yetişen kadın şairlerin sayısı 20'nin üzerine çıkmıştır. Bu, zihniyet dünyasındaki değişimin bir göstergesi olarak dikkat çekicidir. Bu asırda yetişen kadın şairlerin en önemlileri Şeref Hanım, Leyla Hanım ve Âdile Sultan'dır.”⁶

Bir de bunlar dışında çok anılmasa da bu devirde eserler vermiş ve bunlar içerisinde divanı basılmış isimler vardır, bu isimleri şu şekilde sıralayabiliriz: Nûrî (1767-1815), Nebîl (?-1820), Nâsır Abdalbâkî Dede (1765-1821), Halim Girây (?-1823), Re'fet (1748-1823), Hâtif (?-1824), Salacıoğlu (?-1824/25), Âkif (?-1827/28), Fâ'ik (?-1829/30), Sûzî (1765-1830), Müştak Baba (?-1831), Azmî (?-1831-32), Cevdet (?-1831-32), Sâdık Paşa (?-1834), Safâyî Dede (?-1834'ten sonra), Hızırağazade Sa'îd (?-

⁵ Şentürk, Kartal, **a.g.e.**, s.566

⁶ Mustafa İsen vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, 3.baskı, Grafiker Yayınları, 2005, s.158

1836), Rüstem Paşa (?-1837), İffet (?-1842), Mâhir (?-1843), Selâm (?-1844), Sermed (?-1847), Kuddûsî (1760-1849), Es'ad Mahmûd Paşa (?-1851), Zâ'ik (1793-1852), Hamdî (?-1852/53), Rızâ (1786-1855), İzzet (?-1855/56), Şefik (1808-1857), Ferdî (?-1857/58), Meşhûrî (1784-1857/58), Nâ'il Abbas Paşa (?-1859), Şâkir (1829-1860), Zîver Paşa (1793-1862), Nâtikî (1785-1863), Rûmî (?-1863), Sa'dî (1803-1865), Ulvî (?-1866'dan sonra), Aczî (1805-1866/67), Türâbî Baba (?-1868), Nihâd Bey (1799-1869/70), Mislî (?-1870'ten sonra), Hamdî (?-1871'den sonra), Zîver /1812-1873), Abdülhalîm Gâlib Paşa (?-1876), Râ'if (?-1876'dan sonra), Sırrî Râhile (1815-1877), Sıddîk (1830-1878), Fâzıl Paşa (?-1882), Mahmûd Nedîm Paşa (1818-1883), Rahmî (1802-1884), Nigârî (1805-1886), Hâfız (1804-1887), Âsım (1803-1887/88), İrfan Paşa (?-1888), Celâleddin Bey (1883-1890), Sa'id Paşa (1832-1891), Râşid (1812-1892), Nakiyye Hanım (1846-1899), Mahmûd Celâleddin Paşa (1839-1899), Andelîb (1873-1902), Damad Mahmûd Celâleddin Paşa (1853-1903), Memdûh Paşa (1839-1925), Üsküdarlı Tal'at (1858-1926). Yukarıdaki sıraya göre divanları basılmış olanlar şunlardır: Halîm Giray, Sûzî, Müştak Baba, Hızırağazade Sa'id, Rüstem Paşa, İffet, Mâhir, Sermed, Es'ad Muhlis Paşa, Zîver Paşa, Aczî, Ulvî, Nihâd Bey, Abdülhalîm Gâlib Paşa, Rahmî, Nigârî, İrfân Paşa, Sa'id Paşa, Damad Mahmud Celâleddin Paşa.⁷

Saydığımız 19. yüzyıl divan şairlerinin büyük çoğunluğu devlet dairelerinde katiplik yapmışlar yahut hayata böyle atılmışlardır. Bu dairelerin başında bulunan yüksek memurların çoğu da şairdir. Bazı şairlerin çalıştıkları dairelerde mahlas aldıkları da biliniyor. İşte böyle bir yüzyılda geleneğe uygun şekilde şiir yazıp, başarılı memuriyetlerde bulunmuş olan bir isim vardır; Numân Mâhir.

⁷ Ünver, a.g.e., s.101

I. BÖLÜM

NUMÂN MÂHİR

1. NUMÂN MÂHİR'İN HAYATI

1.1.Adı ve Mahlası

Asıl adı Numân Mâhir'dir. Şairin şiirinde kullandığı mahlası Mâhir'dir. Mâhir Arapça bir sıfat olan “mâhâret”den gelir ve “mahâretli, hünerli, elinden iş gelir, becerikli” anlamlarındadır.

1.2.Doğum Tarihi

Mâhir'in doğum tarihi ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

1.3.Doğum Yeri

Kaynaklar Mâhir'in Eğribozlu olduğunu belirtmektedir. Mâhir'in kendisi de Divanı'nın giriş bölümünde Eğribozlu olduğunu belirtmiştir.

1.4.Öğrenimi

Şairin nasıl bir eğitim gördüğüne dair kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat Sicil-i Osmanî’de Mâhir’in fazıl, küttap ve şair özellikleri bir cümle ile belirtilmiştir.

1.5.Mesleği

Şairin eğitimi ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamazken mesleği ile ilgili bilgilerin mevcut olduğunu görürüz. Mâhir’in öğreniminden sonraki hayatı memuriyet görevleriyle geçmiştir. Nail Tuman, Mâhir’i Eğribozlu evkaf memuru şeklinde tanımlamıştır.⁸

Kaynaklardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda çok başarılı bir memuriyet süreci geçirmiş olduğunu görürüz. Şair, katiplik mesleği ile Bâb-ı Âlî’de başarılar göstermiştir.

1238’de İstanbul’a geldikten sonra “Hâcelik⁹” rütbesiyle “Mektûbî-i Sadarete” yani sadrazam mektupçuluğuna dahil olmuştur. Bu görevi ile sadrazamlık makamından yazılan yazıların yazılmasını temin ederdi. Daha sonra 1247’de “Âmedî odasına¹⁰” geçmiştir. 1252 yılında hariciye kitâbeti ve bir müddet sonra Takvim-i Vekâyî (Osmanlı Devletinin ilk resmi gazetesi) nezaretine tayin olmuştur. 1255 yılında Âmedî-i Divan-ı Hümayun memuriyetine (Âmedi odası amirliğine) ve 1256 yılında da Bâ-rütbe-i ûlâ Evkâf-ı Hümayûn nezaretine yani saltanat mensuplarının vakıflarından sorumlu olduğu bir memuriyete geçmiştir.

⁸ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Mehmet Nâil Tuman: Tuhfe-i Nâilî-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, II. Cilt, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2001, s.912

⁹ (Yazı işlerinin başında bulunan ve defterdarlık, nişancılık gibi vazifelerde bulunan kimseler için kullanılan tabir.) Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, MEB Yayınları, II. Cilt, 2004, s.693

¹⁰ (Vükelâ meclisinden ve devlet dairelerinden gelen kağıtları padişaha arz eden ve padişahın gelecek iradeleri ait oldukları dairelere tebliğe vasıta olan dairenin adı.) Pakalın, a.g.e., s.56

1.6.Ailesi

Şairin ailesi ile ilgili bilgiler sınırlıdır. Babası ile ilgili ulaştığımız tek bilgi ‘Mevâliden “Kadîlerden” Eğribozlu Osman Reşid Bey’¹¹ şeklindedir. Ailesine dair bir diğer bilgimiz de kız kardeşinin İstanbul payeli İsmail Bey ile evlenmiş olduğudur.¹²

Şairin evli olup olmadığı, çocuğunun olup olmadığı hakkında ne kaynaklarda ne de Divan’ında bilgi bulunmamaktadır.

1.7.Ölümü

Şairin ölümüne dair bilgiler kaynaklarda paralellik göstermektedir. Şair H. 1259 yılının zi’l-hiccesinde (Arabî aylarının on ikincisi) vefat etmiştir. Zaten Mâhir de Divanı’ndaki “Târih-i Vefât-ı Nâzım” başlıklı şiiriyle ölüm tarihini 1259 olarak vermiştir. Buradan hareketle Mâhir’in ölüm döşeginde bile şiirle uğraştığını söylemek yerinde olacaktır. Mâhir, Eyüp’te Bostan İskeleyinde imaret karşısındaki kabristana defnedilmiştir.

Târîh-i Vefât-ı Nâzım

Sâbık-ı evkâf-ı hümâyûn nâzırı Mâhir Bege
Verse Hak mülkiyet üzere dâr-ı adni müstehak

Görmemişdi mislini her bir maârifde cihân
Münşiyân ü şâirân dehre verirdi sebak

¹¹ Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri (1299-1915) II. Cilt, haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, Meral Yayınevi, 1972, s.233

¹² Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî yahud Tezkere-i Meşâhîr-i Osmaniye, IV. Cilt, haz. Nuri Akbayar, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, 1996, s.907

Ah ol gencîne-i ilm ü kemâl ü iffeti
Hâkde kıldı nihân dünyâ-yı fânî yek-nesak

Sâye-i şâhânede kesb-i tahayyüz eyleyüp
Eylemişdi hayli mansıblarda say müteffık

İffet ü takva vü zühd ü hüsn-i hulkı şöyle kim
Emr-i münkir olmamışdı kendüsinden mâ-sebak

Rûhını kevserle sîr-âb eyleyüp firdevsde
Kabrini pür-nûr-ı rahmet eyleye Rabbü'l-felak

2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

2.1.Kendi Sanatı Hakkındaki Düşünceleri

Mâhir'in şairliği hakkında kaynaklarda geçen bilgiler sadece nazım ve nesre kadir, maharetli bir şair olduğu yönündedir. Bizim de onun edebi kişiliği hakkında şimdilik söyleyebileceğimiz onun bazı şiirlerinde kendi şairliği ve şiir hakkındaki düşüncelerini yansıtan beyitlere dayanmaktadır.

Mâhir'in misk kokulu kaleminden dökülen her nokta varlık, kainâttır:

Mâhir rakam-ı hâme-i müşgînine söz yok

Bir noktası kim dâire-i kevn-i mekândır (G. 76/7)

Mâhir şiirlerinde nazmını, şairlik yaradılışını övmüştür. Şiirinin mana denizinde tek olduğunu, şairlik hünerinin üstünlüğünü dile getirmiştir:

Ne denlü olsa da gavvâs-ı ummân-ı ma'ânî ger

Benim tabım gibi bir kân-ı lülü-i nazım olmaz (G. 83/4)

Şair, pazara benzettiği şiir âleminde hüner sokağının tüccarının kendisi olduğunu ifade etmiş ve kendisinin için “sühan-dân” yani güzel söyleyen tabirini kullanmıştır:

Benim sûdâger-i sûk-ı hüner Mâhir bu bâzârda
Metâ-ı nazmım oldu zîver-i dûş-ı sühan-dânî (G. 174/5)

Mâhir kendini ruhu besleyen, üslûbu temiz mucize bir şair olarak nitelendirmiştir:

Nola rûh-perver ise nâtika-ı cân-bahşım
Benim ol şâir-i mucize-dem ü pâkîze-edâ (K. 3/18)

Şairin şiirlerinde Divan Edebiyatının klasik sevgili modeli yerini bulmuştur. Zaman zaman aşığa umut veren ama neticede vuslatın olmadığı, aşığa eziyet eden sevgili tipini tasvir eden şiirler şairin divanında yerini almıştır. Sevgiliyi tarif ederken kullanılan mazmunlar, Divan Edebiyatının klasik mazmunlarıdır. Şair gönül dertlerini de nazma çeker. Şairin gönlü, sevgiliden ayrı kalmanın derdiyle kebab gibi olmuştur:

Sîh-i âteş-tâb-ı hecrünle kuzum yağım akup
Gönlümüz sezâlandı pür-hûn oldu mânend-i kebâb (G. 11/2)

Sevgiliden ayrı kalmak şairi derinden yaralayan bir durumdur:

Zahm-ı dil ber-güzâr-ı hecrindir
Cigerim şerha-dâr-ı hecrindir (G. 38/1)

Şair şiirini kıymetli inci olarak nitelendirmiştir:

Olan ârâyîş-i tâc-ı mübâhât hünermendân
Benim silk-i hayâle dizdiğim dürr-i semînimdir (G. 42/4)

Mâhir şiirinin mizacını ancak hikmet sahiplerinin anlayacağına vurgu yaparak yaralı, nasırlı kimselerin şiirini okuyarak şifa bulacaklarını ifade eder:

Mizâc-ı şirimi hikmet-şinâs olan anlar
Şifâ bulur okusa zahm-dârî-i nâsûr (K. 5/50)

Mâhir, şiirinin ışığı sedefteki parlak inci gibi gizlidir ve gönlün siyah noktasını aydınlatır:

Pertev-i şirin süveydâ-yı dili tenvîr ider

Gizlidir Mâhir sadefde lü'lü'-i lâ lâ gibi (Diger G. 6/7)

Kendini devrin tûfisi olarak ifade eden şair, sözünün manaya gıda olduğunu ifade etmiştir:

Zîrâ benem ol tûtî-i nazm-âver-i devrân

Kanda sühanım rûh-ı ma'ânîye gıdâdır (K. 1/32)

Söyleyeceklerine hiçbir sınır olmadığını ifade eder:

Beytimin her biri bir 'âlem-i imkân-ı beyân

Yok cihân-ı sühan içre had ü pâyân bana (G. 1/5)

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Mâhir şiirlerinde sevgilinin vasıflarını anlatır. Şiirine etki eden unsur gönül ateşidir. Mâhir sözünü inciye benzetir. Şiiri mana denizinde tektir ve hikmetlerle doludur. Manaya gıda, hastaya şifa şifa veren yine onun şiiridir. Kendisi de nazım âleminin en hünerli şairidir.

Tüm bunlar Mâhir'in kendi şiirini övdüğünü ve beğendiğini göstermektedir.

2.2.Şiir Tenkitçiliği

Mâhir'in şiir hakkında söyledikleri kendi şiirine yöneliktir. Bunun dışında şiir için kullandığı belli başlı benzetmeler ve mecazlar vardır. Bunların başlıcaları şunlardır: rengîn, dürr-i nâb, dürr-i semîn, gevher.

Mâhir tüm âlemin, büyüleyici şiirine tutkun olduğunu ve şiirinin hoş, renkli olduğunu ifade ediyor:

Sâhir-i kil-k-i füsûndârıma meftûn âlem
Nazm-ı **rengîn**ime dirlerse sezâ sihr-i helâl (K. 4/2)

Mâhir, nazım ipliğine düzen verir ve yaradılış denizinden bir beyaz inci çıkarır:

Silk-i nazma Mâhirâ verdin nizâm ü intizâm
Bahr-ı tab‘ından çıkardın niçe yektâ **dürr-i nâb** (G. 16/7)

Mâhir şiirini kıymetli bir inciye benzetmiştir:
Dürr-i semîn-i nazmım ağır kıymet üzredir
Pirâye-bend-i gerdem-i hüsn-i nizâmdır (K. 9/43)

Mâhir sözünü güneşe ve aya denk görmüştür:
Hem-ayâr-ı **gevher**-i mazmûnımın şems ü kamer
Ma‘den-i dilden çıkardım kîmyâ-yı nev-zemîn (G. 144/6)

Mâhir bir başka beytinde fikrini benzersiz, nazik, uğurlu ve kutlu yüz olarak tasvir etmiştir:

Eylesem davâ-yı icâz hünermendi aceb
Bikr-i fikrim gibi yok nâzûk ü ferhunde-likâ (K. 3/11)

2.3.Edebi Kişiliğine Etkisi Olanlar

Mâhir 19. yüzyıl Divan Edebiyatı şairlerindendir. Bu yüzyıla kadar Divan Edebiyatı zirve isimlerle en güzel örneklerini vermişti. Mâhir’in karşısında her yönüyle mükemmele ulaşmış bir edebiyat geleneği durmaktaydı.

Şairin divanında iki tahmis bulunmaktadır. Bunlardan biri “Tahmis-i Gazel-i Cenâb-ı İzzet Beg Efendi” başlığı ile İzzet Bey Efendi’nin bir gazeline

bir diğeri de “Tahmis-i Gazel-i Sâlik Efendi” başlığı ile Salik Efendi’nin bir gazeline yapılmıştır.

Mâhir’in bir gazeline tahmis yazdığı İzzet Bey tıpkı kendi gibi çeşitli memuriyetlerde bulunmuş bir divan şairidir. 1807’de asaleten Beylikçiliğe getirilmiştir. Beylikçi İzzet Bey olarak tanınır. İzzet Bey’in Münşeâtı ve Divân-ı İzzet Bey isimli eserleri basılmıştır.

2.4.Divanda Yer Alan İsimler

Mâhir Divanı’nda yer alan isimler onun bulunduğu memuriyetlerdeki çevresiyle paralellik göstermektedir. İsimler incelendiğinde çoğunun Mâhir ile aynı görevlerde bulunmuş olduklarını görürüz. Bunun üzerine Mâhir’in şiirini bu çevrede oluşturduğunu, bu çevreden etkilendiğini ve belki de çağdaşlarını etkilemiş olabileceğini söylemek yanlış olmaz.

2.4.1.Sâmi Ebû Bekir Paşa

Devlet adamı ve şairdir. Kapıcıbaşılık ve Sipahiler ağalığı yapmıştır. Mora valiliği yapmış ve birçok muhafızlık görevlerinde bulunmuştur. Mâhir gibi Eğribozludur. Devrinin şairleri tarafından beğenilen tasavvufa meyyal bir şairdir.

Mâhir Divanı’nda Bekir Paşadan oldukça sık söz etmiştir. İlk kasidesi ile birlikte ramazaniye ve bahariyesini de O’na sunmuştur her ikisi de Ebû Bekir Paşa’ya övgüdür:

Yani kim vâlî-i vâlâ-şiyem ü bende-nevâz

Sâmî Paşa-yı felek-kadr ü Sikender-unvân (K. 2/16)

Hikem-âmûz-ı edeb hazret-i Sâmî Paşa

Olmış iclâl ile eyvân-ı vezâretde mekîn (K. 3/31)

2.4.2.Pertev Mehmed Paşa

Devlet adamı ve şairdir. Reisülküttap olmuştur. Onun reisülküttaplık dönemi Yunan İsyanı, Cazayir'in Fransızlar tarafından işgali ve Rusya ile yapılan 1828-1829 Savaşı dönemlerine tekabül etmektedir.¹³ Yunan İsyanı'nın çözümü işinde görev almıştır.

Mâhir divandaki bir kasidesini Pertev Mehmed Paşa'ya sunmuştur. Kasidede Mâhir, Pertev Paşa'ya sığınma cesareti göstermesindeki sebebin içinde bulunduğu çaresizlik olduğunu dile getirmiştir:

İtmez idim efendimi tasdîe ictisâr
İcbâr itmeseydi eger ıztırârimız

Selb eyledi kaziyye-i îcâb acz-i hâl
Sâmân u sabrı elde degil ihtiyârımız

Güm-kerd-i râh akl u şuûrum kusûruma
Bakma kemâl-i afvınadır igtirârımız (K. 6/30,31,32)

2.4.3.Ahmed Şâkir Paşa

Şair ve idarecidir, Enderunda yetişmiştir. Çeşitli memuriyetlerde bulunduktan sonra vezir rütbesi ile Mora valisi olmuştur. Şiirlerinde Şâkir mahlasını kullanmıştır. Dini mahiyette manzum bir risalesi basılmış olup,

¹³ Özhan Kapıcı, "Tanzimat yolunda Bir Osmanlı: Mehmed Said Pertev Paşa (1785-1837)", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2006, S.İV

Esmâ-i Hüsna, Peygamberimizin soyu hakkında bilgilerin verildiği ve bazı surelerin nazmen açıklandığı bir eserdir.¹⁴

Divandaki kasidelerin birini Mâhir, Şâkir Paşaya övgü olarak yazmıştır:
Hem-nâm-ı hatem yed-i beyzâ-yı enbiyâ
Emsâli yok yegâne-i vezîr-i benâmdır

Pergâr-ı izz ü rıfatı cedvel-tırâz-ı şân
Zâtında kutb-ı dâire-i ihtişâmdır

Ol rütbedir ki debdebe-i şân u refeti
Bir dâg-ı iştiâhâr-ı nerîmân u sâmdır

Her lafzı zîb-i bahs-i bedi u beyândır
Ser-i satr imtihân-ı fuhûl-ı fihâmdır (K. 9/21, 22, 23, 32)

2.4.4.Selâm (ö. 1260)

İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Tahir'dir. Selâm da Mâhir gibi sadaret mektupçuluğu yapmıştır.¹⁵

Tahir Selâm Bey'in Divanı'nı Sahaflar şeyhi Esad Efendi, onun divanını da Tahir Selâm Bey tertip etmiştir. Aynı zamanda Esad Efendi, Tahir Selâm ve Ziver Paşa birbirinin gazellerini tanzir etmiştir.¹⁶ Bu nedenledir ki Mâhir, Selâm ve beraberinde Esad ve Ziveri aynı beyitte bir kez anmıştır:

Maden-i hikmet imiş Zîver ü Esadle Selâm
Bulunur kenz-i hakâyıkda mesâg-ı elmâs (G. 94/8)

¹⁴ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, İstanbul, Dergah Yayınları I. Cilt, 1877, s.74

¹⁵ Haluk İpekten, Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Ed. Haluk İpekten vd., Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:942, 1988, s.431-432

¹⁶ Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, 9. Cilt, İstanbul, MEB Yayınları, 1970, s.1651

2.4.5.Esad

Mehmed Esad Efendi 1201'de İstanbul'da doğmuştur. Medine-i Münevvere kadısı Sahhaflar Şeyhi zâde El-Hac Ahmed Efendi'nin oğludur. Birçok başarılı memuriyetlerde bulunmuştur. Sahhaflar Şeyhi zâde olarak da tanınır.¹⁷

2.4.6.Âtîf Ahmed Bey (d. 1200 ö. 1263)

İstanbul'da doğmuştur. "Ser halifelik¹⁸" "sadaret mektupçuluğu¹⁹", tezkirecilik gibi görevlerde bulunmuştur. Müsteşar ve defterdar olmuştur. Çavuşzâde sanıyla tanınmıştır.²⁰

Doğum ve ölüm tarihleri dışında mesleklerinin de paralellik göstermesi Mâhir'in Âtîf Bey'den etkilenmiş olduğunu daha iyi açıklamaktadır. Mâhir bir beytinde Âtîf Bey'in izinden gittiğini ifade ederek ondan övgüyle söz eder:

Mâhir Âtîf Beg Efendiye bu pey-revlik ile
Nokta-i nazmı o pâkîze-rakamdan almış (G. 97/5)

2.5. Şiirlerinde Kullandığı Terkipler

Mâhir Divanı'nda genellikle Arapça-Farsça terkipleri kullanmıştır. Divanda ikili terkiplerin sayısı oldukça fazladır. Bunun yanında şair, üçlü ve dörtlü terkipleri de yoğun olarak kullanmıştır. Beşli terkiplere de yer verdiği tespit edilmiştir.

¹⁷ İnal, **a.g.e.**, s.323-324

¹⁸ (Halifenin yazdıkları yazıları düzelten, mühim olan yazıları yazan kimseler.) Pakalın, **a.g.e.**, s.186

¹⁹ (Yazı işleriyle meşgul kimselerin ünvanı.) Pakalın, **a.g.e.**, s.491

²⁰ İpekten, **a.g.e.**, s.53-54

2.5.1. İkili Terkipler

Hem **hayâl-i ruhı** hem fikr-i sevâd-ı hattı
Mâhirin **külbe-i gamda** hele rûz u şebidir (G.58/5)

2.5.2. Üçlü Terkipler

Ey **mâh-ı evc-i işve** ki kurbân olam sana
İd oldı geldi mevsim bûse ile merhabâ (G.4/1)

2.5.3. Dörtlü Terkipler

Görmedi çeşm-i felek devr ideli mihr ile mâh
Böyle **seyyâre-i cevâle-i evc-i irfân** (K.2/20)

Gönül ne ân ki perîşân-ı âh-ı hasretidir
Heves **girifte-i zülf-i siyâh-ı hasretidir** (G.59/1)

2.5.4. Beşli Terkipler

Ser-mest-i mey-i feyz-i tecellî-i cemâliz
Pür-neşe-i câm-ı leb-i şîrîn fezâyız (G.88/2)

3. ESERLERİ

Mâhir'in bildiğimiz iki eseri vardır. Biri mürettep Divanı bir diğeri de Münşeât'ıdır.²¹

3.1.Divan

Mâhir'in Divan'ı toplamda 152 sayfadan oluşmaktadır ve matbu haldedir. Divan'ın ilk sayfasında “Mevâlîden Ağrıbozî Osmân Reşîd Beg-zâde Numân Mâhir Beg Merhumun Divân-ı Fesâhat-Unvânlarıdır” şeklinde bir başlık yer almaktadır. Başlıktan hemen sonra “Matbaa-i Âmîrede Tab Olunmuştur” cümlesiyle Divan'ın basıldığı matbaa belirtilmiştir. Bunun haricinde divanın hangi şehirde basıldığına dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Divan'ın en son sayfasının, son satırında da eserin basım tarihi “tab fî 18 Şevvâl sene 1288” cümlesiyle verilmiştir. Eser Arabî aylardan Şevval ayının 18'inde miladi olarak 1871 yılında basılmıştır.

Divan'ın boyutu (dış-iç) 17x23 mm'dir. Satır sayısı ise her sayfada farklıdır.

3.2.Münşeât

Mâhir'in Münşeât'ı 264 sayfadan oluşmaktadır. Matbu bir eserdir. Eserin basım tarihi en son sayfasında “rebî'ül-evvel 23 1286 sene” şeklinde yazılmıştır. Yani eser Arabî ayların üçüncüsünde, miladi olarak 1869 yılında basılmıştır. Yine eserin son sayfasında eserin Ali Rıza Efendi matbaasında basıldığı şeklinde bir açıklama mevcuttur.

²¹ Tahir Efendi, **a.g.e.**, s.233

II. BÖLÜM

NUMÂN MÂHİR DİVANI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVASI

1. DİVANDA KULLANILAN NAZİM ŞEKİLLERİ VE VEZİNLER

1.1.Nazım Şekilleri

Divanda 14 kaside, 196 gazel, 1 müstezat, 2 tahmis, 15 tarih bulunmaktadır. Mâhir Divanı'nın asıl divan kısmı miraciyye, bahariyye ve bir de Nimet-i Cenâb Hazret-i Mefhârü'l-Enâm Aleyhi's-Salâvât ü Vesselâm başlığını taşıyan üç kaside ile başlar. Fakat bunlar Kasâid bölümü içerisinde verilmemiştir. Bu üç kasideden sonra Tevârih başlığı ile birlikte 14 tarih bulunmaktadır. Tarihlerden sonra Kasâid başlığı vardır ve bu bölümde 11 kaside bulunmaktadır. Kasâid bölümünden sonra iki tahmis bulunur ve bunlardan sonra Gazeliyyât kısmı başlar. Bu bölümde 181 gazel bulunmaktadır. Bu gazellerden sonra “sonradan inşâd olunan gazellerdir” şeklinde bir not yazılmış ve divana sonradan eklenen gazeller yer almıştır. Ve bir tarihle Divan metni son bulmuştur.

1.1.1.Kasideler

Mâhir'in Divanı'nda 14 kaside bulunmaktadır. Kasidelerin 11 tanesi Kasâid bölümünde yer alırken üç tanesi onlardan ayrı tarihlerden önce yer almaktadır. Kasidelerin ilki bir miraciyedir ve 196 beyitle Divan'daki en uzun kasidedir. Kasidelerin beyit sayıları ve vezinleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1. Kasidelerin beyit sayıları ve vezinleri

Kasâid Bölümü Dışındakiler		
Kaside Sıra No	Vezin	Beyit sayısı
1	Fe'ilâtün/Mefâ'ilün/Fe'ilün	196
2	Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün	9
3	Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün	53
Kasâid Bölümü İçindekiler		
Kaside Sıra No	Vezin	Beyit sayısı
1	Mef'ûlü/Mefâ'ilü/Mefâ'ilü/Fa'ûlün	40
2	Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün	31

3	Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün	55
4	Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün	25
5	Mefâ'ilün/Fe'ilâtün/Mefâ'ilün/Fe'ilün	59
6	Mef'ûlü/Fâ'ilâtü/Mefâ'ilü/Fâ'ilün	37
7	Mef'ûlü/Fâ'ilâtü/Mefâ'ilü/Fâ'ilün	55
8	Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün	33
9	Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	49
10	Mef'ûlü/Fâ'ilâtü/Mefâ'ilü/Fâ'ilün	17
11	Mefâ'ilün/Fe'ilâtün/Mefâ'ilün/Fe'ilün	60

1.1.2.Gazeller

Gazel, divan şiirinin en önemli nazım biçimlerindendir. Beyitlerle kurulan tek kafiyeli bir nazım biçimidir. Türk edebiyatında, divan şiirinin kuruluş dönemlerinden başlayıp Tanzimat'tan sonra Batı etkisinde gelişen Türk şiirinin yerleşmesine kadar yüzyıllarca çok yaygın olarak kullanılmıştır (Dilçin, 1986: 76). Mâhir Divanı'nda biri müzeyyel, ikisi müşterek ve ikisi de tahmis olmak üzere toplam 196 gazel yer alır. Divanda yer alan gazellerin beyit sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2. Gazeller ve beyit sayıları

5 Beyit	6 Beyit	7 Beyit	8 Beyit	9 Beyit	10 Beyit	
43	22	109	10	9	3	Toplam 196 Gazel

Tablodan da anlaşılacağı üzere Mâhir'in tercihi 5 ve 7 beyitlik gazeller yazmaktan yana olmuştur. 5 ve 6 beyitlik gazellerden birer tanesi tahmistir. 9 beyitlik gazellerden biri müzeyyel gazelken 10 beyitlik gazellerden ikisi müşterek gazeldir.

Mâhir'in gazellerinde beyit sayısı divan edebiyatındaki yaygın kullanımınla benzerlik göstermektedir. Edith Ambros'un 16. asra ait on yedi divanı esas alarak yaptığı bir çalışmada gazel uzunluğu bakımından şu neticeler ortaya çıkmıştır.²²

²² Cihan Okuyucu, Divan Edebiyatı Estetiği, İstanbul, L&M Yayınları, 2004, s.179

Tablo 3. Divan edebiyatında gazellerin uzunlukları²³

4 Beyit	5 Beyit	6 Beyit	7 Beyit	8 Beyit	9 Beyit	10 Beyit	11 Beyit	12 Beyit	13 Beyit	
29	7957	555	2037	137	195	27	41	8	7	Toplam 11002 Gazel

Tablodan çıkan sonuca göre en fazla tercih edilen beyit sayısı 5 ve 7 olmuştur. Bu durum Mâhir'in gazellerinde de benzerdir. Farklı olan Mâhir'in 7 beyitlik gazelleri 5 beyitlik gazellere oranla daha fazla tercih etmesidir.

Mâhir'in Divanı'nda bulunan 204 gazeli kafiyelerine göre aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

Tablo 4. Gazellerin kafiyele göre sıralanışı

ا elif: 9	ب be: 8
ت te: 3	ث se: 1
ج cim: 2	ح ha: 1
خ hı: 2	د dal: 4
ذ zal: 1	ر re: 54
ز ze: 12	س sin: 3
ش şin: 5	ص sad: 1
ض dad: 1	ط tı: 3
ظ zı: 1	ع ayın: 1
غ gayın: 1	ف fe: 1

²³ Okuyucu, a.g.e., s.179

ق kaf: 7	ك kef: 10
ل lam: 6	م mim: 11
ن nun: 13	ه he: 17
و vav: 3	ي ye: 15

Tabloda da gördüğümüz gibi şair Arap alfabesindeki 28 harfin tamamını kafiye olarak kullanmıştır. Fakat şair bazı harfleri diğerlerine göre daha fazla kullanmayı tercih etmiştir. Bunlar; “re, ze, kef, mim, nun, he, ye” harfleridir. Gazellerde kafiye ve redife baktığımızda, şairin tercihinin daha çok rediften yana olduğunu görürüz. Şair 196 gazelin 112’sinde redif kullanmıştır.

Divan şairleri genelde şiirlerinde, isimlerinin yerine asıl adlarından farklı olarak mahlaslarına yer verirler. Mahlas beyti genelde son beyitte yer alır. Şairin mahlasının bulunduğu beyte mahlas-hâne veya tahallüs beyti denir. Tabi şiirlerinde mahlas kullanmayan şairler de mevcuttur. Şairimiz şiirlerinde Mâhir’i mahlas olarak kullanmayı tercih etmiştir. Ve de gazellerinin tümünde mahlas kullanmıştır.

Edebiyatımızda şairler kimi zaman mahlaslarını sanatlı kullanmışlardır. Mahlasın hem sözünü hem de anlamını kastetmek istemişlerdir. Buna hüsn-i tahallüs denmiştir. Mâhir de 66.gazelinin makta beytinde bu şekli kullanmıştır:

Her sûz-ı hem-rütbe-i icâz-ı dûr-a-dûr

Kim bilür sâhir midir şâir midir Mâhir midir (G.66/7)

Divan edebiyatında şairler kimi zaman gazellerinin makta beytinde fahriye yapmışlardır, yani kendi şairlik güçlerini övmüşlerdir. Bu tarz maktalar Mâhir’de de görülmektedir:

Bu tarz-ı has u bu feyzü’l-hay zâtına mahsûs

Verilmiş ta ezel Mâhir gibi meşrebce üstâde (G. 159/7)

Mahlas gazellerde her zaman sonda yer almaz. Kimi zaman şairler mahlaslarını daha önceki beyitlerde de kullanmışlardır. Mahlas beytinden sonra bir kişiyi övmek için, bir ya da birkaç beyit eklenirse bu gazellere müzeyyel gazel, eklenen beyitlere de zeyl adı verilir.²⁴ Mâhir'in 94. Gazeli bir müzeyyel gazeldir:

Gitse ger kân-ı Bedahşâna sürâg-ı elmâs
Sulanur la'l-i müzâb ile dimâg-ı elmâs (Matla Beyit)

Nurdan tügme-i nâz etse girîbânında
Yaraşur Mâhir o siminbere dâg-ı elmâs (Mahlas Beyit)

Ma'den-i hikmet imiş zîver ü Es'adle Selâm
Bulunur kenz-i hakâyıkda mesâg-ı elmâs (Zeyl)

Matladan sonra gelen beyitlerin ilk ve ikinci mısra ortalarının ilki mısraın sonu ile kafiyeleştiği gazeller musammat gazel, bunların mısra ortalarındaki kafiyeleştiği de iç kafiye şeklinde adlandırılır.²⁵ Bu tür gazeller genellikle aruzun iki eşit parçaya bölünebilen 4 tef'ileli kalıplarıyla yazılır. Mâhir'in aşağıya örnek olarak aldığımız gazeli aruzun müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün kalıbıyla yazılmıştır. (Dize ortalarında iç kafiyelerin bulunduğu yerler “ / ” işaretiyle ayrılarak gösterilmiştir.)

Ol mutrib-i nâhid-edâ /etdikde âheng-i nevâ
Her köşe bir sûr-ı safâ/ bu hakdan eflâk olur

Hüsn ü bahâ-yı dil-rubâ/ nakd-ı revân olsa bahâ
Kârı yine cevri ü cefâ/ ceyb-i emel sad-çâk olur

Geh dil-nüvâzım nâz ider /gâh dest-i cevri-i bâz ider

²⁴ İsen, a.g.e., s.216

²⁵ İsen, a.g.e., s.216

Geh nagme-i şeh-nâz ider/ hâtır-ı teşevvüknâk olur

Seyrâna çıksaydı biraz /ol yekke-tâz-ı izz ü nâz
Gösterse tırâz-ı ihtirâz/ yek-rân-ı dil-i çalâk olur

Sihr-âferînân-ı selef /remz-âşnâyân-ı halef
Dizilse farzâ saf-be-saf /Mâhir yine de bi bâk olur (G.49)

Klasik âşık ve sevgili tipi Mâhir'in gazellerinde de kendini gösterir. Âşıkların mest olma sebebi olan sevgilinin dudağı Mâhir'in bir beytinde şu şekilde gözümüze çarpar:

Çünkü mestânelik âşıkların meşrebidir
Mest iden çeşmini var ise âb-ı lebidir (G.58/1)

Mâhir bir beytinde meythane kelimesi yerine, metinlerde az geçen "humgâh" kelimesini kullanmıştır:

Bu humgâh-ı harâbâdda mest ü harâbız biz
Gel ey sâki esîr-i neş'e-i zevk-i şarâbız biz (G.81/1)

Mâhir kimi gazellerin tamamında istifham sanatı kullanmıştır. Aşağıdaki gazel de böyle bir özellik gösterir:

Sergeşte eyleyen bizi devr-i felek midir
Yohsa o cam sâkî-i sîmin belin midir

Timsâl-i nâz âyîne-i işvesindedir
Cism-i latîfi sûret-i rûh-ı melek midir

Merdüm-küş-i gamzesi pek bî-emândır
Ol nûr dîde-i meskeni bilmem bin midir

Ahımdır ol sihâm-ı kazâ sûz-ı âteşin

Câna sanursın anı hevâyî fişek midir

Mâhir bızâ'a-i dili etdik muhâsebe

Nakd-i visâl-i yâri garaz istemek midir (G. 35)

1.1.3.Müstezat

Müstezat artmış, ziyadeleşmiş anlamlarına gelmektedir. Edebiyat terimi olarak ise uzunlu kısıklı mısralar halinde yazılan bir nazım şeklinin adıdır.

Müstezat, bir nazım şeklinin her mısraının veya beytinin sonuna o nazım şeklinin yazıldığı veznin bir cüz'ü ile yazılmış kısa bir mısra ekleyerek meydana getirilir. Bu sonradan eklenen kısa mısralara ziyade denir.²⁶

Mâhir Divanı'nda sadece 1 tane müstezat yer almaktadır. Mâhir bu şiirini aruzun Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn - Mef'ûlû Fe'ûlûn kalıbıyla yazmıştır. Mâhir bu şiirini sevgili için yazmıştır:

Dâg urdı gül-i sürh ruh-ı dil-bere jâle

Fer verdi bu gün şaşaa-i aks piyâle

Reşk eyledi lâle

Mirât-i cemâle

Bir kere girîhinde cebîn olsa ol âfet

Hançer çeker ebrûları yüz verse hilâle

Asâr-ı kıyâmet

Bak hışm u celâle

Gördük de olur şem-i ruhsârına sûzân

²⁶ İsen, a.g.e, s.221

Arz eylese rûyun dahı mihr olsa kemâle
 Pervâneveş insân
 İrmez mi zevâle

Teşrîf ile gam-hânemizi eyledi rûşen
 Tercîh iderim bûs-ı lebin ayn-ı zevâle
 Mânend-i gülşen
 Hem bâde-i âle

Şeh-bâz-ı nigâhiyle harâb olmada Mâhir
 Râm itmede sayyâd-ı heves dâm-ı visâle
 Bu lâne-i hâtır
 Meyl eylesün âle

1.1.4.Kıta

İlk beyti müfret olmak üzere, "ba ca da ea..." düzenindeki tek kafiyeli beyitlerle yazılan şiiirdir.²⁷ Mâhir Divanı'nda kıt'a nazım şekliyle yazılmış üç adet şiiir bulunmaktadır. Kıtaların tamamı Divan'ın giriş bölümünde yer almaktadır.

1.1.5.Tahmis

Divanda iki tahmis bulunmaktadır. Bunlardan biri İzzet Bey Efendi'nin gazelini tahmisidir. Diğeri de Salik Efendi gazelini tahmisidir. Tahmislerden ilki aruzun Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün kalıbı ile yazılmışken, İzzet Bey Efendi gazelini tahmisi ise Fa'ilatün/Fa'ilatün/Fa'ilatün/Fa'ilün ile yazılmıştır.

²⁷ Halil Çeltik, "Tenkitli Divan Neşirlerinde Nazım Şekli Problemleri", Türkoloji Araştırmaları Volume 2/3, Summer 2007, s.192

Tahmis edilen gazellerden Salik Efendi'nin gazeli 5 beyit, İzzet Bey'in gazeli ise 6 beyittir.

Mâhir'in ilk tahmisi Salik Efendi'nin şu matlalı gazelinedir:

Süpürüp reh-güzârın cârûb-ı müjgânım ile
Sularım hâk-i rehin dîde-i giryânım ile

Mâhir'in ikinci tahmisi de İzzet Bey Efendi'nin şu matlalı gazelinedir:

Âşık zincir-i zülfünden rehâ lâzım degil
Âkıla âzâdegî-i nâ-revâ lâzım degil

Mâhir'in tahmis ettiği gazeller içerik bakımından benzerdir. Her iki gazel de klasik sevgili - âşık tipi üzerine yazılmıştır. Bu tahmislerinde oldukça başarılı olduğunu gördüğümüz şair, eklediği mısraların tahmis ettiği beyitlerle anlam bakımından kaynaşmasına dikkat etmiştir.

1.1.6.Tevârih

Divanda 15 adet tarih bulunmaktadır. Tarihlerden ilki Sultan II. Mahmud'un iki şehzadesinin sünnetleri için yazılmıştır:

Buldı Mâhir kulu bir şevk ile târih-i nefîs
Oldı sünnet iki şeh-zâde-i âlî-cevher (T. I/17)

Divandaki ikinci ve üçüncü tarihler de II. Mahmud'un kızları Münire ve Hatice Sultan'ın doğum tarihlerine işaret etmektedir:

Silk-nizâma peyvend-i târ-ı tac-ı cevher-bend
Mihr ile aya mânend togdı Münîre Sultân (T. 2/9)

Mâhir envâ-ı teşekkürle dedim târihin
Zîb idüp dehri tulû ile Hâdîce Sultân (T. 3/7)

“Tarih-i Vefat-ı Nâzım” başlığı ile yazılan tarih Mâhir Bey’in vefat tarihine işaret etmektedir ve Mâhir bu tarihi kendine dua niteliğinde yazılmıştır. Burdan da anlıyoruz ki Mâhir ölüm döşeğinde dahi şiir yazmıştır.

1.2.Vezinler

Mâhir’in şiirlerinde kullandığı bahirler ve nazım şekillerine göre hangi kalıbı kaç kez kullandığı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 5. Divanda kullanılan vezinlerin nazım şekillerine göre dağılımı

Kullanılan Bahirler	Nazım Şekilleri				
Remel	Kaside	Gazel	Tarih	Kıta	Beyit
Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün	-	37	3	1	3
Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün	5	50	3	-	-
Fâilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün	-	1	-	1	-
Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün	-	1	-	-	-
Hezec	Kaside	Gazel	Tarih	Kıta	Beyit
Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fa’ûlün	2	20	1	-	-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün	1	36	6	-	-
Mefâ'ilün Fe'ülün Mefâ'ilün Fe'ülün	-	-	-	-	3
Muzârî	Kaside	Gazel	Tarih	Kıta	Beyit
Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün	2	43	-	1	-
Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün	-	-	1	-	-
Hafif	Kaside	Gazel	Tarih	Kıta	Beyit
Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1	2	-	-	-
Recez	Kaside	Gazel	Tarih	Kıta	Beyit
Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün	-	1	1	-	-
Müctes	Kaside	Gazel	Tarih	Kıta	Beyit
Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	2	5	-	-	2

Mâhir şiirlerinde 6 değişik bahir ve 12 değişik aruz kalıbı kullanmıştır. Aruz kullanım çeşitliliği bakımından 235 şiir için bu rakam pek fazla değildir. Yine de Mâhir'in aruz ölçüsü kullanımı Türk edebiyatındaki yaygın kullanım

ile paralellik göstermektedir. Türk edebiyatında ilk yüzyıldan başlayarak bütün nazım şekillerinde en çok kullanılan Remel bahrinin kalıpları olmuştur. Türk edebiyatında taranan 28038 şiirin 13289'u bu bahirle yazılmıştır.²⁸ Mâhir'in şiirlerinde de bu böyledir. Mâhir 235 şiirin 105'ini bu bahirle yazmıştır. O, Türk şairlerince en çok kullanılan "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" kalıbıyla 44 şiir yazmıştır. Bunlardan 37'si gazeldir.

Türk edebiyatında Remel bahrinden sonra en çok kullanılan bahir Hezec'dir. Türk edebiyatında taranan 28038 şiirin 7551'i bu bahrin kalıplarıyla yazılmıştır.²⁹ Mâhir şiirlerinin 69'unu bu bahrin kalıplarıyla yazmış ve Remelden sonra en çok bu bahrin kalıplarını kullanmıştır. O, şiirimizde hezec bahrinin en çok kullanılan kalıbı olan "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün" ile 43 şiir yazmıştır.

Türk edebiyatında ele alınan şiirlerin 2661'i Muzârî bahrinin kalıplarıyla yazılmıştır.³⁰ Mâhir de şiirlerinin 47'sini bu bahrin kalıplarıyla yazmıştır. Mâhir Muzârî bahrinin en çok kullanılan kalıbı olan "Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün" kalıbını kullanmış ve bu kalıpla 43 gazel, 2 kaside ve 1 kıta yazmıştır.

Recez bahri Türk şiirinde fazla kullanılmamıştır.³¹ Mâhir de bu bahrin sadece bir kalıbını kullanmış ve bir şiir yazmıştır. Mâhir bu bahrin "Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün" kalıbını kullanmıştır. Bu kalıp ile Türk edebiyatında yalnızca 55 şiir söylenmiştir. Bunların çoğunluğu murabbadır.³² Mâhir ise bu kalıpla 1 gazel ve 1 tarih yazmıştır. Mâhir, Müctes bahrinin ise "Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilâtün" kalıbını kullanmış ve bu kalıpla 2 kaside, 5 gazel ve 2 beyit yazmıştır. Bunların dışında Mâhir bir de Hafif bahrinin Türk aruzundaki tek kalıbı "Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün" ile 1 kaside ve 2 gazel yazmıştır. Bu kalıbın Türk edebiyatında kullanımı, taranan şiirlerin 806'sını oluşturur.

²⁸ Haluk İpekten, Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz, Ankara, Dergah Yayınları, 2004, s.215

²⁹ İpekten, a.g.e., 167

³⁰ İpekten, a.g.e., 243

³¹ İpekten, a.g.e., 204

³² İpekten, a.g.e., 208

Aruz terimi olan ulama iki kelimenin birleştirilmesine, birlikte okunmasına denir. Ulama aruz uygulamasında çok kullanılmış ve üstelik şiirde bir ahenk yaratması bakımından da gerekli sayılmıştır. Tersine ulama yapılacak yerde yapılmazsa kulağa hoş gelmeyen bir sekt, bir kesinti olur.³³ Ancak “ayn” harfi ile başlayan kelimelerle ulama yapılması bir kusur sayılmıştır. Arap alfabesinde “ayn” sessiz harf olduğundan ulama yapılmaz.³⁴ Mâhir bazı beyitlerinde bu kuralın dışına çıkmış ve aruz hatası yapmıştır: (Ulama yapılan kısımlar koyu renklidir.)

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

Çünkü mestânelik âşıkların meşrebidir

Mest iden çeşmini var ise şarâb-ı lebidir (G. 58/1)

İmâle-i maksûr, açık veya kısa sesli hecelerin uzun veya kapalı okunmasıdır.³⁵ Aslında aruz hatası sayılmakla birlikte buna her zaman göz yumulmuş ve şairlerce çokça yapılmıştır. Hatta bu hatayı özellikle beyitteki anlamı güçlendirmek ve ahengi arttırmak için kullanan usta şairler de çıkmıştır.³⁶ Mâhir'in 109 numaralı “mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün” kalıbındaki gazeli buna örnektir.

İmâle-i memdûh Arapça ve Farsça kelimelerde bir uzun heceyi, ya da sonu iki sessiz harfle veya “hemze” ile biten bir heceyi bir uzun bir kısa olmak üzere iki hece olarak okumak demektir. Divan şiirinde imâle-i memdûh şairlerce çok kez ahengi artırmak için yapılmıştır. Tersine bu hecelerde imâle yapılmadığı durumlarda zihaf yapılmış olur ve kusur sayılır.³⁷ Mâhir bazı beyitlerinde imâle-i memdûh yapmayarak bir aruz hatası yapmıştır:

Mâhir, bazı kalıpları şiirlerinde çok fazla kullanmış, bazılarına ise çok az yer vermiştir. Onun aruz kalıplarını kullanımı diğer Türk şairlerinin beğenileriyle büyük oranda örtüşmektedir. Bu yönüyle diğer divan şairleri ile

³³ İpekten, a.g.e., 142

³⁴ İpekten, a.g.e., 144

³⁵ İsen, a.g.e., s.189

³⁶ İpekten, a.g.e., 149

³⁷ İpekten, a.g.e., 150

ortak özellik göstermektedir. Mâhir'in yaşadığı yüzyıl aruz ölçüsünün Türk şairlerinin elinde başarılı bir şekilde kullanıldığı ve aruzun en güzel örneklerinin verildiği bir yüzyıldır. Mâhir ise aruzu kullanırken birtakım hatalar yapmıştır. Bu onun bir kusuru, bir eksikliğidir.

2.DİVANIN MUHTEVASI

2.1. Din-Tasavvuf

Mâhir, Allah'ın varlığına ve birliğine inanmanın verdiği bolluk ve yardımın Mecûsilerin ateşini dahi söndürebileceğine bir beyitte şu şekilde vurgu yapmıştır:

Âb-yâri-i füyûzât-ı ilâhiyye ile
İtdi âteş kede-i küfr-i Mecûsî itfâ (K. 3/33)

Mâhir Divanı'nda indirilen dört kitaptan sadece Kurân'dan söz etmiştir. Bunun dışında çoğunlukla Kurân sayfası sevgili yüzüne, yazılar yüzdeki ayva tüylerine benzetilmiştir:

Âşık-ı âgâha yârin mushaf-ı hüsnündeki
Nakş-ı hattından ayândır manî-i Kurân-ı aşk (G. 111/5)

Mushaf-ı hüsnini ezberledim âyet âyet
Biz o mecmûa-i esrâr-ı hatt-ı zibâyız (G. 90/4)

Kabe Mâhir'in şiirinde sevgilinin yüzü dolayısıyla anılmıştır. Sevgilin kaşı kible, yaşadığı yer de İslamın Kabe'sidir:

Kabe-i hüsnî tavâf it kaşıdır kible-i dil
Kûy-ı yâr ola çü Beytü'l-haremi İslâmın (G. 118/5)

Mâhir, dini inanç ve mefhumlara çok fazla değinmemiştir. Bir beyitte hesap verme ve halini açıklama işinin mahşerde yapıldığından, bir başka beyitte de kıyamet gününün kargaşasından ve kişiye vereceği dehşetten bahsetmiştir:

Mütûn-ı hüsn ü uşşâkın ukde-i dâg-ı derûnın hep
Ki şerh ü hali ancak zâhidâ mahşerde kalmışdır (G. 48/6)

Çeşm-i hûn-rîz-i nedem-i hışm ile şemşîr-i ciger
Verir âşûb-ı kıyâmet gibi şûr u dehşet (G. 20/2)

Hiz. Muhammed'den kıyamete kadar olan zamana, İslam inancında Âhir Zamân denir. Kurân-ı Kerîm ve hadislerde bu zamana dair birçok işaret vardır. Bu süre içerisinde çeşitli güçlükler ve kafirler ortaya çıkacak ve birçok fitne meydana gelecektir. Mâhir, bir beytinde kincilerin zamane adamlarına fırsat vermeyeceğinden ve bunun âhir zaman olduğundan bahsetmiştir:

Ebnâ-yı dehre vermez amân çerh-i kîne-h'âh
Ben bildigim zamân ise âhir zamânedir (G. 73/4)

Sevgilinin boyu tubaya, dudağı kevsere, bulunduğu yer de cennet pınarına benzetilmiştir:

Tûbâyâ kadi kevsere lal-i lebi menend
Ayn-ı bihişt degil mi aceb kûy-ı dil rûbâ (G. 4/5)

İslamiyet öncesinde Arapların taptığı Lât, Uzzâ ve Menât adlı üç puttan ikisi Mâhirin bir beytinde yer almıştır:

Yıkdı tâk-ı refi-i Kistrâyı
Rû be-hâk itdi Lât u Uzzâyı (K. 1/73)

Mâhir, Hiz. Musa ile ilgili çeşitli olaylara telmihte bulunur. Tûr dağının tecelli yeri olduğunu söyler.

Mir'ât-i câna itdi tecellî-i Tûr-ı 'aks

Gördüm o cilvenin yed-i beyzâda sûretin (G. 120/5)

Çünkü kelîm-i Tûr-ı tecellî-i hikmetiz
Mâhir asâ-yı hâmemi bir ejder eyledim (G. 134/7)

Pîr-i mugân, “meyhanecilerin eskisi, ihtiyarı ve Yunan hikayelerine göre Bakus gibi, İranlılara göre meyhanecilerin piridir.”³⁸ Mâhir de şiirinde pîr-i mugânı meyhaneci anlamında, şarabı da onun kızı olarak kullanmıştır:

Bad-ez-în meygededen çeksün ayagın rindân
Setr ider şâhid-i bint-i inebi pîr-i mugân (K. 2/5)

Kızıdır duhter-i rez pîr-i mugânın zâhid
Mahrem olmaz sana olsun yine merdâne o şûh (G. 26/4)

Mâhir’in Divanı’nda Nakş-bend redifli bir gazeli vardır. Bu gazelinde ilgili tarikati övmüştür, bkz.G. 28.

2.2. Cemiyet

2.2.1. Şahıslar

Şair Ferhâd u Şîrîn hikayesinin iki kahramanına şiirinde yer vermiştir. Mâhir bir beytinde Şîrîn kelimesini tevriyeli kullanmış ve kendini Ferhâd gibi eline kazmayı almış bir halde tasvir etmiştir:

Ferhâdveş aldımsa ele tîşe-i aşkı
Tâkat mı gelür hecrine ol Şîrîn-edânın (G. 119/4)

³⁸ Ahmet Talat Onay, Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü, haz. Cemal Kurnaz, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2007, s.277

Mâhir şiirlerinde ünlü Acem pehlivanları Behram ve Rüstem'i zikretmiştir. Behram'ı bir kasidesinde Rüstem'i ise birkaç kez kaside ve gazellerde zikretmiştir. Eline ok ve yay alan sevgilinin Rüstem ve Behram'ı bile serseme çevirebileceğini vurgulamıştır:

Görse Behram ile Rüstem ger olurdu sersâm
Kabza-ı destine bir kez alıcak tîr ü kemân (K. 2/26)

Zâl, Fars kahramanlarından Sam'ın oğlu, meşhur pehlivan Rüstem'in babasının adıdır. Zâl, Mâhir'in şiirlerinde yer almıştır. Sevgilinin kaşı Rüstem'in yayına benzetilirken gamzesi de Zâl'ın kılıcına benzetilmiştir:

Tîr-i müjâgnı yeleklenmiş perr-i Cibrilden
Ebrûvânı kavs-ı Rüstem gamzesi şemşîr-Zâl (G. 126/2)

Mâhir aynı zamanda İran hükümdarlarından Dârâ ve Kistrâ'ya da değinmiştir:

Şükûh ü menziletle kesr eder dârât-ı Dârâ'yı
Degildir âstânı pâyesinde gurfe-i Kistrâ (T. XII/13)

Mâhir bir beytinde ünlü İranlı şairi ve mutasavvıfı Ferîdüddîn Attâr'dan ve ünlü eseri Pendnâme'den bahsetmiştir:

Bûstândır varak-ı mihr ü vefâdan ma' düm
Pend-i Attârı sabâ gûşuna eyler telkîn (K. 3/9)

2.3. İnsan

2.3.1. Sevgilide Güzellik Unsurları

Mâhir'in şiirlerinde saç, uzun, kıvrım kıvrım oluşu münasebetiyle anılmıştır.

Nigâhı sâye-i müjgân-ı mest-i nahvetdir

Şikenc-i zülfüne murg-ı hümâ mı gizlenmiş (Diger 3/2)

Fikr-i **gîsû-yı perîşânı** ile

Akl u sâ mânı verir bâde gönül (G. 127/5)

Pîçiş-i zülfüne dil-beste olup murg-ı heves

Çâk idüp bâl ü perin hayâl-i perîşân gidiyor (Diger 11/5)

Sevgilinin alnı beyaz ve aydınlıktır. Alın beyazlığı itibariyle aya benzetilmiştir:

Ol âfitâb-ı naza verilmiş kemâl-i ruh

Nûr-ı cebîni eyledi ref-i zevâl-i ruh (G. 25/1)

Hükm-i sitârem uymadı ol **meh-cebîn** ile

Birbirine felekde karîn-i farkdan olur (G. 60/6)

Alın aynı zamanda kırışıklığı münasebetiyle de anılmıştır:

Şemşîrini almış ele ebrû-yı mahabbet

Gösterdi bana **çîn-i cebîn** rûy-ı mahabbet (G.19/1)

Sevgilinin kaşı yaya, kirpikleri de oka benzetilir.

Tîr-i müjgânı geçer pûte-i dilden câna

O **kaşı yay** ider âşıklarının kaddini ham (G.136/6)

Mâhir'in şiirlerinde göz; zalim, büyüleyici, baygın ve süzgün oluşu itibariyle anılmıştır:

Çeşm-i hûn-rîz-i nedem-i hışm ile şemşîr-i ciger

Verir âşûb-ı kıyâmet gibi şûr u dehşet (G.20/2)

Çeşm-i fettânına ol mugbeççe-i nâz-perest
İşve-i hayreti tapdığı sanemden almış (G.97/3)

Süzünce subh-ı demde bir perî **çeşm-i gazâl**ını
Dil-i şeydâ olup âmâcgâh-ı tîr-i müjgânı (G.174/1)

Andırır hûn-rîz-i gamzen Zülfekâr-ı Haydarı
Çeşm-i mahmûr-ı güle mest etdik dil-i şevk-âveri (G.179/1)

Sevgilinin beli inceliği dolayısıyla anılmıştır, hayal olarak tasavvur edilmiştir:

İlişmez mûşikâf-ı fikr ile ser-rişte-i idrâk
Hayâl-i **mû-miyân**ı hâric-i kayd-ı tahayyüldür (G. 50/4)

Sevgilinin yürüyüşündeki eda “hoş” olarak tabir edilmiştir:
Görmedim **serv-i revânımdaki reptâr** gibi
Kaldı hayretde gönül sûret-i divâr gibi (G. 176/1)

Göğsün gümüşe ve aya benzetilmesi parlak, beyaz ve temiz oluşundan dolayıdır:

Kurs-ı sîmin kamerdir **sîne-i sâf**ın senin
Pûte-i pür-tâb sun-ı hakda kâl olmuş sana (G. 2/2)

Alup bir bûse **parlak gerden**inden fındık altunun
O sîmin cebhe-i rakkâs-ı dil-cûya yapışdırsak (G. 109/5)

Sevgilinin dişleri birer inci tanesidir ve gizli hazine gibi saklıdır. Diş Mâhir Divanı’nda küçük oluşu ve inci tanesini andırması münasebetiyle anılmıştır:

Dürr-i dendânı dürc-ı femde bir gencîne-i pinhân
Sanır bûs eyleyen bir Hak-ı gevher-nisâr aldı (G. 177/3)

Hurde hurde **dâne-i dendâneleri**

Dürr-i tâbın kânıdır imânıdır (G. 32/3)

Çin; güzellik, kıvrım, alın kırışıklığı, misk, put ve putperestlik münasebetleriyle anılmıştır:

Misk-i Rûmidir o hâl-i anberîn

Nâfe-i Çîn ü Hatâ hayranıdır (G. 32/8)

Çîn-i cebîn-i vuslata tâkat getürmeyiz

Sûretger-i hayâl-i nigâr-ı mahabbetiz (G. 82/5)

İksir, eski kimyacıların çok etkili olduğuna inandıkları bir maddeydi ve onunla altın edebileceklerine inanırlardı. Mâhir bir beytinde sevgilinin ayak tozunun iksir ve kimya olduğunu söylemiştir:

Hâk-pâyin ey perî **iksîr ü kimyâ**dır bana

Gerd-i râhın sürme-i çeşm-i süveydâdır bana (G. 6/1)

2.3.2. Seven (Âşık)

Mâhir'in şiirleri genellikle âşık ve sevgili ile ilgilidir. Sevgili çoğu zaman ideal olandır. Sevgilinin bu şekilde anılmasının yanında, gerçek hayattan alınma sevgili-âşık tiplerine de rastlanır.

Şair bayramın gelişi şerefine sevgiliden bayramlık olarak öpücük diler:

Merhabâ ey meh-i nev-res sana kurbân olalım

Şerbet-i lalini sun âşık geldi dem-i îd (G. 30/1)

Âşığın inlemeleri sevgilinin kulağına kadar yetişmiştir. Âşık cefa bağının inleyen bülbülüdür:

Mâhir irişdi gûş-ı güle nâlemiz bizim

Bâg-ı cefâda bülbül-i zâr-ı mahabbetiz (G. 82/7)

Âşık, sevgili ve aşk yüzünden perişandır:
 Heves-i hâma düşer âşık-ı âşüfte-mizâc
 Zîb-i dûş etse o meh kâkûl anber-fâmın (G. 118/4)

Tıfl iken dahı henüz âşıkın âşüfte ider
 Meşk-i sîyeh-pâre-i esrâr-ı delâl eyleyecek (G. 121/5)

Sevgilinin hasretinden çekilen ahlar ile dünya ve dokuz gök yanabilir:
 Yakarız şeş-cihet ü nüh felegi âh ile biz
 Mâhirâ tâb-ı tahassür ile mahrûr olıcak (G. 110/5)

2.3.3. Rakip

Rakip aşığın gözünden kötü huylu, kinci, zalim, zararlı biri olarak anlatılır:

Rakîb-i kîne-ver üftâde-i hâk-i helâk olsun
 O şûh-ı mehveşimle şimdi hem-bezm-i tevassuldur (G.50/6)

Sevgili rakibe iyi davranır:
 Göz göre agyâre hep çeşm aşinâlık gösterir
 Âşıkı görsün de olsun gavta h̃âr-ı intizâr (G.45/3)

2.4. Kozmik Alem

Mâhir şiirlerinde kozmik unsurları kullanmıştır. Utarid, Pervin (Süreyya), Bercis ve Mirrih(Merih) gibi yıldızlar Mâhir'in şiirlerinde kullandığı yıldızlardır. Yıldızların dizilişlerini, ışıltılarını kendi şiirine benzettiği yıldızları benzetme unsuru olarak kullanıp sevgiliyle ilişkilendirdiği beyitleri mevcuttur.

Levh-i arşa yazar elkâbını bir **Bercîs**-i felek
Olmış arâyîş-i engüştîde kilik-i muyin (K.3/26)

Kasd etse girse kanına bir âşıkın o meh
Mirrih-i ebruvânına hançer-i hilal imiş (G.95/4)

Huşe-i **Pervin** nizâm-ı zülfünün efgendesî
Gamze-i **Mirrih** fülk-i ebru hilâl olmuş sana (G.2/3)

Pervin (Süreyya), yedi yıldızdan müteşekkildir. Bu haliyle inci dizisine (veya gerdanlığa) ve çiçek tarhına teşbih edilmiştir.³⁹ Mâhir de bu yıldızı şiirlerinde kullanmıştır:

Deste ber deste olup rişte-keş hüsn-i nizâm
Sünbül olmaz mı ya reşk-âver-i ikd-ı **Pervîn** (K.3/14)

Nazm-ı münîri matla-ı âfâka ferr verir
Silkû'l-le'âl ikd-ı **Süreyyâ** nizâmdır (K.9/31)

Utarid ikinci felektir. Sabahleyin güneşin doğmasından önce ve akşamleyin batışından sonra kısa bir müddet görülebilir.⁴⁰ Mâhir bu yıldızı 3 beyitte kullanmıştır:

Firâz-ı levhâ-i çerhe bu gûne evsâfın
Utarid eyledi zerrin-i kalemle zîb-i sutûr (K.5/25)

Ziyâ-yı midhatini levh-i mühre nakş eyler
Utarid almış ele kilik-i pertev-efşânı (K.11/24)

Mihr ü meh zerre-i naçizim **Utarid** hamem
Arş-ı âlâ-yı maânî benim eflâkimdir (G.47/4)

³⁹ Mehmed Çavuşoğlu, Necati Bey Divanı'nın Tahlili, İstanbul, Kitabevi Yayıncılık, 2001, s.256

⁴⁰ Çavuşoğlu, a.g.e., s.256

Güneş ve ay divan şiirinin en fazla kullanılan unsurlarındandır. Mâhir de bu unsurlardan yararlanmışır. Sevgilinin yüzünün parlak güneşe ve aya benzetildiği birkaç örnek aşağıda yer almaktadır:

Hurşid otag-ı rıfatine **şems-i münîr**

Meh eşheb-i şükûhuna zerrîn sitândır (K.9/27)

Kadd-i tubâsına verdikce hırâma ruhsat

Bezmimi reşk-i arâm itdi o **hurşid talât** (G.20/1)

Olmasa ateş perest tal’ati bir **mehveşin**

Gün be-gün devr eylemezdi şark u garbı âfitâb (G.12/2)

Kevkeb-i hüsnün iderse nola zülf-i tenvir

Şeb-i târ içre ziyâ-güster olur **mihr-i münîr** (G.44/1)

Olur subh-ı ümmîdim müncelî envâr-ı hüsnünle

Fer-i **mihr-i ruhun** dervâze-i manzarada kalmışdır (G.48/2)

2.5. Diğerleri

Mâhir musiki makamlarından şeh-nâz ve mâhûrdan bahsederken musiki ile alakalı olarak yalnız Mutribi anmıştır:

Geh dil-nüvâzım nâz ider geh dest-i cevri bâz ider

Geh nagme-i **şeh-nâz** ider hâtır-ı teşevvüknâk olur (G. 49/3)

Usûli almış iken perde-i şeh-nâzdan **mutrib**

Firâr itdi makâm-ı râhate ilâ-revâh **mâhûre** (G. 156/5)

Mâhir divanda bir kez de satranç kelimesini kullanmıştır:

At sürüp fi’l-cümle **şatranc**-ı hünerde Mâhirâ

Tarh it üstâdâne hep mansûbhâ-yı nev-zemîn (G. 144/7)

III. BÖLÜM

NUMÂN MÂHİR DİVANI'NIN METNİ

(1)

(Mevāliden Ağrıbozî ' Osmân Reşîd Beg-zâde Nu' mân Mâhir Beg Merhûmuñ
Dîvân-ı Feşâhat-' Unvânlarıdır

(Maṭba'a-i ' Âmîrede Ṭab' Olunmuştur)

[...maṭba'a-i 'âmîrede ṭab' olunmuştur 1261-150...⁴¹]

(2)

Bismillâhırrâhmânırrâhîm

Mef ūlū Fā ilātū Mefā ĩlū Fā ilün

1 Hāmdî ki der-zebân-ı ' avālim-i müsellemeşt
Maḥşûş-ı bârgâh-ı Hudâ-yı mu' azzameşt

2 Lü 'lū 'i tâbdâr-ı şalât ü selâm-ı pāk
Şâyeste-i nişâr der-faḥr-ı ' âlemeşt

⁴¹ (...) Nûshada silik olduğu için okunamamıştır.

3 Na‘t-ı bihîn tarziye ez-luṭf-ı îzîdî
Şayân-ı âl ü şaḥb-ı güzîn mükerremest

Amma ba‘de zâmâ’ir-i nâm-âverân iḳlîm-i süḥan ü ṭabâyi‘-i yekke tâzân zekâ vü fiṭen olan sâlikân mesâlik-i şî‘r ü inşâ vü mâlikân-ı memâlik-i nazm ü imlâya rûşen ü hüveydâdır ki seciye-i zülâl neşîd-i siḥr-i ḥelâl ü selîka-i cûy bâr-ı şîrîn-güvâr güftâr ü maḳâl lücce-i ṭabâyi‘-i hûner-verân-ı ḥaḳâyîḳ bînâna yenabî‘-i ‘avârif-i Kirdgârîden cârî bir ‘inâyet-i bî-pâyân ḥazret-i perverdîgârı olduğı vâ-reste-i ḳayd-ı eşkâl olduğına binâ’-perver-i şiyâfte-i gülzâr-ı taḥayyülleri olan üşküfe-i reng-â-reng-i mezâmîn-i nikât ü ezhâr-ı gûn-â-gûn tevriye vü kinâyât ‘ale-d-devâm ta‘ṭîr-i meşâm-ı ‘âlemiyyân ü tenvîr-i bâşıra-i daḳâyîḳ bînân-ı zamân itmekde olduğı ḳaẓiyye-i müsellemeden bir emr-i bâhirü’l-bürhân olmağla şâhid-i pesendîde-ḥıram nazm ü inşânın merâyâ-yı âğûş-ı tefekkürde ızhâr-ı ğunc ü delâl nâz u ibrâz ve ihtizâz eylemesi ḥuşûşuna kâffe-i ulû’n-nühâ tâlib ü sa‘y ü kûşîş-i bî-hemâl ile ez-cân ü dil râğîb olmalarından nâşî her ‘aşrda maẓhariyyet-i feyz-i cenâb-ı bâri ile bir zât-ı ḥuceste-şîfât ḥâ’iz-i ḳaşabüs’- sebak

(3)

imtiyâzât olarak neyl-i ârzü-yı vişâl ile vâşıl-ı ser-menzil-i kemâl olmağla şî‘t-i şükûh-ı nâm-ı nâmîleri teşnif-sâz-ı mesâmi‘-i ‘âlemiyyân ve envâr-ı âşâr-ı ma‘ârif-kirdârları mânend-i ḥürşîd-i tabân pertev-efgen-i şaḥâ’if-i cihân olması cem‘ ü telfîḳ-i şîrâze-i âşârlarına merbûṭ u tertîb ü tanzîm-i dîvânlarına menûṭ olduğı resm ü revîş-i eslâfdan müstebân ve bu eşer-i cemile iḳtidâ-yı lâzımeden idüğü bedîhi vü ‘ıyân olmak ḥasebiyle el-ḥâletü’l-ḥâzihi bu ‘aşr-ı bâhirü’n-naşrda sitâyîş-i tavşîf ḡâyet süḥan-verî naḳş-ı nigîn-i kemâl ü nigâriş midḥat-i nazm-âveri beytü’l-ḳaşîd na‘t-ı behîn mâ-şadaḳ ḥalleri olan maḥrûse-i Ağrıbozda mevâlî-i ‘izâm-ı celîletü’ş-şân ü eşrâf-ı ḥânedân

cezâletü'l-‘unvândan şeh-süvâr-ı meydân-ı fazl ü ‘irfân-ı gencür-ı künûz-ı taḥḳîḳ ü itḳân bânî’-i mebnî-i lutf ü kerem-i meşiyed-esâs ḥüsn-i şiyem-i memdûḥ-ı enâm ve zât-ı vahîd semâḥatlü ‘Oṣmân Reşîd Beg Efendi Ḥazretleriniñ maḥdûm-ı ma‘ârif-mevsûmları müderrisîn-i kirâm-ı vâcibü’l-i ihtirâmdan maṭla‘-ı envâr-ı ḥüsn-i maḳâl âyîne-i cemâl-ı fazl ü kemâl dilîr-i ‘arşa-i ‘ilm ü fehmi ḥusrev-i ‘âlem-giri iḳlîm-i nazm

(Kıt‘a)

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Ān ki ez-âb-ı güher-ter mî-koned engüşt-i *ḥiṣ*
Mî-şevved dehr ki varaḳ-gerdân-ı dīvân-ı ‘aṭâ
- 2 Ān ki der her ḥâne efrûz ü çerâğ-ı ma‘rifet
Āyet ez revzen birün nûr-ı nigâh-âšnâ

Ser-ğazel-i dīvân-ı feşâḥat şâh beyt-i mecmû‘a-i belâğât ‘ırḳ-ı aṣîl kâbiren ‘an-kâbir necâbetlü Nu‘mân Mâhir Beg Efendi Ḥazretleriniñ maṭla‘-ı ṭab‘-ı enverlerinden pertev-efşân-ı zuhûr ü zînet-baḥşâ-yı şaḥâ’if şudûr olan dūrri-i tâbdâr-ı âşâr-ı ma‘ârif-kirdârlarınıñ bu avân-ı meymenet-iḳtirânda dest-i meyâmin-peyvesteleriyle taḥrîr ü terḳîm ü zîver-i mecelle-i tedvîn ü tanzîm kılınması emrine bi’t-tergîb rağbet-i ‘alîyeleri bî-dirîğ ü ḥüsn-i himmet-i celîleleri şâyân ü tesvîğ buyurulmağla ḥakkâ ki bir dīvân-ı belâğât-‘unvân ve bir eṣer-i cezîl-i feşâḥat-bünyân olmuştur ki her beyt-i dil-ârâ-yı ma‘ârif-güster-i mânend-i ‘icâz-ı Mesîḥâ dil-i mürdegân-ı endüha rûḥ-baḥşâ ve her mışra‘-ı zîbâ-yı belâğât-perveri nûr-ı dîde-i ulü’n-nühâ ve her satır-ı sec‘-i feşâḥat-menba‘ı

(Beyt)

Mefā'ilün Fe'ülün Mefā'ilün Fe'ülün

- 1 Me-geşt lāyık tūmār-ı şî' r-i ü her çend
Siyeh zi-şakḳ-ı şafā şod beyāz-ı gerden-i ḥūr

(4)

Mıṣdāḳınca müstağnî-i ta' rîf ü her fıkra-i rengîn ü şîrîni (li-mevşûfîhi)

(Beyt)

Mefā'ilün Fe'ilâtün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Şükûfe-i süḥanımdan olaydı zā'ıḳa-senc
Ederdi şehd-i muşaffā-yı ney-şeker-i zenbūr

Me'âlini gūyâ olmak taḳrîbiyle mânend-i şerâb-ı kevşer muğnî-i tavşîf ü her
bir nüket ü maẓmûn-ı dil-peẓîri

(Beyt)

Fā'ilâtün Fā'ilâtün Fā'ilâtün Fā'ilün

- 1 Ḥarfıdır mecmû'a-i esrâr-ı dîvân-ı Kemâl
Noḳtasıdır mühre-i dâğ-ı derûn-ı Enveri

Mü'eddāsına muṭābık ü her bir ma' nî-i dil-firîb ü bî-nazarî

(Beyt)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Tāze cān baḥş eyler ehl-i nazma çün āb-ı ḥayāt
Her me'āl-i nükte-pîrā-yı belāgat-güsteri

Mağzāsına muvafık olduğı vā-reste-i kayd-ı beyān u bî-reyb ü gümāndır el-
ḥaḳ ḥüsn-i leṭāfet eş'ār-ı dürer-bār-ı nādīde-edāları

(Beyt)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Āb-ı ḥayvānî ki İskender be-tārîkî ne-yāft
Der-miyān-ı saṭr-ı ān-maẓmūn muzmer-yāften

Neşīdî üzere revān-baḥşā-yı erbāb-ı 'irfān ve mıṣṭar ṣaḥīfe-i taḳrîr ü beyān-ı
'icāz nişānları

(Beyt)

Mefā'ilün Fe'ülün Mefā'ilün Fe'ülün

- 1 Gül ez şenīden-i eş'ār-ı mā şükufte şod
Keşīde-end zi tār-ı nesīm saṭr-ı bahār

Müfâdını ifhâm eyledigi ecluden reşk-efgen-i tahayyülât-i Şâ'ib ü Şevket
olduğı bedîhi ve 'ayân olmağla (li-nâmıķıhi)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Kıyâm-ı haşre kadar hâmem eylese tek ü pū
Şenā vū midhâtinūñ 'öşrin idemez taķrîr

Mefhūmunca sâha-i 'adîmü'l-mesâha-i şenā vū tavşîflerinde kümeyt-i siyeh-
rūy-ı hâmeniñ yerā-yı liyâķati mefķūd olmağla (li-nâmıķıhi)

Mefâ'ilün Fe'ülün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Kec-āveri-i be ümîd-i hayâl-i midhât-i yār
Şikeste geşt 'aşā-yı ķalem zi-seng-i fütūr

Mışdāķınca o vādîde ruķşat-ı cevelāndan şarf-ı 'inān ü fazl-ı fasîhü'l-ircā-yı
du'āya imāle-i licām olunmuşdur

- 1 Lā-yedrükü'l-vaşfı'l maķarî haşşā'îşe
Ve in-yekün-i sâbıķān fi-küll-i mā-vaşfā

Cenāb-ı belāğat-baķşā-yı sūhan-verān-ı cihān ve terkîb-fermā-yı mecelle-i
kevn ü mekān ta'āla şāne 'ani'l-haķā ve'l-nisyān zāt-ı valā-şān-ma'ārif-
nişānların peder-i 'ālî-güher ve birāder-i me'ālî-güster ve bi'l-cümle
müte'allikāt-ı ihlāş-eşerleriyle meddi'l-dühūr ve-l-'avām mesned-nişīn
ķaşāne-i 'izz ü ihtirām idüp

(Kıt‘ā)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Tā nişānī ez-şehir-bend-i vücūd
Çār-dīvār-ı rub‘ meskūn bād
- 2 Dastān-ı torā cebīn-i mübīn
Heme çün şubḥ-ı ‘īd-i meymūn bād

(5)

Mağzāsınca ḥānedan-ı şāmiḥü’l-erkān-ı ‘ālīlerin ber-vefḳ-i merām ile-l-
yevmi’l kıyām ma‘mūr ü abādān ü kehfü’l-amān-i ḥaḳīḳisinde āsūde-i
ḥavādiş-i ezmān eyleye amīn

- 1 Yā Māhirül-‘aşr ḳad nażamet min dūrer
Dürrü’l-mebāḥiş kel dürr-i fi’l-fülk
- 2 Mā-zāle millet hemā envār-ı nūkten-hā
Hestī tenevvür fużalā sübḥatü’l-mülk

..... faḳīr ilā be-ḳadīr Aḥmed ‘İzzet ‘an ḥāce-gān dīvān-ı ḥümāyun
kedḥudā-yı merḥūm Ebū Bekir Paşa ‘afā ‘anhu

(6)

-1-

Mi' rāciyye-i Cenāb-ı Hāzret-i Maḥbūb-ı Rabbū'l-Kerīm 'Aleyhit-taḥiyā vıt-teslīm

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Zihī envār-ı şun' -ı yezdānī
Ki uyandırdı şem' -i ekvānı
- 2 Levḥ ü kürsī vü 'arş ü ferş ibdā
Eyledi ol kerīm-i bī-hemtā
- 3 Oldı āfāk u enfüse sarī
Cūy-ı feyz-i 'ināyet-i barī
- 4 Pertev-i kudretin idüp işrāk
Cilve-riz oldı enfüs ü āfāk
- 5 Zūlmetābād-ı şahn-ı imkānı
Eyledi mihr ü mehle nūrānī
- 6 Dīde-i ruz u şeb olup rūşen
Maşrıķ u mağribe fūruğ-efgen
- 7 Kaldı ḥayretde dīde-i encüm

Ḳalmadı gözlerinde fer gördüm

- 8 İki ḳandīl ḳār erkāndır
 ‘İbret erbābına nümāyāndır
- 9 Ḳıldı ḳār ‘anāşırı peydā
 Ādem içre nihān iken ‘amā
- 10 Ya‘nī bād ü türab ü nār ü hevā
 Buldı bunlarla terbiyet ḡabrā
- 11 Biri birine kim muḥālifdir
 Bil ki ma‘nī de pek muvāfiḳdır
- 12 Birisi tıynet-i Şafiyullāh
 Biri enfās-ı pāk Rūḥullāh
- 13 Birisidir tecellī-i Mevlā
 Gördü nār içre nūrı çün Musā
- 14 Birisidir mürebbiye-i ‘ālem
 Ḳār faşl üzre ya‘nī pek elzem
- 15 Nev-bahār u ḥazān u şayf u şitā
 Ḥükmün eyler hevā ile icrā
- 16 Nev-bahār olsa açılur güller
 İder āḡaz-ı neḡama bülbüller

- 17 Vermedi bülbüle gül-i ra' nā
Hele göz göre bûy-ı mihr ü vefā
- 18 Kõnsa şah-ı gül üstüne bülbül
Ref' ider mi niķābını hiç gül
- 19 Yüzine gülse eylese hānde
Olur idi hemîşe hānende
- 20 Kilk-i ahvāli şūh u şenlikdir
Bülbülün kārı nāle-zenlikdir
- 21 Dehen-i gõnçeden su' āl itme
Sırrını şorma ķıl u ķāl itme
- 22 Mühr-i kitmānı her seher şeb-nem
Urur ağzına oldu çün ebkem
- 23 Lāleniñ bağrını yanık gördüm
Dağ urup gönlünü şınıķ buldum
- 24 Dağ ile ķalbi pārenlenmişdir
Zahm-ı yār ile yārenlenmişdir
- 25 Sīnesi nār-ı gamla meşhūndur
Ezelī böyle bir ciger hūndur

- 26 Sünbülün hâli pek perîşandır
Hâtırı 'uqde-bend-i hicrândır

(7)

- 27 Zülf-i hubāna oldu dil-beste
Kokusu çıktı oldu der-deste

- 28 Şevk-i leyli zülf ile her ân
Kaysveş oldu silsile cünbân

- 29 Giderek dūd-ı âhi âheste
Oldı çarh-ı kebūde peyveste

- 30 O te'essürle mihr ile mähı
Ebr içinde nihân ider kähı

- 31 Sırr-ı nâz üzeredir yeri amâ
Şu iner ayağına ahyāna

- 32 Kadi ham-geşte şîşe işkeste
Piç ü tâbdan olur mı vareste

- 33 Çiçegiñ başı tacıdır sünbül
Ruḥ-ı gül reşk ile olur kākül

- 34 Çeşm-i nergis nigāh-ı 'ibretle
Bağar ezhāre ḥaylî diğkatle

- 35 Nigerân üzre maḳdem-i yâre
İntizâr ile yandı şan nâre
- 36 Hatt-ı nev-hîz-i nev-nihâlânı
Gören ister mi seyr-i bûstânı
- 37 Baḳ benefşe olup ser-efgende
Ucunu gördi oldu şermende
- 38 Kim baḳar nüsha-i Gülistâna
Varaḳ-ı bâḡ u sebz ü reyḥâna
- 39 Yâsemen bezl vâre mâ'ildir
Berg ü saziñ nişâra mâ'ildir
- 40 Didi ' âlemde herçi bādābād
Rûzgār etse de anı berbād
- 41 Her bir eşcâre şarf-ı im'ân it
Ḥikmet-i Ḥaḳḳı fehm ü iz'ân it
- 42 Her seher ḥâlet-i sükûnetle
Şükr iderler Ḥudâya zilletle
- 43 Toḡrısı kâmet-peẓîr idi
Kec şanur görse serv-i azâdı
- 44 Kimi sîb ile reşk-i ḡabḡabdır

Kimi gülnār ile leb-ā-lebdir

- 45 Kimisi berg ü şah ile mālī
Kimisi nev‘ -i mīveden hālī
- 46 Kimi yüklendi keşret-i bārī
Çeker elbette seng-i izārı
- 47 Kimi pejmürde-i huzān olmuş
Tābi‘ -i bād-i bī-amān olmuş
- 48 Kilk-i şun‘ ile mūcid-i icād
Şūret-i ādemi edüp inşād
- 49 İtmiş insānı ol hekīm-i kadīm
Mazhar-ı naşş-ı aḥsen-i takvīm
- 50 Kıldı ifrād-ı ādemi ibdā
Eyledi rūḥı zātına idā‘
- 51 Kenz-i cūdundan eyledi ifrāz
Cevher-i nuṭṭ ile idüp mümtāz
- 52 Eyledi ‘ aklı mūcib-i irşād
Semt-i ‘ irfāna yol bulur ifrār
- 53 ‘ İlm ü sem‘ ü baṣar irādetle
Hem kelām u ḥayāt u kudretle

- 54 Eyledi zīb-i ‘ālem-i tekvīn
Bu şıfat ile ādemi tezyīn
- 55 Ne felek şeş cihāt u ‘arż u semā
Cümle eşyā u Ādem ü Havvā
- (8)
- 56 Dağı nābūd iken maşnū‘āt
Yoğ iken ins ü cin ü maḥlūkāt
- 57 Olmuş idi çerāğ-ı ‘arş-ullāh
Nūr-ı tāb-efgen-i Resūl-Allāh
- 58 Olmasa nūrı ṭal‘at-ı ġāyāt
Dağı ma‘dūm idi bu mevcūdāt
- 59 Olıcağ nūr-ı server-i ‘ālem
Şem‘-i miḥrāb ebrū-yı ādem
- 60 Toğdı dünyāda āfitāb āsa
Niçe niçe zevāt-ı bī-hemtā
- 61 Zātıdır kevne illet-i icād
Ṭāğ-ı eflāke bādī-i bünyād
- 62 Nūr-ı bālā-keş-i nuḥustindir
Maṭla‘-ı āfitāb-ı tekvīndir

- 63 Olıcaķ zīb-i mülket-i nāsūt
Nūra ğarķ oldu ‘ālem-i lāhūt
- 64 Toĝdı māh-ı risalet kebīri
Nūr-ı zāt-ı nübüvvet-i azamı
- 65 Oldı ol şebde nāşirü’l-envār
Tābiş-i ħüsn-i seyyidü’l-ebrār
- 66 Gördiler ğüni nūr ile pür-zeyn
Ėudsiyān oldılar ħarīrū’l-‘ayn
- 67 Cümle kerrūbiyān-ı ‘illiyyīn
İtdiler āsmānda şehr-i āyin
- 68 Çekdiler ol şeb-i münevverde
Ėarem-i ħaşşa nūrdan perde
- 69 Māh-tāb oldu meş‘al-i zerīn
Naĥl-ı tā-bende ħūşe-i pervīn
- 70 Şafaķ-ı alı biçdirüp gerdūn
İltibās etdi ħil‘at-i ğülgūn
- 71 Ėayret el verdi māh-ı tabāna
Oldı şem‘-i cemāle pervāne

- 72 Niçe niçe havārık-ı ‘ādāt
Oldı meşhūd-ı çeşm-i maḥlūkāt
- 73 Yıkdı tāk-ı refī‘-i Kisrāy
Rū be-ḥāk itdi Lāt u Uzzāy
- 74 Bütleri sandı büt-perstānıñ
Nāre yandı teni ḥasūdānıñ
- 75 Eyledi diri ḥāk ile yeksān
Ser-nigūn oldı rāyet-i ādūyān
- 76 Yüz çevirdi güneş Mecūsiden
Kūşe-i ebri eyledi mesken
- 77 Düşmenānıñ lisānı lāl oldı
Nuṭṭ u güftāre bī-mecāl oldı
- 78 Yire yüz sürdi her der ü divār
Secde-i şükre vardı her eşcār
- 79 ‘İzzet şerīf-i maḥdem-i pāki
Kaldı maḥsūd-ı āsmān ḥākī
- 80 Bī‘set-i şāh ḥuṭbe-i levlāk
Sine-i ḥaşmı eyledi şad-çāk
- 81 ‘Aynī mir’āt-izāt-ı ‘izzetdir

Z̄atı āyīne-i hüviyyetdir

82 Sīnesi mazhar-ı *elem-neşrah*

Nuṭkıdır mantık *ene efşah*

83 ‘Aklıdır nūr-ı haşş-ı Rabbānī

Z̄atıdır şeb-çerāğ-ı rūḥānı

84 Kān-ı güher-nişār-ı mā-evḥa

Dürr-i yektā-yı kenz-i lā-yüfnā

(9)

85 Şāh-ı ma‘ mūre-i ser-efrāzı

Revnağ-ārā-yı mülk-i i‘ cāzı

86 Zīnet-i rüknü Ka‘be-i İslām

Raḥmet-i maḥż-ı evvel ü encām

87 Naẓm-ı kârgāh dīn-i mübīn

Şāhib-i şer‘-i ma‘ dilet-i āyīn

88 Āyet-i muşhaf hidāyetdir

Ma‘ nī-i āyet-i risāletdir

89 ‘Ayn-ı zāt-i kerīm efdāldir

Kuḥl-ı mazāğ ile mükāḥḥaldır

90 Mündericdir mekārım-i aḥlāk

Nüşa-i zātına ‘ale’l-ıtlāk

- 91 Zahir pākinde hātem-i kudret
Oldı zīb-i berāt hatmiyyet
- 92 Sāyesinde hālayık āsūde
Olmaz ama zemīne fersūde
- 93 Vechini görmez āftāb anın
Oldı şemsiyyesi şehāb anıñ
- 94 Māhı şakķ itdi nīm işāretle
Kuvvet-i pençe-i nübüvvetle
- 95 Odur ol hıızr-ı çeşme-i sādāt
Parmağından akıtdı āb-ı hayāt
- 96 ‘Ankebūt asdı bir tutuķ ġāra
Perde-keş oldı çeşm-i küffāra
- 97 Oldı iki kebūter mümtāz
Der-i ġār üzre āşiyān-perdāz
- 98 Mu‘cizātına hadd u ġāyat yok
‘İlm ü ‘irfānına nihāyet yok
- 99 Zümre-i enbiyāyadır ser-tāc
Hāsetten oldu şāhabū’l-mi‘rāc

- 100 Şām mi‘ rācı kilik-i ‘ anber-fām
Eylesün zīb-i şafhâ-yı eyyām
- 101 Bir şeb envār-ı ‘ aşk-ı ‘ âlem-sûz
Olıcağ zulmet içre ‘ arş-efrûz
- 102 Çekdi târ-ı şu‘ â-ı meh bir zâr
Revzen-i rûza ya‘ nî zerrîn târ
- 103 Tâc-dâr-ı erîke-i hâver
Mülk-i Sûdâna eyledikde sefer
- 104 Hüsrev-i müşrik intikâm aldı
Kişver-i mağribe aķın şaldı
- 105 Şeh-i encüm sipâh-ı hıttâ-i Şām
İtdi semmur zîver-i endām
- 106 Rûy-ı hurşîde şeb nîķâb oldu
Çihre-i mâha zīb-i tâb oldu
- 107 Nev ‘ arûs-ı şeb oldu mestûre
Bir siyeh dallı şâl-i Lâhūrî
- 108 Lâceverdî-i çarķ-ı minâ-reng
Zulmet-i şebden aldı bir evreng

- 109 Verdi arḥ-ı aḥterāna zīnet ü zīb
İtdi andīl donanması tertīb
- 110 Dāmen-i āsmānda şanma şafaḳ
Oldı la‘l müzāba müstaḡraḳ
- 111 Farḳdan iki meş‘al-i pür-tāb
Pīşgāh-ı resūle ide şitāb
- 112 O şeb ol māh-ı evc-i istiḡnā
Zıkr ü fikri Ḥudā idi tenhā
- 113 Devlet-i ābād-ı emhanīden
Yalnız ‘ālem-i nihānīde
- (10)
- 114 Tāb-ı germiyyet-i muḥābbetle
Āteş-i ‘aşḳ-ı pür-ḥarāretle
- 115 Renc-i düşmenden ol kerem kânı
Eyler idi niyāz-ı pinhānī
- 116 Meyl idüp nīm-ḥāba çeşmānı
Şad sürüşān idi nigehbānı
- 117 Ḥāba şeh-bāz-ı çeşmi nāzır iken
Ḳalbi mir‘āt-ı zāta nāzır iken

- 118 Nāzil oldu cenāb-ı cebrā 'īl
İtdi pāy-i risāleti taḳbīl
- 119 Didi ey pādişāh-ı her dü-serā
Saña ḥaş oldu devlet-i isrā
- 120 Didi ey şehriyār-ı ins ü melek
Pāy-mālīn olur yolunda felek
- 121 Kıldı mevlā selām-ı bī-ḡāye
Eyledi da' vet 'arş-ı ālāya
- 122 Gelsün 'arş-ı berīni ser itsün
Bī-tekellūf cemālimi görsün
- 123 Götürüp bir Burāk nūr-ı sirişt
Ki çerāḡāhıdır riyāz-ı behişt
- 124 Öyle bir raḥş-ı āfitāb-efser
Öyle bir eşheb-i ḳamer-peyker
- 125 Ḳurş-ı meh sīne-bend-i zerrīni
Nev-hilāl ise na' l-i la' līni
- 126 Saṭl-ı gevher fūrūḡı ṭās-ı sipihr
Rūy-ı behcet-fūrūz-ı reşk-i mihr
- 127 Sūr' at-i seyr-i nūr-ı çeşm-āsā

Olamaz berķ u bād ana hem-pā

- 128 ‘İzz ü iclāl ile süvār oldı
Māye-i faḥr-ı rūzgār oldı
- 129 Oldı ol rūḥ-ı pāke rūḥ-ı emīn
Emr-i bārī ile delīl-i yakīn
- 130 Bir nazarda o raḥṣ-ı bālā-rev
Oldı beytü’l-muḳaddese reh-rev
- 131 Anda ervāḥ-ı enbiyā-yı izām
Kıldılar maḳdem-i resūle kıyām
- 132 Geçdi miḥrāba ol imām-ı güzīn
İki rek‘at namāz idüp ta‘yīn
- 133 Dergeh-i Ḥaḳḳa kıldılar taḳdīm
O maḳāmda taḥiyyat u teslim
- 134 Mürselīne liḥāza-yı iḥlāṣ
‘Arz idüp ol nedīm-i ḥāṣü’l-ḥāṣ
- 135 Kırılup nerd ü bān-ı nūr-ı efṣān
Ya‘nī yek-pāre gevher-i raḥṣān
- 136 Rākib oldı Burāka bī-pervā
Etdi nev‘ā-yı ‘inānını irḥā

- 137 Eyledi ol hıdīv bu ‘arş-ı mekīn
‘Azm-i fushat-serā-yı ‘illiyyīn
- 138 Şahn-ı dārū’l-ziyāfe-i eflāk
Şāh-rāh-ı mesāfe-i eflāk
- 139 Oldı ol şebde cāy-ı cevelānı
Geçdi bir hıṭvede o meydānı
- 140 Vāşıl olunca menzil-i kāmere
‘Arż-ı dīdār idüp ebü’l-beşere
- 141 Nūr-ı hüsni ki rû-nümûn oldı
Kameriñ pertevi füzûn oldı
- 142 İbn-i Meryemle ḥazret-i Yaḥyā
Ṭāḳ-ı şānīde oldı şaff-pirā
- (11)
- 143 İtdiler ol resûl istiḳbāl
Oldılar fā’iz-i cevāb ü su’āl
- 144 Burc-ı şālişde māh-ı ken’ ānı
Göricek artdı rıf’at ü şānı
- 145 Oldı bu bedr-maṭla‘-ı tevḥīd
Zīnet-arā-yı ğurfe-i ḥurşīd

- 146 Bir ziyād oldu rütbe-i İdrīs
Olıcağ şevk ile enīs ü celīs
- 147 Sāḥa-yı pencüme olup maḵrūn
Müncelī oldu dīde-i Harūn
- 148 Çıkdı eyvān-ı sādise ol dem
Kıldı Musāyı ḥoş-dil u ḥürrem
- 149 Arada çok kelām-ı rūḥānī
Etdiler anda zevk-i vicdānī
- 150 Heft-ṭāk-ı felekde İbrāhīm
Kıldı ifā şerīṭa-ı ta' zīm
- 151 Şu zevāt-ı girāmī yār-ı zārif
Ḥande-rūlīkla eyledi talṭīf
- 152 Sākinān-ı serā-yı isti' lā
Oldılar ḥāk-i pāyine rū-sā
- 153 Kıldılar tūtiyā-yı dīde-i cān
Gerd-i rāh-ı risāleti der-ān
- 154 Ḥüsñ ü inzār idüp o meh-pāre
Feyz-āb oldu seb' -ı seyyāre

- 155 Döner aḥkāmı günde her sāʿ at
Buldılar çün saʿ âdet ü rıfʿ at
- 156 Eyledi nüh tıbāk-ı çerḥi güzar
Yaʿ nî bir laḥẓada o nūr-ı başar
- 157 Tayy-ı meydân-ı âsmân itdi
Seyr-i âşâr-ı kün-fekân itdi
- 158 Aṭlasın çarḥ idince pây-endâz
Buldı kat kat merâtib-i iʿ zâz
- 159 Derecât-ı naʿ ime kıldı sefer
Derekât-ı caḥîme itdi nazâr
- 160 Şunʿ -ı ḥaḳḳıñ kemâlini gördi
Hem cemâl ü celâlini gördi
- 161 O hüma-yı hevâ-yı câh ü celâl
Sidreye eyleyince baş-ı zılâl
- 162 Peyk-i Ḥaḳ sidreye kâdem başdı
Oḳunı atdı yayını aşdı
- 163 Didi ey hādî-i ṭarîḳ-i hüdâ
Şeh-süvâr-ı feẓâ-yı ev-edna
- 164 Sensin ol yekke tâz-ı nâz u niyâz

Qalmadı bende miknet-i pervāz

165 Başt-ı şeh-bāl i' tizār itdi
O firāk ile āh u zār itdi

166 Didi ğayrı birağ şarh̄iz
Olamam ol hevāda gerd-enḡiz

167 Oldı ya bend-i 'uğde-i tevķif
Mütehassir olup o zār u za'if

168 Refref-i nev-hırām idüp sür'at
Eyledi 'arz-ı hıdmete ğayret

169 Bindı ol zayf-ı lā-mekān-peymā
Yolun aldı o rahş-ı şā'ika-pā

170 Başladı qadr-i tencise reftāre
Giderek yolda qaldı bī-çāre

171 Mülk-i envāre ol şeh-i zīşān
Yalnızca olunca fermān-rān

(12)

172 Buldı ol rūḥ-ı pāk-i sübhānı
Ān-ı vāḥide-i ḥadd-i imkānı

173 (Üdn ü minni) girince sem'ine

Menzili irdi k̄āb-ı k̄avsine

- 174 Açılup revzen-i sūrādıķ-ı ğayb
Münkeşif oldı zāt-ı Hāk bī-reyb
- 175 Oldı müstağrak-ı ‘ālem nūra
Beñzemez bu tecellī-i Tūra
- 176 Ne felek ne mülk ne levh ü kalem
Ne hevā ne ne semā ne keyf ile kem
- 177 Öyle bir ‘ālem-i maḥabbetdir
Derk olunmaz ne sırr ü ḥāletdir
- 178 Öyle bir encümen geh-i şoḥbet
Vaşfi k̄ābil degil ne keyfiyyet
- 179 Ne şadā-var idi ne fehmi ü ḥired
Güzerān itdi şoḥbet-i bī-ḥad
- 180 O maḳūle kelām-ı Rabbānī
Maḥv ider ‘aql u nuṭk-ı insānı
- 181 Güft-gū itme ol maḳālāte
Şıgmaz ey ḥāme hiç ḥayālāta
- 182 Oldı ol şebde ḥāce-i ebrār
Mālik-i şad ḥezā’in-i esrār

- 183 Hâ'iz oldu 'aṭā-yı mevlāya
Daḥı çok bī-behā hedāyāya
- 184 İzn-i yār ile nuzūl itdi
Beyt-i maḥşūşına düḥūl itdi
- 185 Cāme-i ḥābında buldı germiyyet
Tāb-ı 'aşkıyla idicek 'avdet
- 186 Ümmetine olinca müjde-resān
Etdiler Ḥaḫḫa şükr ü bī-payān
- 187 Derc olunmaz merātib-i mi' rāc
Fehm olunmaz 'acāyib-i mi' rāc
- 188 Yā ilahi be-leyle-i isrā
[Ayet] meāl-i ev-ednā
- 189 Rūz-ı ferdāda Māhir-i zārı
O şikeste-dil ü günehkārı
- 190 Eyle şāyeste lütf-i dīdāra
Etme ifnāda ḥufre-i nāra
- 191 Eyle zīr-i livā ḥamde ḫarīn
Cilvegāhı ola behişt-i berrīn

- 192 ‘ Afv idüp hey'et-i ef' âli
Ola senden ‘ ibâret eşğâli
- 193 Tâ ki devrân ide bu çarḡ-ı felek
Tâ ki tevḥîd ide şunûf-ı melek
- 194 İdelim rûḡ-ı ḡazrete taḡdîm
Bî-nihâye taḡiyyat ü teslîm
- 195 Şoñra eşḡâb u âl u evlâda
Bâ-ḡuşûş çâr-yâr-ı emcâda
- 196 İderiz her dem anlara iḡdâ
Cân u dilden şenâ-yı lâ-yuḡşa

-2-

(Ni‘ met-i Cenâb Ḥazret-i Mefḡârü’l-Enâm Aleyhi’ş-Şalâvât ü Vesselâm)

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

- 1 Eyâ şâḡ-ı risâlet nûr-baḡş-ı künfekânsın sen
Serîr-ârâ-yı bi‘ şet-i pâdişâḡ-ı ins ü cânsın sen

(13)

- 2 Vücûduñ müntaḡabdir nüḡḡa-i i‘ câzdan evvel
Ḥoşâ dîbâce-bend-i şafḡa-ı âḡîr zamânsın sen

- 3 İmām-ı evliyāsın muḳtedā-yı enbiyāsın hem
Ezelden bādī-i inşād-ı kevn ü mekānsın sen
- 4 Mübārek ḥāk-i pāyiñ kuḥl-ı çeşm-i aşfiyādır hep
‘Uyūn-ı nāsa ma-zāğā’l-başarla müstebānsın sen
- 5 Yed-i beyzā-yı Musī ḥayret-efzā olmasun zīrā
Şikāf-ı çihre-i mehle müşārün bi’l-benānsın sen
- 6 Ḳalur derkinde āciz zātını fikr-i daḳīḳ elbet
Medār-ı gerdiş ne āsyā-yı āsmānsın sen
- 7 Güşād etdik cenāh-ı ārzū-yı şevḳ-i rû’yetle
Hevā-yı nezd-i ḥaḳda bir hümā-yı lâ-mekānsın sen
- 8 Ki berü ’s-sā‘ adır bī-çāre gāna şerbet-i la‘ liñ
Şifā-sāz-ı derd-i bī-devā-yı ‘ārifānsın sen
- 9 Şefā‘ at yā Resūl-Allāh şefā‘ at Māhir zāre
Sükūnet-baḥş-ı āh-ı bī-kesān-ı ‘āşīḳānsın sen

-3-

(Diger Na‘ t-ı Cenāb-ı Ḥazret-i Sultānū’l-Enbiyā Aleyh-i Efḍalü’t-Taḥāyā)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Ba‘ d-ez-īn māşıta-ı ḥāme-i i‘ cāz-nümā

Ola rev-naķde ruĥsār-ı ‘arūs-ı ma‘nā

- 2 Niçe bir māşıta-yı rūy-ı ‘arūs-ı ‘irfān
Çihre-perdāz-ı tesāvīr bir ĥayāl-i ra‘nā
- 3 Niçe bir māşıta-ı ġāze-tırāz āsār
Olmada şāhid-i ma‘nāya hemān ġaliyā-sā
- 4 Niçe bir māşıta-ı ārız-ı gülġūn-ı hūner
Zīver-ārā-yı cemāl-i şafaĥāt inşā
- 5 Niçe bir māşıta-ı ġaliyā-perdāz-ı ĥayāl
Olsa dīdāremiz eyā ya sezā zīb-ārā
- 6 Niçe bir māşıta-ı sürme-keş-i çeşm-i sūĥan
Ebruvān-ı hūnere olmada vesme-pirā
- 7 Niçe bir māşıta-ı ĥaclegeh-i endīşe
Olur ebkār-ı me‘āniye ki zīnet-efzā
- 8 Niçe bir māşıta-ı ĥüsn ü cemāl-i dāniş
Olmada şāne-zen-i turre-i nazma ġarrā
- 9 Niçe bir māşıta-ı perde-serā-yı esrār
Vermede āyīne-i sine-i eş‘āra cilā
- 10 Niçe bir māşıta-ı vech ‘irfān-ı ezel
Olmaz ālūde-yi renk-zen meger dünyā

11 Eylesem da‘vā-yı i‘cāz hünermendi ‘aceb
Bikr-i fikrim gibi yok nāzūk ü ferhunde-likā

12 Şīve-i satırma dil-dāde ḥaṭṭ-ı ‘ārız-ı yār
Nokṭa-ı kilkimde üftāde o ḥāl-i zibā

(14)

13 Pençe-i fikrimiñ altında maḳālīd-i maḳāl
Yed-i endīşeme vā-beste ṭılsım-ı imlā

14 Naẓm-ı şīrīnime ṭūṭi-i ḥıred dem-beste
Ṭab‘ bī-bākime mi ‘rāt-ı sahn sine-güşā

15 Nūkhēt lafzıma reşk itmededir būy-ı kilāb
Reng-i güftārıma hem rūy-ı gül şeb-nem cā

16 Ṭolıcaḳ bāde-i ilhām ile mīnā-yı derūn
Mest olursam mey-i pūr-feyẓ tefāḥürle sezā

17 Meryem-i ṭab‘ım olup ḥāmil-i feyẓ-i i‘cāz
Dil-i endīşeyi bir nuṭḳ ile eyler iḥyā

18 N’ola rūḥ-perver ise nāṭıḳa-ı cān-baḥşım
Benim ol şā‘ir-i mu‘cize-dem ü pākīze-edā

19 Ba‘d-ez-īn rāh-ı mecāzīde şitāb itmeyelim
Olalım rāh-rev-i semt-i ḥaḳīḳat ḥalā

- 20 Dil-i bî-çāreye çok mu bu kadar hüsni beyān
Ola memdūh-ı huşūşıyla habīb-i Mevlā
- 21 Hāzret-i Aḥmed-i muhtār u Resūl-i Ekrem
Zātıdır maḥz-ı penāh ümmetine rûz-ı cezā
- 22 İllet-i ḥilkāt eşyā-yı sebep-i peydāyı
Eyledi ḳadrini (levlāk) ile mevlā i' lā
- 23 Fihris-i metn-i kıdem bād-i şun' -ı ' ālem
Seyyid ü eşref-i ādem daḥı maḥbūb-ı Hudā
- 24 Mehbiṭ ruḥü'l-emīn pādişeh mülk-i yakīn
Māye-i dīn-i mübīn mā-şadaḳ mā evḥā
- 25 Faḥr-ı künīn ü şehenşāh-ı serīr-i ḥaremeyn
Şāh-ı taḥt-ı şaḳaleyn bed raḳa-yı rāh-ı hüdā
- 26 Zātını eyledi sultān rüsül mūcid-i gül
Daḥı hādi-i sebel mazḥar-ı naşş-ı Ṭaha
- 27 ' Ālemin mefḥarıdır iki cihān serveridir

(15)

Ümmetin yāveridir şāhib-i şer' -i ğarrā

- 28 Cevher-i zātıdır ārāyiş-i gencine-i ğayb

Hâtem hükümüne râm oldu cihân ser-tâ-pâ

- 29 Müncelî oldu güneş gibi hemân bî-perde
Şâf-ı mir'ât-i zamîrinde rumûz-ı eşyâ
- 30 Eyledi feyz ü cûdile cihân kesb-i şeref
Ta' n iderse n'ola eflâke basîṭ-i gabrâ
- 31 'Âleme yer yer idüp nûr-ı ilâhi leme'ân
Olıcak yümn-i kudûmiyle zemîn reşk-i semâ
- 32 Ser be-ḥâk oldu der-ân-ı saṭvet teşrîfî ile
Çarḥ ile hem-ser iken kaşr-ı bülend-i kisrâ
- 33 Âb-yârî-i füyûzât-ı ilâhiyye ile
İtdi âteş kede-i küfr-i Mecûsî iṭfâ
- 34 Olduğu içün ḥarem bezm-i ilâhîde Nedîm
Sâyesi ḥâke düşer mi hiç o zâtın aşlâ
- 35 Oldı bir ebr-i muğber daḥı çetr-i 'âlî
Ol şehi eyledi ḥaḳ tâb-ı şemsden ihfâ
- 36 Eşer-i mu'cize-yi zâhire kim ol demde
Bir avuc ḥâk ile kahr oldu ser-â-pâ â' dâ
- 37 Gün gibi zâhir olup zehre şikâf-ı düşmen
Bir işâretle mehî şakḳ idicek bî-pervâ

- 38 Kıldı engüştini ‘atşâ ne o ‘ayn-ı rahmet
Kevşer ü âb-ı hayât idi ya mecrâ
- 39 Şâh-ı emlâk sipâh pâdişeh-i ‘arş-ârâ
Sensin ol vaşl-ı ser-menzil-i hâşş-ı isrâ
- 40 Maḥrem-i râz-ı nihân-hâne-yi Kâbe-i kavseyn
Hâ’ir-i mertebe-i ‘âlîye-i ev-ednâ
- 41 Mu‘cizâtın niçe kabûl ola takrîr ü beyân
Nükte-i sencân-ı cihân bir yere gelse farzâ
- (16)
- 42 Zâtının ola huşûşuyla Hudâ meddâhı
Hüsn evşâfını mümkün mü zebânım ıtrâ
- 43 Kanda ben medḥ-i şihenşâh risâlet kanda
Ġarazım ḥâl-i tebeh-kârı ḥuzûra inhâ
- 44 Hışn-ı dil olalı maḥşûr şunûf-ı işyân
Aldı ıtrâfımı hep leşker-i pür-şürür yâ
- 45 Ġayrı melce-yi baña yok dâr-ı emân lutfuñ
Nefs-i emmâre idüp çâr cihetim istilâ
- 46 Yâre-i ma‘şiyet âh cāñıma teşîr itdi
Meded et merhem imdâd ile tertîb-i devâ

- 47 Bade-yi telh menāhile olup mest ü harāb
Şerbet-i şehd-i şefā' atle kerem kıl ervā
- 48 Pençe-i hayrete üftāde girībān-ı emel
Dest-i lütfuñla amān yevm-i nedem ile rehā
- 49 Faşl-ı da'vā idicek maḥkeme-i kübrāda
Etme bu bende-i nācīzeyi ḥacīl ü rüsvā
- 50 Māhirā kân-ı şefā' atdır o zāt-ı erḥam
'Aybını dāmen-i 'afvile görür setre revā
- 51 Şeref-i ḥıdmet-i na' tile şeref-yāb oldıñ
Rûz-ı ferdāda şefā' at ider elbette saña
- 52 Tā ki döndükce felek devrini etdikde tamām
Tā ki oldıkça hem aḥkām-ı şerī' at icrā
- 53 Ravza-i pākine ithāf ideler şām ü seḥer
Tuḥaf-ı taşliye vü teşnīye-i lâ-yuḥşā

(Tevārīḥ)

I.

(Tārīḥ-i Hıtân-ı Şeh-zāde-gān)

Mef'ûlü Mefā'îlü Mefā'îlü Fa'ûlün

- 1 Muḥyî-i dîn-i mübîn ḥazret-i sultân Maḥmûd
Zîver-i nesl-i güzîn dâver-i ferḥunde-siyer

(17)

- 2 Şu'le-i re'y-i ziyâ-baḥş-ı ferâ'iz ü sünen
Tâbiş ḥükmi fûrûğ-âver şer'-i enver
- 3 Emr ü ḳânûnı tırâzende mülk ü millet
Her bir aḥkâmı daḥı müntic esbâb-ı zafer
- 4 Ḥikmet-i nâfi'a sencidedir emr ü nehyî
Eyledi ḥüsn-i niẓâmâtını icrâ bir bir
- 5 'Ahdidir ḥande-güşâyende-i gül-gonçe-i şevḳ
Dem-be-dem bâd-ı şabâ gibi meserretler eser
- 6 Sâye-i devḥa-ı memdûḥa iclâlinde
Tâb-ı temmûz-ı sitem görmedi ifrâd-ı beşer
- 7 Olalı 'adlî nighbâñ-ı cihâñ cevri-i felek
Ḥavfile tâ 'ademâbâda ḳadar gitdi gider
- 8 Buldı şîrîni âsâyişide düşmen ü dost
İmtizâc eyledi mânende-i şîr ü sükker
- 9 Ḳıldı şeh-zâdeleriñ sûr-ı ḥıtânın fermân
Oldılar ḥalk-ı cihân şevḳ ü servere mazḥar

- 10 Hân-ı ihsânını baş itdi besât-ı kevne
Oldı dil-sîr-i ne' am bay u gedâ ser-tâ-ser
- 11 Çeşm-i taḥsîn ile seyr itdi sürûşân-ı felek
Kıldılar tehniyet sünnete neşr-i şehper
- 12 Sünnet oldı iki şeh-zâde-yi pâkîze nejâd
Biridir evc-i necâbetde güneş biri kamer
- 13 Birisi dürr-i şadef-perver mecd ü devlet
Biri gencîne-i ' izzetde fûrûzende güher
- 14 Sâye-i zıll-ı Hudâda olalar âsûde
Şarkı teşhîr ide tâ-daver-i mülk-i hâver
- 15 Mihr-i ikbâlini günden güne haḡ ide füzûn
Görmesün zât-ı hümâyûnı keder zerre kadar
- (18)
- 16 Her umûrunda meded-kâr ola tevfiḡ-i Hudâ
İderüz şıdḡ u hulûş ile du' â şâm ü şehir
- 17 Buldı Mâhir kulı bir şevḡ ile târiḡ-i nefîs
Oldı sünnet iki şeh-zâde-i ' âlî-cevher

II.

(Tariḡ-i Vilâdet-i Münîre Sultân)

Mef'ulü Fā'ilātün Mef'ulü Fā'ilātün

- 1 Şāhenşeh-i mu'azzam Maḥmūd Hān-ı Ekrem
Şāh-ı şehān-ı 'ālem zıll-ı cenāb yezdān
- 2 Efser-tırāz-ı şāhı melegin odur penāhı
Olmaz mı ḥākir āhı kuḥl-i nigāh-ı ḥākān
- 3 Baḥt-ı güzīnī yāver-i te'yīd-ı Hākka mazhar
Dergāhına Sikender derbān olaydı şāyān
- 4 Der-piṣ idüp cihād-ı āsāyiş-i 'ibādı
İcrā-yı 'adl u dādı ol pādişāh-ı devrān
- 5 Luṭf ü keremle meftūr dā'im livāsı manşūr
Seyfile oldu maḥhūr-ı erbāb küfr ü tuḡyān
- 6 Şer'-i mübīn icrā-yı kânūn 'adl-i ifā
Naẓm-ı umūr-ı dünyā eyler cihānda her ān
- 7 Bir dürr-i tāk-ı 'işmet olduğda bā-sa'ādet
Gehvāre-zīb-i ṭal'at şād oldu ehl-i imān
- 8 Māhir-hemişe olsun 'ömr ü ḥayātı efzūn
Eyler ḥudā-yı bī-ḥūn dil-ḥāhı üzre iḥsān
- 9 Silk-nizāma peyvend-i tār-ı tac-ı cevher-bend

Mihr ile aya m̄anend toğdı Münire Sult̄ān 1240

III.

(T̄ārīḫ-i Vilādet Ḥadīce Sult̄ān)

Fe'ilātun Fe'ilātun Fe'ilātun Fe'ilün

- 1 Āsmān-kevkebe sult̄ān-ı cihān Ḥān Maḥmūd
Eylemiş 'ālemi müstağrık-ı luṭf ü iḥsān

(19)

- 2 Ma' delet-i nām-ı hümāyūnına mensūb olalı
Kimseye zaḥm uramaz nişter-i çarḫ-ı gerdān
- 3 Merḥamet şöyle ki ḥaşıṣa-i zātiyesidir
Lāzım-ı ğayr-ı mefāriḫdir ana şevket ü şān
- 4 Hük̄m ü fermānı tırāzende-i şer' -i ğarrā
Tīğ-ı bürrān-ı perīşānda ehl-i tuğyān
- 5 'Ahd-i pür̄r sa' d-i hümāyūnı bahār şādı
Devḫa-ı salt̄anatı sāye-ress-i fark-ı cihān
- 6 Gülşen-i devleti bir ğonçe-i ' işmet açdı
Ola vā-reste-i āsīb-i ḥazān-ı aḫzān
- 7 Māhir envā' -ı teşekkürle dedim t̄ārīḫiñ

Zīb idüp dehri ʔulū‘ ile Hādīce Sulṭān 1241

IV.

Müstefʔilün Müstefʔilün Müstefʔilün Müstefʔilün

- 1 Şāhenşeh-i ‘ālī-güher Sulṭān Maḥmūdū’s-siyer
Hākān-ı İskender-eşer zıll-ı ḥudāvend-i beşer
- 2 Tecdīd-i dīn ü devlete te’yīd-i mülk ü millete
Nazm-ı umūr şevkete oldu muvaffaḳ ser-te-ser
- 3 Zāt-ı cihān-pirāyesi farḳ-efgen olmış sāyesi
Luṭf u kerem sermāyesi iḥsānıdır dūr ü güher
- 4 Taḥt-ı ḥilāfet zīveri şāhān-ı dehriñ mefḥarı
Tevfīḳ-i Hāḳḳıñ maḫḫarı ‘ahdinde nā-peydā keder
- 5 Dünyāyı ma‘mūr eyledi ‘adliyle mesrūr eyledi
İhlāfı mecbūr eyledi herkes du‘āsın vird ider
- 6 Gülşen-serā-yı devleti buldı yine nev-zīneti
Açdı nesīm-i şevketi bir gönçe-i pākīze-ter
- 7 Ḥilḳatde zāt-ı bihterīn maḥsūd-ı eslāf-ı güzīn
Şeh-zādesi nūr-ı mübīn Hāḳ ide maḥfūz-ı naḫar
- 8 Şeh-zāde-gān ile Hudā taḥtında bā-şevḳ ü şefā

Ḳılsun müeyyed dā'ımā Māhir diler şām ü seher

9 Tārihini taḥsīn eyle yaz ḥāme-i zerrīn ile

(20)

Sultān-ı Nizāmüddīn ile

Mehd-i felek pürr-zīb ü fer

V.

(Dürri-zāde Abdullāh Efendi Merḥūmuñ Tekrāren Teşrif-i Mesned-i Vālāy
Fetvā Buyurduḳları Tāriḥdir)

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1 Nümāyān yine dehrin ṭālī' inde sa' d-ı nūr-efzā

Göründi kevkebe-i feyz-i ḥazret-i Mevlā

2 Zihī envār-ı feyz-ā-feyz luṭf-ı Kirdgārī kim

Güni toḡdı cihānıñ zulmet zulm oldu nā-peydā

3 Zihī āşār-ı tāb-endāz-ı 'avn-ı müste'ānı kim

Gönüller rüşenā tārīk-i ğam ḳalmadı aşlā

4 Zihī elṭāf-ı pertev-baḥş sübhānī ki zāhirdir

Fürüg-ı fevz ü nuşret-i dehri yer yer tutdı ser-tā-pā

5 Zihī iḥsān-ı nūr-efzā-yı Yezdānī ki vāfirdir

Sevād-ı miḥnet oldı reh-neverdi vādī-yi insā

- 6 Ğubār-ı inķıbāzı hep nesīm-i inbisāt aldı
Basīt-i kevne başt oldı bisāt-ı şevķ-i ğam-fersā
- 7 Bu demler encümen-ārā-yı şevķ ü şād mānīdir
Bu günler revnaķ-ı a‘ yāda vācib itmek istiġnā
- 8 Zemīn āb-ı laṭīf mekrümetle ser-te-ser şādāb
Zamān tāb-ı zuhūr-ı mes‘ adetle pür-ziyā ḥālā
- 9 ‘ İānet demdeme-perdāz ķānūn-ı tekeşüрдür
Meserret-naġme-yi şeh-nāza girmiş zemzeme-pīrā
- 10 Recā gevhāre-i is‘ āfde bir tıfl-ı nāzende
Şafā enfās-ı Rūḥullāha maẓhardır bu dem gūyā
- 11 Peşīmāndır felek resm-i cefāyı terk idüp şimdi
Ķuşūr u cürmini erbāb-ı dilden eyler isti‘ fā
- 12 Nedir bu zevķ-i rūḥānī nedir bu feyz-i Rabbānī
Bu gūne şādı eyyāma ki bā‘ ş nedir āyā
- (21)
- 13 Didi bir merd-i ferḥunde-ķadem kim dīdeler rūşen
Saña baḥş eyleyim dünyā deġer bir müjde-i uz mā
- 14 O keyfiyyetle mest-i saġar-ı şevķ ü sürūr oldum

Yerin tutmaz anıñ yek cür' asın şad neş'e-i şahbā

- 15 Nedir bu müjde-i ra' nā-ı cān-bağş-ı neşāt-āver
Kemāl-i ü h'āhişle itdim aşlın istikşā
- 16 Yine teşrīf idüp şadr-ı refī' ü'l-ḳadr-i fetvāyı
Mekārim-menḳabet valā-himem bir zāt-ı bī-hemtā
- 17 Hudīv-i pāk-ṭıynet mültecā-yı ehl-i sünnetdir
Penāh-ı salṭanat faḫrū'l-milel 'āllāme-i dünyā
- 18 Hudāvend-i zamāne dürr-i tāk-ı dīn ü devletdür
Ser- efrāz-ı yegāne müsteşār-ı şāh-ı mülk-ārā
- 19 Cihān-ı ma' rifet gerdün-re'fet 'ālem-i himmet
Sipihr-i mekrümet ḫayrū'l-ḫalef zāt-ı kerem-pīrā
- 20 Cenāb-ı müftī-i 'ālem ki çeşm-i ḳadr-i rūşendir
Odur bi'l-cümle nūr-ı dīde-i dünyā ü māfihā
- 21 Kemāl-i 'ilm ü faẓl ü rüşd ile dānişver-i 'ālem
Vüfur dāniş ü 'irfān ile mümtāz ü müsteşnā
- 22 Melek meftūn-ı ḫüsn-i şāhid dil-cūy-ı eṭvārı
Felek seyyāre-yi baḫtından eyler kesb-i isti' lā
- 23 Ḳazā vā-beste-i ḫablū'l-metīn ḫükm ü fermānı
Ḳader maḫṭūbe-i tedbiri ile mün' aḳid gūyā

- 24 Bahār-ı ʿişmeti ârâyiş-i gülzâr-ı ʿâlemdür
Seḥâb-ı himmet-i dil-teşnegânı itmede ervâ
- 25 Kâmerdir dergeh-i iḳbâline bir ḥalkâ-i zerrîn
Güneşdir efser-i iclâline bir gevher-i yektâ
- 26 Dem-i cân-baḥş luṭfı aındırır iʿcâz-ı ʿİsâyı
Cüvân-ı ʿahdi pîr-i çarḥı itdi tâzedden iḥyâ
- (22)
- 27 Aristo-yı ḥired dil-bend-i fikr-i mû-şikâfidır
Felâṭun olsa itmez idi fenn-i ḥikmeti daʿvâ
- 28 Olup şadr-ı meşîḥat tâ ezel mevrûş-ı ecdâdı
Sezâdır düş-ı rifʿat-güsterinde ferve-i beyzâ
- 28 Süleymân-ı zamândır itdi nâm-ı Ḥâtemî kem-nâm
Seḥâ kim ḥâtem zâtiyle bulmuşdır şeref zirâ
- 29 Odur ol âftâb-ı ṭalʿat-efrûz-ı saʿâdet kim
Bulur feyz-i kef-i cûd ile revnaḳ-ı kân ile deryâ
- 30 Göreydi şafvet âyîne-i idrâk-i çâlâkiñ
Olurdi şevḳ ile gûyâ derân tûtî-i sükker-ḥâ
- 31 Nesîm-i nev-bahâr-ı luṭfı irse her gülistâna
Şafâsından gelir ḥandân olur gül-gönçe-i raʿnâ

- 32 Getürse bâğa bûy-ı hilâti bād-ı şabâ bir kez
Verir kām-ı dile sünbül şemīm-i turre-i havrâ
- 33 Hudāya hamd ola bir hayr-ı āh kār-fermāye
Henüz oldu muvaffak şehriyâr-ı memleket-fermâ
- 34 Verir şirāze-i evrāk mülke şöyle cem‘ iyyet
Fesād ü fitne eyler gerd-i haṭṭ-ı dil-beri me‘ vâ
- 35 Hudāvendâ keremkārâ merāhim-perverâ el-ḥaḥ
Der-i zātınla zīver boldı der-i mesned-i fetvâ
- 36 Bu dem şevk ü şefâ-yı gülşen medḥ-i güzīnīle
Terennüm-sâz olur ṭab‘ -ı laṭīfım ‘ andelīb āsâ
- 37 Olup gülçīn-i gülzâr şenâ-yı devletiñ ğayrı
Zamânında şalâdır nükte-perdâzâna bî-pervâ
- 38 Yegâne şan‘ at-i cevelân-gerīde eşheb-i fikrim
Çıkup meydâna gelsün fârisân-ı vâdī-i inşâ
- 39 Verir Hızır-ı hayâle âb-ı kilkim neşve-yi câvid
Devâtım menba‘ -ı mālû’l-hayât-ı feyzdir Ḥaḥḥâ
- (23)
- 40 Zâmirim vâridât-ı ğayba mazhar-ı kevn gibi dâ’im
Muḥâbil şûret-i endişeme âyīne-i ma‘ nâ

- 41 Tefāhür resm-i dīrīn-i sūhan-sencāndır çünkü
Kemāl-i ‘afvına mağrūra ol resmi idüp ifā
- 42 Kō taşdı‘ du‘ ā et şıdk ü ihlāş ile ey māhir
Ne mümkün haq ta‘ biriyle etmek vaşfını imlā
- 43 Felek devr eyledikçe kevkeb-i ṭali‘ -i firūzı
Ola hem-pertev-i ḥurşid-i zer-tāc-ı sipihr-ārā
- 44 Gelüp evc-i merd-i hoş-gū söyledi tāriḥ-i cevher-dār
Yine ol şāhib-i istiḥkākı buldı mesned-i fetvā

VI.

(Ġālib Paşanın Mesned-i Valāyı Şadāreti Teşriflerine Tārīḥdir)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Hāzret-i Sulṭān Maḥmūd-ı hümāyūn-menzilet
Bende-i dergāhıdır şāhān-ı ‘ālem ‘acz ile
- 2 Seyf ile ‘adāya ġālib kuvvet-i tedbīr ile
Ser-te-ser mülküñ nizāmın verdi ḥüsn-i tırāz ile
- 3 Verdi mühri bir veziriñ dest-i istiḥkākına
Nisbet olmaz gevhe-i vālā-yı qadri kenz ile

- 4 Nāmı ğālibdir sezā şimdi nigīn-i ‘adline
Bildi hep ‘ādāsı maġlūb olduġın bu remz ile
- 5 Hātem-i zātı olup kân-ı şadāret zīveri
Kilk-i pāki şevk ile aldım ele bu ağız ile
- 6 Bendesi Māhir dedim tārīḡ-i cevher-dārını
Aşafān-ı ‘aşra ğālib geldi şadra fevz ile 1239

VII.

(Ağrıboz Valisi Hasan Paşanın Maḥdūm-ı Mükerrerleri Kadem-i Nihāde-yi
‘Ālem-i Vücūd Oldıkda İnşād Olan Tārīḡdir)

Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün

- 1 Yine eyyām-ı şadı ḥamd ola ‘ālem numūd oldu
Ki bir vālā-güher gehvāre-pīrā-yı vücūd oldu
- (24)
- 2 Niçe vālā-güher kim kurretü’l-‘ayn Hasan Paşa
Tulū’ı gün gibi pertev-nişār-ı hest ü būd oldu
- 3 O destūr-ı kerīmiñ çeşm-i iḡbālī qarīr olsun
Bu necl-i pāk-i gevher ‘ayn-ı iḡsān u dūd oldu
- 4 O mīr-i ercemendiñ kevkeb-i baḡt-ı sa‘īdinden
Felekde mihr ü meh müstaġrık-ı nūr-ı su‘ūd oldu

- 5 Fedā-yı nefḥa-yı tebṣīri olsun ‘anber-i sārā
Şemīm-i maḳdem-i maḥsūd bŭy-i dūd-ı ‘ūd oldu
- 6 Sipihriñ atlası olmaz mı pāy-endāz-ı teṣrīfī
Ḳuddūmu ‘āleme sermāye-i pŭr-şevḳ ü sevdā oldu
- 7 Cemī‘-i bendegānı dergeh-i ‘ulā-yı mevlāya
Du‘ā-yı devlet içün cebhe-fersā-yı sŭcūd oldu
- 8 Getürdi dü-zebān ḥāmeden Māhir bu tāriḥi
Muḥammed Beg Efendi ṭal‘at-efzā-yı şühūd oldu 1235

VIII.

(Şālih Paşazāde Muḥammed Beg Efendi-zāde Şālih Begiñ Hıtān Tāriḥidir)

Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün

- 1 Meḥammed Beg Efendi bin vezīr Şālih ü ḳāmil
Aña bir necl-i şālih luṭf-ı Rabbü’l-‘ālemīn oldu
- 2 Aşālet anda memdūḥiyyet anda ḥüsn-i ḥulḳ anda
Sümŭvv ü ḳadr ile maḥsūd-ı emcād-güzīn oldu
- 3 Her aḥvālinde mesnūnāti icrāya ḳıyām eyler
Beher kārında tevfiḳ-i Ḥudā-yār ü mu‘īn oldu

- 4 O maḥdūm-ı aşīlīñ sūnnetin tertīb idüp şimdi
‘ Aceb cem‘ iyyet-i maḥbūle sūr-ı dil-nişīn oldu
- 5 Uşul-ı rāḥatü’l-ervāḥa muṭribler ider āğaz
Bu sūr-ı behcet-efzā ruḥ-baḥş-dār-ı dīn oldu
- 6 Eḥaşş-ı aşdikā-yı müstmend-i Māhir-i nā-şād
Riyāz-ı da‘ vetinden şevḳ ile nev-bāve-çīn oldu 1245
- 7 Bu tāriḥ-i mücevher oldu dest-āvīz-i nā-çizi
Ḥıtān-ı Mīr-i Şāliḥ yevm-i mes‘ ūde ḳarīn oldu 1240

(25)

IX.

Şıdkī Ebū Bekir Paşanın Boyabad Nām Şehirde Ḥasbet-en-Lillāḥ İcrā-yı
Miyāḥ İtdiginde İnşād Olunan Tāriḥ-i Tāmdır.

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Menba‘ -ı cūy-ı kerem destūr-ı şıddıķī-‘ alem
Maḥlaş-ı Şıdkī ile Ḥaḳ anı is‘ ād eyledi
- 2 Āb-ı rüyundur müşīrān-ı benām ‘ aşrınıñ
Zāt-ı müsteşnāsını maḥsūd-endāz eyledi
- 3 Ḥükm-i cārī sū-be-sū iḥsānı sārī ‘ āleme
Emrine fermānına her şaḥşı münḳād eyledi

- 4 Tab‘ı mecrāyı ğmādır kefī mīzāb-ı ‘atā
Reh-nümā-yı feyz-i kül ḥayrāta irşād eyledi
- 5 Emr idüp bir ḥayr-ı cārī tā ebed ibkāsın
Teşnegān-ı şehir-i Boyabadı dilşād eyledi
- 6 Cūy-bār-ı ‘adl ü iḥsānı idüp cūş u ḥürüş
Cüst-cū itdi binā-yı ḥayrı bünyād eyledi
- 7 Kaṭre-pāş olmuş şehāb-ı bī-ḥesāb-ı hemtā
Āteş-i ‘atş-ı ciger-sūzānı iḥmād eyledi
- 8 Āferīn şad āferīn mi‘ mārına üstādına
Sebkāt-ı i‘ māl-i kūh-endāz-ı Ferhād eyledi
- 9 İtdiler kūh-ı bülendiñ sīnesin çāk ü şikāf
Tīşce-i ḥāra-güdāz-ı luṭf-ı imdād eyledi
- 10 Yādigār-ı rūzgār olsun bu ecr-i bī-‘adīl
Bī-riyā ḥoşnūd-ı ervāḥ-ı ecdād eyledi
- 11 Gūş idüp āşār-ı dil-cūsın ahāli-yi zemīn⁴²
Nāmını lafz-ı ebū’l-ḥayr ile hep yād eyledi
- 12 Bende-i dīrīnesi Māhir daḥı tārīḥini

⁴² Başka bir nüshada “ahāli-yi zīle”

Mıḳṭa' -ı naḫmını bir beyt ile inṣād eyledi

- 13 ‘ Ayn cūd-ı bu Bekir Paşa bu dem icrā idüp
 Āb-ı iḥsān ile bŷy-ı Boyabad eyledi 1235

(26)

X.

(Ser Ḥalīfe-i ‘ Ālī Rāif Efendiniñ Maḥdūmlarına İnṣād Olınmış Olan Tārīḫ-i
 Milāddır)

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

- 1 Cenāb-ı ser ḥalīfe kim odur müstecmi' -i her fenn
 Kemāl ü ma' rifetle ka' b-ı ‘ ālī-ṭavır müstaḥsen
- 2 Ḳalurdı nergisi ḥayretde görse çeşm-i encümveş
 Debīr-i çarḥa mihr-i dānişi olmuş fūrūḡ-efgen
- 3 O rütbe nā'il olmuş māye-i feyz-i Ḥudā-dāda
 Sezādır eylesün cāh-ı refi' -i ‘ izz ile mesken
- 4 Aña Ḥaḳ kıldı bir bākūre-i naḥl-i fu'ād-ı iḥsān
 Ḳudūmundan olur ser-sebz ü ḥurrem ḡonçe-i gülşen
- 5 Bu naḥl-i pāke Māhır bir düşer tārīḫ-i zībādır
 Cihāna geldi şavn-Allāh Meḥemmed dīdeler rūşen 1240

Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlātün Fā'īlün

Söyle menkûṭ ile bir târîḥ-i diger Mâhirâ

Ṭoğdı şavn-Allâh Mehemmed Ḥaḥ ide 'ömrin medîd 1240

XI.

(Târîḥ-i Ḳaşr)

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Bu ḳaşr-ı ḥoş-nümâ rûy-ı zemîne cılve-pîrâdır
Bu ḳaşr-ı pür-şafâ âyîne-i sîmâ-yı deryâdır
- 2 Bu ḳaşr-ı nev-edâ bir mışra' -ı ber-cestedir Ḥaḳḳa
Derûn-ı feyz-i şevḳ ü zevḳ ile leb-rîz-i ma' nâdır
- 3 Bu ḳaşr-ı bî-behâ bir şûḥ-ı şehir-âşûbdur gûyâ
Ki ḥüsn-i tarz ü tarḥ-ı dil-firîb-i ḥayret-efzâdır
- 4 Degil teşbîḥ lâyıḳ ḳaşr-ı köhne tarz-ı Belḳîsa
Bu taḥt-ı âsmân-sây Süleymân ile hem-pâdır
- 5 Görülmüş mi bu resm-i nev-zemînde âb u tâb üzre
Naẓîr-i cılve-i meh-tâb-ı yemmde şûret-ârâdır
- 6 Dizilmiş seb' a-i seyyâreler bâm-ı ref' inde
Şeb içre her biri tâ-bende mismâr-ı mücellâ

- 7 Nazar kıl saḳf-ı iclālinde her gül-miḥ-i zerrini
Gice tā şubḥa dek reşk-āver ‘ıḳd-ı şüreyyadır
- (27)
- 8 Şu‘ ā-ı gün-be-gün efzūn olur mihr-i cihān-tābıñ
Dürr-i vālāsına vaḳt-i ṭulū‘ da çihre-fersādır
- 9 Fūrūḡ-ı naḳşı çünki nūr-ı bī-cism-i leṭāfetdir
Mişāl-i cilvegāh-ı ḳudsiyān-ı ‘arş-ı ālādır
- 10 Eger görseydi Mānī naḳş-ı ḥal-kār-ı renginiñ
Behiştten çıḳmadır dirdi temşilgāh-ı ḥavradır
- 11 Perīler tūtiyā-yı dīde-i cān eyler elbette
Nihānī ḥāk-pāk-i dil-nişini kuḥl-i iḥfādır
- 12 Şu‘ ūr-endāzī-i resmi ‘uḳūluñ māverāsıdır
Bu gūne ṭarḥ-ı nev ḳayd-ı taşavvurdan müberradır
- 13 Cihānda olmamış bu ana dek bir mişl-i şüret-yāb
Bu şevḳābād-ı zībā iftiḥār-ı çarḥ-ı mīnādır
- 14 Çıḳar hem ‘arşa dek ṭāḳ-ı bülend-eyvān u şāfiñ
Yine mümkün degil ta‘ rīfī ol rütbe-i mu‘allādır
- 15 Ḥudā bānisinin eyyām-ı iḳbālın mezīd itsün
Vücūd-ı nāzenini nūr-baḥş-ı mülk-i dünyadır

- 16 Vezîr-i bî-mu'âdil dâver-i nâm-âver-i 'âdil
Hıdîv-i bî-mümâşîl hazret-i destûr-ı yektâdır
- 17 Sevâd-ı şâmı eyler necm-i bahtı şubh-ı nûrânî
Fürûğ-ı nâmı faşş-ı mühre ta' lîk olsa ahrâdır
- 18 Hemîşe pîşesi îfâ-yı ahkâm-ı şerî' atdır
Hemîn endîşesi tanzîm-i ahvâl-i berâyâdır
- 19 Vücûdu bir tılsım-ı dahme-i cûd u 'aţâdır kim
Kef-i gevher-nişârı hiç tükenmez ebrû-deryâdır
- 20 Zâlâm-i zulm nûr-ı 'adîl def' eyler memâlikden
Verâ-yı mülket-i Sûdanda âşâr-ı hüveydâdır
- 21 Hayâl itdi Nigârîstân-ı Çîni bir taşavvurda
Bu kaşr-ı dil-pezîriñ mişli yok özge temâşadır
- (28)
- 22 Degildir müntehî fikr-i beşer bu resm-i îcâd
Var ise kuvvet-i kudsiyyedir ilhâm-ı mevlâdır
- 23 Ne kâbil inhilâl-i rişte-i evşâf-ı iclâlî
Uzatma Mâhirâ bîrûn-ı kayd-ı nazm ü imlâdır
- 24 Ola zînet-serâ-yı devleti günden güne ma' mûr
Kühenâbâd-ı nüh eyvân-ı gerdûn tâ ki ber-câdır

- 25 Çıkarđım bir mücevher ħarf ile târîĥ-i itmâmıñ
Zihî kâşâne-i bî-mîşâl Nûrullâĥ Paşadır. 1230

XII.

(Diger Târîĥ-i Kaşr)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Temâşâ eyledim bir kaşr-ı nûr âşâr-ı bî-hemtâ
Kuşûru yok mişâli şûret-i ' âlemde nâ-peydâ
- 2 Gelür bûy-ı leţâfet ĥâk-pâk-i dil-nişîninden
Şabâveş nûkhet-i cân-bâĥşî eyler dilleri iĥyâ
- 3 Sinimmâr-ı ĥired meftûn-ı tarĥ ü tarz-ı ĥâşıdır
Nigâr ü zîneti reşk-âver-i nûĥ ĥubbe-i mînâ
- 4 Edâ-yı siĥr-i naĥş-ı dil-pezîri ĥurdeden ĥurde
Taĥayyül idemez Mânî-i kilik-i Sâmirî-âzmâ
- 5 Ola hem baĥçe hem fışkiye hem ĥavz-ı şefâ güster
Bahâristân-ı Firdevs olsa nisbet lâyıĥ ü aĥrâ
- 6 Sezâdır ser-te-ser târ-ı şu' â-ı mehden işlense
Der-i vâlâsına bir perde-i rengîn ü müsteşnâ

- 7 Şüreyyâdır çerâğ-ı âstân-efrûz-ı iclâli
Olur tākında her şeb māhtāb-ı āvīze-yi zībā
- 8 Bu āb u tāb u revnağ var mıdır āyā ḥaver nağda
Ziyā-yı himmet dādār-ı Ekremle olup inşā
- 9 Niçe dādār-ı Eflātūn şu‘ūr-ı āsmān-mesned
Ki dīvān-ḥāne-i iḳbālīdir gerdūn ile hem-pā
- 10 Binā-yı rıf‘ati mi‘mār-ı tevfiḳ ile menbādır
Olur ferş-i ḥarīm-i devleti bāl ü per-i ‘anḳā
- (29)
- 11 Ser-efrāz-ı zamāne ser-bülend-i mülk ü milletdir
Firāz-ı ḳadrine reşk itmede eyvān-ı isti‘lā
- 12 Zuhūr-ı maṭla‘-ı kevne ziyā-baḥşā-yı nuşretedir
Vücūdı maḥż-ı ābādānī-i ma‘mûre-i dünyā
- 13 Şükūh ü menziletle kesr eder dārāt-ı Dārā’yı
Degildir āstānı pāyesinde ğurfe-i Kisrā
- 14 Eşer itmiş o rütbe-i şarḳ ğarbı devr ider her gün
Ziyā-yı nāmı ser-gerdānıdır mihr-i cihān-ārā
- 15 Rehīn-i zindegānī olmuş olsaydı Nizāmü’l-mülk
Bulurdu ḥıdmet-i dergāhı ile rütbe-i alāyā

- 16 ‘Aṭā merkūz zāt-i pākidir ki olsa ‘aşrında
İderdi bahşış-i yek-rūze-i seyle ḥātemi iḥyā
- 17 Kemāl-i mekrümetle ‘āleme başt-ı nevāl eyler
Saḥā mevdū‘-ı dest-i kudret olmuş ṭab‘ına Ḥaḳḳā
- 18 Ulüvv-i himmeti firāk-ı cihāna sāye güsterdir
Sümüvv-i mesned neden çerḥ-i mīnā eyler istiḥyā
- 19 Muvaffaḳ eylemiş Ḥaḳ niçe ḥayrāt ü müberrāta
Bu ḳaşr-ı bī-bedel bir yādigār-ı nev olur ḥālā
- 20 Ḥudā erkān-ı cāhın eylesün merhūn istiḥkām
Nedem ki cilvegerdir Māhirā bu ṭārem-i vālā
- 21 Çıḳar dem-i dü zebān-ı ḥāmeden tāriḥ-i dil-cūsın
Lebimde bu bālā ḳaşrı yapırdı Yusuf Paşa 1232

XIII.

(Tāriḥ-i Sa‘ādet-ḥāne-yi Mīr Ḥasan Der-Ağrıboz)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Rük-n-i ser-menzil-i temkīn ü edeb mīr-i benām
Maḥfil-ārā-yı şeref zinde-yi emcād ü kirām
- 2 Ḥānmān zīb-i meḥāsindir eben-an-cedd o kim

Hüsn-i ahlāk ile memdūh ahālī-i enām

- 3 Zāt-ı müstecmi‘ -i āşār-ı hışāl-i hüsne
İsm-i pākīzesi ‘ayniyle müsemmāya temām

(30)

- 4 Yaptı bu cāygeh-i Hind seh-i re’y ile
Verdi kâşâne-i iqbāline bir istiḥkām
- 5 Niçe bir cāygeh-i encümen-ārā-yı server
Oldı bir dā’ire-i pür-ṭarab ü şevḳ ü ğarām
- 6 Hüsn-i ṭarḥında olan resm-i nev-āyīnene bak
Levh ü şaffı olur ārāyiş-i ṭāḳ-ı eyyām
- 7 İrtifā‘ ider endāze-i efkārı şikest
Sakfıdır hem-ser-i bām-ı felek-i heft-ecrām
- 8 Nakşını niçe taşavvur ide Mānī-i ḥayāl
Sedd olur dā’ire-i fikrine şekl-i evhām
- 9 Bu qarārgāh-ı şafā-baḥşa muvaffaḳ olıcaḳ
‘Avn-ı bārī ile inşādına ber-vefḳ-i merām
- 10 Muḥliş-i ḥāşşı olan Māhir pākīze-i edā
Söyledi cevher-i tāriḥ-i pesendide maḳām
- 11 Ola cem‘iyet-i ḥāṭır ile hemvāre-mekīn

Buldı nev-meskeni Mîr-i Ḥasanîñ ḥüsn-i ḥitām 1232

XIV.

(Tārîḫ-i Vefât-ı Nâzım)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sâbık-ı evḳâf-ı hümayûn nâzırı Mâhir Bege
Verse Ḥaḳ mülkiyet üzere dâr-ı adni müsteḥaḳ
 - 2 Görmemişdi mişlini her bir ma'ârifde cihân
Münşiyân ü şâ'irân dehre verirdi sebaḳ
 - 3 Âh ol gencîne-i 'ilm ü kemâl ü 'iffeti
Ḥâkde kıldı nihân dünyâ-yı fânî yek-nesaḳ
 - 4 Sâye-i şâhânedede kesb-i taḥayyüz eyleyüp
Eylemişdi ḥayli manşıblarda sa'y müttefîḳ
 - 5 İffet ü taḳva vü zühd ü ḥüsn-i ḥulḳı şöyle kim
Emr-i münkir olmamışdı kendüsinden mâ-sebaḳ
 - 6 Rûḫını kevşerle sîr-âb eyleyüp firdevsde
Ḳabrini pür-nûr-ı raḥmet eyleye Rabbü'l-felaḳ
- (31)
- 7 İbtidâ-yı celb-i raḥmetle dedim târîḫini

Kaşr-ı nev-inşā ide Māhir bege me^c vāda Hāḡ 1259

(Kaşāyid)

-1-

(Der-sitāyiş-i Āşaf-ı Sāmī-Mekān Cenāb-ı Sāmī Ebū Bekir Paşa-yı ^c Ālī-şān)

Mef^ulū Mefāⁱlū Mefāⁱlū Fa^ulūn

- 1 Āvāre iden şimdi beni bir kaşı yadır
Gūyā müjeler her biri bir sehm-i kazādır
- 2 Ama niçe ol sehm-i cihān-gīr-i ciger-sūz
Bu sīne-i şad pāre nişāngāh-ı cefādır
- 3 Bā-çile-i cevri-bū gerek kılmadı kat kat
Vaḡid ile ^c āşklarınıñ ḡadd-i dü tādır
- 4 Ebrū-yı kemāndarı tutar mı cigeriñ
Tā cāna geçer oḡları bir özge belādır
- 5 Kim görse hevāī olur ol kaşı kemānı
Bir kez āna nāz eyler ise hūş-rübādır
- 6 Dönmez mi hilāle bedeni ^c āşıḡ-ı zārıñ
Ol mehveşiñ itdigi sitem ḡadde resādır

- 7 Ğamze-i merdüm-küş-i pür-şūr u şūrūrı
Yek laḫẓada şūrīş-fikene ehl-i hevādır
- 8 Feyz ehline min-ba‘ d-ı hırām oldu mey-i nāb
Bir dem mül la‘ liñ göricek neş’e-fezādır
- 9 Hem ‘arız-ı meygūn-ı ‘araḫnāki o şuḫūñ
Her demde neşāṭ-āver-i yārān-ı sefādır
- 10 Sebz-i ḫaṭṭı gelmiş okumaz kimse gülistān
Būstān-ı cemālinde henüz neşv ü nemādır
- 11 Ğisūsı ya sūnbül ya ḫaranfūldür o māhın
Şāyān ser-tuğ-ı kerīmü’l-vūzerādır
- 12 Ol şaf-der-i Cem-pāye ki memdūḫ-ı ḫalāik
Ḥāk ḫudumi kuḫl-ı ‘uyūn-ı kübrādır
- 13 Dārā-yı zemān dāver-i ‘āllāme-i dūnyā
Destūr-ı cihān āşaf-ı ferḫūnde-liḫādır
- 14 Tedbīr-i ḫıred sözü nizām-āver-i ‘ālem
Re’y-i ḫükm-āmūzı ki iḫlim-i güşādır
- 15 Dāmānına yüz sürmededir cebhe-i iḫbāl
Dergāhına bi’l-cümle ümem-i nāşiye-sādır
- 16 Fermānına ser-dāde aña ekābir-i aşāğır

Her emri dahı muḳteren-i ḥükm-i ḳazādır

17 Gerd-i der-i iclālî ki iskîr-i müeşşer
Bâb-ı keremi mecle-i erbâb-ı recâdır

18 Ser-şuver-i levḥ-i maḥfûz-ı mezâyâ
Mir'ât-i dil-i şâfina hep cılve-nemâdır

19 Endîşe-i Risto-şiken-i ḥavşala-sûzı
Ḥikmet bu ki ḥayretde 'aḳıl-ı ḥükemâdır

20 Yek ḥarf-i ibārât nizâmı fıḳarâtı
Dîbâce-i mecmû'a esrâr-ı ḥudâdır

21 Her nokṭasıdır ḥâl-i ruḥ şâhid-i nev-ḥaṭ
Her târ-ı ser-i kilki dahı zülf-i dü tâdır

22 Bir lafz-ı ma'ânî-i bedî' ḥükmüdür
Bir nuṭḳ-ı Mesîḥâ-nefesî rûḥ-efzâdır

(32)

23 Eşkâl-i ḥayâlinde olan sırr-ı nîhânı
'Aks-efgen âyîne-i ṭab'-ı 'urefâdır

24 Ta'ṭîr-i meşâm-ı dil ider nûkhet-i ḥulḳı
Gülzâr-ı meḥâmide eser bâd-ı şabâdır

25 Her dem şerer-i bâriḳa-i şu'le-i sulṭân-i

Âteş-zen-i cem' iyet-i erbâb-ı şekâdır

26 İhsân ü 'aâtasında ki yok hadd ü nihâyet
Meşhûd-ı 'uyûn-ı 'iber bay ü gedâdır

27 Bir zerre-yi mihr-i keremi şarken vü ğarben
Ârâyış-i dervâze-i kalb-i fuğarâdır

28 Ey Âşaf u âlâ-himem ü hatem-i devrân
Kim cevher-i zâtıñ seniñ engüş-tümâdır

29 Bir mişlini kim gördi bu mir'ât-i felekde
Dirlerse dağı dîde-i şehlâda hağâdır

30 Zâtıñdır olan nüsha-i kübrâ-yı ma'ârif
Var ise naziriñ bu zamân içre şalâdır

31 Vâdî-i temeddühde biraz eşheb-i kilke
Meydân vereyim ruşsatıñ olursa revâdır

32 Zîrâ benem ol tûtî-i nazm-âver-i devrân
Kanda sühanım rûh-ı ma'ânîye ğıdâdır

33 Âşâr-ı sihir-sâzıma meftûn olur 'âlem
Her nüktesi maţbu' -ı tıbâ' -ı fuşahâdır

34 Her beytim olup haclegeh-i hüsn-i sitâyış
Bikr-i sühanım nâzûk u nâzende edâdır

- 35 Her mışra‘-ı ber-ceste-i eş‘ār-ı güzīnim
 D̡arbū’l-meşel-i nükte-verān-ı zurefādur
- 36 Ben Tūr-ı celī-pertev-i ma‘nāya Kelīmim
 Ki ejder olur gāhī qalem elde ‘aşadır
- 37 Lülü-i girān-māye-i zī-kıymet-i nazmı
 Sencide-i mizān-ı qabūl-ı şu‘rādır
- 38 Lāf eyleme söz āhır olup başla du‘āya
 Māhir saña kim lāzım olan hayır du‘ādır
- 39 Tā mihr-i dıraḡşān-ı ziyā-dār-ı cihān-tāb
 Pertev-figen-i dā’ire-i ‘arz ü semādır
- 40 Ey baḡr-ı himem cevher-i yektā-yı vücūduñ
 Dürc-i şedef cāh-ı vezāretde sezādır

-2-

(Ramazāniyye Der-Sitāyiş-i Āşaf-ı Sāmī-Mekān Cenāb-ı Sāmī Ebū Bekir
 Paşayı Cem-‘unvān)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Ufḡ-ı burc-ı şerefden yine oldı tābān
 Maṭla‘-ı nūr-ı Ḥudā ya‘ni hilāl-i Ramazān

- 2 Ser-fürü-bürde-i mihrâb-ı temennâda hemân
Çile-i reşk ile ebrû-yı kemân-ı hûbân
- 3 Şimdi taḥvîl idelim şubḥ-ı çerâğ-ı şâma
Mihre teşbîhe sezâ mı meh ruḥsâr-ı bütân
- (33)
- 4 Mey-i gül fâme yasağ itdi şeh-i mâh-ı şiyâm
Elde şahbâya bedel şübḥa-ı mercân-ı gerdân
- 5 Ba‘d-ez-în meygededen çeksün ayağın rindân
Setr ider şâhid-i bint-i ‘inebi pîr-i muğân
- 6 Zâhid-i ḥuşkile şaff-beste-i dîvân-ı niyâz
Olamaz ma‘bed-i Mevlâda daḥı ehl-i dilân
- 7 Kahve fîncânı ile ḥoḳḳa-i ma‘cûna dönüp
Dest-i sâḳide olan sâğar-ı pertev-efşân
- 8 Döndi tâḥûne-i bî-âba daḥı meclisler
Devrân eylemez oldu yine cām-ı raḥşân
- 9 Böyle bir şehir-i dil-ârâ-yı feraḥ-baḥşâ kim
Şît-i kırân ile pür-dâmen-i ‘arş-ı Raḥmân
- 10 Gice bâlâ-ı minârâtde şadâ-yı temcîd
Olmada ḡulgule-perdâz sipîhr-i devrân

- 11 Berķ urur bāriķa-i feyż-i ħudāvend-i kerīm
Herkesiñ nāşīye-i ħāline rūzān ü şebān
- 12 Ĥālet-i şavm ile ‘ārī suver-i fāsideden
Şāf-ı mir’āt cilā-dāde-i zihñ ü iz‘ān
- 13 Her şeb ĩķād-ı meşā‘ il ü ħanādiller ile
Niçe farķ olsun aralıķda zemīn ile zamān
- 14 Maĥż-ı feyż-i kerem-i ‘ām ħudāvend-i enām
Kıldı bu şehre ki bir başķa tecellī erzān
- 15 Bā-ĥuşuş şerbet-i enām ile dil seyr eyler
Niçe dil-teşneleri menba‘-ı āb-ı iĥsān
- 16 Ya‘ni kim vālī-i vālā-şiyem ü bende-nevāz
Sāmī Paşa-yı felek-ķadr ü Sikender-‘unvān
- 17 Bir vezīr ibn-i vezīr Āşaf Ĥaydar-ĥū kim
Bu Bekir ism ü Ömer ‘adīl ü ĥayā-yı ‘Oşmān

(34)

- 18 Ol ķadar itmede tenfīz-i umūr-ı aĥķām
Oldı aĥnām ile hem-bezm-i meveddet-i gūrgān
- 19 Fitne ĩķā‘ına yer kalmadı eyyāmında

Var ise kûşe-i çeşm ü ham-i zülf-i hûbân

20 Görmedi çeşm-i felek devr ideli mihr ile mäh
Böyle seyyâre-i cevâle-i evc-i ‘irfân

21 Nuṭṭ-ı mu‘cîzde mi enfâs-ı Mesîḥâ âsâ
Cism-i fersûde-i ma‘nâya verir rûḥ ile cân

22 Kılıslardı güher-i nazmına şarf-ı enzâr
Olur engüşt be-leb Ḥaḳ bu ki Ka‘b ü Ḥassân

23 Teng ider ‘arşa-yı pehnâ-yı ma‘âniyi eger
Eşheb-i kilik-i sebük seyri edince cemelân

24 Nîze-i kilik atup tutdığı dem ḥaddi midür
Şeh-süvarân-ı hüner itmege irḥâ-yı ‘inân

25 Olalı Fârisî mîzmâr-ı süḥan itmiş idi
Raḥş-ı endîşeye imsâk-ı zemâm ehl-i beyân

26 Görse Behrâm ile Rüstem ger olurdu sersâm
Ḳabza-ı destine bir kez alıcak tîr ü kemân

27 İndirir menzil-i ḥâke hevâdan murḡı
Çeşm-i im‘ân ile alsaydı tûfeng ile nişân

28 Cevher-i tab‘-ı girân ḳadrine der-zîr-i nigîn
Mâye-i faẓl ile bi’l-cümle künûz-efnân

- 29 ‘İzz ü temkīn ile oldıķca maķāmında mekīn
Sā‘at çarķ-ı felek sa‘d ile dönsün herān
- 30 Sāyebān-ı keremi fark-ı du‘ā-gūyande
Ola zıll-efgen faķr ü şeref ü emīn ü amān
- 31 Bu du‘āmız ki ola her rüz u şeb ķadr ile ‘īd
Mażhar-ı ‘izz-i icābet ķıla Māhir yezdān

(35)

-3-

(Bahāriye der-sitāyiş-i Āşaf-ı Sami-Mekān-ı Cenāb-ı Sāmī Ebu Bekir Paşa-yı
Ma‘delet-Nişān)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Yine şad kevne şükūfeyle sezā rüy-ı zemīn
Olsa her vechile maġbūt nigār-ķāne-i Çīn
- 2 Bulıcaķ feyz-i bahār ile çemen neşv ü nümā
Yaraşur olsa ħased gerd-i Firdevs-i berīn
- 3 Ķordı örnek zümrüd güherīn şāh-ı bahār
İşledüp berg-i güli eyledi çār bālīn
- 4 Donanup mīve-i maķşūd ile her naķl-ı heves

Şaff-ı ezhârı dizüp gülşeni kıldı tezyîn

5 Verd-i aḥmerdir o bānū-yı ḥarīm-i gülşen
Çekdi sīmāsına bir perde-i āl ü rengîn

6 İşidüp na‘re-yi mestāne-i ‘uşşâkı bu dem
Bürka‘-endâz-ı ḥicâb olsa ne var ba‘d-ezîn

7 Āsmān-gîr ise de velvele-i ‘andelībân
Kulaḫ aşmaz ne ḳadar eylese efgân ü enîn

8 Şeyḫ Sa‘dîsi mîdir bâğ-ı bahārîñ bûlbûl
Oḫur evrâḳ-ı perîşân-ı Gülistânı hemîn

9 Bûstândır varâḳ-ı mihr ü vefâdan ma‘dûm
Pend-i Atṭârı şabâ gûşuna eyler telḳîn

10 İtmedi rûşenî-i çeşm ile tenvîr-i heves
Olalı ḥanḳâh-ı Gülşenîde kûşe-nişîn

11 ‘Ays ü nûş eyleye erbâb-ı şefâ fevc-â-fevc
İde sâḳî ḳadeḫi zîver-dest-i semîn

12 Arıdup şuyını gülnârîñ idüp bâde-i nâb
Gül olup encümen-i gülşene cām-ı zerîn

13 Leb-i şîrîn ile hep ḳanda tebessûm ...
Şâhid-i ḡonçe-i nâzende-i pâkîze terîn

(36)

- 14 Deste ber deste olup rişte-keş hüsni nizâm
Sünbül olmaz mı yâ reşk-âver-i ıkd-ı Pervîn
- 15 Lâledir şem‘ -i şebistân-ı gülistân-ı şafâ
Sûz-ı dağından uyandırdı çerâğ-ı la‘ lîn
- 16 Lâle vü gülle dönünce çemen-i âteş-zâre
N’ola pervâneler ifnâ-ı vücûd etse bu hîn
- 17 Şimdi üstâd-ı kalem tîşe-i endîşe ile
Tarh-ı meydân-ı beyân eyleye bir tâze zemîn
- 18 ‘Andelîb-i dil iken şahçe-i gamda mekîn
Oldı seyr-i gül-i ruhsâre bu dem ruḥṣat-bîn
- 19 O bütûñ sînesi şaf âyîne-i âb gibi
Gonçeye ḥande-künândır leb-i yâr temkîn
- 20 Ne kadar olsa benefşe dahı sebz ü hürrem
Beñzemez ‘ârız-ı dil-cûdaki ḥaṭṭ-ı müşgîn
- 21 Mevc-i tîğ-i nigeḥi ‘aksi ile çeşmimden
La‘ l-i yâkûta bedel ṭamlıyor eşk-i ḥunîn
- 22 Cûylar sürmede zencîrini mecnûn âsâ
Sünbül-i zülf-i ḥam-engîzi olunca pür-çîn

- 23 Olıcaḡ serv-ḡadd ü ḡāmeti bālā-keṡ-i nāz
Uḡurup murḡ-ı hevāyı dil-i pūr-zār u ḡazīn
- 24 Bend idüp tār-ı ḡarīri ṡiken-i müjḡanıñ
İde ḡārüb-ı der-i āṡaf-ı ṡāḡib-temkīn
- 25 Nice āṡaf ki Süleymāna mu‘ ādil ḡükmi
Lafz-ı tevḡīḡ-i ilahīdir añna naḡṡ-ı nigīn
- 26 Levḡ-i ‘arṡa yazar elḡābını bir Bercīs-i felek
Olmiṡ ārāyiṡ-i engüṡtīde kilḡ-i müyīn
- 27 Zīver-i cāh-ı ṡeref meḡḡar-ı eṡrāf-ı selef
Dāver ḡayr-ı ḡilaf zübde-i emcād-ı ḡüzīn
- (37)
- 28 ṡīr ḡaydar-ḡū raḡv nerīmān-ı tehem-ten nīrū
ṡaf-der-i ma‘ reke-cū ṡaf-ṡiken düṡmen-i dīn
- 29 Ḥātem-i cūd ü seḡā ḡatem-i engüṡt-i ‘aṡā
Gevher-i kān-ı ḡınā mālīk-i ṡad kenz-i defīn
- 30 Rūh-ı ḡeṡmān-ı kerem cevher-i cān-ı ‘ālem
Pertev-i ḡeṡm-i himem dād ger ‘adīl āyīn
- 31 Ḥīkem āmūz-ı edeb ḡazret-i Sāmī Paṡa
Olmiṡ iclāl ile eyvān-ı vezāretde mekīn

- 32 Cedd be-cedd ibn ü vezîr ibn ü vezîr ibn ü vezîr
Oldı şeyhü'l-vüzerâ şânına 'unvân-ı behîr
- 33 Niçe hem-senc-i tesâvîdir ekfâ-yı zamân
Bir mi kıymetde hâzef-pâre ile dürr-i semîn
- 34 Hüsni-hattâ nazm u hüner fazl ü kemâl ü dâniş
Olmış envâ'-ı füyûzât-ı ilâhî qarîn
- 35 Revnak hatt-ı yesâri-yi şikest itdi diyü
N'ola ta'likî içün rûh-ı i' mād etse yemîn
- 36 Kesr iderlerdi ham-ı hikmetin Eflâṭunuñ
Kuvve-i zihnini bilse hikemâ-yı pîşîn
- 37 Görse bir cüz'-i ma'ânî-yi bedi'isini
Eylemezdi nesh-i mantıķı Risto u tedvîn
- 38 Mû-şikâfî-i hayâliyle ol gencine-i feyz
Kısmet-i cevher-i ferdi ider el-Hak ta'yîn
- 39 Gonçe-i devleti şeb-nem-zede-i feyz ala
Lâle-i ma'aleti dağ-ı dil-i fitne vü kîn
- 40 Der-i iclâline şebâl-i melâ'ik cārüb
Çetr-i iķbâline seyyâreler evtâd-ı metîn

- 41 Sāye-i ‘āṭıfet-i dār-ı amān-ı ‘ālem
Sāḥa-yı mekrümeti ehl-i dile hısn-ı ḥaṣn
- (38)
- 42 Fıkr ü endîşesidir nazm-ı umûr-ı cumhûr
Ḥükmüdü r toğrusu pîrâyede şer‘ -i mübîn
- 43 Olsa ger ‘adlî hevâdâr-ı mühimmât-ı tıyûr
Ola hemm-ḥ‘âbe-i me‘vâ-yı kebûter-i şâhîñ
- 44 Var mı ‘ahdinde enîñ eyleye bir kimse meger
Gül içün bülbül ider nâle vü feryâd ü ṭanîñ
- 45 Dâverâ-cem şîmâ âşaf...
Zâtını vaşf idemez ḥâme-i ‘abd-ı dîrîñ
- 46 Sensin ol şubḥ-ı sa‘âdet ki olur mihr-i münîr
Her seḥer dergeh-i iclâline fersûde cibîn
- 47 Sensin ol nazm-ı dîvân-ı mezâya vü kemâl
Ki ider nazm-ı nev-îcâdını ‘âlem-i taḥsîn
- 48 Dile her nûkte-i endîşe-i mu‘cîz-eşeriñ
İder esrâr ü rumûz-ı melekûtî tebyîn
- 49 Tûtî-i ṭab‘îñ ider âyîne-i şun‘a nâzar
Olur el-Ḥaḳ şekker-efşânı nazm-ı şîrîñ

- 50 Vaşfi kâbil degil ol zât-ı kerîmü's-şânî
Mâhirâ tab' ma çün hâşıl olup 'ilm-i yakîn
- 51 Eyle da' vâtını her rûz ile şeb zîb-i zebân
Çün kaşîd-gede olup rûtbe-i itmâma rehîn
- 52 Tâ ki her sâl irişe mevsim-i şādî-i bahâr
Ola güllerle çemen zîb-i şafâ şahn-ı zemîn
- 53 Görmesün gonçe-i ikbâli hazân-ı aḥzân
Olsun âsîb-i ḥaṭâya vü kuduretden emîn
- 54 Gün-be gün dâ'ire-i devleti bulsun vüs'at
Her ḥuşûşunda ḥudâvend-i kâdir ola mu'în
- 55 Dem-be dem revnaḳ-ı ser-menzil-i iclâl olsun
Rıf'at ü şân ü şerefle niçe â'vâm ü sinîn

(39)

-4-

(Der sitâyîş-i Âşaf-ı Hâḳḳâniyet Mu' tād-ı Cenâb El-ḥac Meḥemmed Hâḳḳı
Paşa-yı 'Anḳâ Nihâd)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Olalı Mânî-i tab' ım şûr-ârâ-yı maḳâl
Râsim-i ḥâmeme vâ-beste der eşkâl-i ḥayâl

- 2 Sāhîr-i kîlk-i füsûndârıma meftûn ‘âlem
Nazm-ı rengînime dirlerse sezâ sihri-i helâl
- 3 Dürr-i şehvâr girân-māye-i nazm ü sühanım
Tükme-i tâc-ı güher-püşide-i ehl-i kemâl
- 4 Tûfî-i nâtıķam oldıkça şekker-rîz-i beyân
İtdiler ney-şekeri mısra ķadar istişkâl
- 5 Feyz-i nisân-ı güher bār-ı yerâ‘ amla benim
Müdericdir şadef-i ma‘ nide şad dürr-i la‘l
- 6 Târ ü mûy-ı ķalemim ğıbta-keş-i zülf-i nigâr
Haṭṭ-ı dildârı ider şîve-i satırım iḥcâl
- 7 Dane dane nuķaṭ-ı ḥurde-i elfâzıma kim
Niçe reşk eylesesün ‘arız-ı dil-berde ki ḥâl
- 8 Bu mübâhât ile da‘vâ-yı sühandan ğarażım
Vaşf-ı destûr-ı ferîdûn fer ü ferḥunde ḥışâl
- 9 Ya‘ni hem-nâm-ı şehenşâh-ı serîr-i levlâķ
Revnaķ-ârâ-yı maķâm-ı şeref ü istiķlâl
- 10 Âşaf-ı devr-i zamân Ḥazret-i Ḥaķķı Paşa
Ḥaķ bu ki Vehbî-i Ḥaķ zâtına bu câh ü celâl

- 11 Ziver mesned-i vālā-yı vezâret el-Ḥaḳ
Zīb ü ârâyiş-i ser-menzil-i ʿizz ü iclāl
- 12 Südde-i raʿ feti ruḥsûde-i erbâb-ı niyâz
Dergeh-i maʿ deleti melce-i ehl-i âmāl
- 13 Māye-i zâtına kîmyâ-yı vezâret mevrûş
Cevher ṭabʿına dense yeridir kân-ı nevāl
- (40)
- 14 Gün gibi şafḥa-ı pîşânî-i pür-nûrunda
Lemeʿân itmededir lâmiʿa-yı istihâl
- 15 Pertev-i meh-çe-i râyât-ı zafer-âyâtı
Nûr-pâş olmadadır neyyir-i tâ-bende mişâl
- 16 Şuʿle-i nâʿl-i dirahşende-i pâ-yı rahşı
Olsa şâyeste ḥased kerde-i envâr-ı hilâl
- 17 Tâ ezel ḳabza-ı teşḫîrine teslîm olmuş
Gürz-i ḥaşm-efgen-i Sām ile daḥı ḥançer-i Zâl
- 18 Zûr-bâzı-yı kûh-endâzı olur bî şübhe
Raḥne-baḥşa-yı esâs-ı cedel ḳavm-ı dālâl
- 19 Ḳahramân-ı şavlence teʿsîr-i nigâh ḳahrı
Seng-i kühsârı ider ḥâke berâber derḥâl

- 20 Yok hilâfım ki vezânî-i nesîm-i lutfı
Koymadı âyîne-i dillere hiç gerd külâl
- 21 İtme tatvîl-i sühan-ı başla du‘ âya Mâhir
‘Ömrin efzûn ide devletle hudâ-yı müte‘âl
- 22 Ka‘im oldıkça cihân üzre tınâb-ı gerdûn
Sâye bân-ı keremi dehre ide baş-ı zılâl
- 23 Zâtı ârâyişidir gül gibi bâğ-ı kevnîñ
Ola vâ-reste-i âsîb-i hazân-ı eşi‘ân
- 24 Dem-be dem sünbül-i mezra‘-ı ikbâl
Olsun âzâde-i âfât-ı ğamm ü renc ü melâl
- 25 Her umurunda serâ perde-i dâr-ı ğaybden
Nev-be nev şâhid-i tevfiķ ide izhâr-ı cemâl

-5-

(Der-Sitâyiş-i Âşaf-ı Şüreyyâ ‘Alem-i Cenâb-ı Nûrullâh Paşa-yı Sitâre
Hıdem)

Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

- 1 Açıldı dîde-i kalb-i hazîne perde-i nûr
Zemîn-i hâtıra oldu numûde cilve-i Tûr

- 2 Ne nūr-ı bāriḳa-pīrā-yı ‘ālem-i imkān
Tecellī-zār-ı cemāl oldı ‘āşıḳa manẓūr
- (41)
- 3 Ne nūr-ı şarkā endāz-ı enfūs ü āfāk
Ki oldı şubḥ-ı şafādan eşi‘ a ḥız zuhūr
- 4 Ne nūr sātı‘ a baḥşende-i zemīn ü zamān
Diyār-ı zulmete itdi sevād āh-ı mūrūr
- 5 Ne nūr lāmi‘ a-engīz-i cilvegāh-ı cihān
Her ‘aks-i zerresidir ḥıyre-sāz dīde-i ḥūr
- 6 Ne nūr şu‘le-tırāz-ı emākin-i aḳtār
Güşāde āyine-zār-ı fu‘āda ḡayb ü ḥuzūr
- 7 Ne nūr mihr-güdāz-ı mesīre-i eflāk
Fürūḡı kıldı şüreyyā-yı dāḡdār-ı kūsūr
- 8 Ne nūr şa‘şa‘ a-ārā-yı t̄ārem-i bālā
Olinca hij-deh hezār-ı ‘avālime menşūr
- 9 Bu nūr u t̄āb-ı tecellī fürüz-ı ḳudsīden
İder melā’ikeler iḳtibās-ı nūr-ı sūrūr
- 10 Bu nūr āyīne-i simyā ile her āyīne
Şikest-i revnaḳ-ı nevrüz ider şeb-i dey-cūr

- 11 Bu nūr u fer ile ruḥsār-ı nev-‘ arūs-ı ḳamer
Olur niḳāb-ı ḥacāletde reşk ile mestūr
- 12 Bu şevḳ ile şeb-i yeldā-yı iftirāk içre
Ne lâzım ‘ārife îḳād-ı şem‘ a-i kāfūr
- 13 Felekde şām-ı ğaribānı görmedi kimse
Ola bu gūne ziyā-pāş-ı nūr-ı nā-maḥşūr
- 14 N’ola temīme-i bāzū-yı iftiḥār etseñ
Yazup şaḥife-i dilde sevād-ı sūre-i nūr
- 15 Nedir bu nūr-ı kevākib fūrūz-ı şı‘ rā-sūz
Ki olmamış idi hiç rū-nümā-yı çeşm-i dühūr
- 16 Meger ḥıdīv-i memālik-sitān-ı dārāfer
Cenāb-ı şāh-ı melek ḥūy-ı mekrümet mevfūr
- (42)
- 17 Bir āftāb-ı sipihr-i berrīn iclālī
Çerāĝ-ı ḥaşş-ı vezāretle eyledi mesrūr
- 18 Cihāna gelmedi böyle şehenşeh-i ‘ādil
Vufūr-ı ā‘ tıfet ü ‘adl ü dād ile meftūr
- 19 Kemāl-i kuvve-i ḳudsiyeden olur ma‘ dūr
Maḳālī şübhesiz inṭāk-ı Hāḳ ile mezkūr

- 20 Vücūdı nüṣṣa-i kübrā-yı ‘ilm ü ‘irfāndır
Huṭṭ u faẓl u zekāsı müselleṃ-i cumhūr
- 21 Ḥarāb iken ṣademāt-ı ḥasār ile ‘ālem
Yeniden eyledi mi‘mār-ı himmeti ma‘mūr
- 22 Mehāmm-ı memleketi eyler ehline tefvīz
Olursa böyle olur iltizām-ı naẓm-ı umūr
- 23 Zihī işābet-i tedbīr-i memleket-sāzı
Zihī meḥāsin-i re’y-i rezīn dūr-ā-dūr
- 24 İder vücūhla ifā-yı resm-i istiḥkāk
Görülmemiş bu ṣalābetde bir vezīr-i vaḳūr
- 25 Firāz-ı levḥa-i çerḥe bu gūne evṣāfiñ
‘Uṭārid eyledi zerrīn-i ḫalemle zīb-i suṭūr
- 26 Yegāne-i vūzerā mültecā-yı bay ü gedā
Mu‘āvin-i fuḫarā ya‘ni ḥazret-i destūr
- 27 Meh-i sitāre tevābi‘ ü müşteri āṣār
Vezīr-i ‘arṣ-ı vaḳār āftāb-ı ṣubḥ-ı ṣu‘ūr
- 28 Müṣīr-pāk nesb-i dāver-i sūtūde-ḥaseb
Mā’il-i ṣerḥ-i edeb āṣaf-ı dilir u ğayūr
- 29 Fūrūğ-ı emri iṭā‘at fūrūz-ı ‘ālemdir

Çerâğ-ı re'y-i ider şer'-i enveri pür-nūr

- 30 Cevāhir süḥan kân-ı pür-mezâyadır
Hürûf-ı şoḥbeti dâğ-efgen der-i menşūr

(43)

- 31 'Aṭâ vücûdı ile nam-ı Bermekî mefkûd
Ġınâsı ile pür-himmet-i hü mâ meksūr
- 32 Nigîn-i zâtıdır engüşt-nümâ-yı yektâyî
Olaydı ḥâtem devrinde ḥâtem-i meşhūr
- 33 Kef-i keremine nisbetle kân u deryâyı
İderdi nokṭa-i mevhûme gibi zîb-i ḥuṭūr
- 34 Riyâz-ı 'âlemi eyler nesîm-i ma' deleti
Maşûn-ı ḥâr u ḥas i' tisâf u zulm u şürûr
- 35 Şada-yı nehyî evc-gîr-i âsmân olsa
İderdi zehre yedinde şikestî-i ṭanbūr
- 36 Şafa-yı ṭab' ı mürebbî-i âb-ı şafâ olsa
Verirdi neşve-i tesnîmi şîre-i engūr
- 37 Cilâ-yı tîğî ḥayâl-i 'adûya 'aks etse
Olurdu dâne-i eşki çü rîze-i billūr
- 38 Verirse takviyyet ol rütbe-i zûr-ı bâzusı

İderdi mārı zebūn dest-bürd-i pençe-i münevver

39 Olursa nūkhēt-i ḥulḳi vezīde gülzāre
Verir şükūfe-i sūnbül şemīm-i kākül-i ḥūr

40 Olursa kerem ‘itāb-ı nigāhına maẓhar
Dönerdi kāse-i pūr-ḥūne ğamze-i maḥmūr

41 Zamān-ı ‘atıfeti maḥẓ-ı şād-ı mānīdir
İder şıġār u kibār iktisāb-ı şevḳ ü ḥūr

42 Ḥuceste menḳabetā āşaf-ı kerem-kāra
Olur medād-ı mediḥiñ ḳalem-tırāz-ı şudūr

43 Fūrūġ-ı şeb-nem evşāf-ı dil-fūrūzuñ ile
Olur yenābī‘-i endişem ‘ayn-ı çeşm-i nūr

44 Taşavvurāt-ı nikāt-ı sitāyişiñle seniñ
Ḳalur mı āyīne-i ḥatırında gerd-i fütūr

(44)

45 Bu nazm-ı menḳabet-ārā-yı nev-zemīnimden
Eder hep ehl-i beyān i‘tirāf-ı ‘acz ü ḳuşūr

46 Hemīşe sūziş-i taḳrīr-i āteşīnimden
Olur şerār-ı maḥabbetle ehl-i dil maḥrūr

47 Sirāyet eylese enfās-ı ḥüsn-i ta‘birim

Verir meşāmm-ı ma' āniye bŭy-ı dŭd-ı buḥŭr

48 Dem ursa nāy-ı ḳalem naḡme-i taḥayyŭlden
Olurdu reşk ile pīçide rişte-i sanṭŭr

49 Şŭkŭfe-i sŭḥanımdan olaydı zā'ika senc
İderdi şehd muşaffa-yı ney-şekere zenbŭr

50 Mizāc-ı şı' rimi ḥikmet-şinās olan añlar
Şıfā bulur oḳusa zaḥm-dāri-i nāsŭr

51 Miyān-ı ṭab' ıma şāyestedir ḥarir-i ḥayāl
Yaraşmaz olsa da şāl nevādır lā hŭr

52 Sözümler eylerim işbāt-ı müdde' ā-yı hŭner
Ne ḥācet es'ile-i ma' rifetde şāhid-i zŭr

53 Uzatma silsile-i nazmı Māhir eyle du' ā
Ḥudūd-ı midḥatidir ḡāyet beyāndan dŭr

54 Nite ki tiḡ-i muraşşa' -ı ḡılāf ile her gün
Musahḥar eyleye iklīm-i ḥāverī şeh-i hŭr

55 Ola vŭcŭdı ḳarīn viḳāye-i mevlā
Daḥı livā-yı ser-efrāzı ser-te-ser manşŭr

56 Felekde aḥter-i ṭālī' -i sa' d u fīrŭzı
Bir anda almaya maḳrŭn 'uḳde-i maḥzŭr

57 Hemîşe nezd-i şeref ferd-i padişâhîde
Ola vücûh ile hep sa‘î vü hıdmeti meşkûr

58 Lâ’l-i nâdire-i ‘ömr ü baht u iclâli
Ola kıyâmete dek zîb bend-i silk-i şühûr

(45)

59 Ne semte kılsa teveccüh kemâl-i nuşret ile
Mu‘îñ ü yâveri olsun cenâb-ı Rabb-ı şekûr

-6-

(Reisü’l Küttâb Pertev Efendiye Takdîm Olunan Kaşîdedir)

Mef‘ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

1 Pîçide oldu rişte-i şabr ü qarârımız
Serbeste kaldı kâm-ı dil-i ‘uqdedârımız

2 Ne yâr ü yâver ü ne enîs-i şefîk var
Bir dilden özge kalmadı hiç ğam-güsârımız

3 Şimdi hezâr-ı nâleler eyler hezâr-ı dil
Şekl-i hazâna münkalib oldu bahârımız

4 Enmüzec nu‘ûmet ile hoş dimâğ iken
Telh-âver oldu zâ’îka-i ıstıbârımız

- 5 Zıll-ı ğınāda cilve nişīn-i refāh iken
Tāb-ı temmūz-ı ğamla geçer rūzgārımız
- 6 Serdī-i za‘ f-ı hāl eyleler zindedir gönūl
Efsürde olmasun mı yā cism-i nizārımız
- 7 Bād-ı semūm-ı rūm-ı ḥabāset rūsūm ile
Pejmurde oldu şāḥe-i berg ü bārımız
- 8 Ma‘ mūre diyārımız oldu ḥarābe zār
Virāngāh būmade döndi ‘ uḳārımız
- 9 Kesdi reh-i ma‘ āşımız reh-zen-i felek
Bīrūn-ı tāḳat oldu ziyān ü ḥisārımız
- 10 Yağmāya gitdi emti‘ a-yı kārbān-ı dil
Cins-i meşakḳatiñ yükidir kār ü bārımız
- 11 Esbāb-ı inti‘ āşımız oldu ḥayal-peżīr
Geçmiş zamānlar olmada ḥāṭır-ı güzārımız
- 12 Ḳalmazdı dil bu mertebe gir-dāb-ı ye’sde
Düşdi eh-i zarūrete? tebārımız
- 13 Şāğdan şola cefā-yı eb-endāz-ı dehr ile
Gir-dāb-ı ḥayret oldu yemīn ü yesārımız

(46)

- 14 Olmaz mı böyle sūziş-i ‘acַz ü fütūr ile
Dūd-efgen sipihr-i kebūd-ı āh u zārımız
- 15 Olduķ ġarīķ-i lūcce-i nā-ķa‘r yāb-ı deyn
Yoķdur edā-yı ķarż idecek bir medārımız
- 16 Kem-ķadr ü kem-bizā‘ ayım iķrār eylerim
Gelmezse de meķekk-i ķabūle ‘ayyārımız
- 17 Şāyesteyim i‘ānete źiķ-i ma‘āş ile
Tārlandı ķunki ħavşala-yı iftiķārımız
- 18 Kayd-ı emel bulunmadı bir muķtezā-yı baĥt
Hırmāna dā’ir oldu ķıķan der-kenārımız
- 19 Hūkm-i ķadrle olmadı iķdārımız naşīb
Ta‘rīf istemez ‘adem-i iķtidārımız
- 20 Şerm ü ħicāb māni‘-i taşdı‘dir baña
Sermāye-i teşekküredir ibtidārımız
- 21 Eyler sebeb seniñ gibi bir zāt-ı emcedī
Āsāyiş ü refāhıma perver-digārımız
- 22 Baĥsa ķarīn iken gözüme şu‘le?
Gösterdi necm-i tālī‘-i ferĥunde-dārımız

- 23 Görmekde pertev-i himemiñ çeşm-i bendegān
Görsün bezmde dīde-i ḥasret-şî'ārımız
- 24 Kafī baña sıkāṭa-i ḥān-ı' ināyetiñ
Sensin velī ni' met-i kām-kārımız
- 25 Bir reşhasıyla āb-ı revān-baḥş-ı luṭfunıñ
Sönse n'ola şu nā'ire-i intizārımız
- 26 Sensin penāh-ı ehl-i ḳalem-i ḥayr-ı ümem
Zātıñladır teşrīfimiz iftiḥārımız
- 27 Bildi hemān metānet-i re'y-i sedidiñi
Girdi uşūle de felek-i bī-ḳarārımız
- (47)
- 28 Tedbiriñ oldı māye-i ārāmiş-i cihān
Faḥr itsün seniñle şuğār u ...
- 29 Kıymetde bir mi cevher ile ḥāk-i maḳdemiñ
Olmaḳda kuḥl-ı merdümek-i i'tibārımız
- 30 İtmez idim efendimi taşdı' e ictisār
İcbār itmeseydi eger ıztırārımız
- 31 Selb eyledi ḳaṣiyye-i icāb 'ac-z-i ḥāl
Sāmān u şabrı elde degil ihtiyārımız

- 32 Güm-kerd-i rāh-ı ‘aql u şu‘ūrum kuşūruma
Bağma kemāl-i ‘afvıñadır iğtirārımız
- 33 Şems-i münir luṭfuñ ile mestdir olur
Ufḡ-ı emelde ḡāne-i pür-teng ü tārımız
- 34 Vaşf idemem derārī-i şehvār-ı şān ki
Gevherden olsa ḡāme-i lülü-i nişārımız
- 35 Nezd-i velī ni‘metimizde müfīd olur
Māhir uzatma eyle iḡtişārımız
- 36 Olsun hemīşe mesned devletin pāyidār
Eyyām-ı ‘ömrin ide füzūn Kird-gārımız
- 37 Vaḡf-ı şenā-yı devleti olsun meddī’l-ḡayāt
Nuṭḡ u zebānımız ile leyl u nehārımız

-7-

(Der sitāyiş-i Āşaf Güzīn-i Felek-Temkīn Cenāb-ı Velīyüddīn Paşa-yı
Ma‘delet Ḳarīn)

Mef‘ūlü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Bir şu‘le kim eşi‘a feşān-ı cihān olur
Bir şu‘ledir ki şubḡ-ı ḡazādan ‘ıyān olur

2 Bir şu‘ ledir ki maşrık-ı fevz ü cihāddan
Tābiş-nümā-yı şaḥn-ı zemīn ü zamān olur

3 Bir şu‘ ledir ki zerre-i ‘ālem-i güzār ile
Pertev nişār mevķi‘ -i kevn ü mekān olur

(48)

4 Bir şu‘ ledir ki lem‘ a-i gevher-i fūrūğ ile
Şem‘ -i münir dā’ire-i ḳudsiyān olur

5 Bir şu‘ ledir ki şa‘ şa‘ a-ārā-yı dehr olur
Hem kür-sāz-ı dīde-i ḥaşm-ı cebān olur

6 Bir şu‘ ledir ki ṭāḳat-ı nezāreden beri
Hem ḥıyre-sāz-ı ‘ayn-ı şad aḥterān olur

7 Bir şu‘ ledir ki şem‘ -i ezelden ‘alevlenir
Rūşen-tırāz-ı encümen-i sālīkān olur

8 Bir şu‘ ledir ki maṭla‘ -ı ḳabzadan zuhūr ider
Bādī-i rūşenī-i ḥarīm-i cinān olur

9 Bir şu‘ ledir ki gün gibi ızhār-ı nūr ider
Ḳandīl -i nūr-pāş-ı serā-yı cihān olur

10 Bir şu‘ ledir ki meş‘ al-i ḥurşīd-i reşk ider
Mişkāt bezm-i ḥāş-ı dil-i ‘ārifān olur

- 11 Bir şu‘le kim çerâğ-ı maḥabbetle müşte‘il
Sûziş-pezir-i âh dil-i ‘âşıkân olur
- 12 Bir şu‘le kim şerâre-i gerdûn güzâr ile
Meş‘al fûrûz-ı maḥfel-i kerrûbiyân olur
- 13 Âyâ nedir bu şu‘le-i âfâk-sûz kim
Reşk-âver şîâ‘-ı meh-i âsmân olur
- 14 Âyâ nedir bu şû‘le-yi ‘âlem fûrûz kim
Evc-i hevâda böyle şüreyyâ nişân olur
- 15 Var ise mehçe-i ‘âlem âşaf zamân
Cem‘iyet-i ‘adûya ki âteş feşân olur
- 16 Ol ḳahramân-ı ma‘rike-perdâz-ı dâr u gîr
Küffâra yek hücûm ile âfet-resân olur
- 17 Ol âsmân-ı ma‘deletîñ her seḫer daḫı
Der-bân-ı dergehi şeh-i ḥâver-sitân olur
- (49)
- 18 Ol âftâb-ı cûd ü saḫâ kılsa ger kerem
Bir ḳatre luṭfî mâ-ḫaşal baḫr u kân olur
- 19 Ol ḫâtem-i zamâne ki nâçiz-i ‘inâyetin
Kemter-i gedâya baḫş idicek kâm-rân olur

- 20 ‘Avn-i Hudā her işde mu‘in u zahīridir
Tevfīk-i haq ğazāda dahı yār cān olur
- 21 Meydān-ı remze Rüstem-i ceng āzmā gibi
Hengām-ı cengde şafder-i şāhib kırān olur
- 22 Şemşīr-i hūn-feşānını aldıqça destine
Öldürmede kahr-ı düşmen ile kahramān olur
- 23 Ol tīg-i cevher-āveri görseydi māh-ı nev
Reşk ile zirā bir siyehde nihān olur
- 24 Teşmīr-i sā‘id etse dem-i kār-zārda
Heycān-ı nabz-ı haşine ārām-nişān olur
- 25 Bir kerre hışm ile naẓar-endāz olursa ger
Dehşet-fezā-yı haşm-ı eflāk-ı şān olur
- 26 Şahn-ı veġāda pençe-i zūr-ı şalābeti
Bādī-i rahne-i siper-i ser-keşān olur
- 27 Her kıanda ‘azm iderse kemāl-i şükūh ile
Dü peyk feth u nuşret olinca devān olur
- 28 Hıẓr-ı zafer gehī bedreka-i menhec-i sefer
Ol āşaf-ı güzīn Sikender tüvān olur
- 29 Hükmi taşarrufāt-ı kazāya qarīn ise

Re‘-yi muvaffıķ ķadr-i müste‘ân olur

30 Tedbîr-i zülf-i şâhid mülke nizâm verir
Emri ‘arûs-ı şer‘e daķı zîb-i ân olur

31 Baķt u emel derinde meger beste ķâkeri
‘İzz ü şeref cebîñ-zede-i âstân olur

(50)

32 Tûtî göreydi şafvet-i hulk-ı cemîlini
Mir‘âte baķmadan yine sükker-feşân olur

33 İtse nesîm hulkı çemen-zâra ger güzêr
Gelir maşûn-ı şarşar-ı tünd-i hâzân olur

34 Ger bûy-ı luķfı neşr-i şemîm etse ‘âleme
Bâġ-ı cihân mişâl-i riyâż-ı cenân olur

35 ‘Ahdinde âşikâra ceh bir fitne ķalmadı
Pinhân-ı çîn-i halka-i zülf-i bütân olur

36 Devrinde var mı sūd-ı hevesden ziyân ider
Kâlâ-yı ‘adl u dâd u feraķ-ı rây-gân olur

37 Hâtem-i saķâ yegâne-i dünyâ kerem verâ
Zâtîñ cihâna bâ‘ iş-i emin ü amân olur

38 Kim şarf iderse cevher-i nuķķı medîhiñe

Bendeñ gibi hüner-ver şevket-i yân olur

39 Tab‘ım degil mi kûh-ken-i şâhiķ-i sühan
Mülk-i beyānda Hüsrev-i Şîrîn zebān olur

40 Hâmem degil mi sâhîr efsûn-tırâz-ı nazm
Teshîr-sâz-ı cân u dil ins ü cân olur

41 Fîrâş-ı beyt-i pâk-i Hudâ-yı ma‘âr fem
Feyz-i devâtım ise zer-i nâ-devân olur

42 Ruhsâr-ı nazma ğāze-i maẓmûnla fer verir
Meşâta-i kalem baña zîb-i benân olur

43 Zâbt eyledim kalem rev-i ma‘nâyı ser-te ser
Dünyāya âb-ı tîġ-i hayālîm revân olur

44 Haşr oldu rahş-ı fikrime mızmar-ı ma‘rifet
Var mı benimle gelsün eger hem i‘nân olur

45 Te‘şîr-i şevķ-i vaşf-ı hıdîv-i güzîn ile
Bir nev-ġazelle tıfl-ı hîred şâdmân olur

(51)

46 Seyf-i sitem o mâha nidem der-miyân olur
Mirriķ felekde nâle-zen el-amân olur

47 Ğiysûsı kîl u kâlî kosun hüsni hıttâ kim

Mecmua[‘]-i [‘]izāre bākār imtihān olur

48 Gerd-i şikenc ham-be ham zülf-i [‘]anberīn
Mürğ-i hevā-perest dile āşiyān olur

49 Ol fitne kār ğamze-i hāzır cevābı kim
Rāz-ı harem-serā-ı dile tercemān olur

50 Oldıkça çeşm mest-i harāb şarāb nāz
[‘]Āşık ile raķibiñ arasında kan olur

51 Tār-ı nigāh şūhı esirān [‘]aşkıñıñ
Tarāc-sāz-ı rābıta-yı rābta-i hānmān olur

52 Māhir dükendi bu ğazel-i nev-zemīn dahı
İtnāb olursa mūcib sehv-i lisān olur

53 Başla du[‘]āya gevher-i zāt-ı behīni kim
Ārāyiş-i şadef-çe-i iclāl u şān olur

54 Tā şu[‘]le münevver hurşīd-i pür-ziyā
Revnaķ-ı fūrūz dā’ire-i āsmān olur

55 Olsun vūcūd-ı pāki rehīn amān haķ
Birbiriniñ qarīnī nedem-i farkdan olur

(Medḥiyye Der Ḥaḳ-ı Cenāb-ı ‘İzzet Beg Efendi Kethudā-yı Ḥazret-i Sāmī
Ebū Bekir Pāšā)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 İdelim sā‘id-i ma‘nāyı bir elden teşmīr
Fırşat el vermiş iken olmaya vaḳf-ı te‘hīr
 - 2 Gāh olur vefḳ-i murād dil-i yārān üzre
İ‘tidāl ile döner dā‘ire-i çarḥ-ı eşīr
 - 3 Şāf āyīne-i endişemizi bir eyyām
Rūzgār itmiş ise gerd-i sitemle tekdīr
- (52)
- 4 Der-‘aḳab ‘ādet-i cārīü’l-heydendir
Nükte cüyānıñ ide ‘usret ḥālīñ teysīr
 - 5 Ba‘d-ez-īn şevḳe gel ey ‘āşık-ı şūrīde nihād
Renciş-i gerdiş-i devrān ile olma dil-gīr
 - 6 Biricik emşile-i dānişe şarf-ı nazar et
Tıfl-ı dil oldı henūz mazḥar-ı ism-i taşgīr
 - 7 Niçe bir mengene-i dilde ğam dūr-ā-dūr
Ne revā şīre-i endişeyi itmek ta‘şīr
 - 8 Tā-be-key vaḳf-i leb nuṭḳuñ ola mihr-i sūkūt

Kān-ı hâtırdâ iken mihr-i heves nûr-peẓîr

- 9 Kilk-i bihzâdı raqam zîb-i benânîñ olarak
Naqş-ı ma' nâyı idüp levh-i hayâle taşvîr
- 10 Bezl-i gencîne-i beğâya-i âşâr iderek
Eyle dürr-i sühan-ı zîver-i silk-i taqrîr
- 11 Böyle bir mevsim-i ferhunde demiñ qadrini bil
Neşr-i âşar-ı kemâl itmede itme taqşîr
- 12 Ya'ni ' İzzet Beg Efendi ki odur kenz-i beyân
Sözleri gevher-i yeg dâne-i bî-mişl ü nazîr
- 13 Görmüş olsaydı eger nazm-ı bedi' ül-eşerîn
Lâl olur ' acz ü taḥayyürle zebân-ı taḥrîr
- 14 Târ-ı endîşesin âhenk-i hayâl eyleseler
Eylemezlerdi Maḳamât-ı Ḥarîri taḥrîr
- 15 Tab' u qâdine âteş eger olsaydı qarîn
Lâ-cerem tûde-i ḥâkister olurdu iksîr
- 16 Ger toqınsa yüzine şa' şa' a-i güftârı
Lerzenâk olmaya mı zerre gibi mihr-i münîr
- 17 Görebilseydi nuḳûş-ı qalem-i nev-tarḥıñ
Fikr-i mâni ne taşavvurla iderdi tanẓîr

(53)

- 18 Süḥan-ı nerm-i selâset eṣeri bî şübhe
İder elbet dil-i sengin bütâna te'sîr
- 19 Kilkime verdi ḥudâ ḥâriḳa-yı 'âdâtı
Eylemiş memleket siḥr-i beyânı teşḥîr
- 20 Kevkeb-i şî'ri ki hem-kevkebe-i şu'râdır
Şubḥ u şâm itmededir 'âlem cânı tenvîr
- 21 Ḥâṭır-ı enveri mücellâ-yı celâli ilhâm
Dili âyîne-i şûret-gede-yi ser-zamîr
- 22 Şu'le-i ma'rifeti tâbdih bezm-i cihân
Nûr-ı 'irfânı ider dîde-i idrâki qarîr
- 23 Saṭr-ı mevzûn-ı dil-ârâsına dil-beste gönül
Ḥaṭṭ-ı maṭbû'una zûlf-i siyeh yâr-ı esîr
- 24 'Aqlınıñ çâker-i şermendesı re'y ü dâniş
Fikriniñ bende-i efgendesı ḥüsn-i tedbîr
- 25 'Unşur-ı pâki kemâlat ü hezle mevdu'
Mâye-i zâtı dirâyetle olunmuş taḥmîr
- 26 Nûkhet-i ḥulḳ-ı laṭîfiyle nesîm-i siḥrî
İnse bir kerre dimâğ-ı dil u cânıñ ta'ṭîr

- 27 O leṭāfetle bu ʿālemde vezān oldıḳça
Mevc-i baḥr-ı çemen ḥuldı ider der-i zencīr
- 28 Var mı inṣāf idelim ṣaḥn-ı fūrūsiyyete
At ḳoparmaḳda cirīd atmada bir böyle dilir
- 29 Ḳabza-i ziveriniñ altında kemān çile çeker
Destine bestedir iʿmāl-i ḥadenk u ṣemṣīr
- 30 Bu ḳadarcıḳ yetiṣūr eyleme tekṣīr-i sevād
Medḥ ü ālāsı adāsında bulunmaz taʿbīr
- 31 Şiʿri ḥoṣ ḥaṭṭı ḳavi ʿaḳlı dūrüst ṭabʿı metīn
Zātıdır nādire sencān-ı zamān içre ṣehīr
- (54)
- 32 Ḳalemiñ (Māhir) yektā ise de her fende
Metn-i evṣāfı degil ḳābil ṣerḥ ü tefsīr
- 33 Ḥaʿcegānlıḳla olup zīver-i ser-meclis kām
Behre-dār ide ṭarīḳinde anı Rabb-ı ḳadīr

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Şükr olsun ol Hudāya gönül şād-kāmdır
Gül-gonçe-i sürür ile pür-ibtisāmdır
- 2 Şükr olsun ol Hudāya ki erbāb-ı dil henüz
Āzāde-i şikenc-i cevri li' āmdır
- 3 'Aynü'l-hayāt-ı şevk ile leb teşnegān-ı 'aşk
Feyz-i nefesle vāşıl-ı hıızr-ı merāmdır
- 4 Rūhāniyāna devr-i Mesihāyı andırır
Zevk ü feraḥla bu dem feyz-i irtisāmdır
- 5 Şimdi ğıriv-i nevbet-i āsāyiş u huzūr
Āvāze-gır-i künbed-i fīrūze fāmdır
- 6 Şehper güşā-yı evc-i şafādır hümā-yı şevk
Her demde sāye-efgen-i fark-ı enāmıdır
- 7 Mihr ü meh-i emel yine 'arz-ı cemāl idüp
Pertev-nişār-ı revzen-i şubḥ u şāmdır
- 8 Herkes şefā-yı şhid tena' umla muğtenem
Şīrīn-mezāk-ı lezzet-i ümmīd ü kāmdır
- 9 Keşti-i dil müsā'ede-i rüzgār ile
Rāḥat nişīn sāhil-i şevk u garāmdır

- 10 Her şeb Һarīm-i külbē-i aҺzān-ı ‘āşıkān
Mihmān-ı inbisāt ile dārü’l-selāmdır
- 11 Farṭ-ı neşāt gerdiş-i devrāndan bu dem
Sāğar-ı keşāna devr-i şikeste-i cāmdır
- (55)
- 12 Cevr-i güzēştī-i felek-i bī-şebātndan
Dānişverān-ı ‘aşra dem-i intikāmdır
- 13 Һüsn-i nümāyiş-i revş-i çarḫa dikkāt et
Āsūdegī-i ‘āleme bürhān-ı tāmıdır
- 14 Dedi bir ehl-i dil baña kim müjdeler saña
Şimden gerü gönülde feraḫ ber devāmdır
- 15 Oldı şimāḫ-ı sāmi‘ amız pür-ṭanīn-i şevk
Bildim teşekkür eyleyecek bir peyāmdır
- 16 Dillerde bu füzūnī-i şādi ü inbisāt
Yümn-i kıddüm Dāver-i Dārā gulāmdır
- 17 Ger meyt üzre buldı meta‘-ı recā revāc
Te’sīr-i ‘adl u dād-ı Һıdvī-i enāmdır
- 18 Dādār-ı nüktedān-ı Felātūn şu‘ūrdur
Düstūr-ı bī-hemāl mu‘allā maḫāmdır

- 19 Mihr-i ‘aṭā seḥāb-ı saḥā āsmān-ı cūd
Zātı sipihr-i cāhda bedr-i tamāmdır
- 20 Hātem şiyem sitāre ḥıdem bāsıṭü’l-ni‘am
Nūr-ı kerem ziyā-yı himem nīk-nāmdır
- 21 Hem-nām-ı ḥatem yed-i beyzā-yı enbiyā
Emşāli yok yegāne-i vezīr-i benāmdır
- 22 Pergār-ı ‘izz ü rıf‘ati cedvel-ṭırāz-ı şān
Zātında kuṭb-ı dā’ire-i ihtişāmdır
- 23 Ol rütbedir ki debdebe-i şān u re‘feti
Bir dāğ-ı iştiḥār-ı nerīmān u sāmıdır
- 24 Bālā-ı ḳadri hem-ser-i ‘arş-ı güzīndir
Mesned nişīn-i bārgēh-i ihtirāmdır
- 25 Dil-ḥā‘h-ı i‘tidāl-ı umūr-ı i‘bāddır
Dergāhı cebhe sāy-i vücūh-ı kirāmdır

(56)

- 26 Ahkām-ı ‘adlī revnaḳ-ı şer‘-i münifdir
Engüşṭ re’y-i ‘uḳde güşā-yı mihāmmdır
- 27 Hürşīd otağ-ı rıf‘atine şems-i münīr

Meh eşheb-i şükûhuna zerrîn sitândır

- 28 Fazl u kemâli ġāyet imkâna müntehî
Câh u celâli kürsî-i gerdûna bâmdır
- 29 Bu tâķ-ı nüh revāk felek şaķn-ı cāhına
Mînâ nümûde çetr-i mu‘ allâ kıyâmdır
- 30 Tek durmaz iken edhem-i çerķ sitize-kâr
Balâ ihtiyâr o râ’iz-i iclâle râmdır
- 31 Nazm-ı münîri maṭla‘ -ı âfâķa ferr verir
Silkû‘l-le’âl ‘ıķd-ı süreyyâ nizâmdır
- 32 Her lafzı zîb-i baķṣ-i bedi‘ u beyândır
Ser-i saṭr imtiḥân-ı fuḥûl-ı fiḥâmdır
- 33 Cüzî’i olursa cevher-i ferdi ḥayâline
Ânide ķâbil-i şüver-i iķtisâmdır
- 34 Dârû-yı lafzı cism-i za‘îfâna rûḥdır
Zaḥm-ı derûna merhem-i pür-iltiyâmdır
- 35 Te’sîr iderse nûkhet-i aḥlâķı güllere
Şem‘ eyleyen maşûn-ı şudâ‘ u zükâmdır
- 36 Var ittiķâ-yı kâmilî kesr kılupdan
Devrinde tîġ-i fitne daḥı der-niyâmdır

- 37 Zîr-i ħimāyesinde şıġār u kibār hep
Bāb-ı şeref me'ābı melāz-ı enāmdır
- 38 'Ālemde dāverā işr-i ħāk-i muḳaddemiñ
Kuḥlū'l-cevāhir nazār-ı ħāş u 'āmdır
- 39 Evşaf-ı 'anberinñi bendeñden özge kim
Alsa dimāġ-ı fikrine sevdā-yı ħāmdır
- (57)
- 40 Zîrā benem o şā'ir-i bālā rev-i hüner
Murġ-ı ħayāle şecer-i sidre dāmdır
- 41 Ṭab'ım 'arūs-ı ħaclegeh-i i'tibārdır
Ĥāmem pür-'işvekār şanavber ħırāmdır
- 42 Baġ çeşme sār-ı fikrime kim feyz-i nūrdur
Āb-ı hayāt ise yiri çāh-ı zālāmdır
- 43 Dürr-i şemīn-i nazmım ağır kıymet üzredir
Pirāye-bend-i gerden-i ħüsn-i nizāmdır
- 44 Şîrîn beyānım āyine-i dil güşādadır
Ṭūṭi-i ṭab'ımıñ yemi kıand-ı kelāmdır
- 45 Āteş zebānım öyle ki tāb-ı taḥayyülüm
Cev-i semāya şu'le keş-i ıztırāmdır

- 46 Māhir bu rütbe da‘vā-yı endīşeden murād
Tenşit-i tab‘-ı şafdır ‘ālī maḳāmdır
- 47 Eyle maḳāli micmere-efrūz-ı ihtisār
Būy-ı du‘ā ḳaşıdeñe misk-i hıtāmdır
- 48 Tā ki cihānda nev‘-i beşer feyz-i ḥaḳ ile
Raḫbū‘l-lisān şükr ü şenā-yı medāmdır
- 49 İḳbāli ber-devām ola ‘ömri füzūn ola
Elṭāf-ı bī-nihāye-i ḥaḳdan recāmdır

-10-

(Der-sitāyiş-i Cenāb-ı Şeyḫ Muşṭafa Efendi ...)

Mef‘ūlü Mefā’ilü Mefā’ilü Fa’ülün

- 1 Bir maṭla‘-ı dībāce-i dīvānce-i ‘irfān
Bir fihris-i ser-levḫa-i mecmū‘a-i vicdān
- 2 Bir naḥl-ı berūmend-i çemen-zār-ı ḥaḳīḳat
Bir ğonçe-i üşküfte-i baĝçe-i ız‘ān
- 3 Bir şem‘-i ziyā-dār-ı şebistān-ı ṭarīḳat

Bir mäh-ı şeb-ārā-yı sipihr-i şeref ü şân

- 4 Bir şeyh rızā pîşe-i dānişver-i ʿālem
Bir merd-i hünermend-i sülhān-perver-i devrān

(58)

- 5 Hemnām-ı cenāb-ı şeh-i evreng risālet
Hem müntesib-i silsile-i hazret-i merdān
- 6 Tabʿı çemen-i vaḥdete faşl-ı dem-i nevrüz
Zātı felek t̤āʿ ate ḥurşid-i dıraḥşān
- 7 Feyz-i nefsi bād-ı şaba mürde dilāna
Bir nuṭq-ı Mesīḥā demi cān-baḥş-ı merīdān
- 8 Maʿ nā-yı dil-ārā-yı şahāʾif-i leṭāʾif
Mazmūn-ı ḥikem-senc-i şeref-nāme-i ikān
- 9 Āşār-ı tezekkürde nazīr-i nā-yāb
Eṭvār-ı tefekkürde daḥı fāʾik-i aḳrān
- 10 Mirʾāt-i mücellā-yı dili maşrıḳ-ı ilhām
Tūṭi-i ḥoş elḥān-ı zabānı şekker-efşān
- 11 Zīr-i bedī öklid-i tılsımāt-ı emānı
Ḥāk ḳademi cevher iksir-i muḥibbān
- 12 Zīb ser-engüşti olup ḥātem-i tevfiḳ

Ma' nide Süleymân gibi hüküm eylese şâyân

- 13 Ser-çeşme-i feyz-i ezeli meşreb-i pâkî
Kim âb-ı himem etmede deryâ gibi cûşân
- 14 Kûtb-ı felek dâ'ire-i ğayb u kerâmet
Kim halka-i tevhîdine şaf-beste sürûşân
- 15 Evşâf-ı mehâsın eşer-i hâzret-i şeyhiñ
Hağ üzre edâsı niçe mümkün meddi' z-zamân
- 16 Ey mazhar-ı âşâr füyûzât-ı ilahî
Kıl Mâhir-i sevdâ-zedeye himmetün ihsân
- 17 Ey kâşif esrâr-ı nihânı meddi' l-cyyâm
Kıl hağğ-ı kemînemde teveccühlerin erzân

-11-

(Kaşîde-i Ziyâ'îyye Der-Sitâyiş-i Âşaf-ı 'Âlî Mağâm Cenâb Yusuf Ziyâ
Paşa-yı Sipîhr-i İhtîşâm)

(59)

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Numûde oldu baña bir ziyâ-yı rûhânî
Cihâna verdi fermâh hüsn-i ken'ânı

- 2 Zihî ziyâ-yı tecellî nümâ-yı kıdsîsî
Ki anda âyîne olmuş cemâl-i sübhânî
- 3 Zihî ziyâ-yı felek tâb-ı âsmân-ı efrûz
Olur şerâresi kıandîl-i ‘arş-ı rahmânî
- 4 Zihî ziyâ-yı efrâz-ı ‘âlem-i bâlâ
Yanında zerre mişâl âftâb-ı rahşânî
- 5 Zihî ziyâ-yı şüreyyâ güdâz-ı tāk-ı semâ
Şaf-ı melâ’ikiñ âvîze-i fûrûzânı
- 6 Zihî ziyâ-yı k’o⁴³ iltimâ‘-ı ma‘den-i nûr
İder çü rîze-i seng-i kıurş-ı mâh-ı tâbânı
- 7 Zihî ziyâ-yı kıamer iştihâr iderse eger
‘Aceb mi tîregî-i şâmı şubh-ı nûrânı
- 8 Zihî ziyâ-yı cihân zîb-i memleket-ârâ
Sevâd-ı rûma çeker ehl-i hâversitânı
- 9 Zihî ziyâ-yı zekâ incilâ ki ta‘n eyler
Fer şabâh nişâ bu rah mülki ‘Oşmânî
- 10 Zihî ziyâ-yı ufķ-ı tâb maşrıķ u mağrib

⁴³ K’o lafzı (ki o) muhaffefi olacak

Münevver eyledi zulmet-serâ-yı sevdânı

11 Zihî ziyâ-yı cilâ-yı iktibâs-ı cevher-i cân
Bilindi kıymet-i mahiyyet suhebdânı

12 Açıldı şubh-ı sefid-i ümmid ehl-i sühan
Ziyâ-yı nazmı muhîf oldu şahın-ı imkânı

13 Benimde şimdi ziyâ-yı hayâlimiñ şâyân
Felekde kevkeb-i dürri olursa der bânı

14 Ziyâ-yı şem‘ -i tahayyül fûrûz-ı endişem
Karîn-i haclet ider neyyir-i dıraşşanı

(60)

15 Tecelliyât-ı nikâtında berķ urur şimdi
Ziyâ-yı ser-i cemâl ü celâl-i Rabbânî

16 Fûrûğ-ı şî‘ r-i münîrim ki reşk-i şu‘ râdır
Ziyâ-yı mihre bile söyle yok mı rüçhânı

17 Şu‘ â-ı ma‘ rifetim pür-ziyâ ider elbet
Cihân nazmı degil âsmân-ı ‘ irfânı

18 Ma‘ aşır olsa baña Enverî-i rûşen-dil
Ziyâ-yı fikrimin el-haķ olurdı hayrânı

19 Olurdı olsa eger cevherî-i şâf-ı zamîr

Żiyā-yı aḥterī-i ṭab‘ ımıñ sebaḳ-ḥ‘ānī

- 20 Füzūnter oldı żiyā-yı sitāre-i nazmım
N’ola ḥicābde ḳavse-i müşterī ü keyvānī
- 21 Żiyā-yı āteş-i viḳād fikrim olsa n’ola
Ḥarīm-i ‘ālem-i envāre şu‘ le cünbānī
- 22 Yaḳılsa şu‘ le-i cevvēle-i ḥayālimde
Eder müşāhede ‘āşık-ı żiyā-yı îḳānī
- 23 Ki verdi ṭab‘ ima bir tāze zīb ü ārāyiş
Żiyā-yı kevkebe-i dāver-i melekşānī
- 24 Żiyā-yı midḥatini levḥ-i mūhre naḳş eyler
‘Uṭārid almış ele kıl-k-i pertev-efşānī
- 25 Cilā-yı rūy-ı cihān āftāb-ı maşrıḳ şān
Żiyā-yı çihre-i cān āşaf-ı kerem-kānī
- 26 Żiyā-yı ḥüsn-i şiyem daver-i sitāre ḥadem
Cilīdir āyīne-i kevne nūr-ı pīşānī
- 27 ‘Azīz-i mısr-ı edeb Ḥazret-i Żiyā Paşa
Diyār-ı Ḳāhireniñ fātih-i cemm-i ‘unvānı
- 28 Musahḥhir itdi Züleyḥā-yı ümm-i dünyāyı
Żiyā-yı tīgi verüp düşmene perişānī

(61)

- 29 Żiyā-yı saṭvetine olmayınca tāb-āver
 ‘ Adūnıñ oldı yeri çāh-ı kahr u zindānı
- 30 Żiyā-yı mehçe-i tuğ güher-i fūrūğında
 Olur güneş gibi fevz ü zafer nümāyānı
- 31 Şerefle mih ü meh āsā tekrār itmiş
 Żiyā nāmı nigīn-dān-ı şadr-ı nūrānı
- 32 Şafā-yı hilkat-i pākīzesinde rūşendir
 Żiyā-yı haşlet-i şiddīk-i evvel ü şānī
- 33 Żiyā-yı ṭālī‘ i te’şīr idince itmişdir
 Çerāğ-ı kadrine pervāne çarḥ-ı gerdānı
- 34 Muşaykal itmede Mir’āt-i re’y ü tedbiri
 Fūrūğ-ı cevher ‘ aql u żiyā-yı iz‘ ānı
- 35 Şu‘ ā-ı re’yī cilā-baḥş şer‘ -i ğarrādır
 Żiyā-yı hükmi muzāhir fūrūz-ı kırānı
- 36 Sezādır olsa żiyā-yı hilāle dāğ-efgen
 Şerār-ı sātī‘ a baḥşā-yı nā‘ l-i yekrānı
- 37 Mübeddel eyledi el-haḥ żiyā-yı elṭāfi
 Beyāz-ı şubḥa sevād şeb-i ğarībānı

- 38 Żiyā-yı mihr zer-efşān-ı keŧ-i pür-feyzi
Ederse terbiye şāyeste kân u ‘ummānı
- 39 Cihānda yād idemez nām-ı hātemi kimse
Olnca şa‘ şa‘ a-ārā żiyā-yı ihsānı
- 40 Feżā-yı enfüs ü āfāka oldı pertev-pāş
Żiyā-yı dāniş u ‘ilm ü kemāl ‘irfānı
- 41 Nihād-ı nāzüki̇-i elma‘ -ı nejādında
Żiyāver olmada hūsn-i edā-yı hākānī
- 42 Żiyā-yı nuṭḫı felekde Mesīḫa cilve nümā
Dem-i ḫayāta eder ğıbṭa rūḫ-ı Ḥassānı
- (62)
- 43 Żiyā-yı āyīne-i āb-ı şāf güftārı
Eşi‘ a cūy-ı ḫayā eyler āb-ı ḫayvānı
- 44 Żiyā-yı gevher-i pür-āb u nāb-ı mazmūnı
Yem-i ḫacālete ğarḫ itdi dürr-i ğalṭānı
- 45 Żiyā-yı ḫalb ile keşf eyler ehl-i isti‘ dād
Ḥaṭṭ-ı siyah kemālinde nūr-ı imānı
- 46 Ḥıdīv-i ḫurde-şināsa ziya-yı ‘alem şadrā
Eyā güzīde-i memdūḫ-ı nev‘ -i insānī

- 47 Sen ol yegāne-i kisra nihād-ı ʿālemsin
 Żiyā-yı maʿdeletîñ kapılmışdır ekvāna
- 48 Żiyā-yı ʿat-ı zāt-ı melek şifātında
 Telemmuʿ itmededir nūr-ı şunʿ-ı yezdānī
- 49 Żiyā-yı şafağdan ʿaceb mi feyz alsa
 Çerāğ-ı lāle-i gülşen fūrūz-ı nuʿmānī
- 50 Żiyā-yı vaşfiñ ile gevher-i endişem
 Eder bu maṭlaʿ-ı ğarrāyı zīb-i dīvānı
- 51 Żiyā-yı reng-i ruḥ-ı âteşin cānānı
 Ki seyr idince gönül istemez gülistānı
- 52 Żiyā-yı gerdeni şevk ile şemʿ-ı kafurūñ
 Yanar fetil-i ser-endāz şabr u samānı
- 53 Nigīn-i mühr-i leb-i nāzı pür-żiyā eyler
 Nühüfte laʿl-i ter maʿden-i Bedaḥşānı
- 54 Żiyā-yı bedre tefevvuğda necm-i gīsū-dār
 Verince pertev āña tāb-ı zülf-i piçānı
- 55 Żiyā-yı şevk-i cemāliyle ʿāşığ-ı zārīñ
 Yağar devāʾir-i eflākı sūz-ı hicrānı

- 56 Żiyā-yı berķ-i pür-eşrāk āhım itdi ħamūş
 Bir ānda şu‘ le-i āvāz-ı ‘ andelībānı

(63)

- 57 Cihānı tutdı żiyā-yı kelāmıñ ey Māhir
 Kaşīde vü ğazeliñ buldı ħüsn-i payānı

- 58 Uzatma neşr-i żiyā etdi tābiş-i nazmıñ
 Du‘ āya başla odur de‘ b-i nükte sencānı

- 59 Żiyā-yı mihr ü meh oldıķça ‘ āleme sārī
 Nite ki devr ide hem şark ü ğarb-ı devrānı

- 60 Kemāl-i fer ü şükūh ile tā ebed itsün
 Żiyā-yı kevkeb-i baĥtı cihānı nūrānı

Taĥmīs-i Ġazel-i Sālik Efendi 1

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

[I]

Açarım rāz-ı dili çāk-i girībānım ile
 Yıkarım çarĥı bir āh-ı şerer efşānım ile
 Feth olur müşkil-i ğam sine-i ‘ uryānım ile
Süpürüp reh-güzārıñ cārüb-ı müjgānım ile
Şularım ĥāk-i rehiñ dīde-i giryānım ile

[II]

Zevk-yâb olmadı şahbâ-yı mürüvvetden o şüh
 Lezzet almış meger enmûzec-i naḥvetden o şüh
 Tıfl iken mest olıcaḳ feyz-i maḥabbetden o şüh
Mâ 'il-i gıryem olup mehd-i melâḥatden o şüh
Ḥâb-ı tâze varır âğâze-i efgânım ile

[III]

Düzd-i çâlâk-i ḥaṭṭı çaldı metâ' -ı ḥüsni
 Sevḳ-i aḡyâre ' aceb şaldı metâ' -ı ḥüsni
 Müşteri idi felek aldı metâ' -ı ḥüsni
Leke-dâr-ı ḥaṭṭ olup ḳaldı metâ' -ı ḥüsni
Ben ḥarîdârî iken naḳd-ı dil ü cānım ile

[IV]

Cāna kâr itdi pes u tîz şadâ-yı muṭrib
 Oldum âşüfte-i sevdâ-yı hevâ-yı muṭrib
 Nedir ol zemzeme-i rûḥ-efzâ-yı muṭrib
Kâr-sâz-ı naḡam oldıḳça nevâ-yı muṭrib

(64)

Devr ider bezm-i ṭarab sâḡar-ı gerdânım ile

[V]

Ḥâme beytü' l-ḥaram-ı ma' rifetiñ rehberidir
 Mâhir iklim-i ḥicâz-ı süḥanıñ serveridir
 Daḡı taḥsîn-i sürüşân-ı felek maḡharıdır
Çeh-i zemzem gıbi cûş etse devâtım yeridir
Sâlikâ zemzeme-i kilik-i füsûn-ḡânım ile

Tahmīs-i Ġazel-i Cenāb-ı ‘İzzet Beg Efendi 2

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

[I]

ĶoĶlasam ġisū-yı pür-ĉiniñ baña lâzım degil
 Nāfe-i āhū degil müşk-i Ĥaṭā lâzım degil
 Sünbül-i cennetde ki bŷy-ı vefā lâzım degil
 ‘Āşıkā zincir-i zŷlfŷñden rehā lâzım degil
 ‘Āķıla āzādegī-i nā-revā lâzım degil

[II]

Tār-ı ḥaṭṭ olmuş kitāb-ı ḥüsnüne şīrāze-dār
 Ḥal-i eşkāl-i ḥayāl etsün baķup ‘uşşāķ-ı zār
 Bestedir ser-rişte-i ḥikmet-i evcinde bī-şumār
 Şerḥ-i faşl-ı vaşla dā’iredir nikāt-ı ḥaṭṭ-ı yār
 Baḥşimizde ķīl u ķāl nā-becā lâzım degil

[III]

Mest-i çeşmiñ görince ḥāṭır-ı hüşyārımız
 Rīziş-i eşk-i ter ü ḥŷn cigerdir kārımız
 ‘Āşıkız derd-i maḥabbetdir bizim muḥtārımız
 Tāb-ı hecr-i keder mürebbī-i dil-i bīmārımız
 Olsa farazā sāye-i bāl hŷmā lâzım degil

[IV]

Zevķ-i şahbāniñ da var keyfiyetinde derd-ser

Neş'e-i iķbālīñ encāmı mü 'eddī-i keder
 Var mıdır āyīne-i İskenderīden bir eşer
Bezme revnaķ verse de cām ümidi kesr ider
İltifāt sākī-i gerdūn baña lāzım degil

[V]

Eylemiş neşr-i şemīm ol turre-i ' anber şiken
 Zann iderler her yeri erbāb-ı dil mülk-i ħuten

(65)

Şolsun derd-i ħak dünyāda ey gonçe dehen
Būy-ı zūlfūñdür nesīmī şöhet-ārā eyleyen
Şubħ u şām vuşlata bād-ı hevā lāzım degil

[VI]

Zeyn ider bezm-i ħayāli nükheth-i ħüsn-i kelām
 İtsün Atťār-ı şabā şevķ ile ta' tır-i meşām
 Māhir ister gül gibi nazmında ta' bīr-i be-nām
Ma' nī-i rengīñidir diķķat şaķın mazmūn-ı ħām
'Anber-i sārāda olsa 'İzzet-ā lāzım degil

(66)

(İbtidā-yı Ġāzeliyyāt)

[Ḥarfü'l-elif]

-1-

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Şükr ü minnet ki idüp İ̄zid-i menān baña
Hüsn-i ta'c bîr-i maḳālātı hep iḥsān baña
- 2 Mey-i fikrim olıcaḳ zîver minā-yı ḥayāl
N'ola reşk eylese bu zevḳ ile yārān baña
- 3 Cüst ü çālākî-i endîşeme itmez mi ḥased
Laḫza-yı ġamze-i pür-^c işve-i ḥübān baña
- 4 Nuṭḳım oldıḳça revān-baḫş ten mürde-i nazm
O dem enfās-ı Mesîḥā olur erzān baña
- 5 Beytimiñ her biri bir ^cālem-i imkān-ı beyān
Yok cihān-ı süḥan içre ḥad ü pāyān baña
- 6 Meşrebimde ḳodı bir māye-i feyz-i ḥikmet ḫaḳ
Reşḫa-yı kilḳ-i terim ^cummān baña
- 7 Ṭab^c ım oldıḳça heves-kār-ı taḫayyül Māhir

Qıla temyîz-i mezâyâ-yı haq âsân baña

-2-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nokta-i ma' nâ ruḥ-ı âlînde ḥâl olmuş saña
Muşhaf-ı ḥüsn âyet-i ' aşk içre fâl olmuş saña

- 2 Kurş-ı sîmin kâmerdir sîne-i şâfiñ seniñ
Pûte-i pür-tâb şun' -ı haqda kâl olmuş saña

(67)

- 3 Hûşe-i Pervîn nizâm-ı zülfünñ efgendesi
Ġamze-i Mirrîḥ fülk-i ebrû hilâl olmuş saña
- 4 Nesr-i tã'ir muntazırdır şâhbâz-ı çeşmine
Âh-ı dil tîr-i müjende per ü bâl olmuş saña
- 5 Yeg-be-yeg kıldım nazâr-ı mecmû' a-i dîdârına
Haṭṭ-ı nev-şîrâze-i cild-i ḥayâl olmuş saña
- 6 Tarz-ı dildârân keşmîri bilürdin var ise
Mûmiyânında kemer Lâhûrî şâl olmuş saña
- 7 ' Âşıka nâz eyleseñ ger eylemez terk-i niyâz
Rûy-ı dil zîbâyiş-i ḥüsn ü cemâl olmuş saña

- 8 Naẓm-ı şabri-i sühan-senc-i ma‘ānī perveri
Māhirā tanẓīr ile zīb-i kemāl olmuş saña

-3-

Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün

- 1 Bezimde yār hoş meşreb olur mu cām-ı Cem āsa
Dağı sāķī-i gül-ruḥ var mıdır ol gönçe-femāsā
- 2 Degil hem neş‘e-i lā-büdd bāde-i gül-renk ile efyūn
Niçe yāķut la‘l fām olur reng-i ... āsa
- 3 Kumaş-ı ma‘rifet naķd-ı hüner şimdi kesād üzre
Degildi mu‘teber bir nesne dinār u direm āsa
- 4 Yanarsa bir kişi ger şem‘a āsā girye-kārıdır
İderse istiķāmet derd-i serdir ger kalem āsa
- 5 Bu gūne nükte sencide bulup maẓmūn-ı nev‘icād
Degil mi Māhir üstād-ı kavīm muḥteşem āsa

-4-

Mef‘ūlū Fā’ilātū Mefā’ilū Fā’ilün

- 1 Ey māh-ı evc-i ‘işve ki ķurbān olam saña
‘İd oldu geldi mevsim buse ile merḥabā

- 2 Rindân elinde âteş ü âb-ı imtizâc ider
Câri degil bu kı̇'ide zann itme zâhidâ
- (68)
- 3 Gir-dâb 'aceb u naḥvete fûlk-i dilin şâlân
Olmaz nesîm-i feyz ile sâḥil-res rehâ
- 4 Bulmaz güşâyiş-i 'uḳde-i ser-beste-i emel
Çözmezse zûlf-i ḥam-be-ḥamîñ şûḥ-ı dil-güşâ
- 5 Tûbâya ḳadi kevşere la' l-i lebi menend
'Ayn-ı degil mi 'aceb kūy-ı dil rübâ
- 6 Pervâne olma şu'le-i ḳandîl-i şöhrete
Aḥir olur bürîde-i muḳraẓ-ı inmiḥâ
- 7 Ol mû-miyânı şimdi miyân-ı vişâle çek
Fer verdi ḥaṭṭı şafḥa-ı ruḥsâre Mâhirâ

-5-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Çile-i hecri çek ey dil ḳaşı yâdandır saña
Tîrveş âvârelik sehmü'l ḳazâdandır saña
- 2 Sırr-ı ḥikmet şûret-i dilde nümâyân olduḡı

Bağdıgıñ âyine-i ‘âlem nümâdandır saña

3 Dîde-i ğam dideden çıkmaz hayâl-i şekl-i yâr
Nağş-ı levh hâtır-ı levh-i âşnâdandır saña

4 Tâze vü terdir gül-i ruhsârıñ ey ğonçe-dehen
Cilve-riz şeb-nem-i feyz-i Hudâdandır saña

5 Rûşen oldu ğün gibi zulmet-serâ-yı hatrıñ
Dün gice nûr-ı kıdem mehlikâdandır saña

6 ... zâhid hizâr hoş-nevâ
Ehl-i dillerden cüdâ oldık riyâdandır saña

7 Mâhirâ kim hoş-nişîn-i pister-i emin olduĝıñ
Bâliş-i hıfz-ı Hudâya ittikâdandır saña

-6-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1 Hâk-pâyiñ ey perî iksîr ü kîmyâdır baña
Gerd-i râhıñ sürme-i çeşm-i süveydâdır baña

2 Gülşen-i bezmim kudûmuñla olur reşk-i bihişt
Kâmet-i serv-i ihtizâzıñ nahl-i tûbâdır baña

(69)

- 3 ‘ Asker-i Tātār-ı ğamzeñle hücūmuñdan ğaraž
Mülket-i cān u dili tārāc u yaġmādır baña
- 4 Ol şeh-i iqlīm-i nev-teshīr-i nāz u ‘ işveniñ
Cünbüş-i ebrūsı ĩmā-yı temnādır baña
- 5 Bir nefesde gösterir āşār-ı berü’s-sā‘ ayı
Nuṭṭ-ı cān-baḥşı çün i‘ cāz-ı Mesīhādır baña
- 6 Şāfa ider āyīne-i dilden ğubār-ı kāsveti
Şems-i ḥüsni maşrıķ-ı keşf-i mezāyadır baña
- 7 Zīr-i fesden gönül ‘ anber-i şemmi Māhirā
Daġıdınca döşendi bādī-i sevdādır baña

-7-

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

- 1 Dile işrāb-ı feyz eyler bezmde meşreb-i mīnā
Verir bir zevķ-i rūḥānī dem-ā-dem ḳalb-i mīnā
- 2 Olur gördikce yārān sāķī-i meh ṭal‘ ati her dem
Giriftār-ı çeh ‘ ālem-fürüz-ı Naḥşeb-i mīnā
- 3 Şuyunda sende ḳullan sāķiyā zevraķ-çe-i cāmı
Yürür bir şuda ehl-i ‘ ayş ile kim mezheb-i mīnā

- 4 Fezâ-yı çerh-i mînâ fâm meclis içre ağzından
Ne kanlar dökdi ol âteş ‘ inân-ı eşheb-i mînâ
- 5 Fer amûş itdi rindân-ı tarab hep zevk-i meh-tâbı
Şebistân-ı vişâle fer verelden kevkeb-i mînâ
- 6 Sezâdır pey-rev Râgıb-ı rûşendile Mâhir
Olursuñ çünki her şeb şevk ile leb bir leb mînâ

-8-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Verdi revnağ o kıadr-i şahın-ı gülistâna şabâ
Döndirir küşelerin ravza-yı Rıdvâna şabâ
- 2 Giriñ-i gonçe-i dem-besteyi hal eyleyicek
Şevk verir nâle-i dil-süz-ı hezârâne şabâ
- 3 Evc verir fitneler ama açılır ‘ uqde-i dil
Tokınur ise ser-i zülf-i perişâna şabâ

(70)

- 4 Şubh-demde gehi yâriñ eşer-i vaşlından
Getürür bûy-ı haber külbe-i ahzâna şabâ
- 5 Bağa teşrîf ile ol şûha nişâr-ı maqdem

Ġayret itmez mi o dem yāsemen-efṣāna ṣabā

6 Tūrā vü ḥaṭṭ-ı dil-ārāya nazır olsun için
Mevc urur ṣāne urur sünbül ü reyḥāna ṣabā

7 Rūzgār içre müsā‘ id mi olur ey Māhir
Rinde āṣūfte dil-i bī ser ü sāmāne ṣabā

-9-

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 Çeşm-i ḥūn-rīzinden āzürde dil zaḥm-āṣnā
Tīg-i ğamzeñden hirasān Rüstem-i rezm-āṣnā

2 Baḳma bīgāne naẓarla ‘āṣıḳ-ı nā-ṣāda kim
Yüz çevirmez dūri-i ṣūri ile çeşm-āṣnā

3 Ḥiddet-i saḥt mizāc-ı dehre tāb-āver midir
Çekmeyen bār-girān-ı ğarabeti nerm-āṣnā

4 Bāde-i nāb-ı lebiñ keyfiyyetiñ ra‘ nā bilür
Deste cām-ı Cem alan ehl-i dil bezm-āṣnā

5 Rūzgārıñ zūrına bir gün taḥammül eylemez
Serd-i eyyāmı Māhir bilmeyin germ-āṣnā

[Ḥarfü'l-be]

-10-

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün

- 1 Şundukça kadeḥ sāḳī-i mestāne leb-ā-leb
Ağzım toḳunur ol leb-i mercāna leb-ā-leb
- 2 Nūş eyler iken sāḳī-i ḥūy-gerde dökül-di
Bir kaṭre ' araḳ çāh-ı zeneḥdāna leb-ā-leb
- 3 Dendāneni seyr itmege ḥā'hişkerim ama
Şıgmaz dehen-i tengine peymāne leb-ā-leb
- 4 Reyḥān-ı ḥaṭṭı reşk ile ḥārīnla döndi
Şāne olıcaḳ zülf-i perişāna leb-ā-leb
- 5 Māhir heves-i kākül ile ḳulzüm-i dilde
Emvāc-ı hevā başladı cūşāna leb-ā-leb

(71)

-11-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Maşrıķ-ı bezme şafaķ mey sâgar olmuş âfitâb
Şebde meh ‘aks-i piyâle ħurde encümdür ħabâb
- 2 Sîĥ-i âteş-tâb-ı hecriñle kızum yâğım aķıp
Göñlümüz sezâlandı pür-ĥûn oldu mânend-i kebâb
- 3 Ebr-i zülfüñ ref‘ idüp nezâre-i ‘uşşâķdan
Olmasun mihr-i cihân-efrûz-ı ĥüsnünde niķâb
- 4 Nevm-i ġafletden uyandık intizâr-ı yâr ile
Oldı dü çeşm-i sirişk-i efşânımız mehcûr-ı ĥ‘âb
- 5 Mâye-i cûd ü nevâziş ĩynet-i dâñadadır
Ĥod pesendâñıñ şıfât-ı zâtıdır ĥışm u ‘itâb
- 6 Dâne-i ħin ĥırmen-i ‘ayş ü şafâ ol dem-be-dem
Uçmadan murġ-ı hevâ vü ĥa‘hiş-i ‘ahd-i şebâb
- 7 Bâğ-ı kûñıñ cûy-ı cûdından yok olmuş feyz-yâb
Ĥavz-ı ser-şâr-ı vefâsı Mâhirâ naķş-ı serâb

(Ėazel-i Müzeyyel)

- 1 Tāb-ı meyden oldı ruḥsārı ‘ arak-rîz ḥicāb
Levh-i yâkuta konmuş ḥurde ḥurde dürr-i nâb
- 2 Olmasa âteş perest tal‘ ati bir mehveşiñ
Gün be-gün devr cylemezdi şark u ğarbı âfitâb
- 3 Tîğ-i cevher-i ḥîz-i mevc-engîz-i ğamzeñden seniñ
Yâ niçe deryâ-yı dil olsun ‘ âşık-ı pür-ıztırâb
- 4 Müstefîz meşrebiñdir neş‘ e-i âb-ı ḥayât
Ḥızr-ı la‘ linden dil-i bîmâre ver şâfî cevâb
- 5 Başmasa bezme ayağıñ sâķî-i âteş mizâc
Kâbına şıgmaz ele girmez ne ḥâletdir şarâb
- 6 Terbiyet-kârî-i şeb-nem-zâr-ı dildir verd-i ruḥ
Nergis-i çeşm-i kazâ perverdesi me‘nûs-ı ḥ‘âb
- 7 Yusuf-sitân-ı mezâyâda Züleyḥâ-yı heves
İtmemek kaşdıñsa zeyl-i nazmı Mâhir rahne-yâb

(72)

-13-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Dâmen-i üstâd şabri-i hüner pîrâye-i tut
Mısr-ı ma‘nânıñ ‘ azîzidir hele bi irtiyâb

- 2 Hürde-i lafz u hayâli cevher-i ferddir tamâm
Nükte-i nazmı dürr-i şühedâne-i faşlü'l-ıhtâb
- 3 Her kelâmı gonçe-i gülşen-serâ-yı cân u dil
Her sözü kâm-ı ma'ânîye verir bûy-ı gül-âb
- 4 Hâclegâh-ı tab' -ı rûşen tıynetinde gün gibi
Eylemiş dîdâr-ı ebkâr-ı sühan ref' -i niķâb
- 5 Eylesün bâzâr-ı fehm ü dânişinden ehl-i hâl
Bî-bahâ kâlâ-yı nev-îcâd-ı 'irfân iktisâb
- 6 ... leb-i eş'âra Mâhir cevher-i mihr-i sükût
Kim medâd-ı hâme-i rengînidir la' l-i müzâb

-14-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gice taklid-i resm cilve-i şemşîr ider meh-tâb
Semâ' u rakş içün nâhîde hep tahzîr ider meh-tâb
- 2 Nücûmı nakl ider gerdûnı sâķî mihr-i câm eyler
Felekde bezm-i Cem tertîbini tedbîr ider meh-tâb
- 3 Ğazâl-i âfitâbı şayd içün deşt-i sipihr içre
Çeker kıavs-ı kazayı hem şehâbı tîr ider meh-tâb

- 4 Debîr-i çarha hatt-ı üstüvânın remzini söyler
Yâhud esrâr-ı hatt-ı dil-beri takrîr ider meh-tâb
- 5 Görüp âvâre kıys-ı âsmânı devr ider dâ'im
Ki devr-i hâlesin çün halka-yı zencîr ider meh-tâb
- 6 Nigehbân oldı Mâhir şeb-be-şeb bak dîdeler rûşen
Gice göz kıpsa yâra hâsidi teşhîr ider meh-tâb

-15-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Şafâ yok neş'esinde bezm-i dehrin derd-serdir hep
Cemiñ câm içre şahbâ gördi ki hûn-ı cigerdir hep
- 2 Hayâl-i bî-mişâl-i hüsn ü ânı ol perî rûnuñ
Her anda gün gibi mir'ât-i dilde cilve gerdir hep
- (73)
- 3 Bir âh-ı bî-amânım rûzgârı târ u mâr eyler
Perîşân eyleyen kâküllerin bād-ı seherdir hep
- 4 Kemâl-i hüsnî yâ Rabb mazhar-ı 'aynü'l-kemâl olsun
Beni giryân iden cevri ile ol rûşen-nazardır hep
- 5 Mehek-k-i i'tibâre kimse urmaz naqd-i 'irfânı

Medār-ı iğtirār hulk-ı ʿālem-i sīm ü zerdır hep

- 6 Nigāhı māʿil āşub u ğavġa olmasa ama
Ser-zülf-i dil-āvīzinde gizlü şūr u şerdir hep
- 7 Devātı Māhiriñ bir baĥr-ı bī ẓaʿr-i meʿānīdir
Şadef-kārī-i dürc-i ẓabʿı pür-dürr ü güherdir hep

-16-

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Külĥen-i dilden idince dūd-ı āhım iltihāb
Perde-i ẓülmet çeker ebr-i siyehden āfitāb
- 2 Pertev-i ruĥsār-ı dildārı görince şebde meh
Hep kemāl-i şerm-sāriden olur zīr-i şehāb
- 3 Āteş ü āb imtizāc eyler nazar kıl zāhidā
Şuʿle-zār ʿarız-ı ĥüy-gerde içre āb ü tāb
- 4 Āferīn şad āferīn ol merd-i ʿālī meşrebe
Mācerā-yı ʿizz ü şān ʿaynindedir ʿayn-ı serāb
- 5 Sūziş-i ĥasretle eşk-i ter şerer-engīz olur
Dīde-i eflākden şanmañ nüzül eyler şehāb
- 6 Murġ-ı dil dām-ı firāķe düşmesin sezālanmasın

Āteş-i ğamda raķīb sīne-sūz olsun kebāb

- 7 Silk-i nazma Māhirā verdiñ niẓām ü intiẓām
Baħr-ı ıab' ıñdan çıķardıñ niçe yektā dürr-i nāb

-17-

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Çāk-çāk olmaya destinde girībān-ı edeb
Naķd-i inşāfı idüp zīver-i hemyān-ı edeb
- 2 Zīb-i dūş etse de delāl-i felek mā-melekiñ
Telef olsun mı yā sermāye-i dükkān-ı edeb

(74)

- 3 Vuşlat-ı Yūsuf için koydı Züleyħa 'ārī
Neyleyim pārenüp kūşe-i dāmān-ı edeb
- 4 Vere her şubħ u mesā revnaķ-ı dür-i şeb-gün
Ĥarem-i 'işmetine şem' -i fūrūzān-ı edeb
- 5 Göricek sāye gibi pāyine pā-māl oldum
Çemen-i 'işvede bir serv-i ĥırāmān-ı edeb
- 6 Cevher-i mihri ĥased gerde-i envār eyler
Herkesē zīr nigīn olsa eger kām-ı edeb

- 7 Eline girse de kâşâne-i iqbâl-i cihân
Raḥne yâb olmaya Mâhir şakın erkân-ı edeb

[Ḥarfü'l-te]

-18-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Merd iseñ dâg-ı diliñ lâle şıfat ızhâr et
Rind iseñ gül gibi çâk-efgen-i ceyb-i 'âr et
- 2 Cā-be cā āyīne-i gītī-nümā-yı hüsnuñ
Ey perī-çihre naẓargāh-ı ulū'l-ebşâr et
- 3 Kılma beyhûde debistân ü cevāmi' bünyād
Dil-i virāne-i erbāb dili 'imār et
- 4 Şīşe-i ḥatır ey sākī-i bezm-i 'irfān
Mey-i pür-feyz-i taḥayyülle hemān ser-şâr et
- 5 Seyr et ebrū-yı ğāzabına ki kemāndar olmuş
Şadrīñ āmāc-ı sehām müje-i dildâr et
- 6 Şādef-i ṭab' ını nīsān-ı hezele tıldur
Nem-i feyz-i ḳalemiñ 'aynidir şehvâr et
- 7 Mâhirā tarḥ olıcaḳ kârgēh-i ṭab' ından

Tār u pūd-ı süḥanıñ rişte-keş āṣār et

-19-

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün

- 1 Şemşirini almış ele ebrū-yı maḥabbet
Gösterdi baña çin-i cebin rūy-ı maḥabbet

- 2 Çeşm-i siyeh yār olıcaḵ mest-i tegāfūl
Dil oldu ser-efrāhte-i zānū-yı maḥabbet

(75)

- 1 Her gice serā perde-i āgūşımı teşrīf
Eylerse n'ola şevḵ ile bānū-yı maḥabbet
- 2 Hācet mi ḵalur nūkhet-i gīsū-yı nigāra
Kām-ı dili ta'ṭir idicek būy-ı maḥabbet
- 3 Ḥalvetgeh-i 'aşḵ içre ider 'aqlımı tārāc
Başdan başa āvāze-i yā-hūy-ı maḥabbet
- 4 Erbābıñ alur pençe-i teşhīrine lā-büdd
Bir ḥamle ile ḵuvvet bāzū-yı maḥabbet
- 5 Şıḥḥat-res olur ḥātır-ı bī-tābıña Māhir
Āṣār-ı şifā-sāzi-i dārū-yı maḥabbet

-20-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Kadd-i tûbâsına verdikce hırâma ruḥṣat
Bezmimi reşk-i âram itdi o ḥurşîd tal' at
- 2 Çeşm-i ḥûn-rîz-i nedem-i ḥışm ile şemşîr-i ciger
Verir âşûb-ı kıyâmet gibi şûr u dehşet
- 3 Şâm-ı yeldâ-yı firâk olsa da ger tûl-ı emel
İrişür tâlî'-i firûz ile şubḥ-ı vuşlat
- 4 Niçe keyfiyyet-i pür-neş'e-i ârâmı bilir
Çekmeyen derd-i ser ü renc-i ḥumâr-ı ğarabet
- 5 Şöhretiñ olsa kemâl üzre daḥı mihr-âsâ
Bir zevâli var anıñ şöhrete dirler âfet
- 6 Tâb-ı meyden mi 'aceb yoḥsa hicâbından mı
Ki olur 'arızına sâķîniñ 'arız-ı ḥumret
- 7 Mâhirâ fikr-i daķîķ ile idenler tedķîķ
Âsyân-ı felek ehl-i dile vermez nevbet

[Ḥarfü'l-se]

-21-

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1 Ḳattāl u şüre tîğ-i ğamze-i ḥünbârdır bâ' is
Perişân-ı ḳalbe kâkül-i dildârdır bâ' is

2 Ten-i dānāya şâyân cāme-i 'irfândır yoḥsa
Ulüvv-i şāna şanma kâle-i zertârdır bâ' is

(76)

3 Ḥam-ı zülf-i girih-girinde fitne der-kemîn ey dil
Bu ḳayd-ı pîç u tâba ṭurre-i ṭarrârdır bâ' is

4 Çemende ihtizâz-ı serv-i ṣann itme şabâdandır
Ḥirâm-ı ḳâmet-i mevzûn ḥoş-reftârdır bâ' is

5 Yine ṭuṭî-i kilke Mâhirâ şîrîn-edâlıkla
Şeker-rîz-i beyāna lezzet-i güftârdır bâ' is

[Ḥarfü'l-cîm]

-22-

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün

1 Ḥāk reh-i cānānemize cānı fedā güc

Ama ser-i gūy-ı kereminden de cūdā güc

- 2 Ḥussāda mudāra imiş āsāyişe bādi
 Ā‘dā-yı bed endīşede ibrāz u lā güc
- 3 Şabr eyleme düşvār ise de renc ü ‘anāya
 İhsān-ı edānı eyle taḥşīl-i ğınā güc
- 4 Bu meygede-i dehrde bī-derd-i ser ey dil
 Lezzet-çeş-i keyfiyyet şahbā-yı şafā güc
- 5 Her kūşe-i virāne-i mey gencīne-i pinhān
 Her māyede Māhir güher ḥüsn-i edā güc

-23-

Mef‘ūlū Fā’ilātü Mefā’ilū Fā’ilün

- 1 Mey neş’e-baḥş-ı ḥāṭır zühhād olur mı hiç
 Şūfiye şor ki ülfet-i ezdād olur mı hiç
- 2 ‘Aşk şem‘a-yı ezelden eger şu‘le bulmasa
 Pervāne maḥv-ı āteş-i viḳād olur mı hiç
- 3 Dü didemiz sirişke bedel ḥūn-feşān olur
 Teb-ḥāle-i kenār-ı lebi yād olur mı hiç
- 4 Bir kerre bende olsa esirān-ı ‘aşkı ger

Ḳayd-ı dū tāy-ı zūlfüne azād olur mı hiç

- 5 Nūr-ı cemālī şem^ʿ -i şebistān-ı vaşl iken
Māhir çerāğ-ı encümen-i îḳād olur mı hiç

[Ḥarfü'l-ḥā]

(77)

-24-

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Gülşen-i bezmimiziñ nergis-i zerrini ḳadeḥ
Lāle mey jāle ḥabāb zanbaḳ-ı rengin-i ḳadeḥ
- 2 Getür ey sāḳî-i gülçihre-i rūḥ-efzā kim
'Aşḳiñ merdümek-i çeşm-i cihān-bîn-i ḳadeḥ
- 3 Niçe meyl itmeye şular gibi yāran-ı şafā
Neş'emend-i ṭarab eyler dil-i ğamgîni ḳadeḥ
- 4 'Aks-i meyle kızarır zîb-i benānı olıcaḳ
Sāḳî-i cemmenişiñ sā'id-i sîmîni ḳadeḥ
- 5 N'ola elden ele devr etse bezmde Māhir
Cem gibi rind-i felek meşrebiñ āyîn-i ḳadeḥ

[Harfî'l-hı]

-25-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ol âfitâb-ı naza verilmiş kemâl-i ruḥ
Nûr-ı cebîni eyledi ref'-i zevâl-i ruḥ
- 2 Remz âşnâ-yı levḥa-i maḥfûzun ey perî
Naḳış-tırâz-ı şafḥa-ı dildir meâl-i ruḥ
- 3 Bâd-ı bahâr-ı sūzını naḳş ile işledüp
Rûz-ı temmûz içün saña bir dest-mâl-i ruḥ
- 4 Ferzâne-i heves olup ol şeh-sûvâre râm
Bâziçe-i maḥabbete şâhid dü ḥâl-i ruḥ
- 5 Her âhımız verir şecer-i tûrdan nişân
Ḥüsnünde berḳ urunca cemâl ü celâl-i ruḥ
- 6 Güllerde renk ü bû var ise âb ü tâb yok
Dil olsun mı bülbül-i âşüfte ḥâl-i ruḥ
- 7 Mâhir boyansa ḳana da dâmân-ı dil ne ḡam
Ḥûn-ı sirişk 'âşık imiş reng-i âl-i ruḥ

-26-

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Çekmesün hançerini ğamzesi mestâne o şūḥ
Meclis-i meyde o ḥāletle girdi ḳana o şūḥ
- 2 Çeşm-i bīmārını süzdükçe ṭabīb-i nāzım
Sebeb olmaz mı benim derdime dermâne o şūḥ
- (78)
- 3 Fem-i gülfāmına bir nīm-i tebessüm verse
La' l-i meygūnı döner ğonçe-i ḥandāna o şūḥ
- 4 Kızıdır duḡter-i rez pīr-i muġānıñ zāhid
Maḥrem olmaz saña olsun yine merdāne o şūḥ
- 5 Āteş ü āb ile cāmī' -i şafāda ṭolıcak
Döndürür cāmını ḳandīl-i fūruzāne o şūḥ
- 6 Māhir eyler dili bir laḫzada pā-māl-ı sitem
Verse ruḫşat sipeh-i ğamze-i fettāna o şūḥ

[Ḥarfū'l-dal]

-27-

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Güşāde görse bir gül gülşen içre bād ider berbād

Açılma nev-nihâlim pekde nâzı eyleme mu‘ tād

- 2 Olaldan ‘ andelîb-i gülşen hüsni-i gülü sūzıñ
Kadehveş dil kan ağlar kulkul-āsā nâle vü feryād
- 3 Şaķın ‘ uşşâķ-ı şūrîde dilānıñ inkisârından
Yaķar bu künbed-i nüh çenberi bir âh-ı âteş-zād
- 4 Mülâyim şöhet olmaz kâr ger hiç ķalb-i sengine
Hezārān-ı şan‘ at ile nerm olur mı saķtı-i pülād
- 5 O tîğ-i bî-dirîğ-i berķ tâb ğamze-i hûn-rîz
Dil-i bîmāre her dem ķan âlur çün nişter-i faşşād
- 6 Kalem meşâta-yı rengîñ raķamdır ğāze-i zerrîn
‘ Arūs-ı nāzenîñ nażma ma‘ nî olalı damād
- 7 Esîr-i ķayd-i ‘ aşķam tâ ezel naķş-ı cebînimdir
Kemend-i ğamdan olmaķ bir daķı Māhir muķâl-i âzād

-28-

Mef‘ûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 ‘ Aks itdi rûy-ı hâtıra mir’ât-ı naķş-bend
Bir sırdır âh şûret-i tã‘ât-ı naķş-bend
- 2 Olmaz mı pertev-âver zulmet-serâ-yı dil

Her rûz u şeb eşi‘a-i meşakkât naķş-bend

- 3 İşrâb ider neşât ile bir feyz-i ma‘nevî
Hep meşreb-i maḥabbete ḥâlat-ı naķş-bend

(79)

- 4 Gülzâr-ı dilde naḥl-ı emel mîvedâr olur
Cârî olunca cûy-ı füyûzât-ı naķş-bend

- 5 Şûret verir taşavvur-ı âmâle ol kişi
Eyler edâ-yı resm-i mürâ‘ât-ı naķş-bend

- 6 Bir zerresiyle dîde-i eflâke fer verir
Gün gibi nûr-ı keşf ü kerâmât naķş-bend

- 7 Mâhir olursa himmet zât-ı ‘azîz ile
Derbân-ı bâb râz-ı fütûḥât-ı naķş-bend

-29-

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Yaķar ‘âlemleri bir âh-ı cigergâh meded
Sâz-ı nâḥidi kırar nâle-i cângâh meded
- 2 Gösterir mi baña bir rûy-ı vefâ dünyâda
Pür-maḥâķ oldu meded ṭâli‘-i bed-ḥâh meded

3 O kemān ebrū meded cünbiş-i müjgānı ile
Bir kez ĩmā-yı vişāl eylemez eyvāh meded

4 Dili itmezdi perākende hevā-yı zülfi
Süzdi şeh-bāz-ı nigāhıñ yine nā-gāh meded

5 Nāz ider Māhir o mehrūya niyāz etdikce
Eylesün hāl-i tebehkārına Allāh meded

-30-

Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ilün

1 Neş'emendān-ı ʔarab-hāne-i feyz-i te' yīd
Olamaz teşne-leb-i āb-ı hayāt-ı cāvīd

2 Merhabā ey meh-i nev-res saña ʔurbān olalım
Şerbet-i la' lini şun ' aşıka geldi dem-i ĩd

3 Fikr-i idbār ile iʔbāl-i cihānı terk et
Destine almadı hiç kimse berāt-ı te'bīd

4 Zāhidā mest ü ser esime-i ' aşk itmededir
Ehl-i hāl-i eşer-i cezbe-i feyz-i tevḥīd

5 Pīş-nihād itmeyecek bir işi bulmaz encām
Hele taḥḳīke varır aḥir-i evvel-i taḳlīd

(80)

6 Dem-be dem feyz-i hemân meşreb-i pâkimden alur
Ne kadar olsa sebük rûhı yine cām-ı Cemşîd

7 Pertev-efgen olıcağ revzen-i dilden Mâhir
Zerredir nazm-ı münirinde ziyâ-yı hûrşîd

[Harfî'l-zal]

-31-

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ûlün

1 Yārān ola şahbā-yı şafādan mütelezziz
Zühhād ola telh-āb-ı riyādan mütelezziz

2 Pākīze niseb çāşnī-i lutf ile merzūk
Mār tıynet olan nîş-i cefādan mütelezziz

3 Eşhāb-ı tama' çirk-i denā' etle mülevves
Erbāb-ı sehā zevk-i a' tādān mütelezziz

4 Kām-ı dili telh itmede hūbān acı sözle
Olmazlar 'aceb şehid-i vefādan mütelezziz

5 Bir dil-ber-i hub-rūnuñ olur haste-i hicrān
La' li gibi şîrîn devādan mütelezziz

- 6 Dil sîr olıcaķ nân-ı ķanā‘ atle bir ‘āşık
Māhirveş olur hân-ı rızâdan mütelezziz

[Harfû’l-re]

-32-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Ğamze yâriñ hañçer-i ‘uryânıdır
Göz ucunda yâre-i dil ķanıdır
- 2 Āb ü tāb-ı rûyına baķ ‘ibret āl
Evc-i hüsnuñ mihr-i nūr-efşanıdır
- 3 Hurde hurde dâne-i dendâneleri
Dürr-i tâbıñ ķanıdır ‘imânıdır
- 4 Ağzı gūyâ noķta-i mevhūmedir
Hoķķa-i rûh-ı ezel pinhânıdır
- 5 ‘Aşķ ile pervâne-i dil dâ’ima
Gerden-i kāfûri ser-gerdânıdır

(81)

- 6 Dest-i ķudret sürme çekmiş çeşmine
Yâhud ‘aks-i sāye-i müjgânıdır

7 Bir kirişmeyle Һarab olmuş göñül
Nergis-i maһmūrınıñ mestānıdır

8 Misk-i Rūmidir o Һāl-i ‘anberīn
Nāfe-i Çīn ü Һaṭā Һayranıdır

9 Māhiriñ ṭab‘ -ı şakayık perveri
Dāğ-ı ‘aşkıñ Lāle-i Nu‘mānıdır

-33-

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 Һāne-i dilde sevād-ı cevı ile zīver mi var
Çeşm-i cānda tīre-i Һasretle zīb ü fer mi var

2 Meclis-i cemden numūne bezm ger-mā-germ ise
Cām-ı mey devr itdirir sāķī-i mah-peyker mi var

3 Bezm-i dehriñ cūy-ı iķbāli Һabāb-ı mey gibi
Renc-i idbār ile maһmūr olmadık bir er mi var

4 Deldi bağrım nāy-ı kec ü vaż‘ -ı gelū sūz-ı felek
Nağmeye āğāz ider bir şūḥ-ı rāmişger mi var⁴⁴

5 Nabz-ı ‘aşkı ol mehiñ sīm-i sā‘idi teheyycü idüp

⁴⁴ Evvelki rāmişger-i muṭrib ve ikincisi ṭarab-nāk ma‘nālarıdır.

Zahma merhem olur bir rāmişger mi var

- 6 Tūtî-i ṭab‘ım şeker-ḥā-yı belāğatdır medām
Kand-i güftārım gibi şîrîn edā sükker mi var

- 7 Nîsvar-ı kûçe-i ‘irfān olan gelsün beri
Mekteb-i nazm içre Māhirveş sūḥan perver mi var

-34-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Sākî şimdi heves-i āş u āb itmiştir
Ol ḥararetle dili pürtef ü tāb itmiştir
- 2 Lānesinden süzülüp şayd-ı dil ‘āşık için
Gör ki şeh-bāz-ı nigāh ile şitāb itmiştir
- 3 Ḥande eylerse n’ola la‘l-i Bedaḥşāna dahı
Lebleriñ ma‘den-i yāḳūt-ı müzāb itmiştir

(82)

- 4 Dem-be dem neş’eleri tāzelenür ‘uşşākıñ
Çeşm-i maḥmūrına bak mest ü ḥarāb itmiştir
- 5 Yine mestāne ḥırām ile çıkup gülzāre
Servi seyr eyle ki pā-māl-i ḥicāb itmiştir

- 6 Dilden erbâb-ı taşaddur heves-i rüşvet ile
Ref'-i bîm ü hâtır rûz-ı hesâb itmiştir
- 7 Mâhiriñ gönçe-i tab'ı olıcağ üşkûfte
Şeb-nem-i kill-i terî reşk-i gülâb itmiştir

-35-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Sergeşte eyleyen bizi devr-i felek midir
Yohsa o cām sāķī-i sîmin belîñ midir
- 2 Timşâl-i nâz âyîne-i ' işvesindedir
Cism-i laţîfî şûret-i rûh-ı melek midir
- 3 Merdüm-küş-i ğamzesi pek bî-emândır
Ol nûr dîde-i meskeni bilmem biñ midir
- 4 Âhımdır ol sihâm-ı kazâ sûz-ı âteşin
Câna şanursıñ anı hevâyî fîşek midir
- 5 Mâhir bızâ'a-i dili etdik muhâsebe
Nağd-i vişâl-i yâri ğaraż istemek midir

-36-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Fitne taḥrīk idicek kūşe-i çeşm-i dildār
Cādū-yı ğamzesi hışmıñ ider ol dem izhār
 - 2 Merd olan rabṭ-ı dil eyler mi acūz-ı dehre
Var iken ḥam-be-ḥam ol ṭurre-i ṭarrār nigār
 - 3 Döndi bir şūḥ-ı dilārama bu gün şaḥn-ı çemen
Ġonçe-fem nergis-i ter dīde-i şehlā gül-‘ izār
 - 4 Tāb-ı firḳāt ile ger mābe-i dil yanmayıcak
Āb-ı vuşlatla söner mi şerer-i girye-i zār
 - 5 Göricek reng-i ğaḏab-ı ‘ārız gül-renginde
İtdi ḥūn-ābe-i eşkim Kızılıрмаğa güzār
- (83)
- 6 Ne ḳumaşlar görürüz kārgeh-i ‘ālemde
Renk gösterdi yine atlās-ı çarḥ-ı devvār
 - 7 Buselikden olıcak zemzeme-perdāz-ı ‘uşşāk
Māhira ağzı şulandı işidine ağyār

-37-

Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün

- 1 Güşāyiş-yāb olur güldükce dil-ber-i ğonçe-i diller

O yâr faşl-ı nevâ-yı bûlbüle kıânunçe-i diller

2 Hemân ey şûh zerger ‘âşıkâne rûy-ı dil göster
Degil mi zîver dürc-i femîn minâ-çe-i diller

3 Perîşânî-i zülfî dil-pesende tûğ-ı şâhîdir
Ser-â-pâ râyet efrâz-ı hevâdır mehçe-i diller

4 Lebi mir’ât-i cândır ğark olup ser-çeşme-i nûr
Şeker-rîz-i şafâdır tûti-i hoş lehce-i diller

5 Heb ibhâm-ı muhayyel nakş ider hatt-ı pesend kârı
‘İbâretidir rumûz-ı ‘ışveden dîbâce-i diller

6 Olaldan metn-i ‘aşka hâşiye pîrâ-yı isti‘dâd
Beyân eyler lisân-ı hâl ile dîvânçe-i diller

7 Görünce ol nihâl-i sebze-zâr-ı behceti Mâhir
Açıldı gül gül oldu veche-i pür-behce-i diller

-38-

Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

1 Zaḥm-ı dilber-güzâr-ı hecriñdir
Cigerim şerḥa-dâr-ı hecriñdir

2 Neyleyim her nefesde nâlelerim

Ney gibi ğam-küsār-ı hecriñdir

- 3 K̇almadı dilde m̄aye-i t̄āḳat
Mübtelā-yı ḥisār-ı hecriñdir
- 4 ‘Āşık olmaz mı reh-neverd-i cünün
K̇aysveş bî-karār-ı hecriñdir
- 5 Bu ḳadar ḳırma yıḳma ḥāṭırımı
Mazhar-ı inkisār-ı hecriñdir
- 6 Yandı esbāb-ı şabr u sāmānım
Āhım āteş nişār-ı hecriñdir
- 7 Māhiri şād-kām-ı vaşl eyle
Bir ğarīb elde yār-ı hecriñdir

-39-

Mef’ülü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Ḥāli olur mı gülşen-i ‘ālemde ḥār-zār
Geh seyr-i büstāndır geh iskān-ı şüre zār
- (84)
- 2 Dönmez hevāsı veş ḳişiniñ āsiyā-yı çarḥ
Tedḳiḳ idüp daḳıka-şināsān-ı rüzgār

- 3 Eyler mi kîne cûya eşer şarf-ı âb-rû
İtfâ ider mi hiç şerer-i seng-i cûybâr
- 4 Pejmürde kıldı itmiş iken tünde bād-ı baht
Bir verd-i nâzı zîver-i destâr-ı iftihâr
- 5 Yok sūd-ı nesc-i nazm ile sevķ-i zemāneniñ
Dād ü sitâdı sâde zer hâlaşü'l-^ç ayyâr
- 6 Āşüfte kıldı Mâhir sâde dili yine
İmā-yı çeşm ü ğamze-i ğammâz-ı fitne kâr

-40-

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ûlün

- 1 Gîsûları vâ-beste-i târ-ı nazarımdır
Mazmûn-ı hatt-ı ^çârızı verd-i seherimdir
- 2 Gülnâr-ı leb âlî ile verd-i ^çizârı
Gülzâr-ı muhabetde olan berg ü perîmdir
- 3 Tûti-i şekker-hâ-yı dili şevķ ile her bâr
Söyletdiren ol dil-ber-i âyîne berimdir
- 4 Dāmân-ı felek kana boyanmış nazar ile
Zann itme şafaķ şu^ç le-i hûn-ı cigerimdir

- 5 İm'ân eyle bak şanma nücûm-ı evc-i semâda
Yer yer eşer-i âh-ı dil-i pür-şererimdir
- 6 Zâhid ne bilür meygedeniñ köhne sifâli
Keyfiyyet-i 'aşk ile benim tâc-ı serimdir
- 7 Mâhir olan ârâyış-i silk-i hüner ancak
Dürc-i şadef dilde ki yektâ güherimdir

-41-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Leyliñ sevâdı turre-i hûbânı aındırır
Şubhıñ ziyâsı cebhe-i rahşânı aındırır
- 2 Gördüm benefşe zâr-ı melâhatde ol bütüñ
Zülf ile hattı sünbül ü reyhânı aındırır
- (85)
- 3 Yâd eylemezse de bizi göz degmesün aña
Mestâne gamzesi gehî mestânı aındırır
- 4 'Āşık 'aceb mi düşse de gir-dâb-ı hayrete
Üftâde-gâna çâh-ı zenehdânı aındırır
- 5 Verdim behâ-yı vaşla bezl-i nağd-i cânımı
Envâr-ı hüsni kim meh-i ken'ânı aındırır

- 6 Yād itme kâmeti kıparırsıñ kıyâmeti
Reftâr-ı nâzı serv-i hırâmânı aındırır
- 7 Teşbîh-i nâ-sezâdır ‘aķîķ-i yemen desem
La‘ l-i terini kân-ı Bedaķşânı aındırır
- 8 Her nuķķ-ı pâki Mâhire ‘aķdü’l-lisândır
Güyâ dehânı mühr-i Süleymânı aındırır

-42-

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

- 1 Zîyâ-baķş-ı siyeh necm-i baķtam meh-cebînîmdir
Daķı şem‘ -i şebistân-ı ümmîdim nâzenînimdir
- 2 Cebîn-i dil olunca daķ-dâr-ı şöķbet-i nâdân
Medâr-ı inşirâķ sine-i zâr u hâzinemdir
- 3 Kebâb-âsâ ciger-süz eyleyen aķyâr-ı ğaddârı
Hemân te’şîr-i senc-i âteş âh u enînimdir
- 4 Olan ârâyiş-i tâc-ı mübâhât hünermendân
Benim silk-i hayâle dizdigim dürr-i şemînimdir
- 5 Benem engüşt-nümâ-yı zümre-i dânişverân Mâhir
Ki zirâ genc-i ğüftâr u süķan-ı zîr-i nigînimdir

-43-

Mefā 'ilün Mefā 'ilün Mefā 'ilün Mefā 'ilün

- 1 Çekilmiştir berāt-ı hüsüne tuğrā-yı ebrûlar
Suṭūr-ı hāme-i kudretten oldı ḥaṭṭ-ı müşk-bûlar
- 2 ‘ Aceb mi kıys-ı dil-āvere-i deşt-i cünûn olsa
Bükülmüş ḥalka ḥalka leylî-i zencîr-i gîsûlar
- 3 Revân etseñ verā‘ ü’l-nehre dek eşk-i temennâyı
Yine seyr-i zülâl-i vuşlat itmezler cefâ-cûlar
- (86)
- 4 Degil mi mûcib-i revnaķ-ı derûn-ı ğonçede şeb-nem
Anıñcün gâh ‘ araķ-rîz-i ḥicâb olmaķda gül-rûlar
- 5 Nîçün müjgân-ı meh-rûyân maḥal-i kıl ü kıal olmaz
Fedâ-yı ḥançer ser-tîz olur serkeş olan mûlar
- 6 Nîgâh-ı nîm-ḥ‘âbı mest ider ‘ uşşâķ-ı bî-tâbı
Ḥaṭâ vâdîlerinde serserî kalmışdır âhûlar
- 7 Sezâdır sûzen-i fikriñle ser-tâc-ı zamân olsañ
Dizersen silk-i nażma Mâhirâ şehdâne incûlar

-44-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Kevkeb-i hüsnüñ iderse n'ola zülf-i tenvîr
Şeb-i târ içre ziyâ-güster olur mihr-i münîr
- 2 Mâh Nahşeb gibi bir dil-ber-i Yusuf tal' at
Müjde-i vuşlatı mısr-ı dile kıldı tebşîr
- 3 Zevrak-ı sāğarı ey sāki şuyunda kullan
Meclis-i 'âlem-i âbı idelim neş'e-pezîr
- 4 Kayd-ı dünyâ eyle ger nefsine mağlûb olsañ
El-hâzer olmaya ifrâde 'uyûbuñ teşhîr
- 5 Kıl kadar gûşuna girmez o haţâdır yariñ
Eylesem mû-be-mû metn-i ğammı şerh ü takrîr
- 6 Görinür şûret-i hâlinde ne tedbîr etseñ
Ne ise levh-i cebîniñdeki naķş-ı taķdîr
- 7 Mâhirâ bir bulunur bu ğazel-i müştesnâ
İdemez nükte-şinâsân-ı mezâyâ tanzîr

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Rehğüzār-ı yāre kıldım med-i tār-ı intizār
Gözlerim yollarda vaqf-ı rehğüzār-ı intizār
- 2 Da‘ vet etdikce görünmez ol perī-zādım benim
Oldum eşk-i ğamla ğarq-ı cūybār-ı ĩntizār
- 3 Göz göre ağıyāre hep çeşm aşınālık gösterir
‘ Āşıkı görsün de olsun ğavta ḥār-ı intizār
- (87)
- 4 Kaysveş sevdā-yı leyli-i kudūm-i yār ile
Her şeb oldum silsile-bend-i kaṭār-ı intizār
- 5 Görmesinden çeşm-i ḥāb-ı ālūduñ ey nūr-ı başar
Oldı göñlüm ser-be-bālīn-i humār-ı intizār
- 6 Bir kırışmeyle nolur etseñ baña ‘ atf-ı nigāh
Dīde-i ümmīdim oldı hayr-dār-ı intizār
- 7 Māhir olmuşdur firāk-ı āteşīniñle seniñ
Cānişīn külhan-ı āteş nişār-ı intizār

-46-

Fe’ilātūn Fe’ilātūn Fe’ilātūn Fe’ilūn

- 1 Bāğ-ı mu‘ tāde kalem serv-i hırāmānımdır
Perveriş-yāb-ı nem dīde-i giryānımdır

- 2 Yūsuf-ı ʔab‘ ım ‘azīz olalım mıŝr-ı nazma
Ki Züleyhâyı hūner dest-i bed-amānımdır
- 3 Ruḥ-ı dil-berdeki yek dāne-i ḥāl-i siyehi
Benim ... şad ḥırmen-i sāmānımdır
- 4 Zülfini böyle perākende iden ey āfet
Āh-ı pūr-zārım ile ḥāl-i periŝānımdır
- 5 Deheni ḡonçe-i ter ruḥları verd-i aḥmer
Hüsn-i dildārı ḥayāl ile gülistānımdır
- 6 Mu‘ cize-i nazmım ise ‘āleme ‘ayn-ı ‘ibret
Nergis-i çeşm-i melā’ik daḥı ḥayrānımdır
- 7 Tıynet-i pāk ma‘ āniye veren terbiyyeti
Feyz-i maḥŝūŝum olan māye-i ‘irfānımdır
- 8 Bulurum ḥikmet-i ma‘ nāyı bu ḥayŝiyyet ile
Mıhr ü meh zerre-i māhiyet ü vicdānımdır
- 9 Māhirim ḥüsrev-i ma‘ müre-i isti‘ dādım
Cünd-i envār süḥan tabi‘ -i fermānımdır

-47-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Rûh veren ma' nîye her dem nefs-i pâkimdir
 ' Aklı hayrân iden âyîne-i idrâkimdir
- 2 Evc-i ' irfânı degil tâ mele'-i â' lâ-yı
 Seyriden yine hümâ-yı dil-i çâlâkimdir
- 3 Nûş-ı cân eylediği hıızrîñ ise âb-ı hayât
 Teşne-i reşha-ı dü dîde-i nemnâkimdir
- 4 Mihr ü meh zerre-i nâçizim ' Uṭârid hâmem
 ' Arş-ı â' lâ-yı ma' ânî benim eflâkimdir
- 5 ' Arz-ı dîdâr iderim ki ufķ-ı ma' nâdan
 Maşrıķ-ı mihr-i hüner hâtır-ı ...
- (88)
- 6 Zehr olur ef' î nihādâna midâd-ı kalemim
 Semm-i hicrâna şifâ haşşa-i tiryâkimdir
- 7 Mâhirâ şimdi iden böyle tarî vü tâze
 Çemen-i ma' rifeti meşreb-i bî-bâkimdir

-48-

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Seniñ sevdā-yı zülfüñ nāzeninim serde qalmışdır
Hevā-yı ḥasretiñ murğ-ı dil bî-perde qalmışdır
- 2 Olur şubḥ-ı ümmidim müncelî envār-ı ḥüsnüñle
Fer-i mihr-i ruḥuñ dervāze-i manzarada qalmışdır
- 3 Ciger düzi-i te'şîr gönül-efrûzi-i ğamzeñ
Felekde süzen-i 'İsā-yı rûḥ-āverde qalmışdır
- 4 Bakınca ḥalka-i bâb añlama ey kurretü'l-‘aynım
Dü çeşmim intizār-ı maḳdemiñle derde qalmışdır
- 5 Şemîm-i ḥālını ben nāfe-i āhūda zann itdim
Meger baḥr-ı 'ademde muḥtefî 'anberde qalmışdır
- 6 Mütûn-ı ḥüsn ü 'uşşâkıñ 'uḳde-i dâğ-ı derûnıñ hep
Ki şerḥ ü ḥalî ancak zāhidā maḥşerde qalmışdır
- 7 Kef-i ḥâtemde qalmış ḥâtem cûd ü seḥā Māhir
Fürûgnām-ı himmet elde yok dillerde qalmışdır

-49-

Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün

- 1 Ol muṭrib-i nāhid-edā etdikde āheng-i nevā
Her köşe bir sūr-ı şafā bu ḥākdan eflāk olur
- 2 Ḥüsñ ü bahā-yı dil-rubā naḳd-ı revān olsa bahā
Kārı yine cev̄ ü cefā ceyb-i emel şad-çāk olur
- 3 Geh dil-nüvāzım nāz ider geh dest-i cev̄-i bāz ider
Geh nağme-i şeh-nāz ider ḥāṭır-ı teşevvüknāk olur
- 4 Seyrāna çıksaydı biraz ol yekke-tāz-ı izz ü nāz
Gösterse tırāz-ı ihtirāz yek-rān-ı dil-i çālāk olur
- 5 Siḥr-āferīnān-ı selef remz-āşnāyān-ı ḥalef
Dizilse farzā şaf-be-şaf Māhir yine de bī bāk olur

(89)

-50-

Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün

- 1 Nigāh-ı nerm-i nāzı mest-i pür-ḥāb-ı teğāfüldür
Geh ṭab' -ı nāzenīni mā'il semt-i tecāhüldür
- 2 Nazīri yok perīmi ol şanem rūḥ-ı muşavver mi

Degildir var ise cins-i melâ'ikden temeşşüldür

- 3 Hārīdārı degildir atllas-ı bī-reng-i gerdūnıñ
Bu bendir de o kim sūdāger-i sevķ-i tevekküldür
- 4 İlişmez mūşikāf-ı fīkr ile ser-rişte-i idrāk
Hayāl-i mū-miyānı hāric-i kayd-ı taḥayyüldür
- 5 Hep ehl-i 'aşkadır bār-ı girānı çarḫ-ı 'izārıñ
Dü tāy-ı kāmēt eyler cev-r-i bīrūn taḥammüldür
- 6 Raķīb-i kīne-ver üftāde-i ḥāk-i helāk olsun
O şūḫ-ı mehveşimle şimdi hem-bezm-i tevaşşuldur
- 7 Nevā-sāz-ı maķām-ı nazm olanlar lā-cerem Māhir
Uşul-ı vaşf-ı dil-ber-resm ü kânūn-ı teğazzüldür

-51-

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün

- 1 Endişemi mir'āt-i ruḫıñ bī keder eyler
Mānī-i ḥayālīñ dile tarḫ-ı şuver eyler
- 2 Deḫşet-figen-i 'ālem iken Rüstem-i ṭab'ım
Amma yine tīg-i nighinden ḥazer eyler
- 3 Kaşd etse şikāra dili şeh-bāz-ı nigāhı

Her tār-ı dü müjgānını bir bāl ü per eyler

4 Hep ‘ aksinedir döndiği hakkākī-i çarhıñ
Erbāb-ı dile mührünü de nişter eyler

5 Bir mertebedir kışıd-ı çābük-rev-i fikrim
Yek lahzada kim çār-ı cihānı güzzer eyler

6 Çalsın yire ‘ akkām-ı felek meş‘ al-i māhı
Dehri şafağ-ı ‘ arızı kim tābur eyler

7 Sūz-ı şerer-i āhıñ o āhendle Māhir
Bir āfet-i zergerdir o şanma eşer eyler

(90)

-52-

Mef‘ūlū Fā’ilātü Mefā’ilū Fā’ilün

1 Teb-hāle şanma cām-ı lebünde habābdır
La‘ l-i ter ancak ‘ arife rengin şarābdır

2 Bak hüsni-i dil-rübādaki hattıñ edāsına
Zāhid fūnūn-ı ‘ aşqdan ‘ ibāret kitābdır

3 Tā-bende bir tabağ çeh-i yākutdur lebi
Üstünde şanma dūr görinen dürr-i nābdır

- 4 ‘Uşşâk-ı zâra ğamze-i efsûngerîñ müdâm
Gâhı mülâtafa-i gehî hışm ü ‘itâbdır
- 5 Biz rûze-dâr-ı hecr olalı ‘îdi gözleriz
Bir bûse ver mu‘âyyede itmek şevâbdır
- 6 Âb-ı şafâsı su-be su dehr-i sitemgerîñ
Ehl-i dile numûne-i şekl-i serâbdır
- 7 İnşâd idüp güzide ğazel dil-ber üstüne
Mâhir ‘azîz-i ‘aşka ğaraż intisâbdır

-53-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 ‘Âşıkâ bir dağ-ı dildir lâle-i âl-ı ‘izâr
Dil-bere zaḥm-ı cigerdir ḥûn-ı eşk çeşm-i zâr
- 2 Devr-i mül hengâm-ı âğâz hezârân-ı çemen
Geldi gül gibi açıl ey ğonçe-fem faşl-ı bahâr
- 3 Nâ-ḥudâ-yı ‘âlem-i âb ol sezâdır sâķiyyâ
Felek câme-i kûlzüm meyde muvafîk rûzgâr
- 4 Nûr-ı ‘aynim muṭribe ney-zen ki eyler kec-i nâzar
Eylesün her dem mûķâm-ı bî-nevâyide firâr

- 5 ‘Āşıkıñ sūz-ı derūnundan hāzer kıl ey perī
Şu‘ le-i āhı ki envār-ı tecellīyle yanār
- 6 Kūşe-i uzletde terk itme uşul-i rāhatı
Perde-i ārāmı çāk eyler şadā-yı iştihār
- 7 Pula almaz aţlas-ı gerdūnı naķķād-ı hıred
Māhire sermāye-i dildir metā‘ -ı vaşl-ı yār

-54-

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

- 1 Meşeldir nāzenīnim terk-i külfet şart-ı ülfetdir
Gehī çīn-i cebīn geh rūy-ı dil resm-i maḥabbetdir
- 2 Muḥammer tıynet-i merdümde çünki māye-i ḥākī
Bu taķdīr-i ceh tevāzu‘ iķtizā-yı ādemoiyyetdir
- 3 Dem-ā dem zīb-i dest it sāķīya yāķūt-ı şahbāyı
Daḥı rummān-i la‘ liñ naķl-i bezm it cāna minnetdir
- (91)
- 4 Degil sermāye-i rif‘ at güzīde ferve-i semmūr
Ten ‘ālī-i cenāba kisve-i zīnet-i mürüvetdir
- 5 Ḥayāli mūnaķķaşdır şafḥa-ı deyr-i derūnumda
Ne serdir ol şanem mir’āt-i ḥüsn ü ana şüretdir

- 6 Şakınmaz güft-güy-ı zehrñāk mār-tıynetden
Dimāğ-ı ‘ārifi telh eyleyen nîş-i mezemmetdir
- 7 Midād-ı hāmeñ eyler hep ma‘ānî-i gülşeniñ şādāb
Saña Māhir hemān āşār-ı feyzā feyz-i hikmetdir

-55-

Mef’ulü Mefā’ilü Mefā’ilü Fa’ulün

- 1 Şūret gibi dil bir büt-i āyine ber ister
‘İsā dem ü meh-peyker ü hem şiveger ister
- 2 Āfākı ziyā-güster ider mihr-i cemāliñ
Devr itmege ne hāver ile bāhter ister
- 3 Āğūşına bend itmege ol mūy-ı miyānı
Kavs-i kuzah āsā āña zerrin-i kemer ister
- 4 Her kadime cünbān olana rāh-ı kemāle
Her haṭvede imdād kazā vü kader ister
- 5 Hübān-ı zamān kāle-i güftār ile şimdi
Tamgazen-i teşhīr olamaz sīm ü zer ister
- 6 Maẓmūnım ile ney-şeker hāme kelāmı
Mānend-i āmizeş şīr ü şeker ister

- 7 Şāyeste-i āvīze olur gerden-i yāre
Māhirdir nazmıñ gibi böyle güher ister

-56-

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Hattıñ ey mehlikā haytü's-sevād-ı aḥteridendir
Dehānıñ nokṭa-i mevhūm fenn-i cevheridendir
- 2 O şūḥ-ı Qandahārī Yusūf-ı mısr-ı melāḥatdir
Nebāt-i la' l-i nābı çün la' l-i sükkeridendir
- 3 Kumāş-ı nev-pesend-i rāzı bey' -min mezīd itdim
Tulū' -ı şems ḥüsn ü ānı burc-ı müşteridendir
- 4 Açarsa sīneme biñ yara yārim dāğ dāğ üzre
Nigāh-ı zaḥm-sāzı zūlfikār-ı ḥayderidendir
- 5 Pür-müjgānı hem-pervāz-ı rūḥü'l-ḳuds-i 'ulvīdir
Ten-i ḳudsī nijādı māye-i zāt-ı peridendir
- 6 Şu' ā-ı āfitābe reşk-sāz olsa n'ola Māhir
Fer-i nazm-ı münīrim nūr-ı feyż-i enveridendir

(92)

-57-

Mef'ulü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dil şu'le-i çerāğ-ı maḥabbet degil midir
Aşk-ı âteş menār-ı ḥaḳīḳat degil midir
- 2 Devrān iderse ḥalka-i hū içre dil n'ola
Hū matla'-ı kitāb-ı hüvviyet degil midir
- 3 Āyīne kılsa cism-i lāṭifīñ o meh baña
Bir gūne şūret-i mülkiyyet degil midir
- 4 Tesnīm-i la'l-i nābı şular bāğ-ı ḥüsnünü
Ruḥsār-ı ālı lāle-i cennet degil midir
- 5 Fehm eyle nükte-i ḥaṭṭ-ı pāk-i nev-āmedi
Sırr-ı levḥa-i risāle-i ḥikmet degil midir
- 6 Dem-sāz olur şarīr-i ḳalem şīt-i ḳulḳula
Sākī-i bezm bāde-i şoḥbet degil midir
- 7 Māhir şerāre pāş olıcaḳ āh-ı dil nedem
Giryen medār-ı sūziş-i ḥasret degil midir

-58-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Çünkü mestānelik ' aşık larıñ meşrebīdir
Mest iden çeşmini var ise şarāb-ı lebidir
- 2 Dile kâşāne-i şehāne muḳassī görünür
Ser-i kūyunda ḳarār etse bir ān maṭlabıdır
- 3 Reh-i ' irfāna olup rind-i sebük-rūḫ zāhib
Zāhidiñ fer' -i riyā daḫı aşıl mezhebidir
- 4 Lafz-ı ḫāyīdeyi çiz mi zebān-ı pākım
Ḳatı söz söyler isem şāfī demir leblebidir
- 5 Hem ḫayāl-i ruḫı hem fıkır-i sevād ḫatṭı
Māhiriñ külbe-i ğamda hele rūz u şebidir

-59-

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fā'lün

- 1 Göñül ne ān ki perişān-ı āh-ı ḫasret dir
Heves girifte-i zülf-i siyāh-ı ḫasret dir
- 2 O ğamzeler ki ḳazā maḫfilinde ḫākimdir
Dü çeşm-i girye nişāрім güvāh-ı ḫasret dir

- 3 Ne müşmir oldu bu ‘ âlemde naḥl-ı ümmîdim
Aḳan riyâz-ı emelde miyâh-ı ḥasretdir
- 4 Zuhûr-ı ḥaṭṭ ile ruḥsârı sebze-zâr-ı ama
Biten ḥadiḳa-yı dilde giyâh-ı ḥasretdir
- 5 Seng-i libâs-ı mizâcîñ meta‘ -ı naḥvetdir
Benimde kârım ise âh u vâh-ı ḥasretdir
- 6 Mürîd-i tekke-i baḥt-ı siyâh olam Mâhir
Başında tâc-ı sefîd şeb-külâh-ı ḥasretdir

-60-

Mef‘ûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Şemşîr-i çeşm-i mesti nedem ḥûn-feşân olur
Hışmı mümâşil-i ğaḏab-ı ḳahramân olur
- 2 Âmâc idince sînemi peykân-ı ğamzesi
Müjgânı oḳları ‘ arz ider ebrû-kemân olur
- (93)
- 3 Sûḳ-ı dehrde hırş u denâ’ etle nâkisiñ
Bil’âḥire temettü‘ -i sūdı ziyân olur
- 4 Tuḥm-ı ümmîdi mezra‘ -ı ḥuşke şarf iden

Maḥşūlî ḥırmen olmadan âfet-resân olur

- 5 Versem mezâde kâle-i rāz-ı maḥabbeti
Yok fâ‘ide raḳıbe hemân rāygân olur
- 6 Hük-m-i sitārem uymadı ol meh-cebîn ile
Birbirine felekde ḳarîn-i farḳdan olur
- 7 La‘linden aldı rengi disem gül-‘izārımız
‘Aks-i piyālegāhı ḥınnā-yı benān olur
- 8 Ben ḥüsrev-i ḳalem-rev-i nazm ü ma‘ārifim
Şebdîz-i tîz-i ḥāmeme yok hem ‘inān olur
- 9 Māhir le‘ālî-i mütelā‘lî-i şoḥbetiñ
Mengüş-güş-ı meḥemmidet-i ḳudsiyān olur

-61-

Mef‘ûlû Fâ‘ilâtü Mefā‘îlû Fâ‘ilün

- 1 Sākî lebüñden ‘āşıḳa zevḳ-i nişāb ver
Meclisde āb ü āteş ile āb u tāb ver
- 2 Ğamzeñ bulursa resm-i ḥulūşümde bir ḥaṭā
Çîn-i cebîniñ ile dîle pîc ü tāb ver
- 3 Bend ile ḥalka-i girîh-i zülf-i pür-ḥamîñ

Gerden-keşân-ı hasrete tavk-ı rikâb ver

- 4 Reng-i ‘izâr-ı âlini işlet pesend eyle
Dîdâr-ı şâhid-i güle rengîn nikâb ver

- 5 Ey şâh-ı ‘işve manşıb-ı hüsn ü cemâlden
Bir bûse ile ‘âşıkıña harc-ı bâb ver

- 6 Red itme ye’s ile beni ey şeh-sûvâr-ı nâz
Luţf eyle bâri ruḥşat-ı bus-ı rikâb ver

- 7 Mâhir fûrûğ-ı ṭab‘-ı cevâhir feşân ile
Kân-ı beyâna terbiyyet-i âfitâb ver

(94)

-62-

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

- 1 Uşûl ile qarâr perdesinde her maḳâm ister
Yine şît-i bülend iştiḥârı havâş ü ‘avâm ister
- 2 Göñül sükker zebân-ı azbü’l-beyân bir şûḥ-ı mah-peyker
Daḥı tûtî dehen âyîne-ten bir nev-ḥırâm ister
- 3 Göñül çâr çeşmle revzen güşâ-yı intizâr üzre
Şabâdan şubḥ-demde vişâle dâ’ire bir peyâm ister

- 4 Tararken el-āmān sāmān-ı ‘ uşşākı ider tarāc
Perīşānī-i bī-cem‘ iyyet kākül-i nizām ister
- 5 Urur hakkāk-i çarḥ-ı bed mihr hem nişter-i cevri
‘ Acebdir yine ebnā-yı dehr ‘ ālemde nām ister
- 6 İderler iktifā eşer-i ceme mey-ḥ̣āre-gān amā
Ṭabiat neş’e-i keyfiyyet-i cāmı müdām ister
- 7 ‘ Arūs-ı bīkr-i ma‘ nāya sezā-yı nām-zed Māhir
Bu gūne zāde-i ṭab‘ ın gibi tıfl-ı kelām ister

-63-

Mef’ūlū Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Ebrūsı tīr-i cevri nedem der-kemān ider
Hep kalb-i pāre zārımı ol meh nişān ider
- 2 Bir kez el ursa kabza-i şemşīr-i ğamzeye
Cism-i nizār-ı ‘ āşkı berg-i hazān ider
- 3 Bu ‘ arşagehde eşheb-i ümmid ü kāmı hiç
Dil-ḥ̣āhı üzre var mı kişi zīr-ān ider
- 4 Ol tıfl-ı nevreside debistān-ı cilvede
Meşķ-i füsūn ‘ işve-i nā-mihribān ider

- 5 Bir cür‘ a sākī nāz ile bizden dirīg ider
Nā-ehle ‘ arz-ı devlet raṭl-ı girān ider
- 6 Ey dil o bī-vefāyı dīme süst-i ‘ ahd imiş
İncāz-ı va‘ di bir gün olur nāgehān ider
- 7 Ser-sebz ü ter olursa çemenzār-ı ma‘ rifet
Māhir zülāl-i kil-k-i selāset beyān ider

(95)

-64-

Mef‘ūlū Fā’ilātū Mefā’ilū Fā’ilün

- 1 Hırşīd-i şehirde maşrık-ı bezme piyāledir
Sākī-i felek şafaḳ mey ü encüm-i nevāledir
- 2 Māh-ı ‘ izārına o hilāl ḳaşlı āfetiñ
Gīsū-yı müşkbār-ı siych-fām-ı hāledir
- 3 Cādū-yı ğamzesindeki siḥr ü fūsūnı gör
Baḳ ḳīl ü ḳāl-i çeşmine rengin maḳāledir
- 4 Baḳ ḥüsn-i ḥaṭṭ-ı yāre ḳo baḥş-i muṭavveli
Bir muḥtaşar müfid-i ḥayālī risāledir
- 5 Zīr-i ḳabāda kūşe nişin niçe ‘ ārifān
Nassuñ ‘ aceb ki raġbeti şöhretle şāladır

- 6 Ol gül-[‘] izāra gülşen-i meyde hezār-ı dil
Māhir hezār-ı şevk ile dem-sāz-ı nāledir

-65-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Zīb-i ruhsār-ı dil turre-i āşarımdır
Zīver şīşe-i ğam sünbül-i efkārımdır
- 2 Şayd ider dilleri şāh-bāz-ı nigāhıñ amā
Pençe-i sihr ü füsūnımda giriftārımdır
- 3 Söyleten āyīnesiz tūtī-i şekker h’ābı
Sīne-i yār ile şīrini-i güftārımdır
- 4 Yanarım şem’ iñe pervāne gibi bī pervā
Hāl-i şeb-reng eşer-i āh-ı siyeh-kārımdır
- 5 Rīziş-i eşk ter dīde-i deryā cūşum
Dürr-i hūy-ı şedef āl-i ruḥ-ı yārimdir
- 6 Meḥekk-i ‘aşk-ı ilāhiye urulmuş zahid
Külçe-i ḥālīş vaşşāf-ı dil-i ‘ayyārımdır
- 7 Dise bir dem ne olur ol nıgeh-i ḥaste-i nāz
Dermend-i ‘āşıkam ol Māhir-i nāçārımdır

-66-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Hāmemiz ɗarbü'l-meşel îrād ider Sāmîr midir
Yoḥsa ʃab^ç -ı Sāmîr-i âşârımız sâḥîr midir
 - 2 Zāt-ı ḥaḳ âyîne-i bî-kîne-i endîşeme
Zâhid inşâf ile baḳ ḥâzır mıdır nâzır mıdır
 - 3 Seyr-i meh-tâb-ı cemâl eyler gönül pek diḳḳat it
Çevre-i şem^ç -i ruḥuñ pervâneveş dâ'ir midir
 - 4 Baḥş ider kürsîde vâiz ḥürmet-i dîbâceden
Dâmen ḥâlî-i 'alâyıḳdan meger ʃâḥîr midir
- (96)
- 5 Sîne-i 'uryânemizdir maşrıḳ-ı ḥurşîd-i feyz
Herkesen nûr-ı meclâ-yı hüner zâḥîr midir
 - 6 Sübḥa-gerdân-ı maḥabbetdir gürûh-ı 'âşîḳân
Ḥalvetâbâd-ı tefekkürde gönül zâḳîr midir
 - 7 Her sûz-ı hem-rütbe-i i'câz-ı dūr-â-dūr
Kim bilür sâḥîr midir şâ^ç ir midir Mâḥîr midir

-67-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Nice dem hicriñ ile dīde-i dil ƣan aƣlar
Seni añdıƣça gözüm her şeb ü rûzân aƣlar
- 2 Nicedir âteş-i te'sîr-i maħabbet zâhid
Cân-ı pervâne yanar şem'-i fûrûzân aƣlar
- 3 Hûb-ı nâzın uçurur âh iderek gülşende
Eşki seyl-âba döner bülbül-i nâlân aƣlar
- 4 'Arşa peyveste olur âh-ı felek-i efrûzum
Şanma bârân-ı semâ cünd-i sürûşân aƣlar
- 5 Dâğ açar sînesine hep şerer-i ģasretle
Her seher jâle degil lâle-i ģandân aƣlar
- 6 Zıkr ider zemzeme-i hû ile şun'-ı Hâƣķı
Yere yüz sürmede zilletle şu her ân aƣlar
- 7 Mâhirâ nâliş-i pür-sûziş-i endîşeñ ile
Aƣdır yaşını kilk-i güher-efşân aƣlar

-68-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Çeşmiñ ki mülk-i ‘ işveye hep şûr u şer verir
Türmaz arada fitneye gamzeñde yer verir
- 2 Āhım qarīn-i ‘ ālem-i ‘ ulvī olınca kim
Sürme yerine çeşm-i sürüşāne fer verir
- 3 İncinmesün havadiş-i edvārdan göñül
Hep kabz ü bastı hük-m-i kazā vü kader verir
- 4 Ağlatma dīde-i dil-i ‘ uşşākı ey perī
Gül-zār-ı ‘ aşka neşv ü nümā eşk-i ter verir

(97)

- 5 Dergāh-ı şeyhde halka-i devrāne zāhidā
Ta‘ n itme ehl-i ‘ aşka o feyz-i diger verir
- 6 Biz cān fedāsıyuz hele cānāneniñ dahı
Ol ‘ āşıklık ki rāh-ı dil-ārāda ser verir
- 7 Māhir Mesīh-i tab‘ ına şad āferīn seniñ
Haq edā-yı hāme-i mu‘ ciz eşer verir

-69-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Ehl-i dil bezm-i tarabda cem devrāna döner
Şu‘ le-i cāmı şeb içre meh-i tābāna döner

- 2 Dest-i billûrî o dem sâķî-i ferruķ-ruķiñ
‘ Aks-i peymâne ile pençe-i mercâna döner
- 3 Şanki ħüsni o mehiñ ebr-i siyeh-fâm içre
Zülfi rû-pûş olıcaķ mihr-i dıraķşâna döner
- 4 Eşer-i ümit raķîb zann eyle pervâne-i dil
Şem‘ -i kâfûrî ile gerden-i cânâne döner
- 5 Zâhidiñ dil-beri şayd itmek içün destinde
Dâm-ı tezvîri meger sübhâ-i şad dâne döner
- 6 Nev-şefâ ‘ ahd-i şebâbetde olursa yoĥsa
Köhne sâl-i felek ey dil daĥı pîrâna döner
- 7 Bir mübâriz var ise eşheb-i řab‘ a Mâhir
Nîze-i kilik ile meydâne nerîmâna döner

-70-

Mef‘ûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Sāmân ü şabrı ‘ âşık iseñ rûzgâre ver
Cem‘ iyyet-i hevâyide bād-ı bahâra ver
- 2 Künc-i ĥasenden ejder-i zülfi o demde kim
Baş gösterse sende ķarârı ķarâra ver

3 Lāyık mı böyle k'ola perīṣān-ı rūzgār
Evrāk-ı gülsitān-ı dili pāre pāre ver

4 Çünkü metā' -ı vaşlı ḥarīdārīdir göñül
Pazara çıkma varını gizlüce yāre ver

(98)

5 Küldür çerāğ-ı şu' le ver meclis-i çemen
Şeb-nemle dūd-ı sünbüle feyz-i şerāre ver

6 Semt-i selāmete ulaşır keştī-i emel
Bālā-yı şadrı kūşe ile bir kenāra ver

7 Ḥayretdeyim ki naḳşına Mānī-i tab' ınıñ
Māhir bu feyzi kilik-i bedāyi' nigāra ver

-71-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Felek-i ğamda güneş tāt-ı zer-i 'āşıkdır
Atlas-ı çarḥ ise de ferş-i der-i 'āşıkdır

2 Perçemiñ ber-ṭaraf it ref' -i niḳāb it zīrā
Ḥüsnüñ efzāyiş-i tāb-ı naẓar-ı 'āşıkdır

3 Naḳd ü şalik ile sermāye-i cānıñ dögüşür

Şanma pazâr-ı hevesde zarar ‘âşıkdır

- 4 Bûlbülün şû‘le-i âvâzı degildir gülden
Sûziş-i nâliş duzağ-ı eşer-i ‘âşıkdır

- 5 Tâze ter la‘l-i güher perveri tâ-bezm-i elest
Terbiyet-dâde-i hûn-ı ciger-i ‘âşıkdır

- 6 Hep perişânî-i gisûlarına bâ‘iş olan
Bâd-ı şar şarda âh-ı seher-i ‘âşıkdır

- 7 Cebhe vü sine-i yâr iki gözünden gitmez
‘Âlem-i ma‘nide şems ü kamer-i ‘âşıkdır

- 8 Mâhirâ çeşm-i hayâlîñ idüp icrâ-yı zülâl
Çeşme-i feyz-i ezel eşk-i ter-i ‘âşıkdır

-72-

Mef‘ûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 İncinmesün bir ‘âşıkñ dili zîrâ hazîn olur
Ey meh du‘âsı ‘izz-i kabûle qarîn olur

- 2 Kem-māye nām ü şān alamaz kadr-i dūndur
Engüş-t-i pāda görmedi kimse nigīn olur

- 3 Erbāb-ı zevk ile olamaz bî-mezāf-ı enīs

Hem çāşni-i şekerle niçe engīn olur

(99)

- 4 Dārü'l-āmān hıfz-ı Hudāyı melāz iden
Bu rüzgārīñ esdigi semdden emīn olur
- 5 Yārān elinde gül gibi hürmetle sāğarīñ
Her dem medār-ı şevk-i ruḥ-ı āteşīn olur
- 6 Şīrāze-i risāle-i şabra ḥalel verir
Gerd-i ḥaṭṭında fitne şaḳın der-kemīn olur
- 7 Yazılsa ṭāḳ-ı ʿarşa sezādır bu heft beyt
Māhir sūḥanda her ğazeliñ nev-zemīn olur

-73-

Mefʿūlū Fāʾilātū Mefāʾilū Fāʾilūn

- 1 Zār-ı hezār-ı diliñe o ğonçe-dehānadır
Bāğ-ı vefāda tāze yetişmiş fidānadır
- 2 Bezm-i ʿarabda şevk-i leb-i gül-ʿizār ile
Her demde cām-ı Cem çekeriz kana ḳanadır
- 3 Manzūr-ı çeşm-i rağbet olur ḥak-i ıṣfahān
Kim nūr-ı dīdemiñ nazarı sürmedānadır

- 4 Ebnā-yı dehre vermez amān çerh-i kīne-ḡāh
Ben bildigim zamān ise āḡir zamānedir
- 5 Verziş-kunān-ı mekteb-i ‘aşḡ u maḡabbetīm
Tıfl-ı diliñ ta‘aşuḡı hep nev-resānadır
- 6 Olsaḡ ‘aceb mi mürşid-i seccāde-i ḡulūş
Seyr-i sülūḡumuz ki temām sālīkānedir
- 7 Māḡir ṡurur aḡan şu edā-yı selīsine
Söz yoḡ ḡayāl-i naḡmıñ ise şevketānedir

-74-

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

- 1 Kızardıkça ruḡ rengīn-i ḡayali neş’e-güsterdir
Baḡılsa nergis-i maḡmūr-ı çeşmi ḡayret-āverdir
- 2 Bir elmas-pāre āteş-zāre düşmüş diyü zann itdim
Meger ruḡsār-ı tabiş-dārı üzre ḡūy-ı ḡoşterdir
- 3 Güşāde tūṡı-i tıfl-ı dile āyīne-i şādī
Leb-i nāb ile nuṡḡ-ı nāzı ḡüya şır ü şekkerdir

(100)

- 4 Seniñ zātıñdadır hep zevḡ-i ‘aşḡ-ı enmūzec-i ḡikmet

‘İzārîñ cām-ı Cem sîneñde mir’ât-i Sikenderdir

- 5 Mesîhâ söz olur hem tâ-felekde sūzen-i ğamzeñ
Dil-i ‘aşķa zaķm urmaķda hem kesķin ħanķerdir
- 6 Hevāyı eyleyin sehm-i müjeñdir şanma ‘uşşāķı
Taġılmış nefî-i ķudsiden o ġisū-yı mu‘anberdir
- 7 Şadā-yı ħūsni zīb-i encümengāh-ı melā’ikdir
Hep āşūb-ı kıyāmet ķāmet-i zibā-yı dil-berdir
- 8 Fetîl-i ‘aşķı her kim ziver-i ķandîl-i cān eyler
Şebistān-ı ümmîdi nūr-ı feyz ile münevverdir
- 9 Hüner perverde-i ħurşîd-i endîşeñdir ey Māhir
Sūħan-ı kân-ı dil-i pür-nūrîñ içre tâze güherdir

-75-

Mef’ûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Süzdükçe çeşmiñ ‘aşîķını ħaste ħâl ider
Bî-tâbî-i nigāhı ile bî-mecâl ider
- 2 Gösterse ğamzesi dile bir laķza rüy-ı dil
Turmaz kirişme arada ġunc u delâl ider
- 3 Reng verse la‘li nîm-i tebessümle ‘aşîķa

Düzd-i nigāhı ıarfetü'l-‘ayn içre āl ider

- 4 ‘Āşık görince tār-ı haıı-ı nev-pesendini
İnce hayāl içinde harir-i hayāl ider
- 5 Serv-i sehī vezāyış-i bād-ı şabā ile
Meşķ-i hırām-ı nāzüķī-i nev-nihāl ider
- 6 Ol ‘işveger ki mazhar-ı nūr-ı cemāl iken
Nezāregān-ı hasrete ‘arz-ı celāl ider
- 7 Māhir ‘arūs-ı şūhī-i hüsn-i edā ile
Her beyt-i dil-nişini dārü’l-hicāl ider

-76-

Mef‘ulü Mefā’ilü Mefā’ilü Fa’ulün

- 1 Ol dil-berimiñ sīnesi āyīne-i cāndır
Şirini-i güftār ile hem tūti-i lisāndır
- 2 Pek reşha-yı la‘li o Mesihā demiñ ey dil
Kim mürde dilān-ı hevese rūh-ı revāndır

(101)

- 3 Dil çekmededir bār-girān-ı ‘işve-i yārı
Zirā ezel-i bāde-keş-i raııl-ı girāndır

- 4 Berdūş idicek hırķa-yı peşmīne-i faķrı
Āzāde-i dād ü sited sūd ü ziyāndır
- 5 Ey nūr-ı başar taraf-ı gülistāna nigāh it
Teşrīfiñe çār çeşmile nergis-i nigārandır
- 6 Olsaķ ne ‘ aceb bir gül-i āl ile bülbül
Āsūde-i kayd-ı zarar h̄ār u hazāndır
- 7 Māhir raķam-ı h̄āme-i müşģinine söz yok
Bir nokķası kim dā ’ire-i kevn ü mekāndır

-77-

Mef’ülü Mefā’īlū Mefā’īlū Fa’ülün

- 1 Devrānımız ol māh-ı melek-peyker içündür
Dīvānımız ol şāh-ı felek çāker içündür
- 2 Peydāyī-i levh ü kalem şun‘ -ı haķīķī
Haţţ-ı siyeh nāzüķī-i dil-ber içündür
- 3 ‘ Aķl-ı ādeme bir mevhibe-i feyz-i ezeldir
Teşhīşī-i nīk ü bed hayr ü şer içündür
- 4 Meyl itdigimiz meygede-i şevķe dem-ā dem
Nīm-i nigh mest-i teģāfül fer içündür

- 5 Çekdiklerimiz encümen-i ‘ayş ü şarabda
Sâķiniñ elindeki tolu sâķar içündür
- 6 Āşüb-ı dil ü āfet şabr ü hevesimdir
Āvâreligim āhü-yı çeşm-i ter içündür
- 7 Olmuş girih-i turre-i hasret yine kat kat
Dildāde-i pīşānī-i ċin-āver içündür
- 8 Āh-ı seher ü nāle-i şebgīrimiz ancak
Bir lahza temāşā-yı cemāl ü ber içündür
- 9 Meşķ itmede cādū-yı kalem şan‘at-ı sihri
Māhir o iki dīde-i efsūnger içündür

-78-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Bu tegāfülleri hep ģamze-i ģammāz eyler
Bu füsün-bāzlıķı hep çeşm-i sihr-sāz eyler
- 2 Rūh-baħş olmadadır ģande-i la‘li o bütün
Fenn-i ihyāda Mesīhāya bile nāz eyler
- (102)
- 3 Rüstem ü Sām iken āfet-res sāmān-ı cihān
Bir nigāh-ı ģazabı mest-i ser-endāz eyler

- 4 Ğamze hañçer çekicek leşker-i müjgān üzre
 Ğahramān nazarıñ ma‘ reke pervāz eyler
- 5 Hırş-ı pīri felegiñ kadini bükmüş yoħsa
 Şanma ehl-i dile zıulm ü sitemi āz eyler
- 6 Hāsed-i pāyini öpdürmege ruħşat vermiş
 ‘ Āşıkā dest-i sitiğnāyı nīçün bāz eyler
- 7 Ğaşd-ı şayd itmede āhūları ol āfet-i cān
 Māhirā dīde-i çālākiñi şāh-bāz eyler

-79-

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Nükhet-i zülf-i ‘ arūs enfās-ı taķrīrimdedir
 Reng-i sünbül nefħa-yı āh-ı giriħ-gīrimdedir
- 2 Hābbe-i ‘ anber disem hāşā olur teşbīh-i hām
 Hāķ ü şaf hāl-i dil-ber būy-ı ta‘ bīrimdedir
- 3 Ğays-ı lā-ķaydım beyābān-ı taħasürdür yerim
 ‘ Uķde-i dil dāğ-ı ser-zencīr-i teşķīrimdedir
- 4 Mürtesim put-hāne-i hūātırda eşķāl-i hūner
 Rūħ-ı erjeng-i mezāyā hūrde taşvīrimdedir

- 5 ‘Aql-ı kül hayrân olur endîşe-i bârıkime
Cevher-i cân neş’e-i iksîr-i te’şîrimdedir
- 6 Nâzüki-i mü-miyân-ı yârdır efkârımız
Şîve-i hatt-ı muhayyel nakş-ı tahrîrimdedir
- 7 Mâhir ahlâ eylemem fikr-i tegâfülden hâzer
‘Aks-i hûn-ı ğamze tâb-ı mevc-i şemşîrimdedir

-80-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Baḥş-i hatt-ı yâr ile bir kıl ü kâl olmuş gelür
Bezme pür-çîn-i cebîn-i infî‘âl olmuş gelür
- 2 Âhlar kânûn-ı zer gerveş şerer bâr olmada
Pûte-i âteşgeh-i ‘aşk içre kâl olmuş gelür
- (103)
- 3 Şahn-ı nâze bir levend-âne revîşle çıkdığım
Şeh-sûvâr-ı vâdî ğunc ü delâl olmuş gelür
- 4 ‘Ârızında bûseden âyînede dâğıñ görüp
Jâle-rîz lâle-i ruḥsâr-ı âl olmuş gelür
- 5 Mâhirâ ser-germ-i keyf-i cünbiş ü reftârım

Mest-i şahbā-i hırām yāl ü bāl olmuş gelür

[Hārfü'l-ze]

-81-

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Bu humgāh-ı harābābādda mest ü harābız biz
Gel ey sākī esīr-i neş'e-i zevk-i şarābız biz
- 2 Sebük-rūhān-ı yārān-ı şafādan imtiyāzım var
Serīr-i cām-ı meyde pür-neşātıız cem cenābız biz
- 3 Ezelden külhan-ı kudretten āhım āteş almışdır
Raķībīñ bağrını yakmağda bir sīh-i kebābız biz
- 4 Sevād-ı masivādan rūşen itdim dīde-i kalbim
Sipīhr-i rif'at-i vaḥdetde özge āftābız biz
- 5 Hezār-ı tab'ıma yok bir gül olsun bā' iş feryād
Bu bāğ içre anıñçün kāni'-i şavt-ı ğurabız biz
- 6 O şūhuñ yer kımaz harf-i niyāza hatt-ı nev hīzī
Hamūş-ı kıl u kāl ğamze-i hāzır cevābız biz
- 7 Nazarda sādedir şīrāze-i elfāzıñ ey Māhir
Veli mecmū'a-yı pür-nükte faşlü'l-ḥiṭābız biz

-82-

Mef'ulü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Biz reng ü rüy-ı verd-i bahâr-ı maḥabbetiz
Pertev gedâ-yı âh-ı hezâr-ı maḥabbetiz
- 2 Keṣṭî-i 'aşka yelken olur dūd-ı âhımız
Sâhil-nişîn-i semt-i kenâr-ı maḥabbetiz
- 3 Çeşmi mey-i neşât-ı tegâfülle mest iken
Zevk-âşnâ-yı ğamze-i yâr-ı maḥabbetiz
- 4 Mir'ât-i kalbe şûret-i ma'nâ 'ıyân olur
Kim ḥâk-pây-i 'aşkda ğubâr-ı maḥabbetiz
- *5 Çîn-i cebîn-i vuşlata tâkât getürmeyiz
Şûretger-i hayâl-i nigâr-ı maḥabbetiz
- 6 Mażmûn-ı 'aşkı rişte-i takrîre çekmişiz
Meftûn-ı seher ḥaṭṭ-ı 'izâr-ı maḥabbetiz
- 7 Mâhir irişdi ğuş-ı güle nâlemiz bizim
Bâğ-ı cefâda bülbül-i zâr-ı maḥabbetiz

(104)

-83-

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Celīs-i ẓaṣr-ı naḥvet bezm-i 'irfāna nedīm olmaz
Berīd-i istiḳāmet sālīk rāh-ı saḳīm olmaz
- 2 Olur mı rāst ḳāmet-i cāme-i zīnetle kec-i endām
Cedel-karān-ı bī-neng şāḥib-i ṭab' -ı selīm olmaz
- 3 Meḥekk-i imtiḥānda hem-' ayyār-ı sīm degil āhen
Denī perver seḥā kārānı taḳlīda kerīm olmaz
- 4 Ne deñlü olsa da ğavvāş-ı 'ummān-ı ma'ānī ger
Benim tab' ım gibi bir kār-ı lülü-i naẓīm olmaz
- 5 Olan ser-germ-i 'işret-ḥāne-i feyz-i ezel Māhir
Ḳarīn ḥābgāh-ı cezbe-i çerḥ-i le'īm olmaz

-84-

Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fa'ūlün

- 1 Biz pişrev-i ḳāfile-i nükte-verānız
Nessāc-ı metā' -ı sūḥan-ı naẓm ü beyānız
- 2 Sırr-ı ezeli münderic dürc-i zāmīrim

Şûretde göründükse de mir'ât-i nihânız

3 Ne hâr ü hazân fikri ne endîşe-i sermâ
Her dem gül ü mül bûlbûlüyüz mest-i figânız

4 Sâķī baña yek cāmīñ olur efser-i cem kim
Dil-teşne-i köhne mi vehm-i tâze cevânız

5 ‘Anķā gibi mechûl degiliz ķāf-ı sühanda
İmdād-ı sürüşân ile murğ-ı tayrânız

6 Bî-māye iseñ genc-i ķana‘ at yerimizdir
Müstāğnî-i gencîne-i şāhân-ı cihânız

7 Māhir dili sūzân ederiz ‘aşķ ile bî-pāk
Pervāne-i şem‘ -i ruķ pür-nūr-ı bütânız

-85-

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ûlün

1 Żabţ-ı dehen it lafı ķo her yerde ses olmaz
Beyhûde hezâr-ı âl ile vaķf-ı kafes olmaz

2 ‘İşretgeh -i ‘âlemde dem-i ‘ayş ü tarab hep
Zevķ ehline ber vefķ-i hevâ ü heves olmaz

(105)

- 3 Yüz sürmek için pây-i dil-ârâya bir ‘âşık
Hâk olmayıcağ dâmenine dest-res olmaz
- 4 Mevc-âver iseñ sâhil-i endîşemiz üzre
Biz kılzüm-i ‘aşk ü hevesiz hâr ü has olmaz
- 5 Dem-sâz olalı zemzeme-i hasrete Mâhir
Nây-i taraba nâliş-i dil hem-nefes olmaz

-86-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Haste-i hicrâna berü’s-sâ‘ adır mey-hanemiz
Bâde-i pür-feyz ile tolmuş döner peymânemiz
- 2 Feyz-i teşrîfi ile ol sâķi-i meh-tal‘ atîñ
Bir meserretgehdîr ehl-i ‘aşka kim ğamhânemiz
- 3 Hüsrev-i Şîrîn-edâ-yı güher efrûşuz bizim
Gizlû genc-i şâyegândır kûşe-i virânemiz
- 4 Hep hevâ-yı zûlf ile şahrâ-yı neverd-i ‘aşk olur
Kışşa-yı Kaysî okurken bu dil-i dîvânemiz
- 5 Bir nefis-i enfâs-ı vaḥdetden teneffüs eylese
Mâ’il-i keşrete olur mı ṭab‘-ı dervîşânemiz

- 6 Şîşe-i rūḥ içre bir rūḥ-ı mükerrer var imiş
İmtizâc itmiş meger kim cān ile cānānemiz
- 7 Māhirā ‘ummān-ı bî-payān-ı ‘irfānız hele
Rişte-i nazma çekilsün nev-be nev dürdānemiz

-87-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Muşḥaf-ı ḥüsni gibi ‘āşıkā īmān olmaz
Ḥaṭṭ-ı zibāsı gibi zāhide burhān olmaz
- 2 Fikr-i vaşlîñ ile ey kâfile salār-ı bütān
Leşker-i ğam ḥarem-i sînede mihmān olmaz
- 3 O mehiñ dil yine dīvāne-i ‘aşkı olalı
Ḳayd-ı zülf ile niçe silsile-i cünbān olmaz
- 4 İktifā etse de işr-i zürefāya nadān
Zāğ-ı taḳlîd-i hezār ile hoş elḥān olmaz
- 5 Dāver-i kişver-i ma‘mûre-i zıkr ü irşād
Ṭālib-i ḥaşmet ü ālāyiş ü ‘unvān olmaz

- 6 Düşeli çāh-ı ‘amīk-i zekān Yusūf dil
Kayd-i ihvān ile āzāde-i zindān olmaz
- 7 İktizā eyledi bu mışra‘ı Māhir tazmīn
Kişi nokşānını bilmek kadar ‘irfān olmaz

(106)

-88-

Mef‘ūlū Mefā‘ilū Mefā‘ilū Fa‘ūlūn

- 1 Şimdi leb-i pür-gūda faḫaṭ ḫarf-i vefāyız
Müşṭāk-ı sūṭūr-ı ḫaṭṭ-ı zībende nümāyız
- 2 Ser-mest-i mey-i feyz-i tecellī-i cemāliz
Pür-neş‘e-i cām-ı leb-i şīrīn fezāyız
- 3 Hem şaf-zede-i ḫalka-i devrān-ı sülūkız
Hem hem-dem-i cem‘ iyet-i yārān-ı safāyız
- 4 Bāğ-ı heves içre yerimiz gonçe-i dildir
Kim bülbül-i hoş lehçe-i pākīze-edāyız
- 5 Bir lahza qarār eylemez endişemiz aşla
Cāsūs-ı serā perde-i esrār-ı kazāyız

- 6 Biz eylemeziz lâne-i nâ-kâma tenezzül
Farq-ı heves-i dilde konar özge hümayız
- 7 Her kûşesi ü birânemiziñ kenz-i nihânî
Biz güher-i maẓmûn ile gencîne-güşâyız
- 8 Mâhir bu şüvergehde n'ola dirsek 'aceb mi
Âyîne-i 'irfân ü mezâyâya celâyız

-89-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 'Aks-i cām ile felekde gice meh-tâb ederiz
Devr-i ħurşîdi o ħâletle biz işrâb ederiz
- 2 Sâğar bâde-i sâķî-i ħamer-ṭal' at ile
Ziber-i hâle-i cem'iyet-i aĥbâb ederiz
- 3 İdicek şevķ ile nîsân-ı sirişki rîzân
'Araķ-ı 'arîz-ı yâri dür-i ħoşâb ederiz
- 4 Her dem üşküfe-i nev-bâde-i endîşem ile
Ravza-i ħanķah-ı vaĥdeti şadâb ederiz
- 5 Âb-ı ħayvân ise yârâna midâd-ı ħâmeñ
Mâhirâ düşmen-i mâr-ı tıynete zehrâb ederiz

-90-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Da'vā-yı 'aşk ile biz maḥkeme-i kübrâyız
Ḥüccet-i ḥikmete baḳ nāmzen-i imzâyız
- 2 Degiliz evc-i ma'ārifde hümāveş mechûl
Ḳāf-ı bālā-yı sitiğnāda olan 'anḳâyız
- 3 Bir perî-i peykere ḥayrân olalı Mânî-i dil
Şimdi şûretger-i timsāl-i bût-i ra' nâyız
- 4 Muşḥaf-ı ḥüsnini ezberledim âyet âyet
Biz o mecmû' a-i esrâr-ı ḥaṭṭ-ı zibâyız
- 5 Zerremizden n'ola meh muḳtebes-i feyz olsa
Fülk-i ma'rifete mihr-i cihân-ārâyız
- 6 Bâz-gün olsa daḥi ṭās-ı sipihr-i bed mihr
Biz mey-i nâb ḥaḳîḳatle ṭolu minâyız
- 7 Gül 'irfân ile zîb-i çemen-i aḥbâbız
Lâle-i şevḳ ile hem dâğ-ı dil-i 'ādâyız
- 8 Dizeriz rişte-i nazma güher-i maẓmûnı
Mâhir iglîl-i ma'āniye dürr-i yektâyız

(107)

-91-

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Biz şem' a-yı münîr maḳamāt-ı vaḥdetiz
Pervâne-i çerāğ-ı zuhūrāt-ı vaḥdetiz
- 2 Tenhā nişîn-i kūşe-i taḥkîḳdir gönül
Rûḥ-ı ten-i mükāşefeyiz zāt-ı vaḥdetiz
- 3 Şâf eyledik ğubār-ı sivādan derūnumuz
Şûretde bakma sîretimiz mir'ât-ı vaḥdetiz
- 4 Etdikce vâḳı' ât-ı vişâli müşâhede
Me' yūs-ı ḥ'âb-ı nâz ḥayâlât-ı vahdetiz
- 5 Ser-sebz idüp riyâz-ı dili mâcerâ-yı 'aşḳ
Dil-sîrâb-ı nâb-ı füyûzât-ı vahdetiz
- 6 Şahbâ-yı la' l-i yâr ise de zikrimiz müdâm
Zîrâ enîs-i bezm-i ḥarâbât-ı vaḥdetiz
- 7 Hâl ehli hâl Mâhir-i şeydâ-yı hoş görür
Şîrin-mezâḳ-ı lezzet ḥâlât-ı vaḥdetiz

[Ḥarfü'l-sîn]

-92-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 İns-i yâr ile bir 'âşık nedem olsa me'nūs
Zahm-ı ağıyâr ile âhîr olur elbet me'yūs
- 2 Gül gibi bir kişi açılsa bahâr-ı şevke
Olmaz âsîb-i hâzân ü ğam-ı vehimden maḥrūs
- 3 Ṭâb' ı merdâne-sezâ lâzıme-i 'iffetdir
Çâk çâk olmaya gör perde-i beng ü nāmūs
- 4 Hâle-i mâh-ı nev-āsâ o hilâl ebrûnuñ
Şem'-i ruḥsârınadır ḥaṭṭ-ı siyâhı fânūs
- 5 Var mıdır ḥaclegeh-i nazm-ı nev içre Mâhir
Meger fikriñ gibi yok nazûk ü pür-'işve 'arūs

-93-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Mest-i ḥ'âb oldu yine dîde-i bîdâr-ı heves
Şeḥne-i ğam yakayı aldı ele ...

- 2 Bir perî-zâd-ı Mesîhâ nefese hayrânım
Ki ider ... hatrım ihyâ o nefes

(108)

- 3 Çeşm-i mestâne-i dildâr ile mest olmayacak
Leb-be leb cām-ı maḥabbetle olur mı herkes
- 4 Pür-nadân ile pervâz uramaz dānâ-yı dîl
Bâl-güşâ olduğu yok kimse yedinde kerkes
- 5 Dāmen-i şabr ü şekîb çāk olur elbet Māhir
Şeḥne-i ğam yakayı aldı ele ...

-94-

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Gitse ger kân-ı Bedaḥşāna sürâğ-ı elmās
Şulanur la' l-i müzâb ile dimâğ-ı elmās
- 2 Şeb-i vaḥdetde bulanlar güher-i tecrîdi
Ne şu' â-ı kamer ister ne çerâğ-ı elmās
- 3 La' l ü yâkût alıyor ḥûn-ı cigerden feyzî
Tutuşur tâbiş-i ğayretle ocağ-ı elmās
- 4 Müşterîdir felegîñ seb' a-i seyyâresi de
Çıkısa tâ-farḳ-ı şüreyyâya yasâğ-ı elmās

- 5 Şafdır cevher-i zātı ‘arz-ı fāsidden
Eyleyen çeşm-i başiretle ferâğ-ı elmās
- 6 Tāc-ı Cemşide fūrūğ-efgen-i reşk olsa n’ola
Āteş ü āb ile fer buldı ayâğ-ı elmās
- 7 Nūrdan tūgme-i nāz etse giribānında
Yaraşūr Māhir o siminbere dāğ-ı elmās
- 8 Ma‘den-i hikmet imiş Zīver ü Es‘adle Selām
Bulunur kenz-i haqāyıkda mesāğ-ı elmās

[Harfū’l-şīn]

-95-

Mef’ulü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Kaşd-ı sipāh gamze-i dili paymāl imiş
Şāhāne nīm-i nigāha meger imtişāl imiş
- 2 Bāğ-ı melāhat içre henüz nev-demidedir
Haṭṭı benefşe hīz-i kitāb-ı cemāl imiş
- (109)
- 3 Geh çeşm-i cān rūşen olur gāhi tīrenāk
Rūz-ı sefid ki der-pey-i şām ü leyāl imiş

- 4 Kaş d etse girse kanına bir ‘ aşıkın o meh
Mirrih-i ebrûvânına hançer-i hilâl imiş
- 5 Ta‘ bîr olur mı vaqı‘ a-i vaşl-ı dil-rübâ
Kaldı gözünde ḥ‘âb gibi bir hayâl imiş
- 6 Talî‘ müsâ‘ id olsa olur i‘ tilâ-yı şân
Terfî‘ -i kadre şanma sebep kim kemâl imiş
- 7 Mâhir füsûn ü sihr ile bilmem ne hâl ile
Râm eylemek o dil-beri bildim muhâl imiş

-96-

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

- 1 Nedem ki tâb-ı mey ile sâkî bîtâb ü tüvân olmuş
Kirişme çeşm-i maḥmûrunda gizlenmiş nihân olmuş
- 2 Nigâh-ı mesti harf-i endâz olunca ‘ aşık-ı zâre
Nazar kıl ğamze-i hâzır cevâbı tercemân olmuş
- 3 Devâ-yı derd-i bî dermân iken kim şerbet-i la‘ li
Tabîb-i mihribânım çâre-sâzım bî emân olmuş
- 4 Kadeh devr eyledikçe meclis-i mestinde her dem
Felek reşk ile dâ’im bî-ķarâr ü ser-girân olmuş

- 5 Tef ü táb-ı şemsden hıfz için ol dâver-i hüsnüñ
Ruḥ-ı pür-tâbına zülf-i siyâhı sâye bân olmuş
- 6 Ne gördüm turre-i şeb-reng ile bir baḥş-i dūr-â-dūr
Meger ḥaṭṭ-ı nüṣḥa-i ruḥsâre bakmış imtiḥân olmuş
- 7 Nevâziş bir taraftır rûy-ı dil yok Mâhirâ aşla
Ne ḥâletdir ki ebnâ-yı zamân hep bed zebân olmuş

-97-

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1 Mey bu keyfiyyeti ḥum-ḥane-i Cemden almış
Neşve-i cām neşâtı cem o demden almış
- 2 Tıfl-ı nâzım ki benim dâyesi âğūşunda
Bu hırâm-ı nevi tâvūs-ı ḥaremden almış
- (110)
- 3 Çeşm-i fettânına ol mug^ç beççe-i nâz-perest
İşve-i ḥayreti tapdığı şanemden almış
- 4 Yaraşur şafḥa-ı hüsnünde sevâd-ı ḥaṭṭ-ı yâr
Tîre baḥtân-ı hünere feyz-i kaleminden almış
- 5 Mâhir ^ç Âtıf Beg Efendiye bu pey-revlik ile

Nokṭa-i nazmı o pākīze-raḳamdan almış

- 6 Cāna minnet bilerek zā'ika-i isti' dādı
O Mesīhā nefes ü mu' cize-demden almış

-98-

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Naḳş-ı lebiñ ki ḥatem-i dilde yer eylemiş
Yāḳūt-ı nābı hem-fer-i la' l-i ter eylemiř
- 2 Sebz-i ḥaṭṭıñ nesim-i şafā-yı bahār ile
Hep gülşen-i nezāketi mevc-āver eylemiş
- 3 Düri-i dil-ḥırāş temādī-i yārdan
Dergāh-ı şāh-ı aşka gönül maḥzar eylemiş
- 4 Gehvāre zīb-i nāz iken ol tıfl-ı şūḥveşin
Siyeh-pāre-i melāḥati hep ez-ber eylemiş
- 5 Ḥayretle bir mülāḥaza var ğamzesinde kim
Eşk-i niyāzıma nazar-ı enver eylemiş
- 6 Bülbül hevā-yı ḥasret ile āşiyānında
Ḥār ü ḥas cefā-yı külü pīster eylemiş
- 7 Māhir le' ālī sūḥan-ı ab-dār ile

Genc̄ine-i maḥabbeti pür-gevher eylemiş

[Ḥarfü'l-şad]

-99-

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün

1 Tesḥir kılup çeşm-i siḥir-sāzına maḥşūs
Āşüb ü fiten ğamze-i ğammāzına maḥşūs

2 Bir laḥzada dāmān-ı dili itmede pür-ḥūn
Tīġ-i nigh meṣṣ-i ser-endāzına maḥşūs

3 Hep dā'ire-i raḳşa girer zühre-cebinān
Āġaze-i nīm perde-i şeh-nāzına maḥşūs

(111)

4 Çāre sitem 'ālem bed mihr ü vefāya
Va'd-i kerem vuşlatiñ incāzına maḥşūs

5 Māhir şuver-i ḥurde-i eşkāl-i mezāya
Naḳş-ı kalem-i nādire-perdāzına maḥşūs

[Ḥarfü'l-zād]

-100-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Cām-ı meyden müstefîz meşreb-i cemdir ğaraż
Devr-i sāğardan daḥı sāķī-i gül-femdir ğaraż
- 2 Gelse āb-ı ḥayāt ʿ aşķını nūş eylemek
Neş'emend bāde-i feyż-i dem-ā demdir ğaraż
- 3 Etse tedbīr-i müdāvā ḥikmet āmūz-ı zamān
Tāzeler zaḥm-ı derūnı şanma merhemdir ğaraż
- 4 Olduğıçün ğurre-i māh maḥrem-i reʿs-i sāl
ʿ Ālemin sūr u serveri ʿ ayn-ı mātemdir ğaraż
- 5 Her gice āġūşa almağdan ḥayāl-i dil-beri
Māhirā peygüle-i ḥasretde hem-demdir ğaraż

[Ḥarfü'l-tı]

-101-

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün

- 1 Ser-rişte-i dil zülf-i girih-girine merbūṭ

Ḳays-ı hevesim ṭurresi zencīrine merbūṭ

- 2 Ebrūsı kemān-ı çilesidir tār-ı nigāhı
Müjgānı gibi tīr-i cihān-girīne merbūṭ
- 3 Hıfzında degil bir aḥadiñ muşḥaf-ı ḥüsnüñ
Āyāt-ı ḥaṭṭıñ mū-be mū tefsīrine merbūṭ
- 4 Şīrāze-i eczā-yı emānī-i ḥalāyık
Ḥaḳḳıñ ezeli nüshā-i taḳḍīrine merbūṭ
- 5 Māhir o bütüñ naḳşını mecmū‘a-i dilde
Behzād-ı ḥayālīñ ile taşvīrine merbūṭ

-102-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Sākī şun bir ḳadeḥ meygede pīrā-yı neşāt
İçelim açılalım gül gibi şahbā-yı neşāt
- (112)
- 2 ‘Avd-i ḥālīñ olıcaḳ micmere efzūn-ı cemāl
Bün-i yemde ḳala ḥām-ı ‘anber sārā-yı neşāt
 - 3 Cilve pīrā-yı serā perde-i āmālimdir
Gülerek nāz iderek şāhid zībā-yı neşāt

- 4 Olıcak perde ber-endāz-ı hicāb ol güzelim
Sīne açmış baña mir'āt-i mücellā-yı neşāt
- 5 Ya perīdir yā melek şūret-i merdümde 'aceb
Huld-i ağūşuma gizlendi mi havrā-yı neşāt
- 6 Mehd-i 'aşk içre ider nāz ü niyāza āgāz
Meryem-i dilde nedem olsa Mesīhā-yı neşāt
- 7 Hās ü hāşāk sitemden biri pirāmen-i dil
Hār āzār-ı güm itmiş gül-i ra' nā-yı neşāt
- 8 Pür ise kūçe-i dil na're-yi mestāne ile
Tolsun esvāk-ı şafā dahı zevāyā-ı neşāt
- 9 O kirişme o teğāfül o nigāh-ı pür-şūd
Māhir itmiş seni āşüfte ü rüsvā-yı neşāt

(Gazel-i Müsterek)

-103-

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

-İzzet-

- 1 Yazıldı gül-varak-ı rüy-ı yāre āyet-i hať
Helāl kıldı mül-i buseyi 'ibāret-i hať

-Māhir-

- 2 O şāh-ı hüs̄n ü behā mū-be mū kı̄lup taqr̄ir
Şah̄ife-i dile iḥrāc olundı şūret-i ḥaṭ

- izzet-

- 3 Sevād işleme mir ʾāt-ı sime döndi lebi
Pesend olundı zemīn-i nev-i şina ʾāt-i ḥaṭ

-Māhir-

- 4 Döküldi şubḥ-ı sefid-i cebīne ṭurre-i nūr
Olur mı tār-ı şu ʾā-ı kameran de şȫhret-i ḥaṭ

(113)

- izzet-

- 5 Mu ʾin eyledi āb-ı ḥayātı zulmetde
Hızır yetişdi dil ʾāşıka beşāret-i ḥaṭ

-Māhir-

- 6 Uzatma ince ḥayāl ile mū-şikāfāne
Celīdir ʾāşıka bu ḥurde-nesc-i zīnet-i ḥaṭ

- izzet-

- 7 Mül-i siyeh gibi şevk-âver olmaz âb-ı sefîd
Tefevvûk itmeli sâde-ruḥâna ḥürmet-i ḥaṭ

-Mâhir-

- 8 Riyâz-ı ḥüsni o meh-pâreniñ olup şimdi
Ṭarâvet-âver ebr-i siyâh rahmet-i ḥaṭ

-‘İzzet-

- 9 Ḥayâl-kârî-i barîk-i kilik-i ḥoş-ter ile
Yakışdı şafḥa-ı ruḥsâr-ı nazma midḥat-i ḥaṭṭ

-Mâhir-

- 10 Musahḥar oldu sevâd-ı kalem-rev-i ‘irfân
Dü-dest Mâhir ü ‘İzzetdedir mahâret-i ḥaṭ

[Ḥarfü’l-zı]

-104-

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

- 1 Felâṭun ḥükm-âmûz olur ḥum-ḥânedden maḥzûz
Olur dârü’l-şifâdır ‘âşıka mey-ḥânedden maḥzûz

- 2 Tehīm-i bāde-peymālīgı Leylā içün Qaysıñ
Olur dīvāne-i zencīr-i ‘aşq-ı virāneden maḥzūz
- 3 Hükümetgāhı taht-ı ma‘nevīden dāver-i ‘aşkıñ
Degil fermān-beri kāşāne-i şāhāneden maḥzūz
- 4 Her anda tūṭiyān-ı sükker-sitān-ı süḥan-ı cümle
Ki olur mir’āt-işāf sīne-i cānāneden maḥzūz
- 5 Şeb-i tārīkde erbāb-ı feyz olmaḥdadır Māhir
Felekde şu‘le-i cevvēle-i peymāneden maḥzūz

(114)

[Ḥarfū’l-‘āyın]

-105-

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

- 1 Dili qurbān idersem şevk-i la‘līñle degil māni‘
Dem-i ‘īd üzre vācib ‘āşık-ı ḥūn-ḥāre fi‘l-vāqı‘
- 2 Cihāna kışşa-yı ‘aşq ü ḥulūşum dastān olmuş
Raḳīb-i kīne-ḥāha bāri rāzım olsa şāyi‘
- 3 Ḥarābāt ehliniñ mey-ḥānedir keyfiyyet feyzi
Olur zühhāda çün cem‘iyet-i ḥātır daḥı cāmi‘

4 Degilmiş nokta-i aqvâli kâzib-i ehl-i tencimiñ
Ruğunda necm-i hâliñ şubh-ı şâdıķves olup lâmi‘

5 Zimâm-ı ıtlâķ iderseñ az gelür cevânına Mâhir
Kümeýt-i ṭab‘ınıñ bu ‘arşagâh-ı ‘âlem-i vâsi‘

[Ḥarfü’l-ğayın]

-106-

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

1 Pertev-i hüsni ile zâ‘il olur zav-ı çerâğ
Verdi şemşîr-i nigâha revğan-ı luṭf ile zâğ

2 Dil ki pervâne gibi gerd-i cemâliñ tolaşur
Şem‘-i ruḥsârıñı rüşen görelim hem yüzüñ âğ

3 Şanmañız ķurş-ı kamer üzre kelefdır o mehiñ
Lâle-i ‘ârızı urmuş aña bir tâze ce dâğ

4 Merd imiş duḥter-i rez hâlet-i cezbiyetde
Mest olup tâb-ı mey-i nâb ile tâ-başdan ayâğ

5 Ne çıkar dağ-dağ-ı derd-ser-i dünyâdan
Bezm-i ‘âlemde benim şem‘-i şebistân-ı ferâğ

6 Mâhirâ za‘file dönmez mi hilâle bedeniñ

Yılda bir buse-i 'îdi şeh-i hüsn itdi yasâğ

[Harfî'l-fâ]

-107-

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ûlün

1 Kem-mâyede merkûz olamaz cevher-i inşâf
Merdâne olur zîver-i dest-i hâtem-i elţâf

2 Her dâmene el urma leked-kûba bakarlar
Beyhûde yere nağd-ı niyâz olmasun isrâf

(115)

3 Kâlâ-yı hûlûş kârgah-i bezm-i nigâra
Dükkânçe-i dilden ederiz şevk ile ithâf

4 La' l-i leb-i şîrîni ise cām-ı Cem-āsâ
Mir'ât-i sikenderden ise sînesi pek şâf

5 Mâhir sühanıñ müntazam-ı silk-i eşer kı
Gencîne-i dilde güheriñ olmasun itlâf

[Ḥarfü'l-kāf]

-108-

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fa'ülün

- 1 Sūz-ı dili ney gibi çıkar neylesün 'aşık
Bağrı eşer-i 'aşk ü maḥabbet ile yanık
- 2 Yelken şuya inmişse yine bād müsā' id
Olmaz mı vezān keṣṭi-i āmāle muvafık
- 3 Yüz kâreligi şem' a gibi şubḥ olıcağdır
Verse fetil aḥşamdan iki yüzlü münāfık
- 4 İm' ān ile gözden geçirüp şafḥa-ı ḥüsnüñ
Ḥarf-i lebine ḥaṭṭ-ı dil-āvizi muṭābık
- 5 Māhir nüsaḥ-ı pür-nükte-i nazm-ı daḳīḳiñ
Tefsīr idemez nādire sencān-ı ḥaḳāyık

-109-

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 O mest-i nāzı bir dem 'ālem-i āba alıḫırsak

Pür-âteş cām-ı Cem sîm-i sâ' id yâre çakışdırsak

2 Ey âfet tîr-i vahşet beynimizden olsun âvâre
Şu şayyâd-ı dili âhûyı çeşmüñle barışdırsak

3 Verir ser-rişte elbet kıl ü kâl fitne-yi pinhân
Perişân-ı kâküliyle târ-ı müjgânıñ karışdırsak

4 Hevâdan geçmeyiz biz 'âşık-ı şūrîde samânız
Sipihri pençe-i şahin-i ğamzeñle kapışdırsak

5 Alup bir bûse parlağ gerdeninden findık altunuñ
O sîmin cebhe-i rakķâş-ı dil-cûya yapışdırsak

6 Olur ârâyiş-i cism-i nizâr-ı hâl-i zârıñ ger
Biçilmiş nev-ķabâ-yı 'uzleti Mâhir yakışdırsak

(116)

-110-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Dîde-i mesti mey-i nâz ile maħmûr olıcağ
Bâdesiz neş'e gelür 'âşıķa manzûr olıcağ

2 İderiz şevķ ile peymâne-i peymânı şikeste
Bezmimiz ehl-i ħarâbât ile ma' mûr olıcağ

- 3 Şem‘a hâcet mi kalurdı şeb-i deycür içre
Şu‘le-i ‘ârız ile gerden kâfûr olıcağ
- 4 Câm-ı pür-feyż dil ‘ârif-i billâh meded
Yıkılır kaşr-ı şafâ dest ile meksûr olıcağ
- 5 Yıkınız şeş-cihet ü nüh felegi âh ile biz
Mâhirâ tâb-ı taḥassür ile maḥrûr olıcağ

-111-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Na‘t-i esrâr-ı Hudâdır zîver-i dîvân-ı ‘aşk
Resm-i tuğrâdan mücerredir şehâ fermân-ı ‘aşk
- 2 Menzil-i şehmü’s-sa‘âdetdir yeri ‘ârifleriñ
Kalb-i ‘âşıkdır nişân-ı nâvek-i pirân-ı ‘aşk
- 3 Zîver-i dest-i derûn eyler nigîn-i ḥasreti
Gevher-i ğam kânıdır gencîne-i pervâzân-ı ‘aşk
- 4 Olamaz dil-beste-i ser-rişte-i tûl-ı emel
Kayd-ı sevdâdan beridür bî ser ü samân-ı ‘aşk
- 5 ‘Âşığ-ı âgâha yâriñ muşḥaf-ı ḥüsnündeki
Naḳş-ı ḥaṭṭından ‘ayândır ma‘nî-i Qurân-ı ‘aşk

- 6 Bāde-i nāb-ı maḥabbetle pür olmuş cām-ı dil
Feyz-i ḥaḳdır neş'e-i endiṣe-i yarān-ı 'aşḳ
- 7 Māhirā taḳlīdi neşḫ it levḫ-i dilden ba' d-ezīn
Ḳıṭ'a-yı taḥḳīḳden ḥālī degil cüz-dān 'aşḳ

-112-

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Sirişte ehl-i diliñ fiṭratında māye-i 'aşḳ
Anıñcün oldı gönül ḥişşe-yāb-ı vāye-i 'aşḳ
- 2 Bilür mi geçmese silk-i reh-i mecāziden
Nedür rumüz-ı ḥaḳīḳat nedir kināye-i 'aşḳ

(117)

- 3 'Aceb mi eylese zıll-ı hümādan istiḡnā
Düşer perinle ehl-i feyze sāye-i 'aşḳ
- 4 Bütün mesā'il-i ḥüsn ü cemāle dā'iredir
Mütün-ı nāme-i 'uṣṣāḳ ile nihāye-i 'aşḳ
- 5 Şarar ḳımāt-ı süveydāya tıfl-ı sevdāyı
Alur maḥabbete āḡūş-ı cāna dāye-i 'aşḳ
- 6 Yapıldı tarḫ-ı ezelde kemāl-i ḳudretle
Ḳuşūra ḳor mı maḫal-i ḳaşr-ı sidre pāye-i 'aşḳ

- 7 Uzatma kışsa-i hecr ü taḥassüri Mâhir
Saña kifâyet ider ḥişşe-i kifâye-i ‘aşk

-113-

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Gül gibi cāmı ele alma bahâr olmayacak
Zevkî yok nûş-ı meyiñ būs ü kenâr olmayacak
- 2 Rıf’ at-i ḳadri bulur şûret-i ḥākide olan
Şafvet-i âyînde olmazdı ğubâr olmayacak
- 3 Olamaz derd-i dile merhem rāḥatla devâ
Şerḥa-i miḥnet ile sine-figâr olmayacak
- 4 Ḳayd-ı ğamdan dil-i dīvâne rehâ-yâb olmaz
Dām-ı âġûşa o nâzende şikâr olmayacak
- 5 Şanma maḳbûl olur erbâb-ı mecâziñ zikri
Zâhidâ sübhâ-i taḥḳîke şumâr olmayacak
- 6 Ne çıkar sâhil-i yemden ne biter gülşenden
Dişleri dür gibi bir lale-‘ izâr olmayacak
- 7 Kûşe-i dâmen dildâr ele girmez Mâhir
Naḳd-ı cânıñ pâkinde nişâr olmayacak

-114-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Zıll-efgen oldı fark-ı hevesde hümâ-yı 'aşk
Tâ üstühâne geçdi tenimden ğınâ-yı 'aşk

2 Bâzâr-ı dilde nağd-i girân-kadr-i cân ile
Birdir hesâb olunsa rağamla behâ-yı 'aşk

(118)

3 Mir'ât-i hâtırında kalur mı ğubâr-ı ğam
Bir 'âşıkıñ ki 'aks olıcağ incilâ-yı 'aşk

4 Alûde-dâmen olsa da çirk-i sivâ ile
Âzâde-yi 'alâyık olur mübtelâ-yı 'aşk

5 Bir âh-ı bî-amân ile maḥkûm-ı ḥaş ider
Şâhân-ı cem-şükûh-ı 'avâmı gedâ-yı 'aşk

6 Ser-zamîr-i 'ârif-i billâhi ḥarf be-ḥarf
Ey dil ḥaber verür heme-ân mübtedâ-yı 'aşk

7 Mâhir 'aceb mi velvele-endâz olursa ger
Çâr cihât-ı kevn ü mekâna şadâ-yı 'aşk

[Ḥarfü'l-kef]

-115-

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Mahrūm-ı bāde-i leb-i ḥandānıñım seniñ
Zehr-ābe-nūş-ı telḥī-i hicrānıñım seniñ
- 2 Bu ḥāk-i pāy-i nāzına serkeşlik eyleme
Dil-bend-i ḳad-i serv-i ḥırāmanıñım seniñ
- 3 Her bir nigāhıñ oldı mey-i nāz ile ḥarāb
Maḥmūr-ı çeşm-i mest-i ğazālānıñım seniñ
- 4 Ez-berledim varaḳçe-i ḥüsnüñ varaḳ varaḳ
Meftün-ı şīve-i ḥaṭṭ-ı reyḥānıñım seniñ
- 5 Cādū-yı ğamzeñ olduğı dem ḥumsüvār-ı nāz
Meşḥūr yek-nigāh-ı füsün-ḥānıñım seniñ
- 6 Ben çekmem imtinānı ey sākī-i felek
Kim dest-şūy-ı sāğar-ı devrānıñım seniñ
- 7 Ḥayretde naḳş-ı deyr-i cemāliñle Māhirā
Gūyā her ānda şūret-i bī-cānıñım seniñ

-116-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 'Aynî çıktı bu gice gördüğümüz rüyânın
Görecek cism-i laîfî o melek-sîmânın
- 2 Seni teşhîr iderim bâtınım oldu ma' mûr
Eşeri zâhir olur çekdiğimiz esmânın
- (119)
- 3 Almasa zerrece fer tâbiş-i ruhsârından
Şu' lesi kalmaz idi mihr-i felek-pîrânın
- 4 Görse bir kerre işârât-ı hilâl-i ebrûsın
Çâk olur zehresi reşk ile meh-i ğarrânın
- 5 Bülbülün itmişse ger şu' le-i âhı te'şîr
Rengi olmaz idi bu gûne gül-i ra' nânın
- 6 Sa'y ile eyleyelim zâd-ı ma' âdi taḥşîl
Gayrı yok fâ' idesi mezra' -ı dünyânın
- 7 Çeşm-i endîşeñe rûşen görünür rûy-ı hüner
Mâhirâ şûret-i tağyîrine bak ma' nânın

-117-

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Āfet-i mülk-i cāndır ğamzeñ
Şûriş-i dü cihāndır ğamzeñ
- 2 Şāh-bāz-ı kazāyı şayd eyler
Ṭā'ir-i lā-mekāndır ğamzeñ
- 3 Çeşm-i mestin bizimle hem-demdir
Maḥrem-i mey-keşāndır ğamzeñ
- 4 Dili teşhīr ider füsūnı ile
Sāḥir-i rāz-dāndır ğamzeñ
- 5 Söz mü var ḥüsn ü 'aşkı takrīre
Ne güzel tercemāndır ğamzeñ
- 6 Māhiriñ ḥatırı gibi bīmār
Ḥaste-i nātüvāndır ğamzeñ
- 7 Ḥaber aldım cenāb-ı 'Ātıfdan
Rüstem-i Dāstāndır ğamzeñ

-118-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Çeşmi mey-hâne-i nâz olmuş o gül-endāmıñ
‘Aklı başında mıdır rind-i kadeh-âşāmıñ
 - 2 Lezzet et‘ime-i şavmı bilür zâhid-i huşk
Rind-i cem-meşrebe de zevkını şor bayramıñ
 - 3 Gerçi ibrâm idi sermâye-i taḥşîl-i merâm
Görmedim vuşlat içün fâ‘idesin ibrāmıñ
 - 4 Heves-i hâma düşer ‘âşık-ı âşüfte-mizâc
Zîb-i düş etse o meh kâkül ‘anber-fāmıñ
 - 5 Ka‘be-i hüsni tavâf it kaşıdır kıble-i dil
Kûy-ı yâr ola çü Beytü’l-haremi İslāmıñ
- (120)
- 6 Rûzgâr içre gehî şubḥ-ı feraḥ geh şeb-i ğam
Şâm-ı târîk nitekim pey-rev ider eyyāmıñ
 - 7 Seni bî-hûş ider endîşe-i sevdâ-yı sūzuñ
Mâhirâ böyle kalursa dil-i bî-ârāmıñ

-119-

Mef'ûlû Mefâ'îlû Mefâ'îlû Fa'ûlûn

- 1 Mi' mârı iken şevk ile dil tāk-ı şafânıñ
Üftâdesidir menzile-i zâr ü cefânıñ
- 2 Bir bârgēh-i lûtfē tazarru' la niyâz it
Kādri bir olur anda hemân bay ü gedânıñ
- 3 Hep bü'l-heves üstünde olur kâle-i zer-târ
Erbâb-ı hûner gizlenür altında kabânıñ
- 4 Ferhâdveş aldımsa ele tîşe-i ' aşkı
Tâkāt mı gelür hecrine ol şîrîn-edânıñ
- 5 Tengdir o kadar şöyle o şūhuñ fem-i nâzı
Görmüş degiliz şağdığını harf-i vefânıñ
- 6 Gösterme ucun rişte-i ser-beste-i râzıñ
Çıkmaz başa gāvğası ser-i zülf-i dü-tânıñ
- 7 Eylerdi hele her kişi da' vâ-yı diger nîst
Mâhir var ise medhali var havf ü recânıñ

-120-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Dil hâle-gîr-i ' aşkıdır ol mäh-tal' atîñ
Yok neyleyim müsâ' adesi necm-i fırsatîñ

2 Nûr-ı siyeh gözümde degildi ger olmasa
Sevdâ-yı hâli dâğ-ı süveydâ o âfetiñ

3 Şubh-ı sefid-i gerden billûr-ı fer verir
Âyîne-i Sikendere yok vech-i nisbetîñ

4 Olmaz mı dil-i hâyale gelince o ' işveler
Şûret-perest âyîne-i hüsn ü behcetiñ

5 Mir'ât-i câna itdi tecellî-i Tûr-ı ' aks
Gördüm o cilveniñ yed-i beyzâda şûretiñ

(121)

6 Tûbâya nîm nigâh idemez çeşm-i ârzû
Âşûb-ı dil olursa kıyâmetde kâmetîñ

7 Meşreblerinde feyz-i nev olmakda cilve-rîz
Mâhir gibi piyâle keşân maḥabbetiñ

-121-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Dāl idüp kıaddimi ol kıaşı hilāl eyleyecek
Ufķ-ı 'iŗveden izhār-ı cemāl eyleyecek
- 2 Cüz'-i endiŗeyi erķām ile taķsīr idemem
Cevher-i ferd fem-i yāri hayāl eyleyecek
- 3 Ağzımıñ şuları cūlar gibi eyler cereyān
La' l-i la' līñi mecrā-yı zülāl eyleyecek
- 4 Nükte-i ' aşķı yine mū-be mū kııldım taķrīr
Göz ucuyla nigeħ-i şūħı su'al eyleyecek
- 5 Tıfl iken daħı henüz ' aşķıñ āşüfte ider
Meşķ-i siyeh-pāre-i esrār-ı delāl eyleyecek
- 6 Dili tā Çīn ü Haķā deştine rāhī eyler
Āhū-yı dīdesi naħcīr-i ğazāl eyleyecek
- 7 Zer-i nev-sikke-i nazmıñ döner elden ele kim
Māhirā pūte-i endiŗede ķāl eyleyecek

-122-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Deyn kımaz zāhide ey büt-i nıgeh-i bî-dînin
Mezhebından çıkarır ğamze-i bed âyîniñ
- 2 Sâķîniñ zîr-i reg-i sâ‘id-i billûrunda
Sāye-i ‘aksini gördüm kadeh-i zerrîniñ
- 3 Dāne-i eşk-i niyāz ile niçe zā’il olur
Eşer-i nāz ğam ü kîni dil-i sengîniñ
- 4 Dām-ı aġyāra tenezzûl mi ider ‘aşık olan
Bām-ı zāġ-ı siyche kındığı yok şāhîniñ
- 5 Başın āzāde idemez olsa da Ferhād-ı heves
Boyanur kana teni görse leb-i şîrîniñ

(122)

- 6 Sîreti şûretiniñ ‘aksi zuhûr itmededir
Görmesün gözleri mir’ât-i şafā ħod-binîñ
- 7 Verdi bir neş’e-i tâze bu ħarābābāda
Māhirā bāde-i şaf sūĥan-ı rengîniñ

-123-

Mef‘ûlû Fā’ilâtü Mefā’îlû Fā’ilün

- 1 Aldanma hiç nümāyişine bî-vefâlarıñ

Beñzer Һuṣū‘-ı zīverine ehl-i riyālarıñ

2 Һikmet budur ki ülfeti var imtizāc ider
Bezm-i ezelde ‘aşk ile derd-āšnālarıñ

3 Ben bildigimse nükte-i mevhūm-ı la‘l-i yār
Gelmez Һayāl ü Һātırına rāz-güşālarıñ

4 Ğam çekme bād-ı ‘avn-ı Һudā kim vezān olur
Fülk-i hevāsı üzre gehī nā-Һudālarıñ

5 Rūṣen olur güneş gibi tārīkī-i göñül
Ruḥsār-ı pertev ile bu şeb-i meh-liķālarıñ

6 Vālā-güher māķāmını bed māyeler tıutup
Һayf aldı cāygāhını zağlar hümālarıñ

7 Maķrūn olur nişīmen Һüsn-i sitāyişe
Māhir zemīn-i nüktede rengīn edālarıñ

-124-

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1 ‘Uķde-bend-i Һātır-ı āzāde gāndır perçemiñ
Bā‘iṣ-i dil-bestegī-i bī-dilāndır perçemiñ

2 Bestedir her tār-ı müşģininde bir nūr-ı siyah

Hāle-i gird māhtāb-ı ḥüsn ü āndır perçemiñ

- 3 Zeyn olur zülf-i ‘arūs ile şebistān-ı vişāl
Deste deste tuḥfe-i sünbūlsitāndır perçemiñ
- 4 Murğ-ı dil ser-pençe-i şāh-bāz-ı çeşmiñde zebūn
Ç̣inden gelmiş keḥ-i āhūvāndır perçemiñ
- 5 Vaşf-ı zülfüñde gönüller baḡlu diller bestedir
Şā‘irāne bā‘iṣ-i aḡdū’l-lisāndır perçemiñ

(123)

- 6 Sāye şalmış ebrūvānıñla siyeh müjgānıña
Ḳabza almış mālīk-i tīr ü kemāndır perçemiñ
- 7 Ben de aldandım siyeh-reng-i füsūn-ı ḡamzeñe
Māhire ser-rişte-i siḥr ü beyāndır perçemiñ

[Ḥarfū’l-lām]

-125-

Fā’ilātūn Fā’ilātūn Fā’ilātūn Fā’ilūn

- 1 Baḡt-ı ‘aşkıñ şehriyār-ı kām-rānıdır gönül
Mülk-i ḳurbıñ tāt-dār-ı gönül
- 2 Sīnemiz āyīne-i rüy-ı temāşā-yı ḥikem

Levha-i maḥfūz esrār-ı nihānīdir gönül

- 3 Biz o Cibril-i semā-pervāz-ı evc-i vaḥdetiz
Hem-nişīn-i āşiyān-ı kudsiyānīdir gönül
- 4 Çünkü biz ser-çeşme-i māü'l-hayāt-ı şafvetiz
Nev-be nev sīr-āb-ı feyz-i cāvidānīdir gönül
- 5 Çok mı destimde 'aşā-yı kilki ejder eylesem
Mazhar-ı nūr-ı tecellī-i ma'ānīdir gönül
- 6 Bir toğurmuş Meryem gerdūn-ı Mesīḥ-i ṭab'ımı
Kāleb-i fersūde-i nazmıñ ki cānıdır gönül
- 7 Zerre-i envār-ı mihr-i ḥüsniyüz ol mehveşin
Hāle-i gerd-i hilāl-i ebrūvānīdir gönül
- 8 Olmuşuz zaḥm-āşnā-yı tīg-i tīr-i ğamzesi
Tīr-i düşmengīr-i müjgānıñ nişānīdir gönül
- 9 Zīr-i destinīdir kilid-i genc-i ma' nā Māhirā
Gevher-i ilhām-ı ğaybıñ baḥr ü kânıdır gönül

-126-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Āb-ı la' l-i nābı olmuş gülşen-ārā-yı cemāl

Oldı t̄āb-ı āteş-i seyyāleden ruhsār-ı āl

- 2 T̄ir-i müjgānı yeleklenmiş perr-i Cibrīlden
Ebrūvānı kıavs-ı Rüstem ğamzesi şemşīr-Zāl
- 3 K̄ahramān-ı ra‘şe-dār-ı havf ider yek lahzada
Çeşm-i mesti hem yine bīmār ola hem bī-mecāl

(124)

- 4 Nāhm-ı lutf ile ĩmā-yı vişāl itmezse ger
‘Ukde-i ümmīdimiz itmez kıabul inhilāl
- 5 Dilleri teşhīr için yakmış buhūr-ı Meryemi
Kibiri artmış şanki kâfir-i muğ-beçe olmuş kırāl
- 6 Mevc-zen olmaz mı baħr-ı iştiyāk-ı ‘āşıkān
Ağzıdır gūyā şadef dendānıdır hurde-i le’āl
- 7 Nakş-ı rengīn-i mezāmīn ile tezyīn eyle kim
Māhirā ebyātınıñ her biri bir beytü’l-ħicāl

-127-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Z̄ekānuñ çāhına üftāde gönül
Çīn-i pişānıña dil-dāde gönül

- 2 Yeñi başdan başa olmaz mı belā
Bağlanup zülfüne āzāde gönül
- 3 Toğrısı güc baķamaz bir laħza
Öyle bir serv-i ser-āzāde gönül
- 4 Zevķ-i la‘li ile çün neş’elenür
Olamaz dürd-keş-i bāde gönül
- 5 Fikr-i gīsū-yı perīşānı ile
‘Aķl u sāmānı verir bāde gönül
- 6 Kırılur şīşe gibi elde degil
Çarpılur hūsn-i perī-zāda gönül
- 7 ‘Āşıkıñ varı nedir ‘ālemde
Kırı ümmīd ile bir sāde gönül
- 8 Māhir’iñ bu süħan-ı nā-sāzıñ
‘Arz ider āşaf-ı üstāde gönül

-128-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Hūn-ı dil nūş ederiz biz mey-i gül-fāme bedel
Olmışız bāde keş-i zā’ika-i feyz-i ezel

- 2 Kādr-dān-ı merkez ider dā'ire-i inşāfı
Fikr-i cāh ile düşer çāh-ı 'amīķe echel
- 3 Hāli kayd et ğam-ı māzī bī fer āmūş ile
Çekme endīşe-i müstakbel ile tūl-ı emel
- 4 Pür-ğubār idi eger mişķale-i hūsni ile
Urmasa āyīne-i cāna o meh-rū şayķal
- 5 'Ayniñ şems ü kamer görmedi dirdüm 'aynıñ
İtmiş da'vā-yı mişl arada çeşm-i ahvel
- 6 Ele girmez ise ser-rişte-i zūlfü olmaz
Giriḥ-i 'uķde-i ser-beste-i hāṭır münḥal
- (125)
- 7 Māhirā her nūkte nazmıñ olur Faşl-ı Hıṭāb
Olsa şāyeste daḥı her sūḥanıñ ḍarb-ı meşel

-129-

Mef'ūlū Fā'ilātū Mefā'ilū Fā'ilün

- 1 Reng verdi būy vermedi rengīn-i şarāba gül
Beñzetdi gerçi ğonçesini la'l-i nābe gül
- 2 Zerrīn-i piyāle lāleyi eyler döner o dem
Bezm-i çemende bir şeh-i Cemşīd-cenāba gül

- 3 Ruḥsār-ı sākī kākül ise ‘ aks-i cām ile
Yok ihtiyâcî ‘ ârızı sürḥ-i ḥiz-âba gül
- 4 Her jālesin birer şerer şu‘ le-i ḥiz idüp
Gülzârı yakdı âteş-i pür-iltihâba gül
- 5 Sûz u güdâz-ı bûlbül-i pür-âh ü zârdan
İnbîḳ içinde yanmada girmiş azâba gül
- 6 Kıpıldı rûzgâr-ı hezâr-âşnâya kim
Açıldı verdi kendini ḥayfâ ḥarâba gül
- 7 Etdik de âşikâre dil ḡonçe-i râzını
Ol yüzden işte başladı ref‘ -i ḥicâba gül
- 8 Bulmazdı böyle ḥûn-ı cigerden ṭarâveti
Mâhir ki mazḥar olsa feyz-i nişâba gül

[Ḥarfü’l-mim]

-130-

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

- 1 Cemiñ çünki çerâḡ-ı efrûḡtesidir şu‘ le-i cāmım
Ḳarîn-i şubḥ-ı ümmîd olsun mı dem-be dem şāmım

- 2 Yüzünden şeb-nem-i şubḥ-ı melâḥat cılve-rîz olmuş
Dili pür-feyz idüp ol kıurretü'l-‘ayn-ı dil-ārāmım
- 3 Bu şeb sırr-ı zamîrim söyledi resm-i nezâketle
Görüp âyîne-i sâğarda sâķî-i gül-endāmım
- 4 Ser-â pâ meclisi dönderdi bir dem taş-ı faşşâda
Elinde nişter ile ğamze-i mest-i hûn-âşāmım
- 5 O meh-rû hâle-yi âġûşa bir vech üzre yüz vermez
Dirîġa olmadı taḥşîl-i merâma bâ‘ iş-i ibrāmım

(126)

- 6 Şeb-i yeldâ-yı dilde micmer-efrûz-ı süvaydâdır
Degildir ḥâl-i ‘anber-pâresi endîşe-i ḥāmım
- 7 Şabâḥü'l-ḥayr-ı pîşânında ġîn-i infi‘âl olmaz
Biri berîü's-sâ‘ adır Mâhir sevâd-ı ġamdan aḥşāmım

-131-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Sâķî bir dem görelim la‘lini hem yâd idelim
Ki Cem'in rūḥını bir cām ile hem şâd idelim
- 2 ‘Âşıkın meygededir cây-ı ḥarâbâbâdı
Gidelim ehl-i ḥarâbât ile âbâd idelim

- 3 Lālezār içre kıurup meclis-i nūş-â nūşı
Mey-i gül-rengide dāğ-ı dil zühhād idelim
- 4 Tīşe-i ‘aşk ile kühsâr-ı maħabbet içre
Bâri biz de ‘amel-pîşe-i Ferhād idelim
- 5 Gül gibi çāk idelim pîrehen-i nāmūsı
‘Āşıkız ‘aşk ile bülbül gibi feryād idelim
- 6 Ğam-ı hicrâne ile bir âh-ı şehergâh çeküp
Rûzgâr-ı sitem-âyîni de berbād idelim
- 7 Da‘vâ-yı ‘aşkımaza ğamzeleridir şâhid
Mâhirâ maħkeme-i yâre git işhād idelim

-132-

Mef’ûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Olmazdı tercemân-ı zebân hükmi-i kalem
Ger olsa kitâbe-nüvis-i kıdem kalem
- 2 Takrîr ider ‘ibâre-i haţ-ı haţ-âveri
Kıldıkça bahş-i turre-i pür-piç ü ham kalem
- 3 Eyler elimde kaţ‘-ı mesâfât-i ma‘rifet
Şahın-ı hünemde edhem-i çâpük-kadem kalem

- 4 Bilmiş me‘âl-i nüshâ-i bûd u nebûdî hep
İtmiş tettebbu‘ât-ı vücûd-ı ‘adem kalem
- 5 Hem giydi câme-i siyeh-istikâmeti
Sûde-i cihânı beyâz itdi hem kalem
- 6 Yazmış midâd-ı sürh ile hâtemi każiyyesin
Râz-âşnâ-yı nokta-i mevhûm-ı fem kalem
- 7 Dûd-ı siyâha münkalib olmaz mı âhımız
Eyyâm-ı hecri etse hesâb ü raķam kalem
- 8 Teshîr ider kalem-rev âfâķ ü enfûsi
Etdikçe dest-berd ile ref‘-i ‘alem kalem
- 9 Bir serv boylu şûh ile hem-sâķdır diyü
Artırdı kâmet-i sühânı dem-be dem kalem
- 10 Olmaz mı vaşf Mîr Sa‘id ile Mâhirâ
Zîbende-i eyyâdî-i ehl-i kalem kalem

(127)

-133-

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Bûstân-ı istikâmetde olan şâbit-ķadem

Servveş âzâdedir bād-ı hazāndan dem-be dem

- 2 Bāde gül sūsen şurāhī şeb-nem ü jāle ‘arāk
Meclis-i mekdir ser-ā pā gülistān ey gönçe-fem
- 3 Būy-ı ‘anber bār-ı müşk-efşān-ı zūlf-i yār ile
Micmere-gerdān-ı bezmimdir şabā her şubḥ-dem
- 4 Bir eşer kıl nāmıñ olsun dā’ir-i bezm-i cihān
Devr ider ḥürmetle ḥālā yādigār-ı cām-ı Cem
- 5 Rāst-gūyān-ı zamānıñ re’yi ki olsa Saķīm
Ketb ü taḥrīrde gehī Māhir olur sehv-i kalem

-134-

Mef’ūlü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Kırtās-ı ‘aşķa tār-ı dili mıştār eyledim
Siyeh-pāre-i maḥabbeti hep ez-ber eyledim
- 2 Reşk eylemez mi bir demine devr-i bezm-i cem
La‘l ü dehān-ı yāri mey ü sāgar eyledim
- 3 Ḥūn-ı ciger ‘izār-ı dil-ārāya ‘aks ile
Hem-reng-i nev-demīde gül-i aḥmer eyledim
- 4 Āğaz idüp terāne-i ‘aşķa felekde ben

Nāhidi bezm-i ʿ işrete rāmişger eyledim

5 Bir nokṭa ile ḥāl-i ruḥ-ı pertev-āveri
Dāğ-ı derūn-ı mihr ü meh enver eyledim

6 Görsün bugün müddet-i eyyām-ı fūrḳatı
Başdan başa ḥülāşalı bir defter eyledim

7 Çünki kelīm-i Ṭūr-ı tecellī-i ḥikmetiz
Māhir ʿ aşā-yı ḥāmemi bir ejder eyledim

-135-

Mefʿūlū Fāʾilātū Mefāʾilū Fāʾilūn

1 Bir benmiyem merāret-i ḥasrete telḥ-kām
Herkes neşāt-ı bāde-i vuşlatla ber devām

2 Māʾüʾl-ḥayāt ḥızr-ı diliñ ihtiyācı yok
Feyz-i lebiñdedir seniñ ol neşve-i müdām

3 Baḳdıḳça ḥaste çeşmine bī-çāre dil bulur
Dārūʾl-şifā-yı ḥikmet-i ḥaḳdan devā-yı tām

4 Zülf-i sevād-ı şebdir anıñ ḳaşı mäh-ı nev
Mihr-i cemāli içredir āşār-ı şubḥ u şām

5 Sāḳī degilse hem-demimiz encümende ger

Şahbâ-yı neş'e zây-ı şafâdır bize harâm

(128)

- 6 Her kim ki pençeleşür karşı rûzgâr ile
Gir-dâb-i inķılâba düşer keştî-i merâm
- 7 Mâhir nesîm-i feyz ile bâğ-ı hayâlde
Serv-i sehî-i hâme hemân eylesün hırâm

-136-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şavt-ı 'âleme âyîne idüp cāmını Cem
Görinürdi dil-i şâfında ki sırr-ı 'âlem
- 2 Sâķiniñ bint-i 'ineb var ise hemşiresidir
Harem-i zevķ ü şafâsına ki olmuş mahrem
- 3 Deyr-i 'aşķ içre şaķın muğ-beçe-i nev-hevesim
Dūd-ı âhım ki olur bûy-ı baķūr-i Meryem
- 4 Çeşm-i bīmârı tîb olduğı dem bir lahza
Zaķm-ı nāsūr-ı dil ü cāna ne hâcet merhem
- 5 Merd iseñ verme gönül pîre-zen-i dünyāya
Ne toğurursa felek renc ü messeret-i tev'em

- 6 Tîr-i müjgānı geçer pūte-i dilden cāna
O aşı yay ider ‘ aşıqlarınñ addini am
- 7 Reşk ider mūy-ı ser āme-i ‘ anber-bāre
Cebhe-i yārdaki Māhir o müşgīn pūr-cem

-137-

Mef‘ūlū Fā’ilātū Mefā’ilū Fā’ilūn

- 1 Şayd-ı kebūter-i dile şeh-bāzdır sözüm
Zār ü enīn-i bülbüle dem-sāzdır sözüm
- 2 Şūretde rūy-ı āyīne-i cāndır dilim
Ma‘ nīde ser-cān ile hem-rāzdır sözüm
- 3 Endīşe hem-nefs olalı nāy-ı dānişe
Tevhīd-i udsiyāna hem āvāzdır sözüm
- 4 İmzā-nüvīs-i üccet-i ‘ aşķ ü maḥabbetem
Şer‘ -i sūḥanında ḥākim ser-bāzdır sözüm
- 5 Almış ezelde nuṭķ-ı Mesīḥādan ol nefes
Gūyā ki rūḥ-ı alb-i i‘ cāzdır sözüm
- 6 Şīt ü şarīr-i rāḥatū’l-ervāḥ-ı kilķ ile
ānūn-ı nazma perde-i şeh-nāzdır sözüm

- 7 Māhir ḥaṭṭ-ı nīgār iledir hep ‘ibāreti
Bir muhtaşar risāle-i i‘cāzdır sözüüm

-138-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Meşķ idüp levḥ-i ezelde olan āşār-ı kalem
Şafḥa-ı ‘āleme naķş itmez o esrār-ı kalem
(129)
- 2 Nokṭa tarḥ olmaz idi dā’ire-i icāda
Merkez-i şun‘ıñ eger olmasa pergār-ı kalem
- 3 Şademāt-ı cühelāya niçe tāb-āver olur
Ḥāne-i ma‘rifetiñ olmasa mismār-ı kalem
- 4 Olalı müşteri-i cins-i hüner nesh eyler
Heb ḥarir üstüne kālā-yı kalem-kār-ı kalem
- 5 Cünbiş-i nāḥın fikr ile ider şakķ-ı şifā
Ḥal ider dilde olan ‘uķde-i düşvār-ı kalem
- 6 Kayd-ı taḥrīr ile zencire ciger ḥabs eyler
Zīr-i fesde gehi gīsū-yı siyeh-kār-ı kalem
- 7 Kaṭ‘ ider güzeliñ şermle zebānıñ dā’im
Dile aldıķça sevād-ı ḥaṭṭ-ı ruḥsār-ı kalem

- 8 Māhir mezāyāyā olalıdan serdār
Leşker-i nazmınıñ olmuşdur ‘alemdār-ı kalem

-139-

Mef’ulü Fā’ilātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Meftūn-ı nāz ğamze-i sihr-āferiniñim
Mecbūr leşker-i müje-i dürr-i mekîniñim
- 2 Zülfün ki tûğ-ı şāhiddir ey şāh-ı mülk-i nāz
Dül-bend-i tār-ı sûtūr haţţ-ı ‘anberiniñim
- 3 Mir’āt-i hüsnuñe bakıcağ jeng ğam gider
Hayrān-ı nağş-ı şüret çîn-i cebîniñim
- 4 Maħrūr-ı tāb-ı āteş-i seyyāle olmadan
Sırr-ı kerem-i cām la‘l-i leb-i āteşiniñim
- 5 Fermān-revā-yı tahtgeh-i ‘aşk isem dağ
Ammā ki zîr-i hüküm tılsım-ı nigîniñim
- 6 Ol şühür ki Māhir i‘cāz-ı pervere
Dildāde-i edā-yı bedāyi‘-karîniñim

-140-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Çîn-i ebrû tāk-ı mihrāb-ı niyāzımdır benim
Güft ü gūy-ı hüsn ü 'aşk-ı zıkr ü namāzımdır benim
- 2 Naḥl-ı tūbā-yı sehī sīmā-yı Firdevsī meger
Kāmet-i ḥavrā pesend serv-i nāzımdır benim
- 3 Çün girībān-çākī-i esrār-ı 'aşkım lā-cerem
Māye-i ārām-ı cān ol dīl-nevāzımdır benim
- 4 Şanma kühsār üzre kim dūd-ı siyāh ebr imiş
Āh āteş-pāre-yi ḥār-ı eñdāzımdır benim
- (130)
- 5 N'ola dest-efşān-ı şevk olsa yine rakḳāş-ı çerḥ
Faşl-ı āğāz-sürüş-ı ḥīz-i sāzımdır benim
- 6 El verir mi kefid-i efkār zūlf-i yārdan
Şeb-be-şeb endīşe-i dūr ü dırāzımdır benim
- 7 Sa'ī ide sihr-āferinān-ı zamān-ı tanzīrine
Bu ğazel-i Māhir medār-ı imtiyāzımdır benim

[Harfî'l-nûn]

-141-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 İtme üftâdeñi pâmâl o ser-i nâzûk için
Hundenâk ile leb-i nâtıka-perdâzîñ için
- 2 Ey Mesîhâ-yı nefesim itme beni beste-dehân
Nuṭṭ-ı pâkinde olan ḥaṣṣa-i i' cāzîñ için
- 3 Bûsiş-i dâmen-i pâkîzeñi ruḥṣat göster
Ḥâk-i ḥasretde kalan ' aşık-ı ser-bāzîñ için
- 4 Nigeh-i bezm ile bir laḥza qarîñü'l-' ayn it
Eyleme renciş-i dil ğamze-i ğammazîñ için
- 5 Pâyine yüz süricek şu gibi ser-keşligi қо
Serv-i âzâde-i menend kad-i sırr-ı efrâzîñ için
- 6 Tiğ-i bidâd ile çâk eyle dil-i a' dâyı
Hañcer-i çeşm-i cihân-gir sırr-ı endâzîñ için
- 7 Mâhir âh-ı dili peyveste-i eflâk eyle
Naḥs-ı burcunda olan ṭâli' -i nâ-sâzîñ için

-142-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 'Aşkdır bâdî-i te' sîs-i esâs-ı vicdân
 'Aşkdır mâye-i taḥşîl-i kemâl ü 'irfân
- 2 Keşf olur cümle ḥaḳâyıḳ u rumûz-ı eşyâ
 'Aşkdır bedreka-yı meslek-i ğayb ü îḳân
- 3 Düşürür ḥayrete âyîne gibi ger çeh ü leyk
 'Aşkdır lâmi' a-i baḥşende-i çeşm-i dil ü cân
- 4 Olamaz ḳâbul-ı şandûḳa-ı kitmân-ı ammâ
 'Aşkdır fihris-i mecmû' a-i esrâr-ı nihân
- (131)
- 5 Şem' -i dil nûr-ı tecellî ile yansun dâ'im
 'Aşkdır kim ten-i pervâneyi eyler sūzân
- 6 Külbe-i ğamda enîs olsa ne ğam fūrḳat-i yâr
 'Aşkdır bülbülü gülşende iden girye-künân
- 7 Cismi lerzende ider berg-i ḥazânveş Mâhir
 'Aşkdır ra' şede sâ' id-i şabr ü sāmân

-143-

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hazer zencîr-i âh halka-i âhen-güdâzımdan
Enîn ü zâr cānkāh-ı rebâb sūz u sâzımdan
- 2 Dil-i bîmāre gūyâ nuṭṭı i' cāz-ı Mesîḥâdır
Ḥayât-ı tâze geldi bir nefesde dil-i nevâzımdan
- 3 Sehi-ḳad nūr-sân-ı aḥz eylesünler tarz-ı reftârı
Ḥırâm ü ihtizâz yāl ü bāl serv-i nâzımdan
- 4 Geçüp cîsr-i hevâdan vuşlat-i yâr ile ey zâhid
Ḥakîḳat 'aşḳıdır zan eyleme şevḳ-i mecâzımdan
- 5 Niçe dem-sâz olur hunyâ-gerân nây-ı mevlânâ
Semâ' a girdi Nâhid-i felek âheng-i sâzımdan
- 6 Ḳalup mi' râc-ı endîşe medh-i cebrîl-i ḥıred râcil
Bırak ḥâme-i refref-ḥırâm berḳ-i nâzımdan
- 7 Veririz bint-i 'arūs-ı nazma kim meşât-i ṭab' ım
Süḥandır çünki bîkr-i fikrimiñ Mâhir cehâzımdan

-144-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ol bütüñ hâker heydir ... nev-zemîn
Ġamzesi cādū gibi sihr-âşnâ-yı nev-zemîn
- 2 Ben degil görmüş midir Hind ü Hicâzı seyr iden
Cây-ı hâlîveş zemîn-i müşgsâ-yı nev-zemîn
- 3 ... bâl mülk-i müjgânına olmuş yelek
Sîneme birleşdi bir sehmü'l-każâ-yı nev-zemîn
- 4 Zâhid eyler hürmet-i dîbâceden baş-ı maķâl
Ferş ider şaĥn-ı riyâda bu riyâ-yı nev-zemîn
- (132)
- 5 Oldı çün ser-geşte-i nazm-ı daķîķim rûzgâr
Püşte-i fikrimde dâ'ir âsâ-yı nev-zemîn
- 6 Hem-^ç ayâr-ı gevher-i mazmûnımıñ şems ü kamer
Ma^ç den-i dilden çıkardım kîmyâ-yı nev-zemîn
- 7 At sürüp fi'l-cümle şatırac-ı hünerde Mâhirâ
Tarĥ it üstâdâne hep manşübhâ-yı nev-zemîn

-145-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Kāle-i hüsni anıñ revnağ-ı bāzār olsun
Riķāb ba' d-ez-īn isterse ħarīdār olsun
- 2 Ħağ bilür murğ-ı şeb-āvīz-i dil ister dā'im
Ħalka-i ħurre-i 'ayārına ber-dār olsun
- 3 Şu' arā şāhib-i şemşīr-i zebān iken 'aceb
Ne revādır siper-i şad meh-i ağıyār olsun
- 4 Peyk-i teşhīr ola der-pīşi o şāh-ı nazıñ
Kişver-i 'işvede hem kâfile-i salār olsun
- 5 Sākī yārān olıcağ dā'ire-i meclisde
Hem felek-meşreb ü hem rind-i sebük-bār olsun
- 6 Çekdirir tavl-ı emel ehl-i recāya ħussād
Kayd-ı ālām keşākeşle dil-figān olsun
- 7 Yāri bir 'āşıkıñ ey Māhir-i sevdā-zede tek
Bī-vefā olmasun isterse dil āzār olsun

-146-

Mef'ulü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Hürşîd ocağ-ı dilde tüteñ dūd-ı āhdan
Giymez mi kara cāmeler ebr-i siyāhdan
- 2 Mest-i mey-i ğurūr olan ālūde-i dāmenān
Çekmez firāğ ayağını hiç bezm-i cāhdān
- 3 Maḥkūmdır qālem-rev-i teşḥîr ü siḥr ü nāz
Ey dil şaḡm füsūnî-i cādū-nigāhdan
- 4 Şāhāne çeşmini ḥaz̄er itmez mi her gören
Müjgānveş dizilmiş o şaf şaf sipāhdan

(133)

- 5 'Āşîḡ hevāyî olmaya mı zūlf ḥam-be ḥam
Kim ṭağılur nesīm-i dem-i şubḡgāhdan
- 6 Māhir melāz-ı dīgeri bilmez hem istemez
Ġayrı zahiri yok aḥadiyet-i penāhdan

-147-

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Ḥal olur 'ıḡd-i mey-i gül ḥande-i pinḥānından

Nefha-i yâb oldu şabâ zülf-i perîşânından

- 2 Der-niyâm ile o tîğ-i nigeḥ-i ḥûn-rîzî
Ne olur ‘âşık-ı ser-geşteciğîñ kanından
- 3 Menzil kadeḥ-i mu‘allâyı nişân eyleyecek
Dâğdâr oldu felek nâvek-i müjgânından
- 4 ‘Âlemi tutdı yine zelzele-i bîm ü hirâs
Lerzenâk oldu gönül ğamze-i fetânından
- 5 Hâşılı ḥâr-ı kederdir bu köhneâbâdın
Duymadı bûy-ı vefâ kimse gülistânından
- 6 Bulamaz ehl-i dil âsâyiş içün cây-ı karar
Felek kîne gerdiş ü devrânındır
- 7 Elde kalursa eger tîşe-i bî-dâd-ı heves
Korḡar mı tāk-ı dili ḥāk ile yeksânından
- 8 Raḥne-i sîneme çeşm-i cihâna görünür
‘Âşık-ı tîre dilüñ çāk-ı garîbânından
- 9 Mâhir ervâḥ-ı muḡaddes daḡı ehl-i ḥâlik
Feyz alır çeşme-i ḥurşîd dil ü cânından

-148-

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Ne hışşe gördi çarhıñ kışşa-i mihr ü vefāsından
Varağ-gerdān olanlar nüşha-i şubh ü mesāsından
- 2 Geçer sevdā-yı dām-ı zülf ile murğ-ı dil-i 'āşık
Cihānıñ arzū-yı zıll şeh-per-i hümāsından
- 3 Göñülde sırr-ı nūr hüsni ü 'aşkıñ 'aksidir maṭlūb
Señindir kurmamış āyīne-i giti-nümāsından
- (134)
- 4 Dü la' l-i nükte-rizi cisme işrāb-ı hayāt eyler
O cānānıñ olur hāzır ü Mesihā cān fidāsından
- 5 Hurūf-ı 'işve şıgmaz dü zebān-ı kilik-i pür gūne
İki çift şöhetim var ol leb-i müşkil-i güşāsından
- 6 Serā-yı kalb-i 'āşık hem-ser-i 'arşü'l-haydır
Felāṭun olsa bilmez hey'et-i hikmet āsāsından
- 7 Çekenler germ ü serd-i rüzgārı bir bilür lā-büd
Hāzān ü nev-bahārı 'ālemiñ şayf ü şitāsından
- 8 Meger bir gūne şuretden 'ibāret Māhirā zāhid
Kumāş-ı tāze tarh etsende geçmez bu riyāsından

-149-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gerçi âzâde-diliz kayd-ı ğam-ı dünyâdan
Kurtuluş yok yine endîşe-i bî...
- 2 Rûy-ı iķbâl sürer pâyine yüzler gözler
El çeken dâmen-i nâ-pâkî-i istihzâdan
- 3 Dili ihyâya sebep bir büt-i 'îsî-dem olup
Zevķ-yâb eyledi bir neş'e-i rûķ-efzâdan
- 4 Güher la'li ki olmazdı bu rûtbe-i rengîn
Reng alur var ise yâķût mey-i ħamrâdan
- 5 Mey-i nâz ile ħarâb itdi nigâh-ı mestiñ
Geçmedi yârim o keyfiyyet-i istiġnâdan
- 6 Ne kadar olsa felâket-zede-i çerķ-i 'anîd
Dönmez erbâb-ı 'inâd
- 7 Mâhirâ ħükm-i sitâreñde sa'âdet yoĝ ise
Şî' riniñ farkı mı var mertebe-i şu'arâdan

-150-

Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn

- 1 Su'al it tāb-ı 'aşkı sen dil-i pür-şūr-ı bülbülden
Ki itmiş aña te'şir āteş-i 'aşk āteşin gülden
- 2 Mey-i 'işveyle süzmüş nīm-i nigāhın mest-i h'āb itmiş
Hāzer kıl gāfil olma sihr-i çeşm-i pür-teğāfülden
- 3 Gireler birbirine şöhetimde şaf-ı müjgānı
Şabā taḥrīk idince ol perişānī-i kākülden
- 4 Dökülmüş gīsūvānı cām-ı ruḥsār-ı 'arāknāke
Konulmuş şīşe içre farkı yok bir deste sünbülden
- 5 Görürler meclis-i 'işretde kim şüretde bī-hošuz
Bu feyz-i ma'nevīdir şanmañız keyfiyyet-i mülden

(135)

- 6 Muḥayyel mū-miyān dil-rübāveş rişte-i nazmın
Uzatma Māhirā vā-restedir kayd-ı taḥayyülden

-151-

Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilūn

- 1 Olıcaḳ kānūn-ı dilde tāb-ı 'aşk āteş feşān

Şu‘ lesidir şem‘ -i bezm-ārā enis-i kudsiyān

2 Tıfl-ı dil nuṭṭ-ı Mesīhādan dem ursa var yeri
Sīnem gehvāre kılsa sīm-i ten bir nev-cevān

3 Ol büte ḥālāt-ı ‘aşkı ‘arza ḥācet var mıdır
Ġamzedir rāz-ı dil-i ‘uṣṣāk-ı zāre tercemān

4 Ġamzesi āfet-i nigāhı āfet ama kendüsi
Māye-i ārām cān-ı ‘āşıkāndır bī gümān

5 Sen ṭarīḳ-i müstaḳīme tırveş toğrı yüri
Eylemez olan rāhe teveccüh-i garībān

6 Dā’ir olsun nāmıñ isterseñ ejder şübhesiz
Vermede bezm-i cihāna cām-ı mey Cemden nişān

7 Māhirā olmaḳdadır gül-gönçe-i maẓmūnımız
Zīver-i ser-şīşe-i endīşe-i ...

-152-

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

1 Ḥarābāt ehli feyẓ almaḳdadır cām-ı ḥaḳīkatden
Mecāz erbābı göz açmaz dem-ā dem ḥāb-ı ḡafletden

2 Cem ser-cūş-ı endīşeyle Eflātūna nāz eyler

O kim ser-mest olur miyānı ser-şār-ı muḥabetten

3 Gül-i endīşesidir şeb-nem-i ‘aşk ile māl-ā māl
Olanlar mīve-çīn ol nev-nihāl-i bāğ-ı behcetden

4 İki bölmez mi sirāyet-i Âdemi nazariyye alsa
Ḥazer kıl yek-nigāh-ı dīde-i şehlā-yı naḥvetden

5 Nazar-endāz olunca ḥüsn ü ān ü yāne
Der-ān āyīne-i dil şāf olur gerd-i kuduretden

6 Tehī şānemiñ bu hāy ü hūyı ḥalvetgāh-ı ‘aşk içre
Zuhūr eyler kemāl-i cezbe-i feyz-i ferāğatden

(136)

7 Sebū-yı mül gibi hiç boşalma elden ḳadeḥ-i zevḳiñ
Ayağıñ çekme Māhir meclis-i pür-‘ayş ü ‘işretten

-153-

(Ġazel-i Müşterek)

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

-Māhir-

1 Bād-ı āhımdır siyeh zülfüñ perişān eyleyen
Sūz-ı bülbüldür güli inbīḳde sūzān eyleyen

-‘İzzet-

- 2 Bā‘-i ser-geşteñi kâd-i keder ey serv-i sehî
Şevk-i hüsniñdür sirişk-i çeşmi seylân eyleyen

-Mâhir-

- 3 Bûse-i la‘liñ olur merhem-zen-i zaḥm-ı derûn
Çeşm-i mestiñdir dil-i mecrûḥa dermân eyleyen

-‘İzzet-

- 4 Ārzū-yı nûkhet gîsū-yı dil-berdir hele
Şevk ile bād-ı nesîmi böyle pūyân eyleyen

-Mâhir-

- 5 Ğamze-i nâzûk degil midir dilimle tâ ezel
Ḳabza-ı tîḡe el urmuş ‘ahd ü peymân eyleyen

-‘İzzet-

- 6 ‘Aks-i tâb şevk-i ruḥsâr-ı keder ey sâķî seniñ
Sâḡar ser-şâr-ı şahbâyı dirahşân eyleyen

-Mâhir-

- 7 Tîşe-i endîşemizdir zîver-i bünyân-ı ‘aşk
Hem odur ma‘ mûre-zâr zühdi virân eyleyen

-‘İzzet-

- 8 Gerdiş-i cām-ı ‘araķımı pertev-i hüsniñ midir
Şu‘ le-i cevvăleveş meclisde gerdân eyleyen

-Mâhir-

- 9 Āşnâ-yı sırr-ı bârik-ı hayâl-i ĥaṭ olur
Āyet-i hüsni cemāl-i yâre ĩmân eyleyen

(137)

- 10 Esb-i kilik-i Mâhir ü ‘İzzetdir el-ĥaṭ şevķle
Şaĥn-ı naẓm-ı nev-zemīnde böyle cevelân eyleyen

[Ĥarfü’l-vāv]

-154-

Fā’ilâtün Fā’ilâtün Fā’ilâtün Fā’ilün

- 1 içün etsem n’ola dil-cūya şarf āb-ı rû
Kām içün itmem sipihr-i ser-nigüne ser-fürû
- 2 ‘Āşıkıñ başında kayd-ı ‘aşk var iken degil
Dāğ-ber bālâ-yı dāğ-ı dil-pezirâ-yı refû

- 3 Rind iseñ destâr-ı sāmānı perīşān eyle kim
Fikr-i zūlf ile hevāyīdir gönül şimden girü
- 4 Nem kapar teb-hāle-i la‘ linden ol çeşm-i teri
Mā-cerāsız seyr ider gülzār-ı nāzı sū-be sū
- 5 Ger felek bulmaz nazīr şubḡāh-ı gerdūnıñ
Şem‘ -i kāfūrī-i mehle etse dehri cüst-cū
- 6 Māhirim mihr-i mehāret rūşenādır ṭab‘ ıma
Ma‘ rifet bezminde ḡamem bir nedīm-i bezle-gū

-155-

Mef‘ūlū Fā’ilātū Mefā’ilū Fā’ilūn

- 1 Ḥayrān olurdı ḡüsnüne der-ān o māh rū
Şūret verirse çihre-i mir’āta rū-be rū
- 2 Her kim ki ṭāḡ-ı ebrūsını kıblegāh ider
İtmez ḡuzūr-ı ḡalb ile miḡrāba ser-fürū
- 3 Maḡv eylemez şerāre-i ḡārāyı ‘ ayn-ı āb
Te’sīr ider mi ol dil-i sengīne āb-rū
- 4 Erbāb-ı ḡālī cezbe-i ‘ aşḡdır ki mest ider
Yāhū teḡeyyüm.....dilde bu ḡāy u ḡū

- 5 Aç bād-bān-ı keştī-i ‘ aşkı hevāsıdır
Deryā-yı dilde cūş idüp emvāc-ı ārzū
- 6 Māhir degil mi ṭab‘ ın ‘ aceb gülistān-ı feyz
Şāyān degil mi lāle vü gül aḥz etse reng ü bū

[Ḥarfū’l-he]

(138)

-156-

Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün

- 1 El urmam sāḳīyā ol sâ‘ id-i sîmin kāfûre
Dehen âlûde olmam tevbe olsun cām-ı billûre
- 2 Benim ser-mest-i keyf-i cür‘ a-i feyz-i ḵanā‘ at kim
Ḥarām olsun ne ḥācet şervet-i ḵārûn-ı meşhûre
- 3 Dü çeşmi ṭās-ı pür-ḥûne döner ehl-i ḥarābātîñ
Baḵar mı nûş-ı meyde kâse-i zerrîn-i faḡfûre
- 4 Ḳonar mı dāne-i ebleh-ḵarîb meger ḥasedle
Hümā-yı evc-i istîgnâ olan hiç dām-ı maḥzûre
- 5 Uşûli almış iken perde-i şeh-nāzdan muṭrib
Fîrâr itdi maḵām-ı rāḥatü’l-ervāḥ mähûre

- 6 Sipihriñ darb-ı mızrāb-ı cefāsı s̄nemi dem-sāz
İdüp meşķ-i fiğāne tahte-i pür-süz-ı sanṭüre
- 7 Şaķın her sūya Māhir şu gibi meyl eyleme zīrā
Atarlar seng-i ṭa‘ nı hep sebū-yı ḳalb-i meksūre

-157-

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Şabr olur mı sāķī-i meh-pāreniñ ibrāmına
Kesr idüp peymāne-i peymānı ‘ arz-ı cāmına
- 2 Rū-nümādır bī-teklif sırr-ı şun‘ -ı Ġzidi
Ḳıl naẓar ol mehveşiñ āyīne-i endāmına
- 3 Tende ṭāķat mi ḳalur yā dilde bir laḫza sūkūn
Zahm-i tiğ-i ğamze-i ser-tiz-i ḥūn-āşāmına
- 4 Ḳāf-ı istiğnāda bāl açmış iken ‘ anķā-yı dil
Bend olur ol dāne-i ḥāliyle zūlfūñ dāmına
- 5 Ḥurde-naķş-i Mānī-i üstād sebaķ itdigine
Āferīn Māhir ḥayāl-i ḥāme-i

-158-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Atma hadeng-i harf iki ebrûsı yāsına
Bir nokta kimse kondıramaz kaşı rāsına
- 2 Hemyân-ı va' di boşaldı ol mû-miyân-ı nâz
Bel bağlamam ... mihr ü vefāsına
- (139)
- 3 Çokdur cefası bu harābābād-ı 'ālemin
Degmez humârı neşve-i cām-ı şafāsına
- 4 Merdân-ı 'aşra habs....şânma hâl olur
Uğrar ne çäre gayret-i akrân-ı balāsına
- 5 Eyler felek müsâ' ade bu rûzgârda
Tâ uydurınca felek hevâ-yı hevāsına
- 6 Meyl eylemez bu cîfe-i dehr-i denîye dil
Söz yok hümâ-yı tab' ımın el-hağ gınāsına
- 7 Cüyende-i maḥabbet olur selsebîl-i dil
Hep Mâhiriñ selâset-i ḥüsn-i edāsına

-159-

Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün

- 1 Tutar dım tār-ı zülfüñ kayd-ı ğamdan olsam āzāde
Çekerdim bār-ı cevriñ kâdir olsa kıadd-i ħum-dāde
- 2 Gülistān-ı şafā maḥabbetserādır sākīyā sensiz
Medār-ı bezm-i meydır fikr-i la' liñ rind-i nā-şāde
- 3 Lebündür neşvemend-i feyz-i i' cāz ü kerāmet kim
Nedem nuṭk eyledikçe gösterir hep ḥārik-i āde
- 4 Rumūz-ı ğayba bî-şek āşnādır ğamze-i şūḥı
Ezelden intisāb-ı ḥāşı var bir şāhib-i irşāda
- 5 Nesīm-i nev-bahār ile hevālandıkça ğisūlar
Verir cem' iyyet-i sāmān u ' aql-ı ' āşıkı bāde
- 6 Dırāz eyler cihānda dest-i hırş ü āzı peyder pey
Kānā' at eylemez erbāb-ı cāh-ı irād-ı mu' tāde
- 7 Bu tarz-ı ḥāş u bu feyzü'l-hay zātına maḥşūş
Verilmiş tā ezel Māhir gibi meşrebce üstāde

-160-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 'Azm-i gül-geşt idelim vaqt-i gülistân olsa
Leb-i hûde dağı bir serv-i hırâmân olsa
- 2 Âb ü âteş ser-i rindânı ider ger mâ-kerem
Mağv ider dilde dağı âteş-i hicrân olsa

(140)

- 3 Tıtuşur kûşe-i dāmân-ı raķīb-i bed-ḥû
Pençe-i âhım ile çāk-ı girībân olsa
- 4 Sāğar-ı âyīne-fām ehl-i ḥarābāta müdām
N'ola kândīl-i şebistân-ı dil ü cān olsa
- 5 'Ālemin eyler idi sūd ü ziyānın temyīz
Dīde-i 'ibret eger herkese mīzān olsa
- 6 Būs-ı la'liñ dem-i 'īd üzre n'ola kılsa kerem
'Ādet itmez o perī kıan ider imkân olsa
- 7 Serserīsine ser-rişte-i nazmıñ Māhir
Ḥall olunmaz ne kıadar ḥurde-şināsān olsa

-161-

Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn

- 1 Şebîh olmaz çerâğ-ı ârızın şem' -i şeb-efrûze
Bağarlar mı beyâz-ı şubh olunca ol siyeh yüze
- 2 Hezâre şu' le-i ' aşk eylese pervâneveş te' şîr
Bağardı verd-i âteş-reng gibi inbîk-i pür-sûze
- 3 Te'emmül kıl hemân encâm-ı kârın şahın-ı ' âlemde
Talebkâr olma ' izz ü câh ile ikbâl-i yek-rûze
- 4 Kemân-i ebrûvânın çillesidir rişte-i âmâl
Hedefdir pûte-i dil nâvek-i müjgân-ı dil-dûze
- 5 Zuhûr bâmediñ encüm-şumâr ol Mâhirâ her şâm
Ki zîrâ var beşâret incilâ-yı baht-ı fîrûza

-162-

Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilâtûn Fe'ilûn

- 1 Tâb kalmaz nazara şu' le-i dîdârında
Zerredir mihr-i felek hüsn-i ziyâ-dârında
- 2 Görinen hâl-i siyeh mi eşer-i âhım mı
Yohsa pervâne midir şem' -i ruhsârında

- 3 Bir içim şu ise de verdi hekīm-i ezeli
Hāşşa-i āb hazır la‘l-i keh-rübārında
- 4 Sāķīyā rind-mey-i āşām olan eyler terciħ
Tāc-ı iskenderi bir sāğar-ı ser-şārında
- 5 Gizlenüp düzd-i fiten gördüm o mest-i nāzın
Göz ucuyla nigh-i haste-i bīmārında
- 6 Kaşd-ı yağmā görünür kişver-i Bağdād-ı dile
O hilāl ğamze-i Tātārında
- 7 Kaşd-i hāre degin erbāb-ı mezāk ey Māhir
Kaşda lezzet diyü var sun yine eş‘ārında

(141)

-163-

Mef‘ūlū Fā’ilātü Mefā’ilū Fā’ilün

- 1 Ğafletde kaldım ol nigh-i ‘işve-bāz ile
Hāb içredir o nergis-i maħmūrı nāz ile
- 2 Muṭrib işitdi nāliš-i pūr-sūziş-i dili
Āheng olup terāne-i nāz ü niyāz ile
- 3 İns ü melek maşharı āyā ne siħr ider

Cādū-yı ğamze dīde-i füsūn-tırāz ile

- 4 Esrār-ı ḥaṭṭı tıfl-ı dile ḥāce-i heves
Ta‘ līm idüp ḥikāye-i dūr ü dırāz ile
- 5 Taḥṣīl-i ma‘ rifetle bulursun tefvīki
Emṣāliñ içre ol şeref imtiyāz ile
- 6 Evzā‘ -ı şütür ü gürbe-i dehri güzel bilür
Seyr eyleyen bu ‘ālemi şīb ü firāz ile
- 7 Tebyīz ider sevād-ı mezāyāyı Māhirā
Taḥrīk-i nevk-i ḥāme-i ma‘ nī-nevāz ile

-164-

Mef‘ūlū Mefā‘ilū Mefā‘ilū Fa‘ūlūn

- 1 Yā Rab baña bir feyz-i ḥaḳīkī kerem eyle
Bāğ-ı dilim āzāde-i ḥār-ı elem eyle
- 2 Tebyīz ideyim şevk ile müsvedde-i nazmım
Āṣār mı vā-reste-i sehv-i kalem eyle
- 3 Endīşe-i bārikim olup reşk-i Felātūn
Yek lafzımı zīb-i ser-saṭr-ı ḥükm eyle
- 4 Nuṭkumla feraḥnāk ola ervāḥ-ı ma‘ ānī

Naẓm içre beni şâ'ir-i ferhunde-dem eyle

- 5 Bezm-i hüner başdı henüz sâķī-i fikrim
Ol dā'irede zevķ ile sābit-ķadem eyle

- 6 Rūy-ı kederi Māhire gösterme ilāhī
Envā' -ı meserretle anı muğtenem eyle

-165-

Mef'ulū Fā'ilātū Mefā'ilū Fā'ilün

- 1 Göz kıpmasın ḥabāb-ı mey sāğar üstüne
Teb-ḥāleler çıkar meye la' l-i ter üstüne
- 2 Gīsū-ı 'anberini ki ... ḥüsnüne
Mānend ebr-i ... enver üstüne
- 3 Tuğra o şāh-nāze çeküp ḥāme-i ezel
Ebrū-yı berāt cebhe-i çīn-āver üstüne
- 4 'Āşık sinān-ı ğamzeden itmezdi ihtirāz
Ebrūlarıveş aşdı iki ḥancer üstüne
- 5 Levḥ-i ruḥunda ḥatt-ı nevīn münşī-i qadīm
Gūyā ki kıl kalemle yazup mıştar üstüne
- 6 Üstād-ı ķimyāyı ğinā kān-ı gevheri

Tercîh ider mi tûde-i hâkister üstüne

- 7 Seyr eyle şaşt-ı tîrini Mâhir o dil-berîñ
Şadr-ı raķîb kîne-veriñ ditrer üstüne

-166-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Olmazdı şen gönül o meh-i rûşen olmasa
Hurşîd-i hüsn ü ânı fûrûğ-efgen olmasa
- 2 Per-tâb iderdi murğ-ı dili bu hevâ-yı ' aşk
Künc-i şikenc-i turreşi ger mesken olmasa

(142)

- 3 Yol bulma ķâbil idi hîşâr-ı vişâline
Düzd-i hırâm-ı nigehe reh-zen olmasa
- 4 Dendân-ı sîmî hoķķa-ı yâķût-ı la' line
Açmazdı ' aşık ağzını gevherden olmasa
- 5 Habs-i nefesle bağrı yanık olmaz idi lîk
Râmiş-gerâna kec bakıcı ney-zen olmasa
- 6 Bir dem nolurdu ğamzeleriñ ey řabîb-i nâz
Zahm-ı derûn-ı ' aşıkâ nişter-zen olmasa

- 7 Mecnûn-ı ‘aşkı Mâhir olur muydu ol mehiñ
Zencîr-i târ-ı kâkülidir gerdûn olmasa

-167-

Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

- 1 İdince sūziş-i âh ü enîn eşer cāna
Dil oldı şem‘-i ruḥ âteşine pervāne
- 2 Hāzer gerek o hülāgū-meniş çekerse eger
Sipāh-ı ḡamze-i Tātārîñ ehl-i efḡāna
- 3 Sihām-ı cevre siper gibi sîne germişdir
Taḥammül eylemez ‘āşık o tîr-i müjḡāna
- 4 Beyāz gerden-i kāfûrî şām-ı zülf içre
Döner o şubḡ-ı ziyādār pertev-efşāna
- 5 Degil mi mûcib-i rif‘ at tezellül-i nefsi
Niçün tenezzül iderler yā būs-ı dāmāna
- 6 Alınca destine sâķî sipihr-i bezm içre
Döner piyāle-i mey āftāb-ı raḡşāna
- 7 Giyince efser üstâdı Mâhir bî-bāk
Serîr-i mülket-i ma‘ nâda pâdişāhâne

-168-

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ûlün

- 1 Bir şüh-ı perî-peykere dil oldı fütâde
Nîm nigehi mâ'il olup şûr ü fesâde
- 2 Bir mişlini kim gördi bu mir'ât-i felekde
Taşvîr idemez hâme-i Mânî bu edâda
- 3 Mânend-i serv-i sehî mahrûs-ı hazânedir
Râsih-dem olan semt-i şebât ile sedâde
- 4 Maşşûl-i emel-ârî-i hâşak-i kederdir
Maşraf tedârük olıcağ zâd-ı ma' âde
- 5 Tamgâ-zen şâ pâş ü pesenddir yine Mâhir
Nesc eyledigin kâle-i nazm olsa da sâde

-169-

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Mef'ûlû Fe'ûlün

- 1 Dâğ urdı gül-i sürh ruh-ı dil-bere jâle
Fer verdi bu gün şa' şa' a-i 'aks piyâle
Reşk eyledi lâle
Mir'ât-i cemâle

- 2 Bir kere giriğinde ceb̄in olsa ol āfet
 H̄ançer çeker ebrūları yüz verse hilāle
 Āṣār-ı kıyāmet
 Baḡ hıṣm u celāle

(143)

- 3 Gördük de olur şem^ç -i ruḥsārına sūzān
^ç Arz eylese rūyuñ daḡı mihr olsa kemāle
 Pervāneveş insān
 İrmez mi zevāle

- 4 Teşrīf ile ġam-hānemizi eyledi rūşen
 Tercīḡ iderim būs-ı lebiñ ^ç ayn-ı zevāle
 Mānend-i gülşen
 Hem bāde-i āle

- 5 Şeh-bāz-ı nigāhiyle ḡarāb olmada Māhir
 Rām itmede şayyād-ı heves dām-ı vişāle
 Bu lāne-i ḡāṭır
 Meyl eylesün āle

[Ḥarfū'l-ye]

- 1 Ser-be-zânû haste-tâb olmuş yatur gîsûları
Hañcer-bâz olmuş amâ destine ebrûları
- 2 Ğamzesi idmân-ı tîr-endâzî-i nâz eylesün
Bend-i fitrâk-ı cünûn eyler niçe âhûları
- 3 Sihr-i çeşminden hâzer eyler Felâṭûn olsa da
Bir nazarda zîr-i ḥâk eyler cem' -i cādûları
- 4 Pîş-rev-i nâz ü niyâz-ı ' âşık ü ma' şûk kadar
.....sülûkûn nağme-i yâ hûları
- 5 Şâhid-i ma' nâyı âğûşa çekerdim ol bütûn
Bâliş-i ḥ'âb-ı ḥayâl olsa baña zanûları
- 6 Şarf-ı îmân ile ger tâb-ı nigâhı verse âb
Cezb iderdi mevc-i şemşîri ḥaṭṭ-ı dil-cûları
- 7 Mâhirim fenn-i şinâverlikde bâ-feyz-i Hudâ
Keşti-i ṭab' ım bulur hep bu zemînde şuları

-171-

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gördi hırâm-ı nâzüki-i ḳadd-i dil-beri
Yüz sürmesün mi pâyine berg şanub biri

- 2 Bilseydi ger ‘azîmet-i şadık derûnımı
İtmezdi şîşe-i dili işkeste ol perî
- 3 Taşvîr olunsa levha-i mir’âta kurş-ı meh
Vermez şafâ-yı sine-i şâf-ı müdevveri
- 4 Hûn-ı hâzer gözümde yer itdi o gamzeden
Pinhân imiş ğılâf-ı tegâfûlde hanceri
- 5 Gonçeyi ağıtmış ağzını açup şîr-i şeb-nemi
Tıfl iken itdi terbiye ol nâz-perveri
- 6 Ref‘ eyledikçe zülf-i siyeh-tâbı cebheden
Zîr-i şehâb-ı haclet ider mihr-i enveri
- 7 Mizân-ı i‘tibâra çeker iftihâr ile
Mâhir cevâhir-i sühaniñ görse gevheri

(144)

-172-

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Kaşları tîğ be-kef mâh-ı nev ‘îd gibi
Sînesi cilve-i âyîne-i hûrşîd gibi
- 2 Olmadı gamzeleri râz-ı derûna âgâh
Kaldı ser-beste gönül rişte-i ümmîd gibi

- 3 La‘li hem-neş’e midir rūḥ-ı mükerrerle ‘aceb
Kızarır cām-ı mey-ālūde-i Cemşīd gibi
- 4 Buluruz gerdiş-āzār-ı felekden ārām
Bend iken gūş-ı dile ḥalḳa-i tevḥīd gibi
- 5 Var mıdır pīrehen-i ḡafleti şad çāke maḥal
Merd-i ‘uryāne sezā ‘ālem-i tecrīd gibi
- 6 Māhirā ḥürmet eyle sāḡar-ı ‘irfānı hemān
Ele al devr ide gör sübhā-i taḥmīd gibi

-173-

Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün

- 1 O dil-cū mey gibi hem-bezm-i ‘ayş-i nūşum olsaydı
Bu şeb meh gibi zīb-i hāle-i aḡūşum olsaydı
- 2 Görürdi ḳa‘r baḥr-ı dilde dāḡ-ı dürr-i sevdāyı
O nūr-ı dīde ḡarḳ-ı eşk-i deryā-cūşum olsaydı
- 3 Bulurdum ḡamzesinde cezbe-i rūḥānī-i ḡaybı
Sezā-yı nīm-nigāhı ger dil-i medhūşum olsaydı
- 4 Hevādārī-i zūlfüm n’ola bu eyyāmda ol şūḥ

Periřān-sāz-ı ārām ü řabr ü hūřum olsaydı

5 Kulluķ urmazdı tünd-bād-ı hierāna dil-i ğamġin
Peyām-ı vuřlatı pīrāye-bend-i ğūřum olsaydı

6 Nesīm-i ħande-i ğül-ġonçe-i la'liyle ey Māhir
Ġüřāyiř-yāfte-i sırr-ı leb-ĥāmūřum olsaydı

-174-

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

1 Süzünce řubĥ-ı demde bir perī çeşm-i ğazālını
Dil-i řeydā olup āmacġāh-ı tīr-i müġġanı

2 Kemend-i 'aşķa lā-büd bend olur 'anķā daĥı olsa
Var iken dām ü dāne ĥāl ile zūlf-i periřānı

3 Ne māni' perde olsa turre-i ruĥsār-ı zīyā-dāre
Seĥāb itmez mi pinhān-ı cā-be-cā mihr-i dıraĥřānı

4 Görince ol ğül-i nev-resteyi bāġ-ı melāĥatde
Riyāz-ı ĥüsnüñ oldum hezār-ı zār ü nālānı

5 Benim sūdāġer-i sūķ-ı hüner Māhir bu bāzārda
Metā' -ı nazmım oldu zīver-i dūř-ı sūĥan-dānı

(145)

-175-

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Sönerse meş' al-i meh ' aşıkā pervānedir şimdi
Çerāğ-ı hüsn-i meh-rūyāne dil pervānedir şimdi
- 2 Bakılsa bir devā yok derd-i ' aşıkā ' ayn-ı hikmetimle
Felāṭūn-ı ḥired bī-çāredir dīvānedir şimdi
- 3 Ezelden sevdiğim levḥ-āšnā-yı rāzdır ğamzeñ
Niçün sırr-ı zamīrim bilmede bīgānedir şimdi
- 4 Şurāḥ-ı şafāyı kesr idüp devr-i felek ama
Medār-ı cām-ı şevk ehl-i dil mey-ḥānedir şimdi
- 5 Merāya mezāyā rūşen oldu nazm-ı seriden
Naẓīre-i ' arızı Māhir maḥz-ı küstāḥānedir şimdi

-176-

Fe'īlātün Fe'īlātün Fe'īlātün Fe'īlün

- 1 Görmedim serv-i revānımdaki reftār gibi
Kaldı ḥayretde gönül şūret-i divār gibi
- 2 Şīşe-i va' di şikest ile döner ' ahdinden

Gerdiş-i çarh ise de meşreb-i dildâr gibi

- 3 Yine zaḥm-ı dile bir tâzece dâğ-âver olur
Nigehi ḥaste gibi gözleri bīmār gibi
- 4 Ḥaṭṭ-ı cāna hücūm eyle ne ḳanlar dökülür
Şaf-ı müjgānı hemān leşker-i Tātār gibi
- 5 Şayd için murğ-ı dili āl ile dām ü dāne
Var mıdır ḥālî gibi ṭurre-i ṭarrār gibi
- 6 Kem-‘ ayyār-ı dil-i şeydāya meḥekk-i diḳḳat
Görmemiş ‘āşık olan ḡamze-i ‘ ayyār gibi
- 7 Māhirā cevri-i firāvān ise meh-pāremiziñ
Zulm ider mi saña yā baḥt-ı tebeh-kār gibi

-177-

Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün

- 1 Bu gün ṭūṭî-i dil āhū baḳışlı bî-şikār aldı
Nigār aldı şeker-bār aldı bir āyīne var aldı
- 2 Hevā-yı zülfini şaldı ḳoca ruḥsār-ı ‘ araḳnākiñi
Ġubār-ı inḳılābı bāde verdi rūzgār aldı

(146)

- 3 Dürr-i dendānı dürc-ı femde bir gencīne-i pinhān
Şanır būs eyleyen bir Hāḡ-ı gevher-nişār aldı
- 4 Gül ruḡsārı şolmuş sebz-i ḡaṡṡı ḡārzār olmuş
Dil-i ‘uṡṡāḡdan bād-ı ḡazān inkisār aldı
- 5 Şunarken sāḡarı Māhir süzüldi dest-i sāḡiden
Ne āteş-pāredir reng-i meyi ol gül-‘izār aldı

-178-

Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün

- 1 Hezār-ı şevḡ ile ḡülşen-i cem‘inde bülbul olmaz mı
Bahār irdi ḡaṡīb-i minber şāḡ-ı ḡül olmaz mı
- 2 Müheyyā bāde-i yārān dest-dāde sāḡī āmāde
Ḳadeḡ tāc inābet zikri bezmiñ ḡulḡul olmaz mı
- 3 Dehān-ı vechi var ḡarf-i ḡaṡādan pür-şerār olsa
Müşebbehdir dīn ḡāl-i ‘izārı fülful olmaz mı
- 4 Çemende bend derken zülf-i pīç-ā-pīç pür-çiniñ
Görünce ḡalka ḡalka deste deste sünbül olmaz mı
- 5 Fezā-yı nazma Ḥaydarvāri Māhir kılsa cevelānı
Semend ḡāme-i dil dil olmaz mı

-179-

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Añdırır hūn-rîz-i ğamzeñ Zūlfeķār-ı Hıydarı
Çeşm-i maḥmūr-ı güle mest etdik dil-i şevķ-āveri
- 2 Haṭṭ-ı müşk-būy-ı 'izārıñla mu' aṭṭar kūn göñül
Maḥz-ı fikr-i ḥāmedir şem' itme dūd-ı 'anberi
- 3 Reng ü rūy-bādeye teşbīh ise la'l-i lebiñ
Lezzet-i şîrîni 'ayn-ı āb-ı şāf kevşeri
- 4 Nağme-i nāz ü niyāz ile nevā-sāz olmasın
Bî-şafādır Zühre olsa meclisiñ rāmişgeri
- 5 Olalı üftāde-i çāh-ı zeneḥdānıñ seniñ
Māhir olmuş mışr-ı nazmıñ ḥ'āce-i dānişveri

-180-

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hişār-ı vaşlı ey dil feth için çek ism-i Fettāhı
Meķālîd-i fütūḥātiñ saña vā-beste miftāhı

(147)

- 2 Dem-â dem ol mehiñ şark-ı ‘ izâr-ı âteşinle
Ğıdâ-yı rûh ehl-i feyzdir çek sâgar-ı râhı
- 3 Medâr gerdiş peymâne-i âmâl olur ibrâm
O şûhı râm ider hiç görmedim ibrâm ü ilhâhı
- 4 Dögünmez mebhâş-ı devr ü dırâz-ı haţt-ı hoş-bûsı
Meger kim mû-be mû şerh ide ‘ aşık-ı
- 5 ‘ Alev-gîr olmasun mı gül hûnâsâ âhı ey Mâhir
Ziyâ olmuş ki bir dilek âteş-pâre meddâhı

-181-

Mef’ûlû Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Cân gonçesinde râzıñı şakla gönül gibi
Ey dil-ber-i güşâde-leb açılma gül gibi
- 2 Kîmyâ-yı vaşlı bulmak için maḥv ider hafı
‘ Âşık vücûdı mankal ‘ aşk içre gül gibi
- 3 Bir tamlâ hûn-ı cevher-i yâkût-i la‘ li kim
Mevc urdı tîğ-i çeşmine mest itdi mül gibi
- 4 Çekme kemân-ı saht-ı mecâzı revâ degil
Ol kıdd-i hemide râh-ı maḥabbetde pul gibi

- 5 Merdān-ı ‘aşka bint-i ‘ineb keşf-i rāz ider
Baş bezm-i ‘îşe Mâhir ayâğıñ rücül gibi

(Şoñradan İnşād Olınan Ğazellerdir)⁴⁵

-1-

Mef’ulü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Hümret-i rahñede âteş seyyâle dönmedir
Dâğ-ı dil-i ‘âşıka eşer lâle dönmedir
- 2 Nūr-ı siyâh kapladı âfâk ü enfüsi
Meh-tâb-ı hüsni tâ ... hâle dönmedir
- 3 Devr-i piyâle vakfe-i zen mühr ü mâh olur
Bilmem fūrûğı şu‘le-i cevvalē dönmedir
- 4 Güller tecelliyât-ı bahâr ile müstefîz
Bu reng ü âb ü tâb-ı şerer jâle-i dönmedir
- 5 Ol şâh-bâz-ı nâz o zâddır pençe-i sitem
Mâhir götür dile heb nâle dönmedir

⁴⁵ Güzâfi aşla

[diger]

-2-

Mef'ulü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Naķş-pesend-i ' işve idermiş nigārımız
Altun şūr-ı semīdir bezm ammā kenārımız

2 Artar hezārīñ eşki tecellī-i jāleden
İşrāk-ı feyz ider güle şubḥ-ı bahārımız

3 Āzāde-ğarībān-ı heves rehzi nāndan
Cins-i maḥabbetiñ yük ider kār ü bārımız

(148)

4 Şems ü kamer felekde daḥı müşterīsidir
Kīmyā-gerān-ı ' aşka meḥekdir ' ayyārımız

5 Gül-deste-i vişāl olamaz rişte-bend dil
Her gūne reng ider bize çün gül-' izārımız

6 Eyyām-ı dīde ' aşıkā gamzeñ soğuk baķar⁴⁶
Faşl-ı gūşād-ı nergisedir intizārımız

7 Māhir görünse de şūr-ı zāhiride

⁴⁶ zālik fethiyle (dī) kış aylarından biriniñ ismi olarak ibtidā-yı mevsim-i şitā ma' nāsındadır.

Şun‘ -ı Hudāyadır nigeḥ-i i‘tibārımız

[Diger]

-3-

Mefā’ilün Fe’ilātün Mefā’ilün Fe’ilün

- 1 Kaşın ‘ibāresine ḥarf-i rā mı gizlenmiş
Ḥaṭın sūtūrına ḥüsn-i edā mı gizlenmiş
- 2 Nigāhı sāye-i müjgān-ı mest-i naḥvetdir
Şikenc-i zülfüne murğ-ı hü mā mı gizlenmiş
- 3 Ucunda gamzesiniñ baḳ o āfet-i nāzük
Ḥadeng-i sine-şikāf-ı kazā mı gizlenmiş
- 4 ‘Araḳ-ı nişānī-i nāz olmadı bu şeb sāḳī
‘İzār-ı ālına ḥuy-ı ḥayā mı gizlenmiş
- 5 Sitemdir ‘āşıḳa kārı o nāzük-endāmın
Gül mizācına ḥār-ı cefā mı gizlenmiş
- 6 Çeker miyānına şüretde tār-ı misvāki
Dimāğ-ı zāhide bŷ-ı riyā mı gizlenmiş
- 7 Bu sŷḳ-ı dehrde yok rağbet-i sŷḥan Māhir
Ḳumāş-ı naẓmıña mevc-i behā mı gizlenmiş

[Diger]

-4-

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 'Āşık ... mey-gede dilde demlenür
Köhne-sifāl pîr-i muğān cām Cemlenür
- 2 Her rind-i lā'ubālî dem-i rūz 'ide dek
Eyyām-ı rûzede gehî şebh ...
- 3 Vermez ortaya nokta-i mevhūmeden nişān
Güyā dehān-ı nāzüki bî-keyf ü kemlenür
- 4 Teb-hāleden mi hātem la'li o mehveşin
Yoḥsa şarāb-ı nāz tebessümle nemlenür
- 5 Teşrîf-i ḥūriyān-ı behiştî-nejād ile
Vîrān-serā-yı ḥātır Māhir iremnenür

[Diger]

-5-

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Naql-i efsāne-i hicrāndan uşandım bu gice

Gördüm ol mâhı menâmımda uyandım bu gice

2 Seyr-i meh-tâb-ı cemâl ile göñül rûşen iken
Rûy-ı deryâ-yı taḥassürde bulandım bu gice

3 Nây-ı fûrkatle hem enfâs-ı te'essür olıcaḡ
Sûziş-i nâliş-i dil-sûz ile yandım bu gice

4 İtkâ-yı seyr-i bâlîn-i şafâ eyleyerek
Kûşe-i râḡat var ama ṭayandım bu gice

(149)

5 Olıcaḡ dest-res-i dâmen-i vuşlat Mâhir
Şevḡ ile pâ-yı dil-ârâya ḡapandım bu gice

[Diger]

-6-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Var mıdır mir'ât-i ḡübîde o meh-sîmâ gibi
Bir nazîreñ görmedim mihr-i cihân-ârâ gibi

2 Tünd ḡûdur 'âşıḡa bilmem ḡatı düşünâm ider
Nerm iken endâm-ı sâḡî penbe-i mînâ gibi

3 Yâsemen-efşân şevḡ ü cünbiş olmuş dâmeni

Nefhe-i yâb nâziş-i tendir gül-i ra'c nâ gibi

- 4 Nefy ider âyîn hesti harfû'l-lâlden sâlikân
Bir nefesde hem vücûd-ı işbât ider illâ gibi

- 5 Ğamzesi yek pençede kavş-ı kazâyı çâk ider
Pûte-i dilden geçer tîr-i felek fersâ gibi

- 6 Farğ ehl-i 'aşka düşmez ebr-i ihsân-ı felek
Bir eşer yok sāye-i bāl ü per 'anğā gibi

- 7 Pertev-i şî'riñ süveydâ-yı dili tenvîr ider
Gizlidir Mâhir şadefde lü'lü'-i lâ lâ gibi

[Diger]

-7-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Muṭribiñ âheng-i şeh-nâz olsa da âğâzesi
Pesdir 'uşşâka hemân nâz ü niyâz âvâzesi
- 2 Mû-şikâfân-ı hayâl itmez o bâbda kı̄l ü kâl
Târ-ı haṭṭıñdır kitâb-ı hüsnuñ şîrâzesi
- 3 Zülfi pîç-â pîç iken mevcâver olmuşdur 'aceb
İşletilmiş sebz-i sünbülde midir yel-pâzesi

4 Kārīdir ebnā-yı ‘aşrīñ sâde naḳd-âferīn
Ehl-i cūdīñ kef-i iḥsânında yok endâzesi

5 Dil-berân ḥallâc⁴⁷ ü nev-şâde ta‘n-endâz olur
İşve-i girdârân-ı Rumīñ şūḥveşin bir tâzesi

(150)

6 Mâhirâ şad müjde teşrîf-i ḳudûm-i yâr ile
Feth olur kâşâne-i ümmîdiniñ dervâzesi

[Diger]

-8-

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

1 Naẓar ḳıl şîve-i adâba mir’ât-i kemâlimde
Açılmış sırr-ı bârik dil-i endâm-ı ḥayâlimde

2 Yanar mûmuz o şem‘-i ḥüsne biz pervâne şâhiddir
Kitâb-ı cilve-i şevḳ ü hevâ yok per ü bâlimde

3 Çekildin târ dūr-â-dūr-i fıkr-i zülf-i cānânı
Ḥarîr-i taḥayyül bestedir satır-ı me‘âlimde

⁴⁷ (ḥallâc) ferrûḥ ve nev-şâd Bağdâd düzenlerinde dilberi çok iki şehir

- 4 Ne ‘ālem var ne ādem cilvegāh-ı ḥüsn ü ‘aşk içre
Nuḳūş-ı hest ü bûdı baḳ vüçüd-i bî-mişâlimde
- 5 İlişmez her libâsa sūzen-i ḥayât-ı endîşe
... mâsivâ yok ḥāme-i zibâ-yı ḥâlimde
- 6 Bu şeb sırr-ı şafḥa-ı ṭali‘ den açdım baḥş-i iḳbâli
Göründi nūr-şādî maṭla‘ -ı dîvân ḳalmadı
- 7 Yine ‘işve-şinâs-ı ma‘ rifet iḥsâs ider Mâhir
Edâ-yı nâzenîni nâziş ḥüsn-i maḳâlimde

[Diger]

-9-

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Feyz-i la‘ li o bütûñ nuṭḳ-ı Mesîḥâda mıdır
Neş’e-i meger redde mi şahbâda mıdır
- 2 Zâhir olmaz dūr-i nâb ‘araḳ-ı ruḥsârı
Şeb-nem-i gülde midir penbe-i minâda mıdır
- 3 Eşer-i tîregî-i merdümek-i ḥâl-i siyeh
Reşk-i eşkimde midir çeşm-i süveydâda mıdır
- 4 Şâh-bâz-ı niḡhi olmada bâla-pervâz

Var ise sāye-i bāl ü per-i ‘anḳāda mıdır

- 5 Dolanur tār-ı fetīlinde ‘aceb sūziş-i ‘aşḳ
Dil-i pervānede mi şem‘-i şeb-ārāda mıdır

- 6 Ḳayd-ı endīşe vü zencīr-i girīh-gīr-i cünūn
Gerden-i Ḳays-ı dil bādeye peymūde midir

- 7 Māhirā şükūfe-i nazmında olan nūkhet-i rāz
Cem-i sūnbülde midir verd-i ... midir

(Ġazel-i müzeyyel)

-10-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Açamaz bād-ı hıred ḡonçe-i esrārımızı
Ḥār ü ḥāşak-ı hevāyı şanma bizim bārımızı

(151)

- 2 Rāz-ı tevḥīdi bulur dürc-i zebānımda benim
Zāhid inkār idemez lehce-i iḳrārımızı

- 3 Rūze-i hecr o zādı ol mehiñ imsākinden
Ḥayṭ-i esvedle mi bend itdi şeb-i tārımızı

- 4 Bil ki düşünde bu ta‘bīr-i lāṭif göremez

Zann iden ḥābde ‘ayn-ı dil-îdārımızı

5 İşte mızmar-ı mezâyâya gülen ögrensün
Eşheb-i ṭab‘a yarar cılve-i güftārımızı

6 Görelî beste-dehân oldu yed-i dîgerde
Mû-şikāfî-i qalem fikr-i ḥayâ-nigārımız

7 Ḥazret-i Ḥayret Efendi gibi üstād-ı zamân
Kıldı şayân nigeh-i şafḥa-ı âşārımızı

8 Göricek nazîre-i bârik-i dil-efrûzı ile
Luṭf-ı taḥsîne sera nükte-i eş‘arımız

9 Mâhirâ ba‘d-ez-în böyle ferîd-i ‘aşra
Ederiz vaqıf-ı şenâ kıl-k-i keh-rübārımız

[Diger]

-11-

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

1 Ğamze-i şemşîr be-kef üstüne ‘uryân gidiyor
Çihre-i ḥâline bak ‘âşıkıñ kan gidiyor

2 Mest iken maştaba-ı meyde yine çekdi ayağ
Aldı peymânesin ol sâkî-i devrân gidiyor

- 3 Hatt-i pâki ki zühûr itdi o şâh-ı nâzın
Leşker-i şûr ü fiten def' ine fermân gidiyor
- 4 Reşk-i rıdvân-ı behişt olsa ' aceb mi o perî
Seyretti ' ayn-ı melek şûreti insân gidiyor
- 5 Pîçiş-i zülfüne dil-beste olup murğ-ı heves
Çâk idüp bâl ü perîñ hayâl-i perîşân gidiyor
- 6 Habbe-i nâfe-güşâsın o siyeh hâllerin
Şem' iden memleket-i Çîne şitabân gidiyor
- (152)
- 7 Mâhiriñ pertev-i âyîne-i endişesinin
Her gelen seyr ü temâşâsına hayrân gidiyor

[Diger]

-12-

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fa'ûlûn

- 1 Mihr-i lebi ' aks-âver-i kân-ı dehenidir
Yâ la' l-i Bedahşân-ı yâ ' aķîķ-i Yemenîdir
- 2 Çekmişdi niķâb-ı siyehin Ka' be-i hüsne
Aşlı var ise ya ķuruşu ya madenîdir

- 3 Gāh dili cezb itmededir kâh-rübâveş
Bilmem ki Haṭā-yı şuyudur ya-ḥotenīdir
- 4 Üftādesi ol Yūsuf-i ḥüsnüñ meh-i naḥşeb
Yemīn Çeh-i Zemzem daḥı āb zeḳanıdır
- 5 Eyyām-ı şabāvetde henüz tıfl iken ol şūḥ
Gīsūlarımıñ bād-ı şabā şāne-zenidir
- 6 ‘Aṭṭār bahār olmada şevḳ ile gül-efşān
Sebz-i ḥaṭṭı cūşende-i mevc-i çemenidir
- 7 Zülfüñ ucunı gördi şikest-i külehtinden
Bu ‘uḳde-i dil Māhire tāb-şikenidir

[Diger]

-13-

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Nuṭḳumuñ ‘unvānı hūdur zıkrımıñ pāyānı hū
Göñlümüñ mānendini hem-dem nālānı hū
- 2 Nefḥa-i hū enfüs ü āfāḳa sārīdir müdām
‘İṭrñāk eyler meşām-ı cānı hū ebdānı hū
- 3 Müncelī bedr-i hüviyyet hāle-i tevḥīd ile

Arttırır nūr ü ziyā-yı ğurre ĩmānı hū

- 4 Küḥul-i ḳudretle mūkaḥḥaldir naẓar ḳıl ‘ayn-ı hū
Ref‘ ider elbet ğaṭā-yı dīde im‘ānı hū

- 5 Gel yevm-i zāhir olmaḳda şu ‘ūn-ı kâ’ināt
‘Arz ider envār-ı ser-sūre-i raḥmānı hū

- 6 Mesttir hep sırr-ı zamīr ehl-i dil
Zeyn ider bālā-ı saṭr nüṣḥa-i ‘irfānı hū

- 7 Māhirā gülşen geh-i esmā-i vaḥdāniyetin
Sünbül ü reyḥānı hūdır Lāle-i Nu‘mānı hū

XV.

(Tariḥ-i Dü Çeşm-i Çiftlik Firāḳla İnşā Kerde-i Cenāb Mīr Ḥasen⁴⁸)

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Âbrū-yı ümerā ya‘ni Ḥasen Beg ḥālā
Zātı mecrā-yı ḥayā ṭab‘ı daḥı ‘ayn-ı şafā
2 Niçe bir zāt dil-āgāh Felātün dāniş
Fıkr-i naḳḳādına ḥayrān ‘uḳalā vü ḥükemā

⁴⁸ ...olan nüṣḥa-yı müretteb olmaḳla iş bu çeşm-i tariḥ.....ü ğazeliyyātın ṭab‘ına olunduktan
şoñra görölmüş olduğındadır cenk ta‘ḥiri zarūriyātdan olmuştur.

- 3 Menba[‘] -1 rişd ü zekādır o mekârim-pîşe
 Hayr-1 cāriye hep endîşesin eyler uhrā
- 4 Māhirā şarf idicek hemtā bu çiftlikde
 ‘Ayn-1 feyzinden iki çeşme idince ihyā
- 5 Üçler ‘aşkına didüm zemmile târiḥni ben
 Bu iki çeşmeden iç iç Haseniñ ‘aşkına mā
 Tab[‘] fi 18 Şevvāl sene 1288

SONUÇ

Bu çalışmada Mâhir'in hayatı, edebi kişiliği, Divanı'nın şekil özellikleri ve muhtevası hakkında bilgi verdik. Mâhir hakkında şu sonuçlara ulaştık:

Mâhir, 19. yüzyıl Divan Edebiyatı şairidir. Eğribozludur, doğum tarihi ve öğrenimi ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Mâhir değişik memuriyetlerde bulunmuştur ve başarılı bir meslek hayatı vardır. Mâhir 1843 yılında vefat etmiş ve Eyüp'te Bostan İskelesinde imaret karşısındaki kabristana defnedilmiştir.

Mâhir'in edebi kişiliğine dair kaynaklarda bulunan tek bilgi nazım ve nesre kadir, maharetli bir şair olduğudur. Zaten şiirlerinden çıkan sonuç da Mâhir'in kendi şiirlerini beğendiği yönündedir. Mâhir devrinde Salik Efendi ve İzzet Bey'in etkisinde kalmıştır nitekim bunu her ikisinin de birer gazelini tahmis etmiş olmasından anlıyoruz.

Mâhir Divanı'nda 14 kaside, 196 gazel, 2 tahmis ve 15 tarih bulunmaktadır. Mâhir'in yazdığı tüm kasidelerde başlık vardır. Yazdığı kasidelerin 11 tanesi kasâid başlığı ile verilirken 3 tanesi bunlardan önce yazılmıştır. Mâhir yazdığı tarihler arasında dönemin padişahı olan II. Mahmud'un kızları Hadice ve Münire Sultanın viladetleri bunun yanında iki şehzadenin sünnetleri için yazılmış tarihler vardır. Mâhir'in Divanı şekil özellikleri bakımından incelendiğinde şairin gazellerinde bilhassa muhteva bakımından dönemin rengini yansıttığını, gazellerinin beyit sayısı bakımından benzerlik gösterdiğini, tüm gazellerinde mahlas kullandığını, genel çizgileri ile divan edebiyatında klasik gazel anlayışına bağlı kaldığını söyleyebiliriz.

Mâhir şiirlerinin çoğunu sevgili ve âşık üzerine yazmıştır. Geleneğe bağlı kalarak sevgiliyi idealize etmiştir. Sevgili âşığa cefa çektirendir. Şair,

dini inanç ve mefhumlara çok fazla değinmemiştir. Allah'ın varlığı ve birliğini şiirlerinde ifade eden şair kutsal kitaplardan yalnızca Kurân-ı Kerîm'den söz etmiştir. Bunların yanı sıra şiirlerinde kozmik unsurlara da değinen şair bunları sevgilinin güzellik unsurları olarak kullanmıştır.

Mâhir, Türk edebiyatında en çok kullanılan bahirlerin aruz kalıplarını kullanmıştır. Bu yönüyle diğer divan şairleri ile ortak özellik göstermiştir. Mâhir'in şiirlerinde yer yer aruz kusurları görülmüştür.

Mâhir'in gazellerinde kafiye ve redife baktığımızda, şairin tercihini daha çok rediften yana kullanmıştır. Gazellerinin 112'sinde redif kullanmıştır. Rediflerinde ise en çok kelime şeklinde redifi tercih etmiştir.

Sonuç olarak 19. yüzyılda yaşamış olan şairimiz çok fazla şöhret bulamamış olsa da edebi sahada önemli bir eser vermiş ve kültür tarihimizde yerini almıştır. Çalışmamıza konu olan Divanı ile ilim âlemine sunulmuştur.

KAYNAKÇA

BURSALI, Mehmed Tahir; **Osmanlı Müellifleri: 1915-1929**, Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul, Meral Yayınevi, 1975.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed; “Divan Şiiri”, **Türk Dili Dergisi**, Sayı: 415-416-417, Ankara, 1986.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed; **Divanlar Arasında**, İstanbul, Kitabevi Yayıncılık, 2. Baskı, 2006.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed; **Necati Bey Divanı’nın Tahlili**, İstanbul, Kitabevi Yayıncılık, 2001.

ÇELTİK, Halil; **Tenkitli Divan Neşirlerinde Nazım Şekli Problemleri**, Türkiye Araştırmaları Volume 2/3, Summer 2007.

DAVUD, Fatîh; **Hâtimetü’l-Eş’âr**, Haz. Ömer Çiftçi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.

DİLÇİN, Cem; **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı, 2000.

DİLÇİN, Cem; **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.

İLAYDIN, Hikmet; **Türk Edebiyatında Nazım**, Ankara, Akçağ Yayınevi, 1997.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal; **Son Asır Türk Şairleri**, İstanbul, Dergah Yayınları, 1988.

İPEKTEN, Haluk; **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2004.

İPEKTEN, Haluk; Tezkirelere **Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:942, 1988.

İSEN, Mustafa vd.; **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara, Grafiker Yayıncılık, 2002.

İSEN, Mustafa; **Ötelerden Bir Ses**, Ankara, Akçağ Yayınevi, 1. Baskı, 1997.

İSEN, Mustafa; **Tezkireden Biyografiye**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2010.

KAM, Ömer Ferit; **Âsâr-ı Edebiye Tedkîkâtı**, Haz. Halil Çeltik, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2008.

KARTAL, Ahmet; **Şiraz'dan İstanbul'a Türk-Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, Kriter Yayınevi, 2008.

KOCATÜRK, Vasfi Mâhir; **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara, Edebiyat Yayınevi, 1970.

KURNAZ, CEMAL; **Divan Edebiyatı Yazıları**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1997.

KURNAZ, Cemal; **Eski Türk Edebiyatı**, Ankara, Kitabevi Yayıncılık, 2004.

KURNAZ, Cemal, TATÇI, Mustafa; **Mehmet Nâil Tuman-Tuhfe-i Nâilî II**, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2001.

LEVEND, Agâh Sırrı; **Divan Edebiyatı**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1984.

LEVEND, Agâh Sırrı; **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4. baskı, 1998.

MERMER, Ahmet vd.; **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yayıncılık, 2007.

MERMER, Ahmet, KOÇ KESKİN Neslihan; **Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Akçağ Yayınevi, 2005.

NACİ, Muallim; **Osmanlı Şâirleri**, Haz. Cemal KURNAZ, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000.

OKUYUCU, Cihan; **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, L&M Yayınları, 2004.

ONAY, Ahmet Talât; **Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü**, Haz. Cemal Kurnaz, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2007.

PAKALIN, Zeki Mehmed; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 1983.

REFİK, Ahmet; **Kafes ve Ferace Devrinde İstanbul**, İstanbul, Kitabevi Yayıncılık, 1998.

SARAÇ, M.A. Yekta; **Klâsik Edebiyat Bilgisi (Belâgat)**, İstanbul, Gökkuşbu Yayınevi, 4. Baskı, 2006.

SÜREYYA, Mehmed; **Sicill-i Osmanî yahud Tezkere-i Meşâhîr-i Osmaniye**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, 1996.

ŞEMSEDDİN, Sami; **Kamusü'l A'lâm**, İstanbul, Mihran Matbaası, 1888-1898.

ŞEMSEDDİN, Sami; **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2005.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, KARTAL, Ahmet; **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2004.

TANPINAR, Ahmet Hamdi; **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 2.baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1956.

ÜNVER, İsmail; "XIX. Yüzyıl Divan Nazım ve Nezri", **Başlangıçtan Günümüze Büyük Türk Klasikleri; Tarih-Antoloji-Ansiklopedi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat-Söğüt Yayıncılık, 1988.

ÜNVER, İsmail; **Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)**,
Sayı: 415-416-417 / Temmuz-Ağustos-Eylül, 1986.

ÖZET

[BATĞI, Özlem] [Numân Mâhir Divanı] [Yüksek Lisans Tezi] [Ankara, 2012]

Divan edebiyatı yüzyıllardır varlığını sürdürmüş ve gelenekler çerçevesinde şekillenmiştir. Bu geleneğin en önemli mirası olan şiirler, Divan edebiyatının tüm yönleriyle anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Estetik açıdan da oldukça önemli olan bu şiiri incelemek sadece dönemin sanat anlayışına değil aynı zamanda sosyal, siyasi ve kültürel yönlerine de ışık tutulmasını sağlayacaktır.

Mâhir 19. yüzyılda yaşamış bir divan şairidir. Asıl adı Numân Mâhir'dir. Şairin hayatına ve edebi kişiliğine dair sadece birkaç kaynaktan sınırlı bilgiler mevcuttur. Mâhir'in bilinen iki eserinden biri bu çalışmamıza konu olan Divan'ıdır.

Tezimiz, Mâhir'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri, Mâhir Divanı'nın şekil ve muhteva özellikleri ve divanın metni olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mâhir'in hayatı, şahsiyeti ve edebi şahsiyeti ile eserleri tarihi kaynaklardan ve kendi şiirlerinden hareketle ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise Divan, nazım şekilleri ve muhteva bakımından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise divanın transkripsiyonlu metni ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler:

1. Numân Mâhir Divanı
2. Divan Edebiyatı
3. Divan Şiiri
4. Nazım Şekilleri
5. Muhteva

ABSTRACT

[BATĞI, Özlem] [Numan Mahir's Divan] [Master Thesis] [Ankara, 2012]

Old Turkish Literature has been existing for centuries and it has been shaped by customs and traditions. Poems, which are the most remarkable heritage from this literature, have played a significant role in understanding all aspects of Old Turkish Literature. The study on these poems, which have really great artistic values, shed light on not only artistic life of that period but social, political and cultural aspects of that period as well.

Mahir is poet who lived in 19th century. His real name is Numan Mahir. There are limited information about his life and literary fame in resources. He had two known literary work and one of it came up for our thesis.

Our thesis include three parts. Firstly, Mahir's life, literary fame and literary works. Secondly, versification and feature content of Mahir's Divan and lastly text of his Divan. In the first part, Mahir's life, personality, literary fame and his literary works had been trying to exposed with the help of his poetries and historical resources. In the second part, versification and feature content was analised. In the last part, text with transcription had introduced.

Key Words:

1. Numan Mahir's Divan
2. Old Turkish Literature
3. Divan Poetry
4. Versification
5. Content